

ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง : การแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อย
ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และ มาตรา 219

นवल เอี่ยมสอาด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2561

Limitation of right to petition for factual issues : Many amendments and minor amendments to the Criminal Procedure Code, Section 218 and Section 219

Navapon Aiensaard

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2018

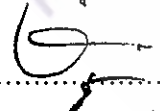
ใบรับรองวิทยานิพนธ์
คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

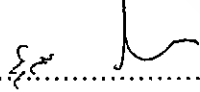
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ข้อจำกัดสิทธิในการตีพิมพ์ปัญหาข้อเท็จจริง : การแก้ไขมากและการแก้ไข
เล็กน้อยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 มาตรา 219

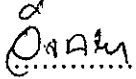
เสนอโดย นายนवल เอี่ยมสอาด
สาขาวิชา นิติศาสตร์
หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

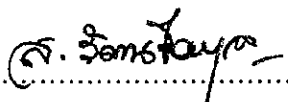

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะห์)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อังกริยา ชูตินันท์)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตน์ชื่อสกุล)

วันที่ ๐๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง: การแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อย ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219
ชื่อผู้เขียน	นवल เอี่ยมสอาด
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาของไทยมีถ้อยคำว่า แก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย ซึ่งเป็นหลักการห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงมิให้คดีขึ้นสู่ศาลฎีกาโดยไม่จำเป็น คำว่า “แก้ไขเล็กน้อย” ได้บัญญัติอยู่ในมาตรา 218 ส่วนคำว่า “แก้ไขมาก” อยู่ในมาตรา 219 ปัญหาที่ว่า การแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อยนั้นมีความหมายอย่างไร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีคำจำกัดความเอาไว้ จึงเป็นปัญหาที่ศาลฎีกาจะต้องวินิจฉัยตีความเพื่อหาความหมายทั้งสองคำดังกล่าวว่า มีความหมายว่าอย่างไร การที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้เช่นนั้น กฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้ดุลพินิจแก่ศาลมากกว่า โดยให้ศาลเป็นผู้ตีความกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากศาลเป็นผู้ที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีและเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายย่อมทราบดีว่า กรณีใดเป็นแก้ไขมาก กรณีใดเป็นแก้ไขเล็กน้อย แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 จะได้บัญญัติข้อจำกัดสิทธิฎีกาไว้ แต่ก็เป็นการบัญญัติในลักษณะกว้างๆ ทำให้คู่ความไม่อาจคาดหมายได้เลยว่ากรณีใดบ้างฎีกาได้ กรณีใดบ้างฎีกาไม่ได้ จึงเกิดปัญหาที่ว่า การแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย ศาลฎีกาจะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายไม่ถูกต้องต่อหลักวิชาการ กล่าวคือ การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงบางกรณีควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย และการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายบางกรณีควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริง การวินิจฉัยปัญหาใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อคดีเป็นอย่างมาก หากศาลฎีกาจะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายผิดพลาด ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคู่ความในคดีและทำให้ประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม

คดีอาญาส่วนใหญ่ที่ขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลฎีกาไทย คือ คดีที่มีการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสากลที่กำหนดให้มีการตรวจสอบปัญหาข้อเท็จจริงเพียงหนึ่งครั้งตามหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International

Covenant on Civil and Political Right หรือ ICCPR) ศาลสูงจะทำหน้าที่ตรวจสอบคำพิพากษา ศาลล่าง และในต่างประเทศกำหนดให้ปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงชั้นศาลอุทธรณ์ เช่น ประเทศเยอรมนี ให้สิทธิคู่ความฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับสาระณะประโยชน์หรือเป็น ปัญหาสำคัญอันควรแก่การพิจารณาของศาลสูง โดยให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา ชั้นที่สอง (Second Trial Court) วิธีการแก้ไขปัญหาที่แท้จริง คือ มีการจำกัดสิทธิมิให้ฎีกาในปัญหา ข้อเท็จจริง จึงต้องมีการแก้ไขระบบและโครงสร้างวิธีพิจารณาความอาญาที่สามารถยุติปัญหา ข้อเท็จจริงในชั้นศาลอุทธรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงแก้ไขมากและ แก้ไขเล็กน้อยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 ของไทย เห็นว่า ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงควร เสนอแนวทางการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและ ให้สอดคล้องกับระบบอุทธรณ์ฎีกาตามหลักสากล กล่าวคือ ถ้าพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นรับฟัง ข้อเท็จจริงมาฟังเป็นยุติแล้ว ศาลอุทธรณ์นำข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นสืบพยานมาปรับเข้ากับ ข้อกฎหมาย ไม่ว่าจะแก้บทกฎหมายบทใดบทหนึ่งและแก้โทษด้วย เป็นแก้ไขมาก หรือแก้บทอย่าง เดียว หรือแก้โทษอย่างเดียว เป็นแก้ไขเล็กน้อย หรือแก้เรื่องวรรคของบทมาตรา เป็นแก้ไขเล็กน้อย หรือแก้เรื่องปรับบทลงโทษ เป็นแก้ไขเล็กน้อย ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนปัญหาเรื่องดุลพินิจ ได้แก่ แก้เรื่องรอการลงโทษ, แก้ไขเรื่องการลงโทษจำเลย, แก้เรื่องริบทรัพย์, แก้คำพิพากษาในเรื่อง อื่นๆ กรณีเหล่านี้ ควรพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบก่อนว่ากรณีใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริง และกรณี ใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ถ้าศาลใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ย่อมเป็น ปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติแล้ว คู่ความโต้แย้งว่า ศาลใช้ดุลพินิจที่ไม่มีกฎหมายให้ อำนาจไว้ หรือเกินขอบอำนาจของกฎหมาย ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เห็นควร วางกรอบและ แนวทางในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกต้อง และกำหนดให้ปัญหา ข้อเท็จจริงจะยุติเพียงศาลอุทธรณ์ แล้วให้ศาลฎีกาเป็นศาลทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเพียง อย่างเดียว ก็เป็นการสร้างหลักประกันสิทธิของคู่ความในการได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมไทย

Thesis Title	Limitation of right to petition for factual issues : Many amendments and minor amendments to the Criminal Procedure Code, Section 218 and Section 219
Author	Navapon Aiemsard
Thesis Advisor	Assistant Dr.Kanpirom Komalarajun
Department	Law
Academic Year	2017

ABSTRACT

The Code of Criminal Procedure of Thailand has the word that many amendments or minor amendments, which is a principle prohibiting the petition on the facts, not the case to the Supreme Court unnecessarily. The term “minor amendment” is provided for in section 218, the words “substantial amendment” in section 219. The problem is, how much modification or minor modification does it mean? The Criminal Code does not define definitions, so it is a matter for the Supreme Court to make a rational interpretation of the meaning of the two terms. The law of criminal procedure is intended to be more discretionary to the court. The court interpreted the law, because the court is responsible for judging the case and enforcing the law, it knows that. The case is very solvable. The case is slightly modified. Although Thailand has the Code of Criminal Procedure, Section 218 and Section 219 have the limitation of the right to petition, but it is a broad law, so the law cannot be expected at any event, the Supreme Court can not in any case. The problem is that. Very modified or slightly modified. The Supreme Court ruled on the problem of facts and legal issues incorrectly on academic grounds, namely, the fact that certain facts should be subject to legal problems. And to diagnose some legal issues should be a matter of fact. Diagnosing problems is a matter of fact and legal issues are very important to the case. If the Supreme Court ruled on the problem of facts and legal problems wrong, affect justice with all parties concerned, especially in the case and cause people to decline faith in the justice process.

Most of the criminal cases brought to the Supreme Court's consideration are cases that have been petitioned for the facts. It does not conform to the international principle that a one-time fact-finding is required in accordance with International Covenant on Civil and Political Right. The Supreme Court will review the lower court verdict. In the foreign affairs issue, only

the floor of the Court of Appeal. In Germany, the Supreme Court ruled in favor of the Supreme Court. Court of Appeals serves as a Second Trial Court. The real solution is to limit the right to petition in fact. The system and structure of the criminal procedure must be resolved to effectively settle the facts in the Court of Appeal.

The study and analysis of the limitation of the right to petition, the fact of correcting, and minor amendments to the Thai Criminal Procedure Code, Section 218 and Section 219. The Supreme Court ruled the facts and legal issues are not correct according to academic principles. It should provide a guideline for diagnosing problems, facts and legal regulations in accordance with academic principles and in accordance with the appeal system of the Supreme Court. If the testimony of the Court of First Instance is heard, the Court of Appeal shall bring the facts as provided by the Court of First Instance to the Court of Appeal. Whether to solve one of the laws and solve the penalty as a lot of editing or solving the same or the same penalty is slightly modified or the paragraph of section is slightly modified or solve the penalty is slightly modified. It is a legal problem. The issue of discretion is to solve the punishment, to resolve the punishment of the defendant, to solve the problem of confiscation, to solve the judgment in other matters. These cases should be carefully considered before any matter is a matter of fact and what is the legal problem. If the court exercises reasonable discretion as the law provides, it is a matter of fact. But if the facts are terminated. The argument that. The court has no discretionary power or beyond the power of law. It is a legal problem. Should be framed and guided in the diagnosis of the problem, facts and legal issues correct and the facts will only be settled by the Court of Appeal. The Supreme Court is the only court to review legal issues. It is a guarantee of the right of the couple to gain justice from the criminal justice process. The public confidence in the Thai justice.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะผู้เขียนได้รับความเมตตา และอนุเคราะห์เป็นอย่างสูงจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรกริรมย์ โกมลารชุน ที่ท่าน ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่าน ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนการเสนอแนะทางในการเขียนวิทยานิพนธ์ รวมทั้งการตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อย่างละเอียด อันเป็นผลให้วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลงด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า รับประทานเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับหัววิทยานิพนธ์ รวมทั้งชี้แนะแหล่งข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ แก่ผู้เขียน รวมถึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ และท่านรองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่สละเวลาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำพร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์

สูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ของผู้เขียน ที่ให้ความรักและกำลังใจแก่ผู้เขียนจนทำให้สามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้สำเร็จลุล่วง นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณดาวใจ บุญจันทร์ ที่เป็นกำลังใจให้กันและกันแก่ผู้เขียนเสมอมา และขอบคุณเพื่อนๆ ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้าหาข้อมูลอันเป็นสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้กำลังใจตลอดมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจ ผู้เขียนขอกราบบูชาพระคุณบิดา มารดา ที่ให้กำเนิดอบรมเลี้ยงดูบุตรมาจนมีวันนี้ และพระคุณครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ หากมีความผิดพลาดและข้อบกพร่องมีแต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับนำไปพัฒนา เพื่อให้เกิดผลสำเร็จสมบูรณ์ในภายหน้าเมื่อมีโอกาสต่อไป

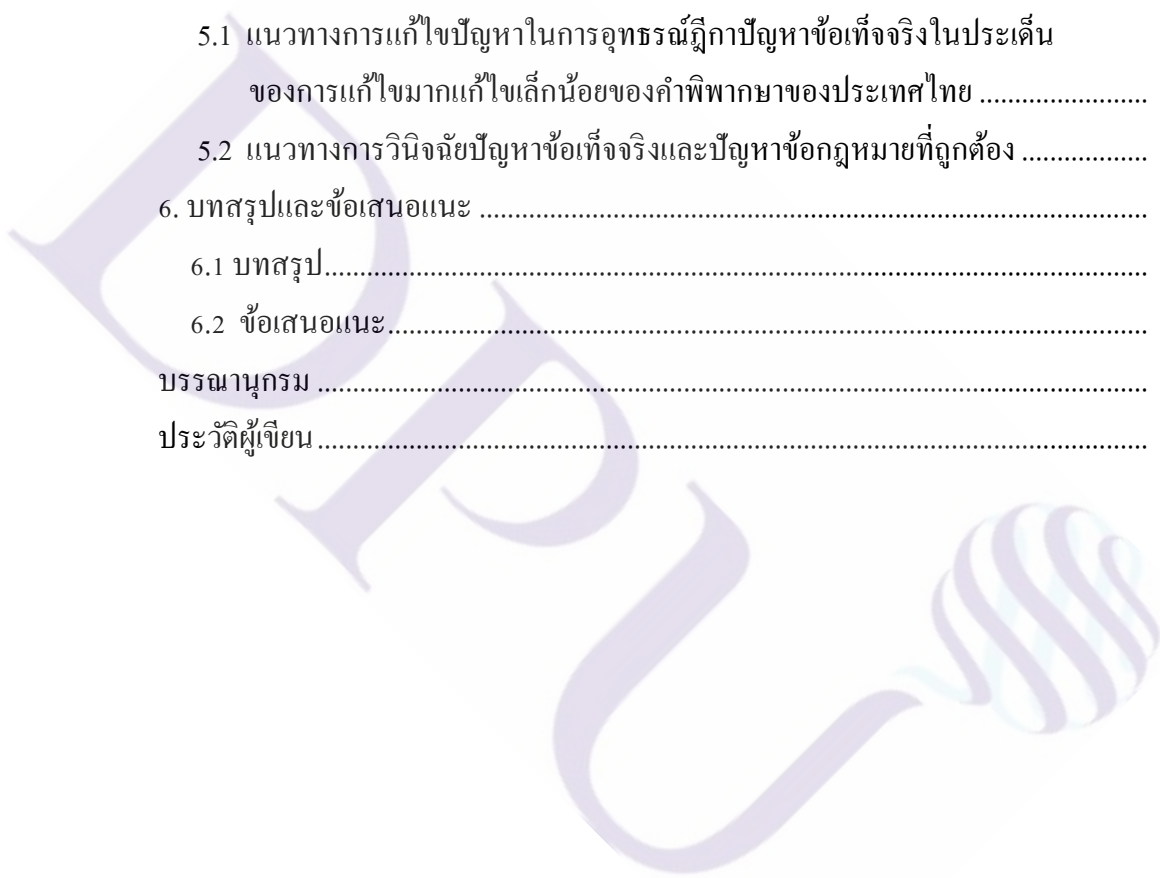
นาวพล เอี่ยมสอาด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมุติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาคดีอาญาในประเทศไทย.....	6
2.1 ความหมายของการอุทธรณ์ฎีกาและวิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา ..	6
2.2 หลักเบื้องต้นของการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาและข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	19
2.3 แนวคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย.....	33
2.4 ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาคดีอาญาในปัญหาข้อเท็จจริง	56
3. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลสูงในปัญหาข้อเท็จจริง	62
3.1 สิทธิในการทบทวนคำพิพากษาของศาล	62
3.2 ความจำเป็นที่ต้องมีการอุทธรณ์ฎีกา.....	65
3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา.....	69
3.4 ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา.....	77
3.5 การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย.....	79

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ระบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลในต่างประเทศ.....	87
4.1 ประเทศอังกฤษ.....	87
4.2 ประเทศเยอรมนี.....	103
5. แนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง	115
5.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็น ของการแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาของประเทศไทย	115
5.2 แนวทางการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกต้อง	118
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	128
6.1 บทสรุป.....	128
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	133
บรรณานุกรม	135
ประวัติผู้เขียน	143

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อคดีอาญาขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาล ข้อเท็จจริงในคดีอาจไม่ได้เข้ามาครบถ้วน สมบูรณ์ ศาลชั้นต้นจึงต้องพิจารณาโดยทำการสืบพยานหลักฐานเพื่อให้ข้อเท็จจริงนั้นแจ่มกระจ่างมากที่สุด แม้ศาลชั้นต้นจะทำการสืบพยานแล้วก็ตาม ข้อเท็จจริงก็อาจจะตกหล่นหายไปบางช่วง บางตอน แต่ก็ถือว่าข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการสืบพยานหลักฐานนั้นยุติแล้ว บางคดีเพียงพอแก่ การวินิจฉัยได้ บางคดีก็สืบพยานได้เท่าที่มีอยู่ และบางคดีก็ไม่สามารถหาพยานมาสืบได้เลย ศาลจึง ต้องยกฟ้องไป ในส่วนคดีที่มีพยานหลักฐานอยู่นั้น ศาลชั้นต้นก็ต้องมาประมวลข้อเท็จจริงต่าง ๆ และวินิจฉัยข้อกฎหมายจากการอาศัยข้อเท็จจริงดังกล่าวที่หามาได้เพื่อทำคำพิพากษาการทำคำ พิพากษาของศาลชั้นต้นนั้นย่อมเกิดความผิดพลาดขึ้นได้เป็นธรรมดาเนื่องจากหลายๆ ปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น พยานหลักฐานไม่ครบถ้วน ความจดจำของพยานบุคคล ความรู้ความสามารถของ ผู้พิพากษา เป็นต้น เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา คู่ความที่ไม่พอใจผลแห่งคำพิพากษาก็มีสิทธิ อุทธรณ์ได้ ศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นลำดับที่สอง ต้องพิจารณาสำนวนความที่คู่ความอุทธรณ์ขึ้นมา ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์นั้นประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อยสามคน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจ พิจารณาพิพากษาคดีได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27¹ โดยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์นั้น ผ่านจากการเป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้นมาแล้ว เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา โดยศาลอุทธรณ์มีอำนาจชี้ขาดตัดสินคดีที่คู่ความอุทธรณ์ขึ้นมา ได้ เว้นแต่จะมีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ของศาลอุทธรณ์มีดังนี้ คือ ยก ยืน กลับ หรือแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น

¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลฎีกา ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสามคน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้

ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาคและผู้พิพากษาศาลฎีกา ที่เข้าประชุมใหญ่ในศาลนั้น หรือในแผนกคดีของศาลดังกล่าว เมื่อได้ตรวจสำนวนคดีที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดีแล้ว มีอำนาจ พิพากษาหรือทำคำสั่งคดีนั้นได้ และเฉพาะในศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิพากษาหรือทำคำสั่งคดี นั้นได้ และเฉพาะในศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจทำความเข้าใจได้ด้วย”

1. ศาลอุทธรณ์พิพากษายก หมายถึง ยกฟ้องโจทก์
2. ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน หมายถึง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นให้ลงโทษจำเลย
3. ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ คือ ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น จากยกฟ้องเป็นลงโทษหรือลงโทษเป็นยกฟ้อง
4. ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไข คือ ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้น มีทั้งแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อย

ส่วนการฎีกานั้นเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้ว คู่ความไม่พอใจผลแห่งคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ก็สามารถใช้สิทธิในการฎีกาขึ้นมาเพื่อให้ศาลฎีกามีคำพิพากษายก ยืน กลับ หรือแก้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ได้เช่นกัน เว้นแต่จะมีข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศไทยนั้น จะดำเนินการในสามชั้นศาลด้วยกันจนถึงชั้นฎีกา เว้นแต่จะถูกลimit สิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนข้อกฎหมาย ไม่มีข้อจำกัดสิทธิแต่อย่างใด คู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้จนถึงศาลสูงสุด เมื่อพิจารณาถึงบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 เห็นว่า ถ้าศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษายืนตามศาลล่างหรือแก้ไขเล็กน้อย และลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าลงโทษจำคุกเกินห้าปี ห้ามโจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง หรือศาลอุทธรณ์ลงโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทตามศาลชั้นต้น ห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ทั้งหมดนี้เป็นข้อห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ถ้าเป็นการแก้ไขมากก็เข้าข้อยกเว้นของมาตรา 218 และมาตรา 219 คู่ความจึงมีสิทธิฎีกาได้ และเมื่อพิจารณากรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นอันมีผลต่อการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น พิเคราะห์ได้ว่า ศาลอุทธรณ์แก้ไขมาก แม้จะลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปีก็ตาม คู่ความย่อมมีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ไม่ถูกจำกัดสิทธิฎีกาตาม มาตรา 218 และมาตรา 219 แต่อย่างใด แต่ถ้าศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาศาลชั้นต้น ย่อมถูกข้อจำกัดสิทธิฎีกา คือ ห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 218 และมาตรา 219 การแก้ไขคำพิพากษาโดยศาลอุทธรณ์จึงถือเป็นเครื่องชี้วัดสิทธิการฎีกาของคู่ความ การวินิจฉัยเรื่องใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เรื่องใดเป็นปัญหาข้อกฎหมายจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญในการใช้กฎหมายให้ถูกต้อง

การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายของศาลฎีกาไทยยังไม่ถูกต้องต่อหลักวิชาการ กล่าวคือ ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า ถ้าคู่ความยังคงได้เถียงดุลพินิจการรับฟังพยานหลักฐานของศาล ย่อมเป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าข้อเท็จจริงนั้นยุติแล้ว และคู่ความโต้แย้งว่า

การกระทำนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ มีกฎหมายให้อำนาจหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่บทบัญญัติว่าด้วยข้อจำกัดสิทธิในการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 218 และ มาตรา 219 ศาลฎีกากลับวินิจฉัยว่า การแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อยเป็นปัญหาข้อเท็จจริงทั้งหมด ทั้งที่ความจริงแล้วปัญหาต่างๆ ควรจะเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

นอกจากนั้น เมื่อได้พิจารณาถึงวัตถุประสงค์แท้จริงของระบบอุทธรณ์ฎีกาคืออาญา ในประเทศไทย ไม่ควรให้ปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นมาสู่ศาลฎีกา โดยให้ศาลฎีกาพิจารณาเฉพาะปัญหา ข้อกฎหมาย ดังนั้น ควรวางแนวทางในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมาย ให้ถูกต้อง

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มุ่งที่จะศึกษา ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงว่าอย่างไร เป็นการแก้ไขมากอย่างไรเป็นการแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาศาลล่าง เพื่อเป็นแนวทางในการ รวบรวมหลักเกณฑ์แนวคำพิพากษาฎีกาของไทยในการแก้ไขคำพิพากษา และศึกษาว่ากรณีใดเป็น ปัญหาข้อเท็จจริง กรณีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย และพิจารณาว่าการแก้ไขมากและแก้ไขเล็กน้อย ตามที่ศาลฎีกาวินิจฉัยนั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกต้องควรจะเป็นอย่างไร ทั้งยังเปรียบเทียบระบบอุทธรณ์ฎีกาของต่างประเทศ อันจะส่งผลให้ศาลไทยควรนำระบบอุทธรณ์ ฎีกาของต่างประเทศมาปรับใช้บังคับในประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาคืออาญาในประเทศไทย และแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลสูงในปัญหาข้อเท็จจริง
2. เพื่อศึกษาระบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลในต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็นของการ แก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาของประเทศไทย

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

การฎีกาเป็นการทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างเป็นครั้งที่สอง ข้อจำกัดสิทธิในการ ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้คดีที่ศาลอุทธรณ์คำพิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อย โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในสาระสำคัญเข้าสู่ศาลฎีกา แต่ถ้าศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาการแก้ไขมาก ย่อมเป็นการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในสาระสำคัญ จึงไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แก้ไขคำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขมากหรือแก้ไข เล็กน้อย ศาลฎีกาไทยได้วางหลักเกณฑ์ไว้ แต่ยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ส่งผลให้

การพิจารณาข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในเรื่องที่แก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษายังเกิดความสับสน ทำให้เกิดปัญหาในการว่าคดีใดกันแน่ที่จะต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ศาลฎีกากลับวินิจฉัยว่า การแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อยนั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริงทั้งหมด จึงไม่ถูกห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เห็นควรกำหนดว่า กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้น ทั้งการแก้ไขมากและเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ควรพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบเสียก่อนว่ากรณีใดควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริง กรณีใดควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย โดยแบ่งแยกปัญหาเป็น 2 กรณีคือ ปัญหาเรื่องการปรับบท และปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจ ถ้าปัญหาเรื่องการปรับบท ควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจ พิจารณาได้ว่า การใช้ดุลพินิจของศาลเหมาะสมชอบด้วยกฎหมายเป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าการใช้ดุลพินิจของศาลไม่มีกฎหมายให้อำนาจ หรือเกินขอบอำนาจของกฎหมายที่ให้ไว้ ควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการใช้สิทธิฎีกา แล้วยกเลิกบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงคดีอาญา ทำให้ข้อเท็จจริงยุติเพียงแก่ชั้นอุทธรณ์ โดยให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอีกครั้งหนึ่ง แล้วให้ศาลฎีกาพิจารณาเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนาระบบอุทธรณ์ฎีกาให้ดียิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงของศาลฎีกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศไทย โดยนำมาเปรียบเทียบกับระบบการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงโดยพิจารณาในเรื่องแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการวางหลักเกณฑ์ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในเรื่องแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันของคำพิพากษาฎีกาของประเทศไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้อาศัยอ้างอิงค้นคว้าจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาฎีกา บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำรากฎหมายและเอกสารอื่น ๆ (Document Research) ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นฐานข้อมูลประกอบการเขียน โดยนำมาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และนำเสนอแนวความคิดที่สามารถนำมาปรับใช้กับระบบกฎหมายของประเทศไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับบทบาทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาคดีอาญาในประเทศไทยและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลสูงในปัญหาข้อเท็จจริง
2. เพื่อให้ทราบถึงระบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลในต่างประเทศ
3. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็นของการแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาของประเทศไทย

บทที่ 2

สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาคืออาญาในประเทศไทย

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาคืออาญาในประเทศไทย โดยจะกล่าวถึง 2.1 ความหมายของการอุทธรณ์ฎีกาและวิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา 2.2 ข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2.3 แนวคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย และ 2.4 ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาคืออาญาในปัญหาข้อเท็จจริง ปรากฏรายละเอียดดังนี้

2.1 ความหมายของการอุทธรณ์ฎีกาและวิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา

2.1.1 ความหมายของการอุทธรณ์ฎีกา

การอุทธรณ์ฎีกา หรือการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลล่าง เป็นกระบวนการร้องขอในทางกฎหมาย อย่างหนึ่งอันเป็นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาลสูง เพื่อให้มีการแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลล่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี การอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีของศาลล่าง ทำให้การดำเนินคดีต้องยืดเวลาออกไปโดยต้องกระทำต่อศาลลำดับที่สูงกว่า เรียกว่าการ “อุทธรณ์ฎีกา” ด้วยเหตุนี้ การอุทธรณ์จึงเป็นการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ส่วนการฎีกาจึงเป็นการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ และการอุทธรณ์หรือฎีกาต้องกล่าวถึงเหตุผลว่าศาลล่างพิพากษาหรือสั่งผิดพลาดอย่างไร ทั้งยังต้องระบุข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงจึงจะเป็นอุทธรณ์ฎีกาที่ชอบด้วยกฎหมาย¹

“การอุทธรณ์” มีความหมายในทางวิชาการว่า การขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำวินิจฉัยชี้ขาดหรือคำพิพากษาของศาลล่างในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ศาลอุทธรณ์จึงเป็นศาลที่ทำการพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court)²

¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน, 2561), น. 698-703.

² เพิ่งอ้าง, น. 699.

“การฎีกา” มีความหมายในทางวิชาการว่า การขอให้ศาลสูงสุดตรวจสอบคำวินิจฉัยชี้ขาดหรือคำพิพากษาของศาลล่างในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ศาลสูงสุดจึงไม่พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริง³

การอุทธรณ์ฎีกาก็คือการทบทวนคำพิพากษา (Review) หมายถึง กระบวนการพิจารณาตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น โดยศาลสูง (Higher Instance) เพื่อตรวจสอบทบทวน (Examination) แก้ไขในข้อผิดพลาดบกพร่องที่อาจปรากฏในคำพิพากษาศาลชั้นต้น ตามความมุ่งหมายที่ว่าคำพิพากษาจะต้องมีความถูกต้องสมบูรณ์ (Consideration for Purpose of Correction)⁴ การพิจารณาคดีในลักษณะเช่นนี้จะต้องตรวจสอบจากสำนวนคดีของศาลชั้นต้นเป็นหลัก โดยฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนของศาลชั้นต้น⁵ ซึ่งศาลสูงจะไม่รับฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมอีก เป็นการจำกัดอำนาจหน้าที่ของศาลสูงที่จะไม่รับฟังข้อเท็จจริงนอกเหนือไปจากที่ปรากฏในสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานมา แต่ศาลสูงอาจออกนั่งพิจารณาฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยก็ได้⁶

องค์การสหประชาชาติให้การรับรองสิทธิมนุษยชนทางอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา ในเรื่องสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ที่เป็นมาตรฐานสากล โดยบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right 1948) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดีและสิทธิในอันที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ โดยได้มีการบัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 และข้อ 11 รับรองของผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาให้ได้รับความเป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดีอาญาในข้อ 10 บัญญัติว่า “บุคคลชอบที่จะได้รับความเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ถูกกล่าวหาใดๆ ทางอาญา” และในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 11 (1) บัญญัติว่า “สิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนจะพิสูจน์ว่าผู้นั้นกระทำความผิดตามกฎหมายภายในการพิจารณาโดยเปิดเผยและผู้ผู้นั้นมีหลักประกันที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” และในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติหลักในเรื่องสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

³ เพิ่งอ้าง.

⁴ Henry Campbell (Bryan A. Garner, ed-in-chief), *Black's Law Dictionary* 7th ed.

Published by West Publishing Co., ST. Paul, (MN : West Publishing, 1999), p. 1320.

⁵ Anke Freckmann and Thomas Wegerich, *The German Legal System*, (London: Sweet & Maxwell, 1999), p. 189.

⁶ Hideo Tanaka, *The Japanese Legal System*, (Tokyo: University of Tokyo Press, 1976), p. 467.

และเป็นธรรมเนียมไว้ ข้อ 6.1 ส่วนสิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อศาลสูงได้บัญญัติไว้ในข้อ 2 ของ Protocol No.7 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Right 1966: ICCPR) ข้อ 14 (1) รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการพิจารณาของคดีอาญาโดยบัญญัติว่า “บุคคลจะได้รับการพิจารณาคดีอาญาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมโดยเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจอิสระและเป็นกลางซึ่งจัดตั้งตามกฎหมายฯ” และในข้อ 14 (5) บัญญัติว่า “บุคคลที่ถูกพิพากษาตัดสินว่าได้กระทำความผิดอาญาข่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาที่ตัดสินลงโทษและโทษที่ลงแก่บุคคลนั้นจะได้รับการพิจารณาทบทวนอีกครั้งโดยศาลสูงตามที่กฎหมายบัญญัติ” และต่อมามาตรฐานดังกล่าวได้รับรองสิทธิของภูมิภาคและองค์กรต่างๆ ของสิทธิมนุษยชน ได้แก่ The European Convention of Human Right and Fundamental Freedom 1950, The American Convention on Human Right 1969⁷

สำหรับสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทย ได้มีการรับรองสิทธิของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (1) ให้หลักประกันสิทธิของบุคคลในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง และใน (3) บุคคลข่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม⁸ โดยได้บัญญัติให้สอดคล้องกับหลักสากลตามหลักปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งการบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น และตาม มาตรา 219 วรรคหนึ่ง⁹ ก็ได้กำหนดว่า ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา และปี พ.ศ. 2558 ได้มีแก้ไขกฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1¹⁰ โดยได้กำหนดว่าให้มี

⁷ ธิติพันธ์ นายบาง, “การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546), น. 30-32.

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลข่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (3) บุคคลข่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม”

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่น”

¹⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 บัญญัติว่า “ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญนี้มีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระ

การจัดตั้งศาลอุทธรณ์เสียใหม่และแบ่งส่วนราชการออกเป็นแผนกเรียกว่าศาลชั้นอุทธรณ์ และต่อมาปี พ.ศ. 2560 มีผลใช้บังคับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 194¹¹ ได้บัญญัติให้สอดคล้องกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยการระบุดำดับชั้นของศาลยุติธรรมไว้ย่อมเป็นการประกันสิทธิของประชาชน โดยปริยายว่ามีสิทธิที่จะยื่นอุทธรณ์ฎีกาได้โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิในการแสวงหาความยุติธรรมจนถึงที่สุด จึงเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยปริยายตามที่ระบุดำดับชั้นของศาลยุติธรรมไว้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การอุทธรณ์หรือฎีกาของประเทศไทย มีหลักอยู่ว่า คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ทุกเรื่อง เว้นแต่จะมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้หรือประมวลกฎหมายอื่นห้ามไว้ไม่ให้สิทธิเช่นนั้น ไม่ใช่ว่าจะอุทธรณ์หรือฎีกาได้จะต้องมีกฎหมายอนุญาต ตามกฎหมายของไทยนั้นเปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาได้ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย สำหรับข้อเท็จจริงนั้นกฎหมายได้จำกัดไว้ในบางกรณี แต่ข้อกฎหมายไม่มีข้อจำกัดสิทธิแต่อย่างใด คู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาในข้อกฎหมายได้เสมอ¹²

ดังนี้ การอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างมากเหตุผลเพราะเนื่องจากผู้พิพากษาซึ่งประกอบเป็นศาลนั้นเป็นปุถุชนธรรมดาที่อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดบกพร่องในการสืบพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ แม้ศาลจะมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่การอุทธรณ์ฎีกาก็ถือได้ว่ายังมีความจำเป็นอยู่ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน¹³

2.1.2 วิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาคดีอาญา ปรากฏครั้งแรกในสมัยกรุงสุโขทัย ปรากฏตามหลักศิลาจารึกไว้เป็นหลักฐานว่า เมื่อราษฎรมีเรื่องเดือดร้อนอันใดให้มาร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้โดยตรง พระมหากษัตริย์ไม่ใช่เป็นผู้ปกครองเมืองเท่านั้น แต่มีหน้าที่ชำระคดีความและพิจารณาตัดสินคดีเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น พระมหากษัตริย์จึงมีหน้าที่

ธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 มาตรา 3 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 120 ก หน้า 5 วันที่ 4 ธันวาคม 2558).

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 194 บัญญัติว่า “ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น

การจัดตั้ง วิธีพิจารณาคดี และการดำเนินการของศาลยุติธรรมให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 4 มาตรา 193 ถึง มาตรา 225

¹³ คณิต ฌ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 701.

วินิจฉัยคดีความต่างๆ ของราษฎรด้วยพระองค์เอง การปกครองในสมัยสุโขทัยจึงเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ราษฎรมีสิทธิเสนอเรื่องพระมหากษัตริย์โดยตรง เป็นการพิจารณาเพียงชั้นเดียว ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงจึงไม่ปรากฏ¹⁴

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการจำกัดสิทธิของประชาชนในการที่จะถวายฎีกาไว้แต่เฉพาะในคดีที่สำคัญ ส่วนคดีธรรมดา พระมหากษัตริย์ทรงยกเลิกการพิจารณาพระองค์เองและตั้งขุนนางมนตรีหรือราชบัณฑิตเป็นผู้พิจารณาพิพากษาความของราษฎรแทนพระองค์ ในสมัยนี้พระมหากษัตริย์ทรงมีวิธีดำเนินการที่จะไม่ตัดสินคดีด้วยพระองค์เหมือนในสมัยกรุงสุโขทัยเพราะการตัดสินคดีความของของราษฎรเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้นกว่าอดีต เมื่อคดีความมากจึงเป็นการเหลือกำลังของพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวจะพิพากษาคดีความทั้งปวงได้ จึงทรงแบ่งเป็นส่วนราชการเป็น 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงเวียง กระทรวงวัง กระทรวงคลัง และกระทรวงนา รวมกันเรียกว่า จตุสดมภ์ อย่างไรก็ตาม ประชาชนยังมีโอกาสทูลเกล้าถวายฎีกาได้ดังเดิมตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา ฉะนั้นยังมีคดีที่พระมหากษัตริย์ทรงวินิจฉัยตัดสินเอง¹⁵

การอุทธรณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่มีการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ คำพิพากษาของเจ้าเมืองเป็นคำพิพากษาเด็ดขาด เป็นการฟ้องกล่าวโทษผู้พิพากษาความ โดยกล่าวหาว่าผู้พิพากษาความกระทำผิดหน้าที่ ไปเป็นการฟ้องผู้พิพากษาเท่านั้น ฉะนั้นตามกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงมีการพิจารณาคดีแต่เพียงชั้นเดียว คือ ศาลหลวงสำหรับคดีที่เกิดขึ้นในขอบเขตพระมหานคร และศาลเจ้าเมืองสำหรับคดีที่เกิดขึ้นในหัวเมือง ซึ่งต่างจากคำกล่าวอุทธรณ์ในสมัยปัจจุบันที่เป็นการฟ้องร้องต่อศาลสูงให้ผู้พิพากษาคณะใหม่วินิจฉัยตัดสินอีกครั้งหนึ่ง¹⁶

สมัยกรุงศรีอยุธยามีการพิจารณาคดีลักษณะพิเศษ โดยแบ่งเจ้าหน้าที่ตระลาการและผู้พิพากษาออกจากกัน โดยตระลาการทำหน้าที่ไต่สวน คือรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่อ้างขึ้นมา เมื่อไต่สวนเสร็จแล้วจึงส่งสำนวนให้ผู้พิพากษา แล้วให้ผู้พิพากษาออกคำตัดสินชี้ขาด ต่อมาได้มีการแยกตำแหน่งอีกชั้นหนึ่ง คือ การแยกหน้าที่ระหว่างผู้พิพากษาและผู้ปรับ โดยกำหนดให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ชี้ขาดในข้อเท็จจริงว่าฝ่ายใดต้องชนะฝ่ายผิดต้องแพ้ แต่ไม่ได้กำหนดโทษ หน้าที่กำหนดโทษเป็นของผู้ปรับ ซึ่งเป็นผู้แสดงบทมาตราในกฎหมายที่ควรปรับใช้

¹⁴ ร.แกลงคำ, “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา,” วารสารอัยการ, น. 12, (9 มิถุนายน 2529). และ ชัยนันท์ นันทพันธ์, “การปฏิรูประบบศาลยุติธรรมตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งปัจจุบัน,” วารสารนิติศาสตร์, ฉบับชดเชย, น. 99, (สิงหาคม 2519).

¹⁵ ร.แกลงคำ, “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา,” วารสารอัยการ, น. 14-15, (9 มิถุนายน 2529).

¹⁶ เท็งฮ้าง, น. 18.

แก่คดี และเป็นผู้คำนวณจำนวนเงิน ค่าสินไหม ค่าพิณัย ซึ่งผู้แพ้ความต้องเสีย ทั้งเป็นกำหนดโทษ อาญาตามบทบัญญัติเมื่อเป็นกรณีที่ถ่วงโทษทางอาญาด้วย¹⁷

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กฎหมายที่ใช้บังคับกันอยู่ในระยะแรกของ กรุงรัตนโกสินทร์นั้น ก็คือกฎหมายที่ใช้อยู่เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ได้เสร็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ชำระสะสางกฎหมายใหม่ เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” โครงสร้างของกฎหมายตราสามดวงประกอบด้วยกัน 3 ส่วน (1) พระราชนิติศาสตร์ (2) พระธรรมศาสตร์ (3) พระราชศาสตร์ โดยในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ได้กำหนดมุลคดีออกเป็น 2 ประเภท คือ มุลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการ 10 ประการ และมุลคดีวิวาท 29 ประการ¹⁸

ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยที่ใช้อยู่ในขณะนั้นมีความไม่เหมาะสมกับกาลสมัยอยู่มาก เป็นเหตุให้ชาวต่างประเทศตั้งเป็นข้อรังเกียจว่ากฎหมายไทยในสมัยนั้นล้าสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ร่างกฎหมายวิธีสบัญญัติใช้บังคับไปพลางก่อน โดยถือเป็นเรื่องเร่งด่วนเพราะหากจะจัดทำให้เป็นรูปประมวลกฎหมายโดยสมบูรณ์แบบจะต้องใช้ระยะเวลาอันนาน อันจะไม่ทันกับความต้องการของประเทศไทยในเวลานั้น ดังนั้น ใน ร.ศ. 113 จึงได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยานและใน ร.ศ. 115 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน สำหรับการจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาความให้สมบูรณ์ในรูปของประมวลกฎหมายนั้น ได้มีการตั้งกรรมการมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2453 แต่งานร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความได้ดำเนินการอย่างจริงจังภายหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 โดยรัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อรับชำระสะสางประมวลกฎหมายที่ยังค้างอยู่ให้เรียบร้อยเพราะเป็นเงื่อนไขที่จะได้รับเอกราชทางการศาลกลับคืนมา และคณะกรรมการได้ยกร่างกฎหมายต่างๆ จนสามารถประกาศใช้ได้ในปี พ.ศ. 2477 คือ ได้ประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีผลใช้บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478¹⁹

นอกจากนั้น ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงริเริ่มปรับปรุงกฎหมายโดยใช้กุศโลบาย 2 ประการ คือ ทรงว่าจ้างนักกฎหมายชาวชาติเข้ามาเป็นที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงกฎหมายไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักกฎหมายในภาคพื้นยุโรป ซึ่งใช้กฎหมาย

¹⁷ เพิ่งอ้าง, น. 19-20.

¹⁸ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), น. 117-127.

¹⁹ เพิ่งอ้าง, น. 238-239.

โรมาน-เยอรมันนิก และอยู่ในกลุ่มกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร อีกประการหนึ่งทรงส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่อกฎหมายที่ต่างประเทศ และส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาในประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เนื่องจากการเมืองในสมัยนั้นที่ประเทศไทยถูกปิดล้อมด้วยประอังกฤษและเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นแม่แบบของระบบกฎหมายใหญ่ทั้ง 2 ระบบของโลก และเนื่องจากพระองค์ทรงทราบดีว่าการใช้กฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นอาจเป็นที่มาให้อีกประเทศหนึ่งไม่พอใจ²⁰ แต่สุดท้ายพระองค์ได้ทรงตัดสินใจเลือกกฎหมายในระบบซีวิลลอว์ เป็นหลัก และทรงมีพระราชดำริว่าควรจะให้จัดระบบศาลยุติธรรมใหม่ เนื่องจากกิจการศาลของประเทศไทยยังไม่อยู่ในฐานะอันมีระเบียบแบบแผนรัดกุม โดยทรงสถาปนากระทรวงยุติธรรมขึ้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2434 (รศ. 110)²¹ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ ให้มารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรมเพียงแห่งเดียว เพื่อที่จะจัดวางรูปแบบศาลและกำหนดวิธีพิจารณาคดีขึ้นใหม่ ได้ทรงวางระเบียบศาลตามแบบใหม่ ซึ่งเดิมตามประกาศจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมมีศาลทั้งหมด 16 ศาล ให้รวมมาเป็นศาลสถิตย์ยุติธรรมให้เหลือเพียง 7 ศาล คือ 1. ยกศาลฎีกา เรียกเป็น ศาลอุทธรณ์คดีหลวง 2. ศาลอุทธรณ์มหาดไทย เรียกเป็น อุทธรณ์คดีราษฎร 3. ศาลนครบาล กับศาลอาญานอก รวมเรียกว่า ศาลพระราชอาญา 4. ศาลแพ่งเกษม ศาลกรมวัง ศาลกรมนา รวมเรียกว่า ศาลแพ่งเกษม 5. ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมท่ากลาง ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา ศาลธรรมการ และศาลราชตระกูล รวมเรียกว่า ศาลแพ่งกลาง 6. ศาลสรรพากร ศาลมรฎก รวมเรียกว่า ศาลสรรพากร 7. ศาลต่างประเทศ คงไว้ตามเดิม การจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมนี้เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องผู้พิพากษาทุจริต และเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องคดีความต่างๆ ล่าช้า ตลอดจนการแยกฝ่ายตุลาการออกจากฝ่ายบริหาร ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนของ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีอย่างมาก กล่าวคือ จากแต่ก่อนผู้ต้องหาต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ มาเป็นระบบใหม่ที่สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ตลอดจนวิธีการต่อสู้คดีในชั้นศาลด้วยการให้ศาลทราบตามแบบของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา²²

²⁰ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, “อัยการนี้แทนแผ่นดิน ถ่อมยศแผ่นดินลงไปเป็นโจทก์เหมือนหนึ่งราษฎร,” วารสารอัยการ, น. 19, (สิงหาคม 2534).

²¹ กระทรวงยุติธรรม, “ประวัติกระทรวงยุติธรรม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2560, จาก <http://www.moj.go.th/th/home/history>.

²² สุธรรม ภัทธาคม, “ระบบงานศาลโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ,” บทบัญญัติ, เล่มที่ 26, ตอนที่ 4, น. 843-849, (ธันวาคม 2521).

ในปี พ.ศ. 2439 ได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ขึ้น พระราชบัญญัติฉบับนี้นับได้ว่าเป็นพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเวลาต่อมา โดยเฉพาะการอุทธรณ์นั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้คำฟ้องอุทธรณ์ต้องให้รวมใจความตามความจริงหรือบทกฎหมาย ไม่ให้เรียกผู้พิพากษามาเป็นจำเลยเพราะว่าผู้พิพากษาคัดลาคดีความไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น การอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้จึงเป็นการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอย่างแท้จริงตามความหมายในปัจจุบัน ไม่ใช่การอุทธรณ์กล่าวโทษผู้พิพากษาว่าคัดลาคดีความผิดพลาดอีกต่อไป ส่วนการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นสามารถกระทำได้โดยไม่มีข้อจำกัดสิทธิแต่อย่างใด และเมื่อโจทก์จำเลยไม่พอใจคำพิพากษาของศาลชั้นต้น กฎหมายยังให้สิทธิในการอุทธรณ์แก่โจทก์และจำเลยทั้งสองฝ่าย หากเห็นว่าคำพิพากษาคัดลาคดีของศาลเดิมนั้นไม่ถูกต้อง และเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาคัดลาคดีแล้ว โจทก์และจำเลยสามารถฎีกาได้อีกชั้นหนึ่งด้วย²³

ต่อมาปี พ.ศ. 2447 ได้มีการตราพระราชบัญญัติอุทธรณ์ ร.ศ. 123 ขึ้น เพื่อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลอุทธรณ์และฎีกาในบางกรณี กล่าวคือ เมื่อศาลได้คัดลาคดีปรับเป็นสินไหมก็ดี ทรัพย์ก็ดี หรือเป็นค่าเสียหายอื่นๆ ก็ดี ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกินกว่าสองชั่งและศาลอุทธรณ์ได้พิพากษายืนตามคำตัดสินศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยแล้ว ห้ามไม่ให้ผู้แพ้คดีอุทธรณ์ต่อไป เว้นแต่ผู้พิพากษาคนใดซึ่งได้พิจารณานั้นในชั้นต้น หรือผู้พิพากษาชั้นอุทธรณ์เห็นว่าข้อความที่คัดลาคดีนั้นเป็นปัญหาสำคัญและอนุญาตให้อุทธรณ์ หรือเมื่อเสนาบดีกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดหรือข้าหลวงเทศาภิบาล หรือผู้ว่าราชการเมือง หรือเจ้ากรมอัยการ หรือเนติบัณฑิตสยาม 2 นาย ลงชื่อในอุทธรณ์นั้นรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ และเมื่อศาลได้คัดลาคดีปรับสินไหมก็ดี ทรัพย์ก็ดี หรือค่าเสียหายอื่นๆ ก็ดี ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกินกว่าห้าชั่ง และศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ หรือศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษได้พิพากษายืนตามคำตัดสินศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยแล้ว ห้ามไม่ให้ผู้แพ้คดีฎีกา เว้นแต่ผู้พิพากษาคนใดซึ่งได้พิจารณาหรือผู้พิพากษาชั้นอุทธรณ์เห็นว่าข้อความที่คัดลาคดีนั้นเป็นปัญหาสำคัญและอนุญาตให้ฎีกาหรือเมื่อเสนาบดีกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดหรือข้าหลวงเทศาภิบาลหรือเจ้ากรมอัยการ หรือเนติบัณฑิตสยาม 2 นาย ลงชื่อในฎีกานั้นรับรองว่ามีเหตุอันควรฎีกา²⁴

ต่อมาในปี พ.ศ. 2457 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะพิจารณาฎีกาอุทธรณ์พ.ศ. 2457 ยกเลิกพระราชบัญญัติอุทธรณ์ ร.ศ. 123 ซึ่งพระราชบัญญัติลักษณะพิจารณาฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2457

²³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 มาตรา 24 มาตรา 25 และ มาตรา 36

²⁴ พระราชบัญญัติอุทธรณ์ ร.ศ. 123 มาตรา 1 และมาตรา 2

ได้จำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาในบางกรณีไว้ ส่วนการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลอุทธรณ์นั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้มีข้อจำกัดไว้แต่ประการใดซึ่งกำหนดให้คดีอาญาที่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และลงโทษจำคุกเพียงหนึ่งปีลงมาและทั้งปรับสินไหมไม่เกินสี่ร้อยบาท ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเว้นแต่ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีในชั้นศาลเดิมก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดี พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกา หรือถ้าเสนาบดี เจ้ากระทรวง หรือสมุหเทศาภิบาล หรือเจ้ากรมอัยการ หรือเนติบัณฑิตสยาม 2 นาย ลงชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัยนอกจากนั้นในคดีอาญาไม่ว่ากำหนดโทษมากน้อยเท่าใดซึ่งศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาศาลล่าง หรือแก้คำบังคับในข้อใหญ่ใจความแห่งคดี คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้²⁵

ในปี พ.ศ. 2461 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2461 จำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาในบางกรณีไว้ ส่วนสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลอุทธรณ์นั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้จำกัดไว้แต่ประการใด โดยกำหนดให้คดีอาญาที่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปีหรือปรับเป็นพินัย หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง และคดีอาญาซึ่งศาลเดิมพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปี ปรับเป็นพินัย ไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แม้ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษาแก้ไขมากที่สุด ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ทั้งห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในคดีอาญาซึ่งศาลล่างและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง โจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริงเว้นแต่ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีในชั้นศาลล่างก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดี พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกาหรือถ้าเสนาบดีเจ้ากระทรวงหรือสมุหเทศาภิบาล หรืออธิบดีกรมอัยการหรือเนติบัณฑิตสยาม 2 นาย ลงชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย²⁶

ต่อมาปี พ.ศ. 2469 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2469 แก้ไขมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2461 ให้ผู้พิพากษาคคนใดคนหนึ่งซึ่งพิจารณาคดีในชั้นศาลเดิมก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดี พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกา หรืออธิบดีกรมอัยการลงชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันสมควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัยก็ให้รับฎีกาไว้พิจารณา

²⁵ พระราชบัญญัติลักษณะพิจารณาฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2457 มาตรา 6 มาตรา 9 และมาตรา 13

²⁶ พระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2461 มาตรา 3 มาตรา 5 มาตรา 6 และมาตรา 7

ต่อมาปี พ.ศ. 2473 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะอุทธรณ์ พ.ศ. 2473 เพื่อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลอุทธรณ์ในบางกรณีอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ไม่ได้จำกัดไว้เลยตั้งแต่พระราชบัญญัติลักษณะพิจารณาฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2457 โดยกำหนดให้คดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับเป็นพินัยไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เมื่อศาลเดิมพิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์ หรือให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหกเดือน หรือปรับเป็นพินัยไม่เกินสองร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่อธิบดีผู้พิพากษาหรือผู้ทำการแทนอธิบดีผู้พิพากษาของศาลซึ่งได้พิพากษาคดีนั้นในชั้นต้นอนุญาตให้อุทธรณ์ หรือผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งซึ่งพิจารณาคดีนั้นในชั้นต้น หรืออธิบดีกรมอัยการลงชื่อรับรองว่ามีเหตุอันสมควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย หรือผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งทำความเห็นแย้งไว้²⁷

ต่อมาในปี พ.ศ. 2477 จึงได้มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเดิมนั้นไม่ได้จำกัดสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลอุทธรณ์ไว้แต่ประการใด แต่จำกัดสิทธิของคู่ความในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาในบางกรณีเท่านั้น กล่าวคือ ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงกับคดีซึ่งศาลเดิมพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แม้ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากก็ตาม ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง และห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในคดีซึ่งศาลเดิมและศาลอุทธรณ์ยกฟ้องโจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริง เว้นแต่ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกา หรืออัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย²⁸

ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 จำกัดสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือคดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้ หรือคดีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้หรือคดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท ต่อมาในปี 2503 ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 เพิ่มเติมให้คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุกสามารถ

²⁷ พระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2473 มาตรา 3

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 ถึง มาตรา 221

อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริงได้ และเปิดโอกาสให้คู่ความที่ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าผู้พิพากษาคณะใด ซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้ง พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์ และอนุญาตให้อุทธรณ์ หรืออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย²⁹

ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517 จำกัดการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงและเงื่อนไขการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้³⁰ โดยมีหลักเกณฑ์เดียวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความลักลั่นกัน ทำให้ประชาชนที่ดำเนินคดีในศาลแขวงและศาลจังหวัดมีสิทธิอุทธรณ์โดยเท่าเทียมกัน³¹ นอกจากนี้ยังได้ยกเลิกความในมาตรา 219 และให้ใช้ความใหม่แทนโดยในคดีซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำคุกไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงกับยังได้กำหนดเพิ่มเติมห้ามมิให้คู่ความฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งในข้อเท็จจริงในปัญหาเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างเดียว แม้อันนั้นจะไม่ต้องห้ามฎีกาก็ตาม และในคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษกักขังแทนโทษจำคุกหรือเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก หรือคดีที่เกี่ยวกับการกักขังแทนค่าปรับ หรือกักขังเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน ถ้าศาลอุทธรณ์มิได้พิพากษากลับคำพิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง³² นอกจากนี้ยังได้ยกเลิกความในมาตรา 220 และให้ใช้ความใหม่แทนโดยห้ามมิให้คู่ความฎีกาในคดีศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริง

ในปี พ.ศ. 2523 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2523 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 193 ทวิ เกี่ยวกับอัตราโทษปรับที่ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริง จากเดิมปรับไม่เกินหกพันบาทเป็นปรับไม่เกินหกหมื่นบาท

²⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 และมาตรา 22 ทวิ

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ และมาตรา 193 ตรี

³¹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ทวิ และมาตรา 219 ตรี

ต่อมาปี พ.ศ. 2532 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 193 ทวิ เกี่ยวกับข้อยกเว้นที่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงได้ จากเดิมที่เมื่อเข้าข้อยกเว้นคู่ความสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ เป็นเมื่อเข้าข้อยกเว้นให้เฉพาะแต่จำเลยเท่านั้นที่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ และจำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่าหนึ่งพันบาทจึงสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมวรรคสองของมาตรา 218 ให้คดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงจริงกับยกเลิกความในมาตรา 219 และ 220 โดยให้ใช้ความใหม่แทนเป็นคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย และห้ามมิให้คู่ความฎีกาในคดีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์

เมื่อพิจารณาถึงมาตรา 218 และมาตรา 219 ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตั้งแต่ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2478 ในตลอดระยะเวลา 80 ปี มาตรา 218 ได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ส่วนมาตรา 219 ได้ถูกเปลี่ยนแก้ไขสองครั้งด้วยกัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 218 แต่เดิมก่อนมีการแก้ไขมีเพียงวรรคเดียว³³ และต่อมาปัจจุบัน มาตรา 218 ได้ถูกแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 149 หน้า 9 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 8 กันยายน 2532 โดยเพิ่มเติม มาตรา 218 วรรคสองเข้ามา³⁴

ส่วนมาตรา 219 ซึ่งแต่เดิมได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 220³⁵ ก่อนมีการแก้ไข และส่วนมาตรา 220 ซึ่งเดิมได้บัญญัติไว้ในมาตรา 219³⁶ ก่อนมีการแก้ไข และต่อมาปี พ.ศ. 2517 มาตรา 219 ได้

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220 บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งศาลเดิมพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แม้ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากก็ตาม ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

ถูกแก้ไขในครั้งแรกโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 91 ตอนที่ 202 หน้า 4 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 30 พฤศจิกายน 2517) โดยแก้ไขเพิ่มเติมครั้งนี้ได้นำบทบัญญัติของ มาตรา 220 มากำหนดไว้ในบทบัญญัติ มาตรา 219³⁷ โดยแก้ไขเพิ่มเติมนี้ได้เพิ่มโทษปรับจากโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทมาเป็นโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท แต่โทษจำคุกยังคงเดิม ส่วนมาตรา 219 มากำหนดไว้ในมาตรา 220³⁸

และต่อมาปี พ.ศ. 2532 ถึงปัจจุบัน มาตรา 219³⁹ ได้ถูกแก้ไขครั้งที่สองโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 149 หน้า 9 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 8 กันยายน 2532) การแก้ไขครั้งที่สองนี้เป็น การแก้ไขเพิ่มเติมโทษจำคุกจากไม่เกินหนึ่งปีเป็นไม่เกินสองปีและเพิ่มโทษปรับจากหนึ่งหมื่นบาท เป็นไม่เกินสี่หมื่นบาท และเพิ่มเติมอีกว่าถ้าศาลอุทธรณ์แก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย ให้จำเลย อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้

จึงกล่าวได้ว่า การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของประเทศไทยเป็นสิทธิของคู่ความ และเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ได้เสมอ เว้นแต่จะถูกข้อจำกัดสิทธิห้ามอุทธรณ์ กล่าวคือ การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้อุทธรณ์คำ พิพากษาศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ...” จึงกล่าวได้ว่า การอุทธรณ์ในคดีอาญาประเภทนี้เป็นคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ ที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25 (5) และเป็นคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษา

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในคดีซึ่งศาลเดิม และศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริง”

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาให้ ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลย ไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในคดีซึ่งศาล ชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริง”

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลย ไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาล อุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”

ในศาลแขวงตามตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 ประกอบ มาตรา 25 (5) เว้นแต่จะถูกห้ามโดยบทบัญญัติของกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ไว้เท่านั้น

ส่วนการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย เป็นสิทธิของกลุ่มความ และเปิดโอกาสให้กลุ่มความมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้เช่นกัน เว้นแต่จะถูกข้อจำกัดสิทธิห้ามฎีกา

2.2 หลักเบื้องต้นของการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาและข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.2.1 หลักเบื้องต้นของการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา

เมื่อศาลชั้นต้น ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งตัดสินคดีแล้ว หากกลุ่มความไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว กลุ่มความในคดีนั้นอาจร้องขอให้ศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่าทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างได้ เช่น เรื่องการกำหนดข้อเท็จจริงหรือเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานของศาลล่างว่าไม่ถูกต้องตรงความจริงอย่างไรบ้าง เรื่องที่เกี่ยวกับข้อกฎหมายที่มีการกล่าวอ้างว่าศาลล่างปรับใช้หรือตีความข้อกฎหมายไม่ถูกต้องประการใด ตลอดจนการร้องขอให้ศาลลดหย่อนผ่อนโทษ หรือร้องขอให้ศาลรอกการลงโทษ ซึ่งการร้องขอให้ศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่าทำการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายนั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องทำตามรูปแบบที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาในคำฟ้องอุทธรณ์ และในส่วนของระยะเวลาของการอุทธรณ์ ศาลในลำดับที่สูงกว่าจึงใช้ดุลพินิจยอมรับอุทธรณ์นั้น ไว้พิจารณาพิพากษาต่อไป แต่หากเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าในส่วนเนื้อหาในคำฟ้องอุทธรณ์หรือในส่วนของระยะเวลาของการอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นในฐานะเป็นศาลที่ทำหน้าที่ตรวจสอบอุทธรณ์ที่คู่ความยื่นขึ้นมา ชอบที่จะไม่รับอุทธรณ์เช่นนั้น ไว้พิจารณา⁴⁰ แต่หากศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ที่ไม่ชอบเช่นนั้นไว้แล้วจนคดีขึ้นมาสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาชอบที่จะยกอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นนั้นเสียได้

ด้วยเหตุที่ว่า การอุทธรณ์ฎีกาเป็นการคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างว่าไม่ถูกต้องในส่วนใด หากใช่เป็นการเริ่มต้นคดีโดยทำเป็นคำฟ้องในศาลชั้นต้น ดังนั้น ประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายที่คู่ความหยิบยกขึ้นว่ากล่าวในชั้นอุทธรณ์ฎีกา จึงต้องเป็นข้อที่ได้ไว้กันมาแล้วโดยชอบตั้งแต่ในศาลชั้นต้น ปัญหาข้อกฎหมายต้องแสดงไว้โดยชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์ และต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 วรรคหนึ่ง ซึ่งนำมาใช้บังคับในชั้นอุทธรณ์ฎีกา

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 วรรค 2

โดยอนุโลมทั้งนี้ มาตรา 215 และมาตรา 225 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงคู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชั้นแจ้งในอุทธรณ์ และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้ว โดยชอบในศาลชั้นต้นและจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย โดยในชั้นอุทธรณ์ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ในส่วนชั้นฎีกา แต่เดิมปัญหาข้อเท็จจริงในชั้นฎีกามีหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 (เดิม) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาใช้บังคับในชั้นฎีกาแต่ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2558 ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2558 ได้ยกเลิกความเดิมในมาตรา 249 (เดิม) แล้วได้บัญญัติข้อความขึ้นใหม่ และข้อความใหม่เป็นเรื่องหลักเกณฑ์การขออนุญาตให้ฎีกาในข้อเท็จจริง แต่ไม่มีบทบัญญัติว่าปัญหาข้อเท็จจริงที่จะฎีกาได้ต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ดังเช่นบทบัญญัติเดิมเมื่อไม่มีบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว จึงเป็นปัญหาว่าต่อไปนี้ปัญหาข้อเท็จจริงที่ไม่ได้กล่าวแล้วในศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์จะหยิบยกชั้นฎีกาได้หรือไม่ ในประเด็นเรื่องนี้ เมื่อคำนึงถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาพิพากษาคดีต้องเป็นไปตามลำดับชั้นศาลเช่นกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง กรณีจึงน่าจะต้องถือว่าข้อเท็จจริงที่จะยกชั้นฎีกาได้ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ด้วยเช่นกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง ประกอบ มาตรา 225 ส่วนปัญหาว่าจะใช้กฎหมายใดมาเป็นหลักในการอ้างอิงแทนบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 คงต้องรอแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาต่อไป⁴¹

1) เนื้อหาในฟ้องอุทธรณ์หรือฟ้องฎีกา

การยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลชั้นต้นว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงจำเป็นที่อุทธรณ์จะต้องหยิบยกประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายขึ้นโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นด้วยว่าศาลชั้นต้นพิพากษาหรือมีคำสั่งในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องอย่างไร และที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร ดังนั้น มาตรา 193⁴² วรรคสอง ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁴¹ วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, กฎหมายวิ. อาญาพิสดาร เล่ม 2 ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2560, (นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด แสงจันทร์การพิมพ์, 2560), น. 534.

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคสอง บัญญัติว่า “อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

ความอาญาจึงกำหนดไว้ในอุทธรณ์ทุกฉบับ ผู้อุทธรณ์จะต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ กล่าวคือ คู่ความต้องหยิบยกข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายขึ้นโต้แย้งคัดค้านคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นให้ชัดเจน มิเช่นนั้นแล้ว ศาลชั้นต้นซึ่งเป็นศาลที่ทำหน้าที่ตรวจรับอุทธรณ์ตามมาตรา 198 วรรคสอง อาจจะพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน ไม่ชอบด้วยมาตรา 193 วรรคสอง และอาจจะมีการสั่งปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์ก็ได้ หรือแม้ศาลชั้นต้นปลั่งเปลอสั่งรับอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนไว้พิจารณา เมื่อสำนวนขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์อาจพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยมาตรา 193 วรรคสอง ศาลอุทธรณ์ก็ไม่รับวินิจฉัยและพิพากษายกอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นเสียได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 242 (1) ประกอบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 และหากศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยให้อันเป็นการไม่ชอบ ศาลฎีกาก็มีอำนาจพิพากษายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ไม่ชอบนี้เสียได้เช่นกัน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาแล้วแต่กรณี จำต้องใช้ความระมัดระวังในการทำคำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีกาให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคสอง กำหนด หลักการในการทำคำฟ้องอุทธรณ์ มาตรา 193 นำไปใช้บังคับในการทำคำฟ้องฎีกาด้วยโดยอนุโลมตามมาตรา 225⁴³

2) ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่มีได้วกันมาแล้วในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์

เมื่อพิจารณาถึงข้อกฎหมายที่อุทธรณ์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195⁴⁴ มีข้อควรพิจารณาว่า มาตรา 195 บัญญัติถึงแต่เฉพาะข้อกฎหมายที่ต้องยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น จึงจะยกขึ้นอุทธรณ์ได้ สำหรับข้อเท็จจริงไม่ได้มีการกล่าวถึง หากคู่ความจะหยิบยกข้อเท็จจริงขึ้นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลชั้นต้น จึงไม่อาจนำมาตรา 195 มาใช้บังคับได้ ถ้าพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์ได้ตามแนวของศาลฎีกาวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้น คู่ความจะยกขึ้นอุทธรณ์ไม่ได้เช่นกัน เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติไว้ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225⁴⁵ หรือ มาตรา 249

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4942/2528, 1199/2535, 8973/2547, 6094/2548

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 บัญญัติว่า “ข้อกฎหมายที่ปวงอันคู่ความอุทธรณ์ร้องอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์ แต่ต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้น

ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยอุทธรณ์ เหล่านี้ผู้อุทธรณ์หรือศาลยกขึ้นอ้างได้แม้ว่าจะไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้นก็ตาม”

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 บัญญัติว่า “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นอุทธรณ์นั้นคู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดเจนในอุทธรณ์และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย

ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาใช้บังคับโดยอนุโลม⁴⁶ สำหรับการหยิบยกปัญหาข้อกฎหมายขึ้นอุทธรณ์ มีหลักการสำคัญในบทบัญญัติมาตรา 195 วรรคหนึ่งว่า ต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้น มิฉะนั้น ศาลอุทธรณ์จะไม่รับอุทธรณ์ขึ้นวินิจฉัย⁴⁷

ส่วนมาตรา 195 วรรคสอง เป็นบทยกเว้นยอมให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาหรือศาลมีอำนาจหยิบยกเอาปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่เคยได้ยกขึ้นว่ากล่าวในศาลล่างขึ้นอ้างได้ ถ้าเข้าเหตุประการใดประการหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 195 วรรคสอง ดังนี้

(1) ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือ

(2) ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยอุทธรณ์

กรณีปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย เช่น ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง⁴⁸ ปัญหาเรื่องปรับบทลงโทษ⁴⁹ ปัญหาว่าการเพิ่มโทษจำเลยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่⁵⁰ ปัญหาว่าการกระทำของจำเลยครบองค์ประกอบความผิดหรือไม่⁵¹ ปัญหาเรื่องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา อันเป็นการวินิจฉัยความรับผิดทางแพ่ง⁵² ปัญหาว่าจำเลยกระทำโดยป้องกันสิทธิของตนโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่⁵³ ปัญหาว่าฟ้องของโจทก์เคลือบคลุมในคดีอาญา⁵⁴ ปัญหาว่าคดีของโจทก์ขาดอายุความหรือไม่⁵⁵ ปัญหาว่าการกระทำของจำเลย เป็นความผิดกรรมเดียวหรือหลายกรรมต่างกัน⁵⁶

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีข้อพิพาทข้อใดอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้น เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือเพราะเหตุเป็นเรื่องไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาขึ้นอุทธรณ์ คู่ความที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิที่จะยกขึ้นอ้างซึ่งปัญหาเช่นว่านั้นได้”

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 900/2509 (ป), 1609/2535, 5334/2546, 119/2547, 5521/2548

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1903/2517

⁴⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4301/2543

⁴⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4129/2543, 4533/2545, 3366/2548

⁵⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 316/2545, 12333/2558

⁵¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5744/2549

⁵² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6894/2557

⁵³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7650/2553

⁵⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3004-3004/2543, 7634/2549

⁵⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7296/2543, 9091/2558

⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7853/2549

ปัญหาว่าฟ้องที่ไม่มีลายมือชื่อโจทก์เป็นฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่⁵⁷ ปัญหาว่าการกระทำของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ยุติเป็นความสำเร็จหรือเป็นเพียงพยายามกระทำความผิด⁵⁸ ปัญหาว่าศาลวางโทษจำเลยไม่ถูกต้อง⁵⁹ ปัญหาว่าถ้าข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดแม้จำเลยไม่อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ก็หยาบยกขึ้นวินิจฉัยและพิพากษายกฟ้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 วรรคหนึ่ง⁶⁰ เหล่านี้ เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 195 วรรคสอง มีข้อพิจารณาว่าตามมาตรา 195 วรรคสอง ผู้ที่มีสิทธิยกขึ้นอ้างได้แก่คู่ความยกขึ้นอุทธรณ์หรือฎีกา ถ้าผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาไม่ได้ยกขึ้นอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณี ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสามารถหยาบยกขึ้นกล่าวอ้างได้ แม้ไม่เคยยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลล่างก็ตาม

คำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีกาต้องเป็นสาระแก่คดี ทั้งนี้ โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 วรรคหนึ่ง หรือ มาตรา 249 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 กล่าวคือ ต้องเป็นอุทธรณ์ที่อาจทำให้ผลของคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์เปลี่ยนแปลงได้ หากผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาหยาบยกเอาปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควร ได้รับการวินิจฉัยขึ้นอุทธรณ์ในคดีอาญา ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาชอบที่จะพิพากษายกอุทธรณ์หรือฎีกานั้นเสียได้⁶¹

3) กำหนดเวลาอุทธรณ์หรือฎีกา

ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198⁶² (ชั้นอุทธรณ์) หรือ มาตรา 216⁶³ (ชั้นฎีกา) คู่ความจะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาต้องเป็นไปตามลำดับชั้นศาลและต้องยื่น

⁵⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1564/2546

⁵⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 59/2542

⁵⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 591/2536

⁶⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2263/2555

⁶¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1699/2512, 1493/2550

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 บัญญัติว่า “การยื่นอุทธรณ์ ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น ในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง

ให้เป็นหน้าที่ศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์ว่าควรจะรับส่งขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือไม่ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าเห็นว่าไม่ควรรับให้จดเหตุผลไว้ในคำสั่งของศาลนั้นโดยชัดเจน

ในกรณีที่ตามคำพิพากษาจำเลยต้องรับโทษจำคุกหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้นและจำเลยไม่ได้ถูกคุมขัง ในการอุทธรณ์จำเลยต้องมาแสดงตนต่อเจ้าพนักงานศาลในขณะที่จำเลยยื่นอุทธรณ์หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด มิฉะนั้นให้ศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ทั้งนี้ ประธานศาลฎีกาอาจออกข้อบังคับกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการหรือเงื่อนไขการแสดงตนของจำเลยก็ได้ ข้อบังคับนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดด้วย เมื่อศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาต้องยื่นอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์หรือฎีกาฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 216 วรรคหนึ่ง หากไม่ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาภายในกำหนดคำพิพากษาของศาลชั้นต้นย่อมถึงที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 หรือถ้ายื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกาเกินเวลาที่กฎหมายกำหนด ศาลชั้นต้นเป็นผู้ตรวจรับอุทธรณ์หรือฎีกาขอที่จะไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกาที่ยื่นเกินกำหนดเวลานั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 วรรคสอง (ชั้นอุทธรณ์) หรือ มาตรา 198 วรรคสอง ประกอบมาตรา 216 วรรคสอง (ชั้นฎีกา)

การนับระยะเวลาอุทธรณ์ต้องเริ่มคำนวณนับในวันรุ่งขึ้นจากวันที่ศาลได้อ่านคำพิพากษา⁶⁴ กำหนดระยะเวลาอุทธรณ์หนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษาหรือถือว่าได้อ่านนั้น กำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ดังกล่าว ศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้ขยายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 กล่าวคือ หากมีพฤติการณ์พิเศษที่ทำให้ผู้อุทธรณ์ไม่อาจยื่นอุทธรณ์ได้ภายในกำหนดอายุอุทธรณ์ดังกล่าว และผู้อุทธรณ์ยื่นคำร้องขออนุญาตขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไปก่อนสิ้นอุทธรณ์ก็ดี หรือแม้หากสิ้นระยะเวลาอุทธรณ์แล้ว แต่เป็นกรณีมีเหตุสุดวิสัยที่ทำให้ผู้อุทธรณ์ ไม่อาจยื่นอุทธรณ์ได้ภายในกำหนดก็ดี ศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไปอีกได้⁶⁵

ต่อมา มาตรา 198 วรรคสามและวรรคสี่ ได้บัญญัติเพิ่มเติมขึ้นในปี พ.ศ. 2559 ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2559 ตามบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์กรณีจำเลยเป็นผู้อุทธรณ์ตาม มาตรา 198 วรรคสาม และวรรคสี่ หรือฎีกา มาตรา 198 วรรคสามและวรรคสี่ ประกอบ มาตรา 216 ว่าจำเลยจะอุทธรณ์หรือฎีกาได้ต่อเมื่อได้มาแสดงตัวต่อเจ้าพนักงานศาลขณะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา ทั้งนี้ เนื่องจาก

ความในวรรคสามมิให้ใช้บังคับแก่กรณีที่จำเลยได้รับการรอการลงโทษจำคุก หรือรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาคบถ้วนแล้ว”

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 217 ถึง 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษา หรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง

ฎีกานั้น ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น และให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 198 มาตรา 200 และ มาตรา 201 มาบังคับโดยอนุโลม”

⁶⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 979/2489

⁶⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1095/2507, 491/2515

บทบัญญัติเดิมแม้จำเลยหลบหนีไม่มาฟังคำพิพากษาศาลชั้นหรือศาลอุทธรณ์ จำเลยก็ยังมีสิทธิยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาได้ แต่ตามบทบัญญัติใหม่นี้ หากจำเลยไม่ยอมมาแสดงตนต่อเจ้าพนักงานศาลขณะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลชั้นต้นย่อมสั่งไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกาได้ เว้นแต่กรณีรอการลงโทษหรือจำเลยได้รับโทษครบถ้วนแล้ว มาตรา 198 วรรคสี่⁶⁶

4) การตรวจอุทธรณ์ฎีกา

ศาลชั้นต้นทำหน้าที่ตรวจอุทธรณ์ว่าควรจะรับแล้วส่งขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์ ในการนี้ศาลชั้นต้นต้องพิจารณาก่อนว่าเป็นอุทธรณ์ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ดังนี้

อุทธรณ์จะต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ หรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคสอง ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายทั้งปวงอันคู่ความร้องอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้น ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย เว้นแต่เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย หรือที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์หรือศาลยกขึ้นอ้างได้ แม้ว่าจะไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 และบทบัญญัติมาตรา 193 ก็นำมาใช้บังคับฎีกาโดยอนุโลมตาม มาตรา 225

นอกจากนี้อุทธรณ์ยังจัดเป็นคำฟ้องชนิดหนึ่งตามบทนิยามในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (3) ซึ่งเป็นคำคู่ความตามมาตรา 1 (5) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ดังนั้น ศาลชั้นต้นจึงอยู่ในบังคับที่จะต้องตรวจรับอุทธรณ์ภายใต้หลักเกณฑ์การตรวจรับคำคู่ความดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 หากศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์นั้นเป็นอุทธรณ์ที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ก็เป็นอุทธรณ์ที่ควรจะรับส่งขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นก็มีอำนาจสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาแทนศาลอุทธรณ์ได้ แต่หากศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่มีข้อบกพร่องประการหนึ่งประการใด ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ศาลชั้นต้นก็ชอบที่จะมีคำสั่งให้คืนอุทธรณ์นั้นเพื่อให้ไปทำมาใหม่หรือแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่ศาลชั้นต้นเห็นควรกำหนดก็ได้ และถ้าหากผู้อุทธรณ์ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลชั้นต้นที่สั่งให้แก้ไข ก็ดี หรือศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์นั้นไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นอุทธรณ์ทั้งในเรื่องของเนื้อหาของอุทธรณ์ และในเรื่องของรูปแบบของการอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นชอบที่จะมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้วินิจฉัยได้ เช่น

⁶⁶ วิเชียร ติเรกอุดมศักดิ์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 41*, น. 376.

ยื่นอุทธรณ์เกินกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่อ่านคำพิพากษาหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาให้ผู้อุทธรณ์ ฟัง เป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ได้ระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ หรือ ข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ หรือเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากผู้อุทธรณ์ ไม่ได้ยกปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายทั้งปวงให้ชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์ หรือเป็นข้อ ที่ไม่ได้ยกขึ้นมาก่อนแล้วแต่ในศาลชั้นต้น

2.2.2 ข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์

สิทธิในการอุทธรณ์ของประเทศไทย เป็นสิทธิของกลุ่มความที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาได้ทั้ง ในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่ก็มีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงอยู่บาง กรณีเพื่อมิให้คดีขึ้นมาสู่ศาลสูงเป็นจำนวนมาก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ⁶⁷ มีข้อพิจารณาว่า กฎหมายไม่อนุญาตให้ผู้ความยื่นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ไม่ ห้ามจำเลยอุทธรณ์ปัญหาเท็จจริง ถ้ากรณีของจำเลยเข้าข้อยกเว้นใน (1)-(4) ข้อห้ามอุทธรณ์ ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 193 ทวิ นี้มีบทบัญญัติทำนองเดียวกันกับที่บัญญัติใน พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 และ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดี ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 39 ยกเว้นเฉพาะส่วนที่ให้จำเลย อุทธรณ์ได้มีบัญญัติแตกต่างกันเล็กน้อย

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ใช้อัตราโทษ และจำเลยเงินชำระค่าปรับ เป็นเงื่อนไขของการใช้สิทธิอุทธรณ์ และการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ศาลฎีกา ได้วินิจฉัยวางหลักเกณฑ์แน่นอนตลอดมาว่าอัตราโทษที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการอุทธรณ์ให้พิจารณา จากอัตราโทษในคำฟ้อง หากไม่บรรยายไว้ย่อมอุทธรณ์ไม่ได้ อัตราโทษที่ฟ้องบทหนักหรือฟ้อง ที่ขอให้ปรับบทลงโทษ บทลงโทษโดยอัตราโทษไม่ถึงก็ถูกจำกัดสิทธิต้องห้ามอุทธรณ์ และกรณีนี้ ยังใช้ในชั้นได้สวนมูลฟ้องด้วย แต่ไม่ใช่บังคับในกรณีการขอคืนของกลาง ไม่ว่าศาลชั้นต้นจะมี

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้อุทธรณ์คำพิพากษาศาล ชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท”

คำสั่งยกคำขอ หรือให้คืนทรัพย์สินแก่ผู้ร้อง การอุทธรณ์ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงตาม มาตรา 193 ทวิ พูดย่างๆ อีกแบบหนึ่งได้ว่า คดีที่จะอุทธรณ์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับอัตราโทษในคำฟ้องเป็นหลัก เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้วคู่ความก็ยังสามารถอุทธรณ์ได้จึงเป็นช่องทางให้คู่ความพยายามที่จะฟ้องในคดีที่มีอัตราโทษสูงไว้ก่อน เพื่อที่จะได้สิทธิอุทธรณ์ ซึ่งจะทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะเห็นว่าแม้กฎหมายบัญญัติเพียงแต่อัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการอุทธรณ์ประการเดียว แต่ยังมีแนวทางคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพิ่มเติมอีก ทำให้มีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกามากยิ่งขึ้นกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้⁶⁸

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วางหลักเกณฑ์ว่า คดีอาญาที่เป็นความผิดและมีโทษเล็กน้อยควรถูกห้ามไม่ให้คู่ความใช้สิทธิอุทธรณ์ โดยพิจารณาถึงคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปีหรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ต้องห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้⁶⁹ ส่วนปัญหาข้อกฎหมายไม่มีกฎหมายบัญญัติจำกัดสิทธิแต่อย่างใด การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายศาลจะพิจารณาแต่เพียงในเนื้อหาของอุทธรณ์นั้นว่า อุทธรณ์ฉบับนี้ได้รับข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ⁷⁰ ข้อกฎหมายทั้งปวงอันคู่ความอุทธรณ์ร้องอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์⁷¹ ซึ่งรวมถึงปัญหาข้อเท็จจริงด้วย นอกจากนี้อุทธรณ์จะต้องสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย⁷² หากอุทธรณ์ใดไม่ได้ระบุเนื้อหาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ศาลชั้นต้นในฐานะเป็นศาลผู้ตรวจอุทธรณ์หรือฎีกาซึ่งเป็นคำคู่ความ⁷³ ชอบที่จะไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกานั้นเสียได้ และแม้ศาลชั้นต้นจะสั่งรับอุทธรณ์หรือฎีกาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมาแล้ว ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาชอบที่จะพิพากษายกอุทธรณ์นั้นเสีย

⁶⁸ พรศักดิ์ ศรีณรงค์, การดำเนินคดีอาญาชั้นอุทธรณ์และฎีกาของพนักงานอัยการ งานเอกสารวิชาการ การอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 12, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2552), น. 44-45.

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ

⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรค 2

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 วรรคหนึ่ง ประกอบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 วรรคหนึ่ง ประกอบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

ส่วนข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้น เนื่องจากศาลแขวงมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ เท่ากับอำนาจผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลแขวง⁷⁴ ดังนั้น ข้อจำกัดสิทธิการอุทธรณ์จึงบัญญัติห้ามคู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่มีข้อยกเว้นให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้⁷⁵ ซึ่งแม้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 จะบัญญัติไว้สั้นกว่า แต่ก็มีหลักการจำกัดสิทธิเหมือนกับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ ห้ามคู่ความไม่ให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น (ศาลแขวง) ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และบัญญัติให้แต่เพียงจำเลยฝ่ายเดียวสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น (ศาลแขวง) ได้หากกรณีต้องด้วยข้อยกเว้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22⁷⁶

2.2.3 ข้อจำกัดสิทธิฎีกา

เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้อีกชั้นหนึ่งทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่ในการฎีกานี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาจำกัดสิทธิการฎีกาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย⁷⁷ นอกจากนี้ข้อจำกัดสิทธิการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ยังคำนึงถึงผลของคำพิพากษาเป็นสำคัญว่าต้องมีการแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อยด้วย ที่ว่าเป็นการแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อยนั้นก็คือการที่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั่นเอง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติถึงสิทธิในการฎีกา และข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาคำพิพากษาแยกออกจากสิทธิและข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา โดยจะกล่าวถึงข้อจำกัดสิทธิในการฎีกา 5 ประการดังนี้

⁷⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25 (5)

⁷⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22

⁷⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 ถึง มาตรา 224 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220

1. ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 218⁷⁸ เมื่อเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อยแล้ว ย่อมเข้าเกณฑ์ต้องห้ามมิให้ฎีกาในข้อเท็จจริงตามมาตรา 218 นี้ คงมีปัญหาแต่เพียงว่าจะเข้าหลักเกณฑ์ต้องห้ามฎีกาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองเท่านั้น กล่าวคือ

ก. หากศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 5 ปี ย่อมเข้าหลักเกณฑ์ต้องห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 218 วรรคหนึ่ง

ข. หากศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 5 ปี ย่อมเข้าหลักเกณฑ์ต้องห้ามโจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 218 วรรคสอง

มาตรา 218 จะต้องเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน หรือแก้ไขเล็กน้อย ซึ่งการพิพากษายืนนั้นจะต้องเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนให้ลงโทษจำเลยด้วย เพราะถ้าหากศาลอุทธรณ์พิพากษายืนให้ยกฟ้อง โจทก์กรณียอมไม่เข้าหลักเกณฑ์ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 218 แต่จะเข้าหลักเกณฑ์ห้ามฎีกาตาม มาตรา 220⁷⁹

การแก้ไขมากและแก้ไขเล็กน้อย เป็นคำที่ปรากฏในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 เป็นต้น แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเองไม่ได้ให้ความหมายหรือคำนิยามเอาไว้ ดังนั้น หากจะศึกษาเรื่องนี้จึงต้องพิจารณาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่วางแนวทางเอาไว้ กรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น ศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานตลอดมาว่า กรณีจะถือเป็นการที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขมากนั้นมีเพียง 4 กรณีเท่านั้น คือ 1. ศาลอุทธรณ์แก้ทั้งบทและโทษ 2. ศาลอุทธรณ์แก้เรื่องรอกการลงโทษ 3. ศาลอุทธรณ์แก้จากโทษปรับสถานเดียวเป็นจำคุกแล้วเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขัง 4. ศาลอุทธรณ์แก้เป็นไม่เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปรับการฝึกอบรม

2. ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 219⁸⁰ โจทก์ร่วมมีฐานะเป็น “โจทก์” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (14) จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 219 ด้วย มาตรา 218 และมาตรา 219 ต่างก็มีหลักการเดียวกันคือห้ามฎีกาเฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริง

⁷⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

⁷⁹ มาตรา 220 บัญญัติว่า “มิให้คู่ความฎีกาในคดีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์”

⁸⁰ มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”

เช่นเดียวกัน แต่หากเป็นการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายย่อมมีสิทธิฎีกาได้ ไม่ต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 218 หรือ 219 แต่อย่างไร

3. ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 220⁸¹ ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 218, 219, 219 ทวิ และ 219 ตริ โดยมาตราเหล่านี้มีข้อความบัญญัติไว้สอดคล้องต้องกันทุกมาตราในทำนองเดียวกันว่า “...ห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง...” แสดงให้เห็นความแตกต่างในหลักการที่สำคัญ คือ ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา มาตรา 218, 219, 219 ทวิ และ 219 ตริ นั้น ห้ามฎีกาเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงนั้น แต่ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 220 นี้ห้ามทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย

4. ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 219 ทวิ⁸² ถ้าศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยมาด้วย คดีย่อมต้องห้ามฎีกาถ้าหากว่าผู้ความฎีกาเฉพาะในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยแต่เพียงอย่าง

5. ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 219 ตริ⁸³ ถ้าศาลอุทธรณ์เพียงแต่พิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลชั้นต้น คู่ความจะฎีกาในปัญหาเรื่องลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก หรือเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก หรือคดีที่เกี่ยวกับการกักขังแทนค่าปรับหรือกักขังเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน

6. ข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์และฎีกาตามระเบียบของศาลฎีกา เนื่องจากปัญหาคดีค้างค้างการพิจารณาของศาลฎีกา ทำให้มีความพยายามในการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาขึ้นแต่ที่กฎหมายบัญญัติให้การอุทธรณ์และฎีกาถือเป็นสิทธิแก่คู่ความ ดังนั้น ในการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาจึงจำต้องตรากฎหมายขึ้นมาโดยอาศัยกระบวนการทางนิติบัญญัติ⁸⁴

ในเวลาต่อมา ปี พ.ศ. 2551 การใช้ดุลพินิจปฏิเสธอุทธรณ์หรือฎีกาในข้อที่ไม่เป็นสาระอันควรแก่การรับไว้พิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาดกอยู่ภายใต้ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ออกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ทั้งนี้เพื่อแก้ไข

⁸¹ มาตรา 220 บัญญัติว่า “มิให้คู่ความฎีกาในคดีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์”

⁸² มาตรา 219 ทวิ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้คู่ความฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งในข้อเท็จจริงในปัญหาเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยแต่อย่างใด แม้อคดีนั้นจะไม่ต้องห้ามฎีกาก็ตาม”

⁸³ มาตรา 219 ตริ บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก หรือเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก หรือคดีที่เกี่ยวกับการกักขังแทนค่าปรับหรือกักขังเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน ถ้าศาลอุทธรณ์มิได้พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

⁸⁴ ธีติพันธ์ ฉายบาง, *อ้าวแล้ว เจริญธรรม* ที่ 7, น. 143.

ปัญหาปริมาณคดีที่คั่งค้างในศาลฎีกา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษาแต่อย่างใด แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 194 วรรค 2 บัญญัติว่า “การจัดตั้งวิธีพิจารณาคดี และการดำเนินงานของศาลยุติธรรมให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น” และ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 3 บัญญัติว่า “ศาลชั้นอุทธรณ์ซึ่งได้แก่ ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นอุทธรณ์” พิจารณาได้ว่าปัจจุบันมีคดีจำนวนมากเข้ามาสู่ศาลฎีกาทำให้ศาลฎีกาไม่อาจทำคำพิพากษาได้ภายในกำหนด จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้ใช้ระบบอนุญาตแทนระบบสิทธิเพื่อลดคดีคั่งค้างในศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก และได้มีแก้ไขพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 กำหนดให้มีศาลชั้นอุทธรณ์แบ่งเป็นแผนกเพื่อให้การจัดการคดีต่างๆ เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น แผนกคดีค้ามนุษย์ แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น ส่วนในคดีอาญาปัญหาข้อเท็จจริงระบบกฎหมายไทยยังไม่มีแก้ไขกฎหมายและยังใช้ระบบสิทธิอยู่ คู่ความสามารถฎีกาได้ตามลำดับชั้นศาล เว้นแต่จะถูกข้อจำกัดสิทธิห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง

จากที่ได้อธิบายมาทั้งหมดนั้นจะเห็นได้ว่า การอุทธรณ์ฎีกาในระบบประเทศไทยสามารถแบ่งประเภทในการใช้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาได้เป็นการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งหากเป็นการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงแล้วจะมีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกามากกว่าการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าปัญหาข้อกฎหมายเป็นปัญหาที่สำคัญอันเกี่ยวกับการใช้และการตีความกฎหมายซึ่งอาจมีผลต่อการวินิจฉัยข้อกฎหมายนั้นๆ ในคดีอื่น ศาลฎีกาอันเป็นศาลสูงสุดและมีเพียงศาลเดียวจึงควรมีอำนาจใช้และตีความกฎหมายเพื่อให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศ ในหลายๆ ประเทศส่วนใหญ่อนุญาตให้คู่ความสามารถอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงไปยังศาลสูงสุดของประเทศ ส่วนประเทศไทยศาลฎีกาวินิจฉัยมาโดยตลอดว่าคู่ความไม่อาจอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาดังเช่นคดีแพ่ง และจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ (เดิม) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาใช้บังคับในคดีอาญาไม่ได้⁸⁵ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ ถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2558

⁸⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3946/2542, 5896/2544, 4483/2546, 1599/2548

แต่อย่างไรก็ดี ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ยังไม่ได้ถูกยกเลิกแต่อย่างใด ระเบียบดังกล่าวได้กำหนดทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การรับไว้พิจารณาพิพากษา ซึ่งในที่นี้จะกล่าวเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การรับไว้พิจารณาพิพากษาเท่านั้น

ปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลฎีกาอาจปฏิเสธไม่รับฎีกาที่ไม่เป็นสาระสำคัญไว้พิจารณาและพิพากษาได้⁸⁶ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การรับไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ได้ให้แนวทางในการพิจารณาไว้ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาคืออาญาในปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายของไทยนั้น ให้สิทธิในลักษณะเปิดโอกาสแก่คู่ความ เมื่อเปรียบเทียบกับระบบการอุทธรณ์ของต่างประเทศแล้ว จะพบว่า ทั้งประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส อังกฤษ เปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้เพียงชั้นเดียว ส่วนการฎีกาต่อไปต่อไปนั้นจะทำได้เพียงในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยจะต้องได้รับการรับรองหรือเห็นชอบจากศาลสูงที่จะพิจารณาคดีนั้นด้วย และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ การอุทธรณ์ของต่างประเทศจะเป็นระบบอนุญาต แต่การอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยเป็นระบบสิทธิที่เปิดโอกาสให้ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงสามชั้นศาล เพราะฉะนั้น การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงของระบบกฎหมายไทยมีข้อจำกัดสิทธิห้ามบางกรณี

⁸⁶ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การรับไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551

ข้อ 4 ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาหมายถึงข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

(2) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่ง

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ตามบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ไม่เป็นการจำกัดสิทธิอุทธรณ์เป็นการเด็ดขาด เมื่อได้รับอนุญาตหรือรับรองแล้วคู่ความก็สามารถอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อไปได้ จึงพิจารณาได้ว่า สิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงของประเทศไทย คู่ความย่อมใช้สิทธิได้เกือบจะอิสระเสรี เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาคำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีเท่านั้น ไม่มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องของศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่ง ส่วนการอุทธรณ์ของระบบกฎหมายต่างประเทศทำได้อีกแค่เพียงชั้นเดียวเท่านั้น⁸⁷

2.3 แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย

กรณีศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 242 (4) บัญญัติว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่า คำชี้ขาดของศาลชั้นต้นถูกต้องแต่บางส่วน และผิดบางส่วน ก็ให้แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นไปตามนั้น โดยพิพากษายืนบางส่วนกลับบางส่วน และมีคำพิพากษาใหม่แทนส่วนที่กลับนั้น” ซึ่งนำมาใช้บังคับในคดีอาญาด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ซึ่งกำหนดให้ศาลอุทธรณ์ใช้ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นว่า คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นถูกต้องแต่บางส่วนและผิดบางส่วน ก็ให้แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นไปตามนั้น โดยพิพากษายืนบางส่วน กลับบางส่วน และมีคำพิพากษาใหม่แทนส่วนที่กลับนั้น ดังนั้น การที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็คือการพิพากษากลับศาลชั้นต้นในส่วนที่ผิดนั้น และมีคำพิพากษาใหม่แทนส่วนที่กลับให้ถูกต้องนั่นเอง เพราะฉะนั้น ในการพิจารณาว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อยนั้นจึงสมควรพิจารณาก่อนว่าศาลอุทธรณ์จะมีโอกาสแก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่องอะไรได้บ้าง⁸⁸ โดยได้รวบรวมคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ว่าอย่างไรเป็นการแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย ดังนี้

2.3.1 ความเห็นของฝ่ายศาล

ก. การแก้ไขมากของคำพิพากษา

การแก้ไขมากนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218, 219 ไม่มีคำนิยามหรือคำอธิบายไว้แต่อย่างใด มีแต่เพียงหลักคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยึดถือมาเป็นบรรทัดฐาน

⁸⁷ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ, การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์ เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2544). น. 177.

⁸⁸ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 ภาค 3-4 (มาตรา 158-245) พิมพ์ครั้งที่ 10, (ชื่อเมือง: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2556), น. 858.

เท่านั้น มีคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่เรื่องหนึ่งได้อธิบายคำว่า “แก้ไขมาก” ไว้ว่า “การแก้ไขมากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่งนั้น ต้องเป็นการแก้ไขทั้งบทลงโทษและจำนวนโทษที่ลง ซึ่งการแก้บทลงโทษมีความหมายถึงการเปลี่ยนแปลงบทลงโทษจากบทหนึ่งเป็นอีกบทหนึ่ง หรือเป็นการแก้วรรคในบทเดิม ซึ่งความผิดแต่ละวรรคมีโทษขั้นต่ำและสูงแตกต่างกันมาก และลักษณะความผิดในแต่ละวรรคนั้นแตกต่างกัน เช่น ความผิดในวรรคหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้และอีกวรรคหนึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เป็นต้น”⁸⁹ กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้น โดยถือว่าเป็นการแก้ไขมาก อันจะก่อให้เกิดสิทธิแก่คู่ความในการใช้สิทธิฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ถือว่าเป็นการแก้ไขมากมีดังต่อไปนี้

1. ศาลอุทธรณ์แก้ไขทั้งบทและโทษ

ศาลอุทธรณ์แก้ไขทั้งบทและโทษนั้น หมายถึง การที่ศาลอุทธรณ์แก้ “บทบัญญัติว่าด้วยความผิด” ของกฎหมายอาญาหรือกฎหมายที่มีโทษทางอาญา หรือว่าแก้ “โทษในบทความผิด” หากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยแก้ทั้งบทและแก้โทษด้วย ศาลฎีกาจึงถือว่าเป็นการแก้ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของกฎหมาย ย่อมเป็นการแก้ไขมาก

1.1 การแก้บทและแก้โทษ ในอดีตแต่เดิมคำพิพากษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 ถึงปี พ.ศ. 2484 ได้แบ่งแยกแนวคำพิพากษาออกเป็นสองแนว คือ แนวแรก ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าการที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นทั้งบทและโทษเป็นการแก้ไขเล็กน้อย⁹⁰ ส่วนแนวที่สอง ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าการที่ศาลอุทธรณ์แก้บทและโทษคำพิพากษาศาลชั้นต้นนั้นเป็นการแก้ไขมาก⁹¹ และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน ศาลฎีกาได้ยืนยันหลักการนี้ว่า กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขบทและโทษคำพิพากษาศาลชั้นต้นนั้นเป็นการแก้ไขมากของคำพิพากษา⁹²

เพราะฉะนั้น นับตั้งแต่คำพิพากษาศาลฎีกาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ศาลฎีกาได้ถือหลักแน่นอนแล้วว่า ถ้าหากเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นทั้งบทและโทษแล้ว ถือว่าเป็นการแก้ไขมาก การแก้ไขบทและแก้โทษในปัจจุบัน ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นทั้งบทบัญญัติแห่งความผิดและบทลงโทษ

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองตลอดชีวิตฐานร่วมกันข่มขืนกระทำชำเรา อันมีลักษณะโทรมหญิงและลงโทษประหารชีวิตฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นเพื่อปกปิดความผิดอื่น

⁸⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5455/2553, 1303/2555

⁹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 66/2480, 59/2481, 118/2481, 1304/2481

⁹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 428/2480, 1296/2480, 105/2481

⁹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1052/2484, 714/2485, 930/2485, 311/2490, 766/2491

ศาลอุทธรณ์ภาค 6 พิพากษาแก้โดยลดโทษให้หนึ่งในสามลงโทษจำคุก 33 ปี 4 เดือน และจำคุกตลอดชีวิตตามลำดับ จึงเป็นการแก้เฉพาะโทษ กรณีเป็นการแก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองเกินห้าปี ดังนั้นที่โจทก์ร่วมฎีกาว่าจำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพเพราะจำนนต่อหลักฐาน ขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสองตายตกไปตามกันอันหมายถึงให้ลงโทษประหารชีวิตซึ่งเป็นฎีกาคุลพินิจในการลงโทษ เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จึงต้องห้ามมิให้โจทก์ซึ่งหมายความถึงโจทก์ร่วมด้วยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคสอง ส่วนความผิดฐานร่วมกันชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษประหารชีวิต ศาลอุทธรณ์ภาค 6 พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยทั้งสองร่วมกันลักทรัพย์ในเคหสถานเวลากลางคืนลดโทษให้คนละหนึ่งในสามแล้ว คงจำคุก 4 ปี เป็นการแก้ทั้งบทและโทษกรณีเป็นการแก้ไขมาก จึงไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง⁹³

เห็นได้ว่า การที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขทั้งบทและโทษคำพิพากษาศาลชั้นต้น เป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาบทบัญญัติความผิดในมาตราใดมาตราหนึ่งและกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย แล้วต่อมาศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นโดยเพิ่มบทมาตราใดอีกมาตราหนึ่งและกำหนดโทษที่จะลงโทษแก่จำเลยเสียใหม่ และการแก้ไขคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ทั้งบทและโทษนั้นต้องเป็นข้อสาระสำคัญที่ลงโทษจำคุกแก่จำเลยให้รับโทษมากขึ้นหรือรับโทษน้อยแตกต่างกันไปจากคำพิพากษาศาลชั้นต้นพิพากษามา จึงเป็นการแก้ไขมาก ก่อให้เกิดสิทธิแก่คู่ความในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งศาลอุทธรณ์จะต้องแก้ไขทั้งบทและโทษทั้งสองอย่างด้วยกันจึงจะถือว่าเป็นการแก้ไขมาก หากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขบทอย่างเดียวโดยไม่แก้โทษหรือแก้โทษอย่างเดียวโดยไม่แก้บทก็จะเป็นกรณีแก้ไขเล็กน้อยจึงเข้าหลักเกณฑ์ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขบทบัญญัติแห่งความผิดนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 215 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาและว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งศาลชั้นต้นมาบังคับในชั้นศาลอุทธรณ์ด้วยโดยอนุโลม” ศาลอุทธรณ์จึงนำบทบัญญัติ ลักษณะ 3 ว่าด้วย คำพิพากษาและคำสั่ง มาตรา 192 ประกอบ มาตรา 215 มาใช้บังคับในชั้นอุทธรณ์โดยอนุโลม เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ทบทวนคำพิพากษาของศาลชั้นต้นว่าที่ศาลชั้นต้นพิพากษามานั้นถูกต้องตรงกับรูปเรื่องข้อเท็จจริงหรือไม่ หากศาล

⁹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8344/2544, 766/2491, 637/2493, 339/2498 (ป), 619/2499, 879/2506, 872/2509, 1482/2511, 403/2513, 1714/2515 (ป), 515/2519, 953/2525, 2568-2569/2526, 1738/2528, 2550/2533, 4788/2538, 7106/2555

ชั้นต้นพิพากษามาถูกต้องศาลอุทธรณ์ก็จะพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น แต่ถ้าหากศาลชั้นต้นพิพากษามาไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์ก็มีสิทธิแก้ไขให้ถูกต้องได้ โดยปรับบทและกำหนดโทษเสียใหม่ เป็นการวางกรอบและแนวทางในการทำคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ กล่าวคือ ศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาพิพากษาในประเด็นที่คู่ความอุทธรณ์ขึ้นมา ซึ่งศาลอุทธรณ์จะตัดสินเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในอุทธรณ์ไว้ไม่ได้ มิฉะนั้น หากศาลอุทธรณ์ฝ่าฝืนก็เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ หากคดีขึ้นมาสู่ศาลฎีกา ศาลฎีกาก็มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาหรือสั่งใหม่ตามรูปคดีได้ โดยนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 208 (2) ประกอบ มาตรา 215 มาตรา 225 มาใช้บังคับในชั้นฎีกาโดยอนุโลม แต่เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ก็ไม่ได้บัญญัติว่ากรณีใดเป็นข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด คู่ความจึงอาศัยช่องว่างของกฎหมายหยิบยกปัญหาอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาว่า ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาศาลชั้นต้นตัดสินไม่เป็นธรรมบ้าง ฟ้องอย่างหนึ่งแต่ไปตัดสินอีกอย่างหนึ่ง คำพิพากษาศาลชั้นต้นจึงไม่มีสภาพเด็ดขาด เป็นเหตุให้ต่อมามีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม⁴ ความคลุมเครือจึงถูกคลี่คลายลงสภาพเด็ดขาดของคำพิพากษาจึงเกิดขึ้น โดยมาตรา 192 วรรคสาม ได้บัญญัติชัดเจนแล้วว่า กรณีใดเป็นข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด แม้ศาลชั้นต้นจะปรับบทกฎหมายผิดไปจากโจทก์ฟ้องก็ไม่ถือว่าเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง ทั้งนี้เพื่อลดความคลุมเครือไม่ชัดเจนของคำพิพากษาออกไป แนวคำพิพากษาแต่เดิมในประเด็นเรื่องการแก้ไขบทและโทษเป็นการแก้ไขมาก ยังไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน คู่ความอาศัยหลักเกณฑ์ความไม่แน่นอนคำพิพากษาศาลฎีกาโดยสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นมาสู่ศาลฎีกา ทำให้แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาไม่มีความชัดเจน ต่อมาศาลฎีกาต้องหาหลักเกณฑ์ความแน่นอนโดยชี้แนวทางไปว่ากรณีใดเป็นเรื่องการแก้ไขบทและโทษย่อมเป็นการแก้ไขมากจนถึงในปัจจุบัน เพื่อให้ศาลฎีกาในระยะหลักๆ ยึดถือเป็นแบบอย่างจนถึงปัจจุบัน ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ศาลฎีกาจะยืนยันหลักการนี้ว่าเป็นการแก้ไขมาก คู่ความมีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ เพราะพิจารณาคดีในปัญหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยได้

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรค 3 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับ เวลาหรือสถานที่กระทำความผิดหรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กระรร โจรคดีอาทรัพย์ นื้อ โกง โกงเจ้าหนี้ ชักยอก รับ ของ โจร และทำให้เสียหายหรือต่างกันระหว่างการกระทำผิด โดยเจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ ทั้งนี้ให้ถือว่าข้อที่พิจารณาได้ความนั้นเป็นเรื่องเกินคำขอหรือเป็นเรื่องที่ โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้ แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษจำเลย เกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้”

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 มาตรา 6 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 149 หน้า 7 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 8 กันยายน 2532)

เปิดโอกาสให้คู่ความใช้สิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงถึงสามชั้นศาลด้วยกัน หากต่อมาศาลฎีกายุคในระยะหลังๆ เกิดกลับคำวินิจฉัยคำพิพากษาศาลฎีกาในอดีตที่สร้างมาตรฐานไว้ก็ย่อมเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ศาลฎีกาควรนำ มาตรา 193 วรรค 3 มาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยในว่ากรณีใดบ้างเป็นเรื่องแก้ไขมากหรือกรณีใดบ้างเป็นเรื่องแก้ไขเล็กน้อยในมาตรา 218, 219

1.2 กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ทั้งบทและโทษของศาลชั้นต้น แต่ลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 2 ปี หรือปรับเกินสี่หมื่นบาท เป็นการแก้ไขมาก จึงไม่ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 กรณีนี้ยังไม่ปรากฏแนววินิจฉัยคำพิพากษาศาลฎีกา จึงต้องรอแนวคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปว่าศาลฎีกาจะมองว่าเป็นการแก้ไขมากหรือไม่

1.3 กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ทั้งบทและโทษของศาลชั้นต้น แม้เป็นการแก้ไขมาก แต่ยังคงลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 เพราะไม่ใช่กรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลยตาม มาตรา 219 ตอนท้าย

เจ้าพนักงานตำรวจจับจำเลยและยึดกัญชาแห้ง 5 ห่อ น้ำหนักสุทธิ 23.740 กรัม เป็นของกลาง ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดฐานมีกัญชาไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และฐานจำหน่ายกัญชาตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 76/1 วรรคหนึ่ง จำคุกกระหนงละ 2 ปี ลดโทษให้หนึ่งในสามตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 แล้วคงลงโทษจำคุกกระหนงละ 1 ปี 4 เดือน รวมจำคุก 2 ปี 8 เดือน ศาลอุทธรณ์ฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยมีกัญชาไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตมิได้มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และมีได้จำหน่ายกัญชา พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยมีความผิดฐานมีกัญชาไว้ในครอบครองตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 76 วรรคหนึ่ง แต่เพียงฐานเดียว ลงโทษจำคุก 3 เดือน ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 แล้ว คงลงโทษจำคุก 1 เดือน 15 วัน ความผิดฐานมีกัญชาไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ศาลอุทธรณ์แก้ทั้งบทลงโทษและกำหนดโทษอันเป็นการแก้ไขมากแต่เป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์คงลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 2 ปี จึงต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 การที่โจทก์ฎีกาว่า พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบฟังได้ว่า จำเลยมีความผิดฐานมีกัญชาไว้

ในกรอบกรอบเพื่อจำหน่าย เป็นการโต้แย้งดุลพินิจในการรับฟังพยานของศาลอุทธรณ์ อันเป็นการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง⁹⁵

2. ศาลอุทธรณ์แก้เรื่องรอกการลงโทษ

การที่ศาลอุทธรณ์แก้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นเกี่ยวกับเรื่องการรอกการลงโทษนั้น เห็นว่าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 แม้จะเป็นเรื่องการแก้โทษเท่านั้นก็ตาม แต่ผลของการรอกหรือไม่รอกการลงโทษ กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยมากถึงขนาดต้องถูกจำคุกหรือไม่ถูกจำคุกเลยทีเดียว กล่าวคือ หากศาลอุทธรณ์ใช้ดุลพินิจไม่รอกการลงโทษ จำเลยก็ต้องรับโทษจำคุกทันที แต่ถ้าหากศาลอุทธรณ์รอกการลงโทษให้แก่จำเลย จำเลยก็ไม่ต้องรับโทษจำคุก หากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นจากไม่รอกการลงโทษเป็นรอกการลงโทษก็ดี หรือแก้จากการรอกการลงโทษเป็นไม่รอกการลงโทษก็ดี ศาลฎีกาจึงถือว่าเป็นกรณีพิพากษาแก้ไขมากทั้งสิ้น⁹⁶ จึงไม่เข้าเกณฑ์อันจะต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 แต่อาจจะเข้าเกณฑ์ต้องฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม มาตรา 219 ได้ หากปรากฏว่าทั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ต่างลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 2 ปี เว้นแต่จำเลยอาจมีสิทธิฎีกาได้ ถ้าเป็นการเพิ่มเติมโทษจำเลย

2.1 กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุก แล้วต่อมาศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแก้ไขให้รอกการลงโทษ

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองคนละ 6 เดือน ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ลงโทษปรับจำเลยทั้งสองอีกสถานหนึ่ง โทษจำคุกให้รอกการลงโทษไว้ 2 ปี และคุ้มครองความประพฤติของจำเลยทั้งสองไว้ แม้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 2 จะได้รอกการลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองอันเป็นการแก้ไขมากแต่เมื่อศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองไม่เกิน 2 ปี คดีจึงต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 การที่โจทก์ร่วมฎีกาขอให้ไม่รอกการลงโทษนั้น เป็นฎีกาโต้แย้งดุลพินิจในการกำหนดโทษอันเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องห้ามฎีกาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าว⁹⁷

⁹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1501/2555, 1247/2531, 1662/2535, 1688/2544, 8390/2554, 7106/2555, 16255/2555

⁹⁶ ธานิส เกศวพิทักษ์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 88*, น. 880-881.

⁹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5246/2553, 354/2494, 1004/2496, 43/2509, 1103/2510, 1075/2513, 1995/2519, 6509/2544, 210/2547, 8688/2555, 10307/2557, 15734/2557, คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 2138/2546, 21/2557

2.2 กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้รื้อการลงโทษ แล้วต่อมาศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแก้เป็นไม่รื้อการลงโทษ

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362, 365 จำเลยให้การปฏิเสธ ระหว่างพิจารณา นางคลฤดี พงษ์จิระศักดิ์ และนางวิกานดา วงศ์ชัยประเสริฐ ผู้เสียหายทั้งสอง ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ศาลชั้นต้นอนุญาต ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362 ประกอบด้วยมาตรา 365 (3) ลงโทษจำคุก 1 ปี ปรับ 4,000 บาท พิเคราะห์ถึงความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดแล้วโทษจำคุกให้รื้อการลงโทษไว้มีกำหนด 2 ปี ไม่ชำระค่าปรับจัดการตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29, 30 ให้คุมประพฤติจำเลยมีกำหนด 1 ปี โดยให้จำเลยไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติทุก 3 เดือน เพื่อพนักงานคุมประพฤติจะได้สอบถามแนะนำ ช่วยเหลือหรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและประกอบอาชีพ โจทก์อุทธรณ์ขอให้ลงโทษหนักขึ้น และไม่รื้อการลงโทษจำเลยอุทธรณ์ของให้ยกฟ้องศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษาแก้เป็นว่า ไม่รื้อการลงโทษจำคุกแก้จำเลยไม่ปรับและไม่คุมประพฤติจำเลย นอกจากนี้แก้คงให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น จำเลยฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่รื้อการลงโทษจำคุกให้จำเลยเป็นไม่รื้อการลงโทษจำคุกให้ นั่น เป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย จึงไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219⁹⁸

เห็นได้ว่า กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้เรื่องรื้อการลงโทษตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยกรณีแรกศาลชั้นต้นพิพากษาให้รื้อการลงโทษ ศาลอุทธรณ์แก้เป็นไม่รื้อการลงโทษ และกรณีที่สองศาลชั้นต้นพิพากษาไม่รื้อการลงโทษ ศาลอุทธรณ์แก้เป็นรื้อการลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ในเรื่องรื้อการลงโทษเป็นดุลพินิจของศาลประการหนึ่ง ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานมาแต่เดิมแล้วว่า แม้ศาลอุทธรณ์จะไม่แก้บทมาตราและบทกำหนดโทษที่ศาลชั้นต้นวางมา แต่ได้แก้จากการรื้อการลงโทษเป็นไม่รื้อ หรือแก้จากการไม่รื้อก็ดี ถือว่าเป็นการแก้ไขมาก คู่ความจึงมีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ เพราะว่า การแก้ไขคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในประเด็นเรื่องการรื้อการลงโทษนั้น เป็นเหตุให้จำเลยต้องถูกจำคุกหรือไม่ถูกจำคุกเลยทีเดียว ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของจำเลยตามรัฐธรรมนูญปี 2560 มาตรา 28 เพราะฉะนั้น กรณีที่ศาลอุทธรณ์เรื่องรื้อการลงโทษ จึงเป็นการแก้ไขมาก คู่ความจึงมีสิทธิฎีกาได้ ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 218 มาตรา 219

⁹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5106/2538, 161/2487 (ป), 1675/2498, 729/2533 (ป), คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 272/2492, 2138/2546

3. ศาลอุทธรณ์แก้จากโทษปรับสถานเดียวเป็นจำคุกแล้วเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน กรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาลงโทษปรับสถานเดียว แล้วต่อมาศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นเฉพาะโทษปรับเป็นโทษจำคุก แล้วเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน เป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย

ความผิดฐานเป็นผู้จัดให้มีการเล่นพนัน ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 1 ให้ปรับสถานเดียว 1,000 บาท ศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษาแก้เฉพาะโทษเป็นจำคุกสถานเดียวมีกำหนด 1 เดือน แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังแทน เป็นกรณีแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลยไม่ต้องห้ามจำเลยที่ 1 ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 219⁹⁹

เห็นได้ว่า ศาลชั้นต้นลงโทษปรับสถานเดียว แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นลงโทษจำคุกและเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน ถือว่าเป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย ความผิดอาญาเล็กๆ น้อยๆ ที่มีโทษจำคุกหรือปรับ ศาลชั้นต้นเห็นควรปรานีจึงลงโทษปรับสถานเดียว หากศาลอุทธรณ์เห็นพ้องด้วยกับอุทธรณ์ของโจทก์ที่ไม่ควรปรานีจำเลย จึงพิพากษาแก้เป็นลงโทษจำคุกสถานเดียวแล้วเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 นั้น แม้ว่าศาลอุทธรณ์จะมีได้พิพากษาแก้บทด้วย คงแก้ดุลพินิจในการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวก็ตาม แต่เนื่องจากผลของการที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นในกรณีเช่นนี้มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างมาก เนื่องจากการแก้โทษปรับต้องถูกกักขังแทนโทษจำคุก ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่าเป็นการแก้ไขมากและเพิ่มโทษจำเลย ทำให้จำเลยมีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 219¹⁰⁰

4. ศาลอุทธรณ์แก้เป็นไม่เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวเด็กไปปรับการฝึกอบรม

กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกและให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นไม่เปลี่ยนโทษจำเลยที่ให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงเป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย

แม้ในชั้นพิจารณาจำเลยให้การรับสารภาพและไม่สู้พยาน แต่พยานหลักฐานเท่าที่โจทก์นำสืบไม่มีน้ำหนัก จึงไม่อาจรับฟังลงโทษจำเลยในข้อหาร่วมกับพวกใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายตามฟ้องได้ ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยรวม 2 กระทง จำคุก 1 ปีและให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีกำหนด 1 ปี ศาลอุทธรณ์เห็นไม่สมควรเปลี่ยนโทษจำเลยโดยส่งตัวไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและ

⁹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2695/2548

¹⁰⁰ ธานีศ เกศวพิทักษ์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 88*, น. 883-884.

เยาวชน จึงเป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย จึงไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 6 ความผิดตาม พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 มาตรา 72 วรรคสอง ต้องเป็นกรณีที่มีเครื่องกระสุนปืนเท่านั้น แต่เครื่องกระสุนปืนตามฟ้องคือกระสุนซึ่งเป็นเครื่องกระสุนปืนที่ใช้กับอาวุธปืนตามฟ้อง ทั้งโจทก์ก็ฟ้องว่า จำเลยมีอาวุธปืนและกระสุนปืนไว้ในครอบครองอันเป็นความผิดตาม มาตรา 7, 72 วรรคหนึ่ง เมื่อฟังว่าเป็นอาวุธปืนมีทะเบียนของผู้อื่น การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตามมาตรา 7, 72 วรรคสาม¹⁰¹

เห็นได้ว่า เมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษาลงโทษเด็กหรือเยาวชนซึ่งกระทำความผิด และศาลมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา โดยเปลี่ยนโทษจำคุก เป็นการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนด หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 142 (1) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (5) ต่อมามีการอุทธรณ์คำพิพากษา ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นไม่เปลี่ยนโทษจำเลยที่ให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วว่าเป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย ผู้เขียนเห็นว่า การที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกและให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เท่ากับจำเลยยังไม่ได้โทษจำคุกเลย เพียงแต่จำเลยเข้ารับการฝึกและอบรม นิสัย การศึกษา อาชีพ ที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในอนาคต หากศาลอุทธรณ์มาแก้ไขเป็นไม่เปลี่ยนโทษจำเลยที่ให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เท่ากับจำเลยต้องโทษจำคุกจริงๆ ซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลยอย่างมาก

5. ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นของวรรคในบทบัญญัติความผิดเดิม ซึ่งความผิดแต่ละวรรคมีโทษขั้นต่ำและขั้นสูงแตกต่างกันมาก และลักษณะความผิดในแต่ละวรรคนั้นแตกต่างกัน

กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นของวรรคในบทบัญญัติความผิดเดิม ซึ่งความผิดแต่ละวรรคมีโทษขั้นต่ำและขั้นสูงแตกต่างกันมาก และลักษณะความผิดในแต่ละวรรคนั้นแตกต่างกัน วรรคแรกเป็นความผิดอันยอมความได้ ส่วนอีกวรรคเป็นความผิดยอมความไม่ได้ เช่น

¹⁰¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4816/2543

กรณีศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรค 3 ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรค 1 ถือว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้บทบัญญัติแห่งความผิด และเมื่อแก้บทลงโทษด้วยยอมเป็นการแก้ไขมาก

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ประกอบ มาตรา 83 ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 ข้อ 7 จำเลยให้การปฏิเสธ ต่อมาระหว่างสืบพยานโจทก์ จำเลยให้การใหม่ว่าได้ข่มขืนผู้เสียหายจริง แต่ไม่ได้ร่วมกัน โทรมหญิง ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ประกอบ มาตรา 83 ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 จำคุก 10 ปี ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงจำคุก 5 ปี จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคแรก จำคุก 4 ปี ลดโทษให้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 กึ่งหนึ่ง คงจำคุก 2 ปี โจทก์ฎีกาศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่ วินิจฉัยว่า ปัญหาว่าการที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เฉพาะวรรคในมาตรา 276 และแก้โทษด้วยนั้น เป็นการแก้ไขเล็กน้อยหรือเป็นการแก้ไขมาก ปัญหาที่ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่มีมติว่า ความผิดตามวรรคแรกและวรรคสองของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 มีอัตราโทษขั้นต่ำและขั้นสูงแตกต่างกันมาก ประกอบกับคามผิดตามวรรคแรกนั้นเป็นความผิดที่อาจยอมความกันได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 281 ส่วนความผิดตามวรรคสองเป็นอาญาแผ่นดินมิอาจยอมความกันได้ ฉะนั้น การที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้วรรคในกรณีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 และแก้โทษด้วยนั้นจึงเป็นการแก้ไขมาก ไม่ต้องห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 218 ดังนั้น โจทก์ยอมฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ลงโทษจำเลยตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 9/2527)¹⁰²

6. กรณีที่ศาลอุทธรณ์ถือว่าแก้บท หากแก้โทษด้วย ถือว่าแก้ไขมาก

6.1) กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 69 เป็นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 72 หรือกลับกัน ถือว่าแก้บทแล้ว หากแก้โทษด้วย ถือได้ว่าเป็นการแก้ไขมาก

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานพยายามฆ่าเพื่อป้องกันเกินสมควรแก่เหตุตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288, 80, 60, 68, 69 ให้จำคุก 3 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยมีความผิดฐานพยายามฆ่า โดยบันดาลโทสะ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288,

¹⁰² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2220/2527 (ป), 1488/2557

80, 60 และ 72 ให้จำคุก 2 ปี เช่นนี้ เป็นการพิพากษาแก่้มาก ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 (ประชุมใหญ่ ครั้งที่ 17/2515)¹⁰³

6.2) กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นจากไม่บันดาลโทษเป็นบันดาลโทษประมวลกฎหมายอาญามาตรา 72 และแก้โทษด้วย ถือว่าแก้ทั้งบทกฎหมายและกำหนดโทษที่ลงโทษจำเลย เป็นการแก้ไขมาก

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 จำคุก 15 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288, 72 จำคุก 3 ปี เป็นการแก้ทั้งบทกฎหมายและกำหนดโทษที่ลงโทษจำเลย เป็นการแก้ไขมาก คู่ความไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 จำเลยกับผู้ตายเป็นสามีภรรยาด้วยกันประมาณ 7 ปีมีบุตรด้วยกัน 3 คนและมีปากเสียงทะเลาะกันเสมอๆ ขณะก่อนเกิดเหตุจำเลยกับผู้ตาย ก็มีปากเสียงทะเลาะกันอีก การที่ผู้ตายบ่นว่ากล่าวหาจำเลยพาชายชู้ มาอนที่เตียงนอนและไล่จำเลยออกจากบ้าน ทั้งรู้ว่าหากจำเลยไม่ไป จากบ้านจะฆ่าจำเลยนั้น ก็เป็นเรื่องสามีภรรยาเป็นปากเสียงทะเลาะกัน ตามปกติที่เคยเป็นมา จะถือว่าจำเลยถูกกดขี่ข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมดาได้ไม่ จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายถึงแก่ความตาย จึงมิใช่เหตุบันดาลโทษ¹⁰⁴

6.3) กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นจากความผิดสำเสร็จเป็นประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 หรือแก้จากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 เป็นมาตรา 81 หรือ 82 แล้วแต่กรณี ถือว่าแก้บท หากแก้โทษด้วยยอมเป็นการแก้ไขมาก

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา 288, 81, 83 ประกอบด้วยมาตรา 53 (2) ลดมาตราส่วนโทษลงกึ่งหนึ่งตามมาตรา 75 และลดโทษตามมาตรา 78 ให้อีกกึ่งหนึ่งแล้ว จำคุก 3 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288, 80, 83 ประกอบด้วยมาตรา 53 (1) ลดมาตราส่วนโทษลงกึ่งหนึ่งตามมาตรา 75 และลดโทษตามมาตรา 78 ให้อีกกึ่งหนึ่งแล้ว จำคุก 4 ปี ดังนี้ เป็นการพิพากษาแก้ทั้งบททั้งโทษจึงเป็นการแก้ไขมาก ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และ 220¹⁰⁵

6.4) กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83 เป็น มาตรา 86 ถือว่าแก้บทแล้ว หากแก้โทษด้วย แต่เดิมถือว่าเป็นการแก้ไขมาก

¹⁰³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1714/2515 (ป), 1828-1829/2497, 1504/2500

¹⁰⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3874/2529, 1741/2509, 2264/2520

¹⁰⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1737/2516, 874/2491, 908/2520

การที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานเป็นตัวการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 จำคุก 1 ปี และศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยมีความผิดฐานช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่ผู้อื่นกระทำความผิดข้อ 1 โทษตามมาตรา 341, 86 จำคุก 8 เดือน นั้น แม้จะเป็นการแก้ทั้งบทและโทษ แต่ศาลอุทธรณ์ก็คงพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 1 ปี จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219¹⁰⁶

ต่อมาปี พ.ศ. 2541 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าในกรณีศาลชั้นต้นพิพากษาว่าเป็นตัวการ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นผู้สนับสนุน เป็นการแก้ไขบทที่ลงโทษเฉพาะที่เกี่ยวกับลักษณะแห่งการกระทำไม่ถือว่าเป็นการแก้บท แม้จะมีการแก้ไขโทษด้วยก็ตามเป็นการแก้ไขเล็กน้อยเท่านั้น

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14, 31 (3) ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 จำคุก 4 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยมีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14, 31 (3) ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 จำคุก 2 ปี 8 เดือน เท่ากับว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้บทที่ลงโทษเฉพาะที่เกี่ยวกับลักษณะแห่งการกระทำผิดกับกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย เมื่อศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี จึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคแรก¹⁰⁷

แต่ต่อมาปัจจุบันศาลฎีกาเปลี่ยนไปใช้หลักเดิมว่า กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าเป็นตัวการ ศาลอุทธรณ์แก้เป็นผู้สนับสนุน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการแก้ทั้งบทและโทษ เป็นการแก้ไขมากไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 3 ในความผิดฐานเป็นตัวการในการกระทำความผิดฐานร่วมกันจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง วรรคสาม (2), 66 วรรคสาม ประกอบ ป.อ. มาตรา 83 จำคุกจำเลยที่ 3 ตลอดชีวิต และปรับ 3,000,000 บาท ศาลอุทธรณ์ภาค 6 พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยที่ 3 กระทำความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดฐานดังกล่าวตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคหนึ่งและวรรคสาม (2), 66 วรรคสาม ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 เปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุก 50 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 53 คงจำคุกจำเลยที่ 3 มีกำหนด 33 ปี 4 เดือน และปรับ 700,000 บาท เป็นการพิพากษาแก้ทั้งบทและโทษ จึงเป็นการแก้ไขมาก ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคสอง พฤติการณ์ที่จำเลยที่ 3 ร่วมอยู่ด้วยกับจำเลยที่ 2 ในการรับเงินค่า

¹⁰⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1247/2531, 323/2493, 1090/2496

¹⁰⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 752/2541

เมทแอมเฟตามีนภายหลังจากจำเลยที่ 1 และที่ 2 ร่วมกันส่งมอบเมทแอมเฟตามีนบางส่วนให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งปลอมตัวไปล่อซื้อถือได้ว่าเป็นการแบ่งหน้าที่กันทำในระหว่างจำเลยทั้งสามแล้ว จำเลยที่ 3 จึงกระทำความผิดฐานร่วมกับจำเลยที่ 1 และที่ 2 มีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่ายโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย หาใช่เป็นเพียงผู้สนับสนุนจำเลยที่ 2 ในการกระทำความผิดไม่¹⁰⁸

6.5) กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกสถานเดียว เป็นโทษปรับสถานเดียวเท่ากับไม่ลงโทษจำคุก เป็นการแก้ไขมาก แต่มิได้เพิ่มเติมโทษจำเลยต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยฐานพาอาวุธปืนจำคุก 6 เดือน ฐานทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวโดยการขู่เชือด จำคุก 15 วัน และริบอาวุธปืนของกลาง ศาลอุทธรณ์ภาค 1 พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ลงโทษปรับในความผิดแต่ละฐานกระทังละ 500 บาท โดยไม่ลงโทษจำคุกและไม่ริบอาวุธปืนของกลาง แม้กรณีเป็นการแก้ไขมาก โจทก์ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ที่ศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกาของโจทก์มาจึงเป็นการไม่ชอบศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย¹⁰⁹

ข. การแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษา

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน หมายถึง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ในประเด็นที่คู่ความอุทธรณ์ โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่อย่างใด

ศาลอุทธรณ์แก้ไขเล็กน้อย หมายถึง ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ในเรื่องที่ไม่สำคัญ เช่น แก้ไขบทลงโทษ หรือแก้ไขจำนวนโทษที่จะลงแก่จำเลยอย่างใดอย่างหนึ่งแตกต่างจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษา หรือพิพากษาปรับหรือไม่ปรับแตกต่างจากศาลชั้นต้นหรือแก้ไขคำวินิจฉัยในบางเรื่องที่เป็นรายละเอียด เป็นต้น¹¹⁰

1. กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยแก้บทบัญญัติแห่งความผิดแต่ไม่แก้โทษ หรือแก้โทษแต่ไม่แก้บทบัญญัติแห่งความผิด เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

1.1 กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เฉพาะตัวบทบัญญัติแห่งความผิดอย่างเดียว แต่ในส่วนกำหนดโทษยังคงเดิม เช่น มาตรา 288 เป็นมาตรา 289 หรือมาตรา 295 มาตรา

¹⁰⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4121/2555, 13297/2553

¹⁰⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7603/2551, ท.292/2554

¹¹⁰ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม,

เป็นมาตรา 297 มาตรา 334 เป็นมาตรา 335 หรือมาตรา 341 เป็นมาตรา 343 หรือมาตรา 362, 363 หรือ 364 เป็นมาตรา 365 หรือกลับกัน กรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นการแก้บท จึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 วรรคหนึ่ง ประกอบ มาตรา 83 จำคุก 3 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยมีความผิดตามมาตรา 341 คงจำคุก 3 ปี เช่นกัน เป็นการแก้ไขเฉพาะการปรับบทกฎหมาย โดยมีได้แก้ไขโทษเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง โจทก์ฎีกาว่าลักษณะการกระทำของจำเลยเป็นการชักชวนบุคคลทั่วไปไม่จำกัด เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แม้ไม่มีการประกาศโฆษณาแก่บุคคลทั่วไป และจำเลยฎีกาว่าจำเลยมิได้ทุจริตและมิได้หลอกลวงบรรดาผู้เสียหายรวมทั้งไม่ได้รับเงินจากผู้เสียหายเป็นการโต้เถียงคุณพินิจ ในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลอุทธรณ์ภาค 2 เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงจึงต้องห้าม¹¹¹

1.2 ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแก้เฉพาะกำหนดโทษ แต่บทความผิดยังคงเดิม เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

แต่เดิมศาลฎีกาวินิจฉัยว่า กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้เฉพาะกำหนดโทษ ส่วนบทความผิด ยังคงเดิม เป็นการแก้ไขมาก ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

คดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 249, 53 ให้จำคุก 20 ปี และศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 249, 53 เช่นเดียวกับศาลชั้นต้น แต่แก้อัตราโทษเป็นจำคุกจำเลยไว้เพียง 6 ปี และลดตาม มาตรา 59 อีกคงเหลือโทษจำคุกเพียง 4 ปี เช่นนี้เป็นการแก้มาก ฎีกาได้ไม่ต้องห้าม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 (ประชุมใหญ่)¹¹²

แต่ต่อมาปัจจุบันศาลฎีกาวินิจฉัยว่า กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เฉพาะ กำหนดโทษ แต่ไม่ได้แก้ในส่วนบทมาตราแห่งความผิด เช่น แก้เฉพาะโทษที่ลงจากจำคุก 15 ปี เป็น จำคุก 5 ปี หรือแก้เฉพาะโทษที่ลงจากจำคุก 33 ปี 4 เดือน เป็นจำคุก 13 ปี 4 เดือน หรือแก้เฉพาะ โทษจากประหารชีวิต เป็นจำคุกตลอดชีวิต หรือกลับกัน ถือว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ต้องห้ามฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริง

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลย ฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่น โดยไตร่ตรองไว้ก่อนเพื่อ ตระเตรียมการและเพื่อความสะดวกในการชิงทรัพย์ ลงโทษประหารชีวิต ฐานร่วมกันมีอาวุธปืน

¹¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5691/2539, 106/2481, 640/2492, 1588/2492, 170/2493, 246/2498, 713/2500, 1546/2511, 2501/2516, 482/2523, 12841/2558

¹¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 339/2498 (ป), คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 94/2498

และเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับใบอนุญาต จำคุก 1 ปี ฐานร่วมกันพาอาวุธปืน และมีด จำคุก 6 เดือน รวมทุกกระทงคงให้ประหารชีวิต จำเลยไม่อุทธรณ์ ศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ภาค 7 ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง ศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิพากษาแก้ลดโทษให้จำเลยกึ่งหนึ่งตาม ป.อ. มาตรา 78 ประกอบมาตรา 52 (2) รวมทุกกระทงคงให้จำคุกตลอดชีวิต เป็นกรณีศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิพากษาแก้เฉพาะโทษที่ลงแก่จำเลยในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน อันเป็นการแก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี จึงต้องห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคสอง¹¹³

เห็นได้ว่า กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขบทหรือแก้ไขบทลงโทษอย่างเดียวกันใดอย่างหนึ่งนั้น เป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้วเห็นว่าศาลชั้นต้นปรับบทบัญญัติความผิดยังไม่ถูกต้องสมควรแก้ไขให้ถูกต้องเสียใหม่ เช่น ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ศาลอุทธรณ์แก้ไขเป็นความผิดตาม มาตรา 297 หรือศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาตาม มาตรา 288 ศาลอุทธรณ์แก้เป็นความผิด มาตรา 289 ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาลงโทษจำเลย 15 ปี ศาลอุทธรณ์แก้ไขโทษเป็น 10 ปี หรือศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 15 ปี ศาลอุทธรณ์แก้ไขลงโทษจำเลย 20 ปี เป็นต้น กรณีต่างๆ เหล่านี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานแล้วว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อย เนื่องจากศาลอุทธรณ์พิจารณาสำนวนแล้วเห็นว่าคำพิพากษาศาลชั้นต้นในส่วนข้อกฎหมายผิดไปจากข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์เห็นเป็นการสมควรแก้ไขซึ่งเป็นการแก้ไขในส่วนที่เป็นรายละเอียดของความผิดไม่ใช่ส่วนที่เป็นสาระสำคัญของคำพิพากษา กล่าวคือ การแก้ไขบทบัญญัติความผิด ไปอีกบทบัญญัติความผิดหนึ่งนั้น ไม่ได้ให้โทษของจำเลยเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด จำเลยก็ยังคงรับโทษเช่นเดิมตามที่ศาลชั้นต้นพิพากษามา ส่วนแก้ไขโทษนั้น ศาลชั้นต้นลงโทษ 15 ปี ศาลอุทธรณ์แก้เป็น 10 ปี เป็นกรณีที่จำเลยได้รับโทษน้อยกว่าเดิมซึ่งเป็นคนแก่จำเลยจึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ห้ามทั้งโจทก์และจำเลยฎีกาในข้อเท็จจริง ส่วนกรณีที่ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุกจำเลย 15 ปี ศาลอุทธรณ์แก้เป็นลงโทษจำเลย 20 ปี เป็นการแก้ไขเล็กน้อยนั้นก็เพราะว่า ศาลอุทธรณ์แก้ไขโทษอย่างเดียวไม่ได้แก้ไขบทบัญญัติความผิด ศาลฎีกาถือว่าแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาแต่เป็นการเพิ่มเติมโทษจำเลย ห้ามโจทก์ฎีกาในข้อเท็จจริง แต่ในส่วนของจำเลยนั้นไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาจะได้วางแนวทางเอาไว้แล้วว่าการแก้ไขบทหรือโทษ ใดๆอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

¹¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11087/2554, 942/2484, 984/2485 (ป), 363/2493, 1994-1995/2500, 1643/2503 (ป), 11/2506, 2100/2511, 997/2512, 2716/2516 (ป), 418/2520, 483/2520, 908/2520, 1044/2520, 2177/2520, 957/2525, 736/2536, 6560-6561/2540, 1869/2541, 1049/2547, 6597/2555, 8989/2555

ประกอบทั้งตัวบทกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 ก็ได้บัญญัติข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาไว้ก็ตาม คู่ความก็มีได้ลดละการใช้สิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงยังใช้สิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเช่นเดิม

2. กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่องวรรคของบทบัญญัติแห่งความผิดแบ่งได้เป็น 2 กรณี

ก. กรณีศาลชั้นต้นพิพากษาโดยไม่ได้ระบุว่ามีความผิดในวรรคของมาตราใด การที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยระบุวรรคให้ชัดเจน ไม่ถือว่าเป็นการแก้บทบัญญัติแห่งความผิด แม้ศาลอุทธรณ์จะแก้ไขโดยที่ตาม ก็ถือว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อย¹¹⁴

ข. กรณีศาลชั้นต้นพิพากษาโดยระบุวรรคมาด้วย ซึ่งกรณีตามข้อ ก. ศาลชั้นต้นพิพากษาโดยไม่ได้ระบุว่าวรรคและศาลอุทธรณ์แก้ไข โดยระบุวรรคมาด้วย แต่ถ้าเป็นกรณีตามข้อ ข. ศาลชั้นต้นพิพากษาโดยระบุวรรคใดวรรคหนึ่งมาแล้ว และศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้วรรค จะเป็นการแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย ถือหลักว่าถ้าความผิดแต่ละวรรคมีอัตราโทษชั้นสูงแตกต่างกันมากหรือลักษณะความผิดมีความแตกต่างกัน เช่น วรรคหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ อีกวรรคหนึ่งเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ถือเป็นการแก้ไขบท และเมื่อมีการแก้ไขโทษด้วยเป็นการแก้ไขมาก¹¹⁵ แต่หากเป็นกรณีความผิดแต่ละวรรคมีอัตราโทษชั้นสูงไม่แตกต่างกันมากนัก ไม่ถือว่าเป็นการแก้บท เป็นการแก้ไขเล็กน้อย¹¹⁶

3. กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เนื่องจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาปรับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ทวิ หรือ มาตรา 340 ตริ ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยไม่ปรับอัตราโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ทวิ หรือ มาตรา 340 ตริ ไม่ถือเป็นการแก้บท แม้ศาลอุทธรณ์แก้ไขโดยที่ก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย กล่าวคือ ในความคิดฐานลักทรัพย์ รั้งราชทรัพย์ และปล้นทรัพย์ หากกระทำโดยแต่งเครื่องแบบทหารหรือตำรวจหรือแต่งกายให้เข้าใจว่าเป็นทหารหรือตำรวจ หรือโดยมีหรือใช้อาวุธหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้ยานพาหนะเพื่อความสะดวกแก่การกระทำความผิดหรือการพาทรัพย์นั้นไป หรือให้พ้นการจับกุมต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ กิ่งหนึ่ง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ทวิ เป็นเหตุฉกรรจ์ที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 334 มาตรา 335 มาตรา 335 ทวิ

¹¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2177/2520, 1209/2523, 2550/2533, 2051/2533, 2052/2533, 3894/2533, 663/2536

¹¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2220/2527, 1751/2543

¹¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4451/2542, 8524/2544, 3448/2547, 5455/2553, 7123/2553, 18520/2555, 1722/2556

และมาตรา 336 ต้องระวางโทษหนักขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่เป็นบทบัญญัติแห่งความผิด ส่วน มาตรา 340 ตรี ก็เป็นเหตุจรรยาที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดตามมาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 และมาตรา 340 ทวิ ต้องระวางโทษหนักขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่เป็นบทบัญญัติแห่งความผิดอีกเช่นกัน โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า มาตรา 336 ทวิ หรือมาตรา 340 ตรี หาใช่เป็นความผิดอีกบทหนึ่งไม่ เป็นเพียงบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดตามบทมาตราที่กฎหมายระบุไว้ ต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ กิ่งหนึ่งเท่านั้น จึงหาใช่เป็นการแก้บทไม่ แม้ศาลอุทธรณ์จะพิพากษาแก้โทษด้วยก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อยต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 เพราะฉะนั้น เมื่อศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นในส่วนนี้จึงไม่ถือเป็นการแก้บท¹¹⁷

4. กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เกี่ยวกับระยะเวลาการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปรับการฝึกและอบรมมิใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 จึงไม่ถือว่าเป็นการแก้บทบัญญัติแห่งความผิด แม้ศาลอุทธรณ์จะแก้โทษด้วย ก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย¹¹⁸

5. กรณีศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่อง ริบทรัพย์สิน แต่เดิมศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นการแก้ไขมาก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 ทรัพย์สินหรือของกลางที่กฎหมายไม่บังคับให้ต้องริบ แต่ให้อำนาจศาลที่จะริบหรือไม่ริบก็ได้ หรือตามกฎหมายอื่นที่บัญญัติในทำนองเดียวกัน เป็นอำนาจในดุลพินิจของศาลอีกประการหนึ่ง ในเรื่องนี้ ถ้าศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ให้ริบเป็น ไม่ริบก็ดี หรือจากที่ไม่ริบให้ริบก็ดี เป็นการแก้ไขมาก¹¹⁹ เช่น ศาลชั้นต้นลงโทษปรับและให้ริบของกลาง จำเลยอุทธรณ์เฉพาะเรื่องริบทรัพย์สิน ศาลอุทธรณ์แก้เป็น ไม่ให้ริบทรัพย์สิน ดังนี้ โจทก์ฎีกาเรื่องริบทรัพย์สินได้¹²⁰

ศาลชั้นต้นลงโทษปรับ 100 บาท กับให้ริบของกลาง จำเลยอุทธรณ์ในข้อริบทรัพย์สิน ศาลอุทธรณ์พิพากษาไม่ริบ ดังนี้ โจทก์จะฎีกาข้อเท็จจริงในเรื่องริบไม่ได้ ต้องห้ามตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220¹²¹

¹¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8524/2544, 3448/2547, 2019/2548, 5455/2553, 7499/2553, 10616/2553, 11795/2553, 1303/2555, 18520/2555

¹¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 826/2544, 4593/2545, 1260/2554, 3338/2555

¹¹⁹ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 6, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 246.

¹²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 720/2489

ปัจจุบันศาลฎีกาเปลี่ยนแนววินิจฉัยว่ากรณีศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่องริบทรัพย์สิ้นเป็นการแก้ไขเล็กน้อย เช่น

ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2496 มาตรา 10 ที่กำหนดว่าสิ่งของที่ใช้หรือได้มาในการกระทำผิด ศาลจะริบเสียก็ได้ เป็นการให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจ เมื่อศาลชั้นต้นลงโทษปรับและศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขเฉพาะเรื่องของกลางที่ให้ริบเป็นไม่ริบ ก็เป็นการใช้ดุลพินิจและเป็นการแก้ไขเล็กน้อย โจทก์จึงฎีกาขอให้ริบของกลางไม่ได้¹²¹

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำคุกจำเลย 3 เดือน และปรับ 6,000 บาท แต่ไม่ริบรถยนต์บรรทุกของกลาง ศาลอุทธรณ์ให้แก้ไขเฉพาะของกลางเป็นให้ริบ เป็นการแก้ไขเล็กน้อยต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง จำเลยฎีกาขอไม่ให้ริบของกลางเป็นการโต้เถียงดุลพินิจของศาล เป็นฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามตามบทกฎหมายดังกล่าว¹²³

6. กรณีศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นโดยไม่ปรับบทลงโทษ จึงไม่ใช่เป็นการแก้ไขบทบัญญัติความผิด เป็นการแก้ไขเล็กน้อย เนื่องจากบทลงโทษเป็นบทที่ทำได้ต้องรับโทษหนักขึ้น มิใช่ความผิดอีกบทหนึ่งไม่

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดฐานต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่โดยประกอบด้วยเหตุกรรจ์ คือ โดยใช้กำลังประทุษร้ายและโดยมีหรือใช้อาวุธปืน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 วรรคสอง 140 วรรคแรกและวรรคสาม ให้จำคุก 6 ปี ศาลอุทธรณ์ภาค 1 พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยมีความผิดฐานต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติกรรจ์ตามหน้าที่อันเป็นความผิดตามมาตรา 138 วรรคแรก โดยไม่ประกอบด้วยเหตุกรรจ์ และแก้ไขโทษจำคุกเป็น 1 ปี ลดโทษให้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 หนึ่งในสาม คงจำคุก 8 เดือน เป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ภาค 1 พิพากษาแก้วรรคของความผิดในมาตราเดียวกัน คือ มาตรา 138 ส่วนมาตรา 140 วรรคแรก และวรรคสามก็เป็นบทบัญญัติถึงเหตุที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 138 วรรคสองต้องระวางโทษหนักขึ้นหากการต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืน หากใช้ความผิดอีกบทหนึ่งไม่ จึงไม่ถือเป็นการแก้บทความผิด ดังนั้น ศาลอุทธรณ์

¹²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 824/2490 (ป) หมายเหตุ ที่ศาลฎีกาอ้างถึง มาตรา 220 ปัจจุบันคือ มาตรา 219 และไม่อ้างถึง มาตรา 218 แสดงว่าเป็นการแก้ไขมามาก แต่เพราะโทษที่ลงแก้จำเลยเป็นเพียงโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท (กฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้น) จึงต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม มาตรา 220

¹²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 215/2506

¹²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2249/2543, 2273/2533

ภาค 1 จะแก้ไขด้วยก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อยและคงให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี จึงห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง¹²⁴

7. กรณีศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่องอื่นๆ ที่มีใช่เป็นการแก้ไขและแก้ไข ย่อมไม่ถือว่าเป็นการแก้ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของกฎหมายอาญา จึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อยทั้งสิ้น คู่ความจึงไม่มีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เช่น แก้เรื่องกรรมเดียวหรือหลายกรรมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90, 91¹²⁵ แก้เรื่องริบทรัพย์ก็ดี¹²⁶ แก้คำขอส่วนแบ่งเรื่องการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ เช่น ยกค่าของของโจทก์ที่ให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หรือแก้จำนวนเงินที่ให้จำเลยใช้คืน¹²⁷ แก้เรื่องเปลี่ยนโทษเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปฝึกอบรมก็ดี¹²⁸ แก้ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นลงโทษกักขังจำเลยแทนโทษจำคุก¹²⁹ แก้เรื่องที่ให้นับโทษต่อจากคดีอื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58¹³⁰ แก้เรื่องเพิ่มโทษจำเลยฐานไม่เช็ดหลาบ¹³¹ แก้เรื่องคำสั่ง ผนวกโทษ เช่น ให้อยกค่าขอให้ส่งออกไปจากป่าที่จำเลยยึดถือครอบครองตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 72 ตรี ก็ดี¹³² หรือศาลอุทธรณ์แก้เฉพาะให้อยกค่าขอเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ของจำเลยเสีย¹³³ หรือแก้เป็นให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยมีกำหนด 5 ปี¹³⁴ แก้เฉพาะจำนวนเมทแอมเฟตามีนที่จำเลยมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย¹³⁵ แก้เป็นให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์โดยให้จำเลยเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย¹³⁶ เป็นต้น กรณีทั้งหมดนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานตลอดมาว่า เป็นการแก้ไข

¹²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 17118/2555

¹²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 898/2525, 66/2535, 1772/2546, 8050/2553

¹²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 215/2506, 2732/2527, 562/2538, 9280/2551

¹²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1164/2531

¹²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 264/2515, 352/2518, 2772/2539, 826/2544

¹²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5216/2556

¹³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 811/2499, 262/2515

¹³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 396/2512, 2520/2550, 8561/2553

¹³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1536-1540/2515

¹³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1460/2517

¹³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 257/2525

¹³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8973/2547

¹³⁶ คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 213/2549

เล็กน้อย เข้าหลักเกณฑ์ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา มาตรการ 218 ทั้งสิ้น¹³⁷

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรการ 218 วรรคหนึ่งแล้วได้ความว่า ในคดีอาญาที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้นตาม ศาลชั้นต้นหรือเพียงแก้ไขเล็กน้อย และลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี ไม่ว่าโทษปรับจะมีจำนวน เท่าใดก็ตาม แต่ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี ไม่ให้มีการฎีกาขึ้นมาพิจารณาในศาลฎีกาอีก เนื่องจากศาลอุทธรณ์ขึ้นตามศาลชั้นต้นลงโทษจำเลยไม่เกินห้าปีนั้นเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นด้วย กับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นว่าคำพิพากษาถูกต้องแล้วก็ไม่ควรให้คู่ความทั้งฝ่ายโจทก์และ ฝ่ายจำเลยหยิบยกขึ้นฎีกาได้อีก หรือกรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขเล็กน้อยลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี ซึ่งเป็นการแก้ไขคำพิพากษาในเล็กๆ น้อยๆ ควรจะยุติเพียงศาลชั้นอุทธรณ์เท่านั้น ไม่ควรให้คู่ความ ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยใช้สิทธิฎีกาขึ้นมาอีกเช่นกัน อันเป็นหลักกฎหมายของศาลสูงทบทวน ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างและมาตรการ 218 วรรคสอง พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย แล้วได้ความว่า ในคดีอาญาที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้นตามศาลชั้นต้นหรือเพียงแก้ไขเล็กน้อย และ ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ เนื่องจากศาลอุทธรณ์ขึ้นตามศาล ชั้นต้นลงโทษจำเลยเกินห้าปีเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นว่า คำพิพากษาถูกต้องแล้วก็ไม่ควรให้คู่ความทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยยกขึ้นฎีกาได้อีก หรือกรณีที่ ศาลอุทธรณ์แก้ไขเล็กน้อยลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี ซึ่งเป็นการแก้ไขคำพิพากษาในเล็กๆ น้อยๆ ควรจะยุติเพียงศาลชั้นอุทธรณ์เท่านั้น แต่โทษจำคุกจำเลยเกินห้าปีถือเป็นโทษที่สูงพอสมควร ไม่ควรให้โจทก์ใช้สิทธิฎีกาเพื่อให้ศาลฎีกาลงโทษจำเลยเพิ่มเติมอีก อันเป็นหลักกฎหมายของศาล สูงทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง

ส่วนมาตรการ 219 พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายบัญญัติขึ้นมาได้ว่า เพื่อจำกัดสิทธิ คู่ความในการฎีกาข้อเท็จจริงในคดีเล็กๆ น้อยๆ ไม่ให้ฎีกาขึ้นมาสู่ศาลฎีกา จึงแตกต่างกับมาตรการ 218 ที่ว่ามาตรการ 218 เป็นข้อจำกัดสิทธิฎีกาข้อเท็จจริงในคดีที่ใหญ่กว่ามาตรการ 219 และข้อจำกัดสิทธิ ตามมาตรการ 219 ยังไม่เด็ดขาดหากเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย ก็ยอมให้ สิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ดังนั้น เจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมายมาตรการ 218, 219 ขึ้นมา เพื่อต้องการจำกัดคดีบางประเภทที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ขึ้น หรือแก้ไขเล็กน้อย หรือคดีเล็กๆ น้อยๆ ไม่ให้ขึ้นมาพิจารณาสู่ศาลฎีกาโดยให้ยุติเพียงชั้นอุทธรณ์และเพื่อให้การพิจารณาพิพากษา

¹³⁷ ธานีศ เกศวพิทักษ์, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 88, น. 860-861.

คดีศาลฎีกาล่วงไปโดยเหมาะสมรวดเร็วยิ่งขึ้น¹³⁸ และการจำกัดสิทธิในการฎีกาทั้งมาตรา 218, 219 นี้ก็มีได้จำกัดไว้โดยเด็ดขาด ยังบัญญัติไว้เป็นการผ่อนคลายเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 ว่า “ในคดีซึ่งห้ามฎีกาไว้โดยมาตรา 218, 219, และ 220 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าผู้พิพากษาคณะใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรคู่ศาลสูงสุด และอนุญาตให้ฎีกา หรืออธิบดีกรมอัยการลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย ก็ให้รับฎีกานั้นไว้พิจารณาต่อไป” ซึ่งหมายความว่า หากคู่ความฝ่ายที่ต้องการจะฎีกาในคดีที่ต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 218 มาตรา 219 และมาตรา 220 ได้ดำเนินการตามเงื่อนไขในมาตรา 221 กำหนดไว้ ศาลฎีกาก็จะรับฎีกานั้นไว้พิจารณาต่อไปได้

2.3.2 ความเห็นของฝ่ายตำรา

อาจารย์ไพศาล กุมาลย์วิสัย เห็นว่า “ศาลควรจะได้วางมาตรฐานสำหรับวัดไว้ให้แน่นอนพอควร เพื่อที่บุคคลที่เกี่ยวข้องคือ ศาลล่าง คู่ความ ตลอดจนประชาชนทั่วไป จะได้ถือปฏิบัติได้ถูกต้องเพื่อให้เป็น “กฎหมาย” ได้ต่อไป กฎหมายใดที่ขาดความแน่นอนหรือไม่มีทางค้นหาความแน่นอนได้ ย่อมจะไม่มี “กำลัง” หรือจะเรียกร้องความเห็นชอบจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างสุดขีดเต็มใจย่อมไม่ได้ การที่จะต้องรอให้คดีมาสู่ศาลสูงทุกๆ เรื่องไปเพราะความไม่มีมาตรฐานที่แน่นอนน่าจะไม่เช่นนโยบายที่ถูกต้อง เพราะถ้าสถานการณ์เป็นตรงกันข้ามแล้วจะเป็นการประหยัดเวลาของศาลสูงเองที่จะไม่ต้องมัวเสียเวลาพิจารณาเรื่องเช่นนั้นทุกๆ เรื่องเพราะความไม่แน่นอนย่อมเปิดโอกาสให้คู่ความยื่นฎีกา หรืออุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับฎีกา หากจะมีเรื่องก็จะถึงศาลฎีกาอยู่เรื่อยๆ ถ้ามีมาตรฐานแน่นอนพอควรแล้ว คู่ความก็ย่อมจะไม่ดึงดันยื่นฎีกา หรืออุทธรณ์คำสั่งขึ้นมาให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายอย่างแน่นอน”¹³⁹

อาจารย์มานิช จรมาศ ได้กล่าวว่า “ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้มีคำอธิบายให้เห็นเลยว่า อย่างไรเป็นแก้มาก อย่างไรเป็นแก้น้อย ฉะนั้น จึงเป็นการยากที่จะวางหลักเกณฑ์ให้แน่นอนตายตัวลงไปได้ แต่ถ้าจะไม่มีอะไรยึดถือเป็นหลักเกณฑ์ ก็จะเป็นการเลื่อนลอยแล้วแต่ใจ หวาอะไรเป็นหลักเกณฑ์มิได้ จึงไม่มีทางดีไปกว่าถือตามหลักที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานว่า อย่างไรเป็นแก้มาก อย่างไรเป็นแก้น้อย อย่างไรก็ดี หลักที่จะถือเป็นการแก้มากนั้น น่าจะหมายถึงว่า ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยต่างกันมาในข้ออันเป็นสาระสำคัญแห่งคดี ก็พอจะตอบ

¹³⁸ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532

¹³⁹ ไพศาล กุมาลย์วิสัย, “แก้มากแก้น้อย ความคลี่คลายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218. ตอนที่ 1,” *ตุลพาห*, ปีที่ 7, เล่ม 11, น. 1375-1376, (ธันวาคม 2503).

ได้ว่า ผลแห่งการวินิจฉัยคือกำหนดโทษและบทกฎหมายที่ลงโทษนั่นเอง เป็นสารสำคัญแห่งคดี การที่จะวินิจฉัยว่าศาลทั้งสองพิพากษาต่างกันมาในข้ออันเป็นสารสำคัญหรือไม่ จึงไม่มีอะไรดีไปกว่าคำว่าเปลี่ยนบทกฎหมายที่กำหนดโทษ และโทษที่ลงโทษแก่จำเลยหรือไม่ ถ้าเป็นการเปลี่ยนบทกฎหมายและกำหนดโทษที่ลงแก่จำเลยแล้ว ก็เป็นการแน่ว่าที่การวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงในข้ออันเป็นสารสำคัญแห่งคดี ด้วยเหตุนี้การวินิจฉัยเรื่องแก้มาก แก้น้อย ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแต่เดิมมา จึงลงรอยถือเป็นหลักได้อย่างหนึ่งว่า ถ้าเป็นการแก้ทั้งบทกฎหมายทั้งกำหนดโทษแล้ว ก็ถือว่าเป็นการแก้มาก”¹⁴⁰

อาจารย์นิเวศน์ คำผอง ได้กล่าวว่า “ความที่ว่า “พิพากษาแก้ไขเล็กน้อย” มีปัญหาหากันมากกว่าจะหมายความว่าอย่างไรอย่างไรถือเป็นการแก้ไขมาก อาจจะมีหลักหรือแนวยึดอยู่สองหลักหรือสองแนวดังนี้ คือ ¹⁴¹

(1) หลักดุลพินิจอย่างกว้าง กล่าวคือ หลักนี้ถือว่าการจะวินิจฉัยว่าเป็นการแก้มากหรือไม่ เป็นดุลพินิจของศาลที่จะดูว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นไปมากมายเพียงใด โดยเฉพาะเกี่ยวกับผลที่จะกระทบกระเทือนต่อจำเลย เมื่อเห็นว่าแตกต่างกันมากก็เป็นการแก้มาก ถ้าแตกต่างกันเล็กน้อยก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ซึ่งหลักนี้ยากแก่การที่จะศึกษาและยึดเป็นแนวอย่างยิ่ง

(2) หลักแก้ทั้งบททั้งโทษจึงจะเป็นแก้มาก หลักนี้มีแนวโน้มว่า ในคดีอาญาศาลจะมีการปรับหรือวางอยู่สองอย่างคือปรับบทกับวางโทษ ถ้าหากศาลอุทธรณ์แก้ทั้งบทที่ศาลชั้นต้นปรับมา และแก้ทั้งโทษที่ศาลชั้นต้นกำหนดมาทั้งสองอย่างนี้ จึงจะถือว่าเป็นการแก้มาก ถ้าแก้เฉพาะบทมาตราที่ดี หรือแก้เฉพาะโทษที่ดี อย่างหนึ่งอย่างใด ถือว่าแก้เล็กน้อย”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 ทั้งสองวรรคใช้เฉพาะกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น ถ้าเป็นกรณีศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมาก คู่ความจึงไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตาม มาตรา 218 แต่อาจเข้าข้อห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตาม มาตรา 219 ได้ เพราะมาตรา 219 ไม่พิจารณาว่าศาลอุทธรณ์จะพิพากษาแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย แต่พิจารณาเพียงว่าต้องเป็นกรณีที่ทั้งสองศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 2 ปี เท่านั้น

อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์และอาจารย์ประภาศน์ อวยชัย ได้กล่าวว่า “เมื่อไรจะเป็นการแก้มากและเมื่อไรจะเป็นการแก้ไขเล็กน้อย หาหลักที่แน่นอนไม่ได้ ได้มีผู้พยายามตั้งหลัก

¹⁴⁰ มาโนช จรมาศ, “แก้มากแก้เล็กน้อย,” ศาลพาหุ, ปีที่ 12, เล่ม 6, น. 47-48, (มิถุนายน 2508).

¹⁴¹ นิเวศน์ คำผอง, “ห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา,” บทบัญญัติ, เล่ม 36, ตอน 2, น. 221, (2522).

ขึ้นมาเหมือนกันแต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะปรากฏว่าถ้าถือตามหลักนั้นแล้วจะไม่ยุติธรรมไปได้ทุกคดี ประกอบด้วยความที่กฎหมายบัญญัติไว้นั้นมุ่งประสงค์ที่จัดให้ดุลพินิจแก่ศาลมากกว่าอย่างอื่น ศาลชั้นต้นก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดี ศาลฎีกาก็ดี ต้องมีแนวการวินิจฉัยอย่างเดียวกัน มิฉะนั้นจะเกิดข้อยุ่งยากเป็นอันมาก สิ่งที่น่าสงสัยกันอยู่เวลานี้คือบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งคำร้องของศาลฎีกาซึ่งมีมากมายหลายกระแสะจะยกขึ้นมาในที่นี้ให้หมดก็จะเป็นการเกินควร แนวการวินิจฉัยที่แน่นอนอันหนึ่งในเรื่องนี้มีว่า ถ้าศาลอุทธรณ์แก้ศาลชั้นต้นในฐานความผิด และผลที่จำเลยรับโทษนั้นต่างกัน เช่นนี้แล้ว เคยถือว่าเป็นการแก้มาก การที่จะถือว่าอย่างไรจึงเป็นการแก้เล็กน้อยอย่างไรเป็นการแก้มากนักเข้าใจว่าจะต้องมุ่งถึงผลที่จะได้แก่จำเลยเป็นสำคัญแนวการวินิจฉัยนี้มีลักษณะที่จะผันแปรไปไปตามกาลสมัย คือแล้วแต่ความคิดเห็นของบุคคลในสมัยหนึ่งๆ¹⁴²

อาจารย์คณิง ภาไชย ได้กล่าวว่า “กรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ไม่ผู้จะมีปัญหาทำได้นัก แต่อย่างไรจึงจะถือว่าศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นเพียงเล็กน้อยเป็นปัญหาค่อนข้างซับซ้อนและยากที่จะวางกฎเกณฑ์ได้ตายตัว”¹⁴³

อาจารย์ธานีศ เกศวิทักษ์ ได้กล่าวว่า “มาตรา 218 ทั้งสองวรรคใช้เฉพาะกรณีที่ศาลพิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น หากเป็นกรณีศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมาก ย่อมไม่อาจปรับบทต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 218 ได้เลย แต่อาจเข้าข้อห้ามฎีกาตามมาตรา 219 ได้ เพราะมาตรา 219 ไม่พิจารณาว่าศาลอุทธรณ์จะพิพากษาแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย พิจารณาแต่เพียงว่าต้องเป็นกรณีที่ทั้งสองศาลพิพากษาลงโทษจำคุก จำเลยไม่เกิน 2 ปี เท่านั้น โดยเหตุนี้ ปัญหาว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อยจึงเป็นปัญหาสำคัญเบื้องต้นที่จะต้องพิจารณาก่อนว่า จะปรับบทต้องห้ามฎีกาตามมาตราใด ระหว่างมาตรา 218 และมาตรา 219 กล่าวคือ หากเป็นการแก้ไขเล็กน้อยต้องปรับบทข้อห้ามฎีกาตามมาตรา 218 แน่แน่นอน คงมีปัญหาคือแต่เพียงว่าจะเข้ามาตรา 218 วรรคใดเท่านั้น กล่าวคือ จะเป็นกรณีวรรคหนึ่ง คือ ห้ามทั้งคู่ความ หากศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 5 ปี หรือวรรคสองคือห้ามเฉพาะโจทก์ หากศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 5 ปี ดังนั้น การปรับบทข้อห้ามฎีกาตามมาตรา 218 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสองจึงขึ้นอยู่กับว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 5 ปี หรือไม่ แต่ถ้าหากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมาก ก็ไม่อาจปรับบทข้อห้ามฎีกาตามมาตรา 218 ได้เลย จึงต้องพิจารณาต่อไปว่าจะต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 219 หรือไม่ โดยพิจารณาว่าเป็นกรณีที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 2 ปี หรือไม่ หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ ข้อห้ามฎีกาตามมาตรา 218 และมาตรา 219

¹⁴² ตัญญา ธรรมศักดิ์และประภาศน์ อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-7 พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2530), น. 751.

¹⁴³ คณิง ภาไชย, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 119, น. 241.

ดังกล่าวข้างต้น คู่ความย่อมไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่โจทก์อาจจะเข้าเกณฑ์ ต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 220 ถ้าหากว่าเป็นกรณีที่ตั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ต่างพิพากษายกฟ้อง โจทก์”¹⁴⁴

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาคืออาญาในปัญหาข้อเท็จจริง

2.4.1 ปัญหาความไม่ชัดเจนของถ้อยคำว่า “แก้ไขมาก” และ “แก้ไขเล็กน้อย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 218 และ 219

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับระบบของการอุทธรณ์ฎีกาของไทยนั้น คือ ปัญหาเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของตัวบทกฎหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 มาตรา 219 คำว่า การแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย ยังคลุมเครือ ไม่มีความชัดเจน จึงทำให้ศาลต้องตีความว่าเหตุใดแก้ไขมากเหตุใดแก้ไขเล็กน้อย แต่การตีความของศาลก็มีหลายแนวทางอีก ไม่มีหลักเกณฑ์ใดเป็นหลักยึดถือเป็นที่แน่นอนจนถึงปัจจุบัน แม้ศาลฎีกาจะวินิจฉัยบรรทัดฐานมาโดยตลอดว่า การแก้ไขมาก หมายถึง ศาลอุทธรณ์พิพากษาการแก้ไขในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ เช่น การแก้ไขบทและแก้โทษ หรือแก้เรื่องรอกการลงโทษ หรือศาลอุทธรณ์แก้จากโทษปรับสถานเดียวเป็นจำคุกแล้วเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน หรือศาลอุทธรณ์แก้เป็น ไม่เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวเด็กไปรับการฝึกอบรม เป็นต้น ส่วนการแก้ไขเล็กน้อย หมายถึง ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในเรื่องที่ไม่สำคัญ เช่น แก้ไขบทลงโทษอย่างเดียวโดยไม่แก้โทษ หรือแก้ไขจำนวนโทษที่จะลงแก้จำเลยโดยไม่แก้บท หรือแก้ไขคำพิพากษาปรับหรือไม่ปรับของกลางแตกต่างไปจากศาลชั้นต้น หรือแก้ไขคำวินิจฉัยในบางเรื่องที่เป็นเพียงรายละเอียด เป็นต้น แต่การวางหลักเกณฑ์โดยผ่านคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวก็ไม่ใช่เป็นหลักประกันแต่อย่างใด เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาก็ไม่ใช่บทบัญญัติของกฎหมาย จึงเป็นไปตามแนวทางเดียวกันได้ยาก ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้บัญญัติคำนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่า “แก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย” เอาไว้ในตัวบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คงมีแต่เพียงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ให้เท่านั้น ซึ่งเป็นเพียงดุลพินิจของศาลที่จะวินิจฉัย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นคู่ความ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ต้องการหลักเกณฑ์ในการยึดถือเป็นบรรทัดฐานอันเป็นมาตรฐานเดียวกัน ประกอบทั้งแนวความคิดเรื่องการแก้ไขมากและแก้ไขเล็กน้อยก็ยังได้แบ่งแยกความคิดเห็นออกเป็นออกเป็นสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นความเห็นฝ่ายศาลว่าอย่างหนึ่ง และความเห็นของฝ่ายตำราว่าอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งการตีความของคำพิพากษายังไม่มีความแน่นอนขาดความเป็นเอกภาพหนึ่งเดียว ทั้งที่ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดของประเทศควรจะมีหลักประกันเพื่อให้ประชาชนยึดถือเป็นบรรทัดฐานว่า

¹⁴⁴ ธานีศ เกศวพิทักษ์, *อ่างแล้ว เจริญรอดที่* 88, น. 857.

สิ่งที่ศาลฎีกาตีความนั้นมาจากตัวบทกฎหมาย ไม่ใช่อาศัยแนวทางของความรู้สึกนึกคิดของผู้พิพากษากลุ่มๆ หนึ่งในแต่ละยุคแต่ละสมัยหนึ่งๆ มายึดถือหรือนำมาใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน หากว่ายุคหนึ่ง ศาลฎีกาตีความว่ากรณีเช่นนี้เป็นเรื่องแก้ไขมากให้สิทธิทั้งโจทก์และจำเลยฎีกาได้ก็ไม่สู้มีปัญหาเท่าใดนัก แต่หากต่อมาอีกยุคหนึ่งศาลฎีกากลับเอาเป็นว่ากรณีเดิมเช่นนี้เป็นเรื่องแก้ไขเล็กน้อยยอมตัดสิทธิทั้งโจทก์และจำเลยไม่ให้ฎีกาขึ้นมา ก็เกิดปัญหาว่าเหตุใดเหล่าศาลฎีกาจึงจำกัดสิทธิคู่ความต่างๆ ที่แต่เดิมศาลฎีกาให้สิทธิเขาฎีกาได้ หรือกรณีกลับกัน ผลของคำพิพากษาที่มีความไม่แน่นอนนี้ กระทบต่อสิทธิของโจทก์และจำเลยเป็นอย่างมาก โจทก์จำเลยอาจใช้สิทธิฎีกาขึ้นมาเพื่อให้ศาลฎีกาทบทวนคำพิพากษาของตนเสียใหม่ ผลกระทบที่ตามมาก็คือ ถ้าฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีตามคำพิพากษาก็ไม่สามารถบังคับคดีตามคำพิพากษาได้ ส่วนจำเลยซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีก็ตั้งต้นที่จะฎีกาขึ้นมาเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยอีกครั้ง เพื่อหวังว่าศาลฎีกาจะกลับคำพิพากษาของศาลล่าง การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาต้องยืดเยื้อออกไปอีกซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ของกระบวนการพิจารณาที่ถูกต้อง สิ่งเหล่านี้ ทำให้คู่ความและประชาชนต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น ประชาชนเสื่อมศรัทธาและเกิดความรู้สึกรับรองต่อความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม ความไม่ยุติธรรมจึงเกิดขึ้นแก่ประชาชนพลเมืองในสังคม จึงเป็นปัญหาของระบบฎีกาที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขต่อไปเพื่อให้คำพิพากษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.4.2 ปัญหาการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงกับปัญหาข้อกฎหมายของศาลฎีกา

กรณีใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริงและกรณีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งมีความแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องศึกษาจากแนวทางการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลฎีกา ดังนี้

1. ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ได้แก่

1.1 การฎีกาโต้เถียงดุลพินิจของศาล ไม่ว่าดุลพินิจในการรับฟังข้อเท็จจริงดุลพินิจในการลงโทษหรือการกำหนดโทษ ดุลพินิจในการดำเนินคดี เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาข้อเท็จจริงทั้งสิ้น เช่น การโต้เถียงว่าศาลควรลดมาตราส่วนโทษให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายอาญา 76¹⁴⁵, ขอให้ลงโทษจำเลยสถานเบา¹⁴⁶, คดีเหตุสมควรรอการลงโทษหรือไม่ควรรอการลงโทษ¹⁴⁷, โต้เถียงดุลพินิจของศาลในการรับของกลาง¹⁴⁸ เป็นต้น ส่วนการอุทธรณ์โต้เถียงดุลพินิจของศาลเกี่ยวกับ

¹⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 111-112/2514, 472/2539

¹⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8973/2547

¹⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1864/2536, 7117/2540

¹⁴⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1227/2494

การดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่น โต้เถียงดุลพินิจคำสั่งสืบพยานโจทก์¹⁴⁹, การฎีกาโต้เถียงดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาล เช่น นำเชื่อว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดจริง ปัญหาว่าจำเลยลักทรัพย์ในขณะอายุ 17 ควรถูกส่งไปยังสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหรือไม่¹⁵⁰ อุทธรณ์ของจำเลยที่ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวจำเลยไปให้ ส. ซึ่งเป็นป่าของจำเลย ดูแลแทนการส่งตัวจำเลยไปฝึกอบรม¹⁵¹ ฎีกาของจำเลยที่อ้างว่า ศาลล่างทั้งสองรับฟังพยานบุคคลเพียงปากเดียว ประกอบกับคำรับสารภาพของจำเลยในชั้นสอบสวนโดยไม่มีประจักษ์พยาน แล้วฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เป็นการโต้เถียง ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาล เป็นปัญหาข้อเท็จจริง¹⁵²

1.2 ปัญหาโต้เถียงว่ามีการกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นหรือไม่ หรือมีข้อเท็จจริงนั้นอยู่จริงหรือไม่ เช่น จำเลยมีเจตนากระทำความผิดหรือไม่¹⁵³ ปัญหาว่าจำเลยมีเจตนาทุจริตหรือไม่¹⁵⁴ อุทธรณ์ของจำเลยกล่าวข้อความก้าวร้าวศาลหรือไม่ มีการกล่าวเช่นนั้นจริงหรือไม่ ปัญหาว่าโจทก์ได้นำสืบพยานหลักฐานให้เห็นว่าจำเลยได้แจ้งข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาต่อพนักงานสอบสวนหรือไม่¹⁵⁵ ปัญหาว่าศาลลดโทษโดยอาศัยเหตุที่จำเลยให้การเป็นการให้ความรู้แก่ศาลเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาหรือไม่¹⁵⁶ ปัญหาว่าจำเลยแผ้วถางที่ดินที่มีสภาพเป็นป่าหรือไม่มีสภาพเป็นป่า¹⁵⁷ ปัญหาที่ว่าทรัพย์อยู่ในความครอบครองของผู้เสียหายในขณะที่ถูกลัก และจำเลยรับไว้โดยรู้ว่าเป็นของร้ายหรือทรัพย์นั้น จำเลยได้รับมอบหมายทรัพย์ไว้ในครอบครองแล้วมีการเบียดบังเอาไปเสียหรือไม่

1.3 การอุทธรณ์โต้เถียงข้อเท็จจริงเพื่อนำไปสู่ปัญหาข้อกฎหมาย ถือว่าเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง¹⁵⁸ ฎีกาที่บิดเบือนข้อกฎหมาย ถือว่าฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง¹⁵⁹ ปัญหาว่า

¹⁴⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2603/2516

¹⁵⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 723/2512

¹⁵¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 443/2536

¹⁵² คำสั่งคำร้องที่ 1866/2536

¹⁵³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 290-2490, 557-558/2490, 264/2515, 1967/2515

¹⁵⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 457/2489

¹⁵⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 140/2509

¹⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 31/2511

¹⁵⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 534/2512

¹⁵⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3811/2528, 886/2532, 537/2542, 5230/2545, 443/2546, 2568/2546, 2821/2546, 647/2549, 1447/2551, 6755/2553, 9265/2557

¹⁵⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 164/2553, 2580/2553

การกระทำของจำเลยเป็นกรรมเดียวและวาระเดียวกันหรือไม่¹⁶⁰ ปัญหาที่ว่ากรณีที่จำเลยกระทำเป็นการป้องกันพอสมควรแก่เหตุหรือไม่¹⁶¹ ปัญหาว่าบาดเจ็บที่ถูกทำร้ายเป็นบาดเจ็บถึงบาดเจ็บทุพพลภาพ หรือถึงสาหัสทำให้หน้าเสียโฉมหรือถึงสาหัสโดยทุกขเวทยาเกินกว่ายี่สิบวันหรือถึงสาหัสเพราะไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติเกินยี่สิบวันหรือถึงสาหัสเพราะทุพพลภาพหรือพิการไปจนตลอดชีวิตหรือไม่¹⁶² ปัญหาว่ากระทำการโดยจำเป็นเพื่อป้องกันตัวหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง¹⁶³ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ฟังว่าจำเลยค่าโจทก์เป็นการใส่ความ จำเลยฎีกาว่าคำกล่าวนั้นเป็นการดำเนินคดีและไม่มีใครเชื่อถือนั้น เป็นการเถียงข้อเท็จจริง เป็นปัญหาข้อเท็จจริง¹⁶⁴

2. ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ได้แก่ ปัญหาข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติแล้ว แต่ปัญหาข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วนั้นจะมีผลทางกฎหมายอย่างไร¹⁶⁵ หรือการวินิจฉัยว่าการกระทำใดเป็นความผิดฐานใดหรือไม่ อันเป็นการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมาย¹⁶⁶ หรือปัญหาว่าการกระทำของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นฟังมานั้น เป็นความผิดตามฟ้องหรือไม่ ไม่ได้เถียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น เป็นปัญหาข้อกฎหมาย¹⁶⁷ หรือปัญหาเรื่องปรับบทลงโทษจำเลยในความผิดฐานใดฐานหนึ่ง¹⁶⁸ หรือปัญหาเรื่องการตีความหรือพิเคราะห์ถ้อยคำให้ด้วยกฎหมาย¹⁶⁹ หรือการอุทธรณ์ว่าศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น อุทธรณ์คำสั่งตัดพยานของศาลชั้นต้น ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นปัญหาข้อกฎหมาย¹⁷⁰ หรือศาลชั้นต้นรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนหรือรับฟังข้อเท็จจริงนอกฟ้องหรือรับฟังข้อเท็จจริงที่ไม่มีถ้อยคำสนับสนุนเลย¹⁷¹ หรือการอุทธรณ์ว่าศาลชั้นต้นวินิจฉัยพยานหลักฐานไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการลดมาตราส่วนโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 เป็นบทบังคับให้ศาลต้องลดมาตรา

¹⁶⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10/2479

¹⁶¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1273/2515

¹⁶² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 998/2481, 575/2488, 170/2493

¹⁶³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 168/2482

¹⁶⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 306/2489

¹⁶⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 978/2492, 1967/2515, 10189/2546, 7673/2551

¹⁶⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7673/2551

¹⁶⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8731/2544

¹⁶⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4129/2543

¹⁶⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10189/2546

¹⁷⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 42/2535

¹⁷¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1917/2529, 1173/2530, 974/2534

ส่วนให้จำเลยกึ่งหนึ่ง ถ้าศาลไม่ลดให้ จำเลยอุทธรณ์ได้เพราะปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาว่า คดีโจทก์ขาดอายุความหรือไม่ หากข้อเท็จจริงที่จะนำมาวินิจฉัยว่า โจทก์ขาดอายุความหรือไม่เป็น ข้อเท็จจริงยุติแล้ว ถือว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย¹⁷² เป็นต้น

ปัญหาการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงกับปัญหาข้อกฎหมายของศาลฎีกา โดยศาลฎีกา ตีความคำว่า “การแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อย” แล้ววินิจฉัยว่า การที่คู่ความฎีกาขึ้นมานั้นเป็น ปัญหาข้อเท็จจริงทั้งหมด และห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ไม่ได้วินิจฉัยแบ่งแยกลงไปเลย ว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย บางกรณีควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ใช่ปัญหาข้อเท็จจริง หากเป็นการ แก้ไขมากไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าเป็นการแก้ไขเล็กน้อยย่อมต้องห้ามไม่ให้ อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เหตุที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากศาลฎีกามองว่า เป็นการโต้แย้งดุลพินิจของศาลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น โต้แย้งในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน ของศาล ศาลอุทธรณ์แก้บทจากบทหนึ่งไปอีกบทหนึ่งและแก้โทษด้วย หรือแก้ไขเฉพาะบทอย่าง เดียว หรือแก้โทษอย่างเดียว คู่ความไม่พอใจผลของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์จึงฎีกาขึ้นมา การฎีกา จึงเป็นการโต้แย้งเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานที่ศาลได้วินิจฉัยมาแล้ว หรือกรณีที่ศาลควรใช้ ดุลพินิจรอการลงโทษให้จำเลยหรือไม่ เหล่านี้จึงเป็นการโต้แย้งดุลพินิจของศาลที่ศาลได้วินิจฉัย มาแล้วนั่นเอง ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง หากพิจารณาแล้ว เรื่องการใช้ดุลพินิจของ ศาลฎีกาจะพิจารณาว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงเสียทีเดียวก็ยังไม่ได้ บางกรณีควรเป็นปัญหา ข้อกฎหมายเสียด้วย เช่น ปัญหาการโต้แย้งเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานของศาลชั้นต้น เมื่อข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานหลักฐานของศาลชั้นต้นฟังเป็นยุติแล้ว ศาลอุทธรณ์ไปแก้ไข บทและโทษ หรือแก้ไขหรือแก้โทษอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เป็นปัญหาข้อกฎหมาย เพราะเป็นการปรับ บทลงโทษให้ถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริง หรือปัญหาว่าศาลควรใช้ดุลพินิจรอการลงโทษให้จำเลย หรือไม่ ศาลฎีกาพิจารณาว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงทั้งหมด แต่ถ้าการใช้ดุลพินิจของศาลฎีกาในเรื่อง รอการลงโทษเกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

เมื่อพิจารณาแล้วในปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจของศาลนั้น เป็นการใช้ดุลพินิจอย่างนั้นไม่ ถูกต้อง ไม่ชอบ ขอให้ศาลสูงมีคำพิพากษากลับ แก้และใช้ดุลพินิจใหม่ การโต้แย้งเกี่ยวกับการใช้ ดุลพินิจของศาลถือเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย แต่เดิมในอดีตระบบของกฎหมายไทยไม่ แยกให้ซับซ้อนเหมือนหลักสากล การใช้ดุลพินิจเป็นปัญหาที่ยากมากสลับซับซ้อนกว่าเรื่องเจตนา และประมาทเพราะจะต้องมีรายละเอียดในการใช้ดุลพินิจของศาลซึ่งคู่ความอาจใช้สิทธิโต้แย้งแบ่ง ออกได้เป็น 3 กรณีด้วยกันคือ¹⁷³

¹⁷² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7296/2543, 9091/2558

¹⁷³ จรัญ ภักดีธนากุล, ฎีกาหมายลักษณะพยานหลักฐาน พิมพ์ครั้งที่ 7,

1. การโต้แย้งเกี่ยวกับเงื่อนไขแห่งอำนาจมีอยู่หรือไม่ตามกฎหมาย เพราะดุลพินิจของศาลจะเกิดขึ้นเองไม่ได้ จะเกิดขึ้นเพราะกฎหมายได้ให้อำนาจที่จะใช้ดุลพินิจไว้และจะต้องกำหนดเงื่อนไขของการให้อำนาจใช้ดุลพินิจเช่นนั้นไว้ด้วย ถ้าโต้แย้งกันว่าศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจเรื่องนั้นหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่ถ้าเถียงกันว่ามีเงื่อนไขตามกฎหมายนั้นอยู่หรือไม่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

2. ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของอำนาจในการใช้ดุลพินิจ กฎหมายที่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจมักจะต้องวางขอบเขตเอาไว้ ว่าควรใช้ดุลพินิจได้ภายในขอบเขตกว้างแคบอย่างไร ในกรณีใด ดังนั้นถ้าคู่ความพิพาทกันเกี่ยวกับขอบเขตของการใช้ดุลพินิจว่าออกนอกขอบเขตของกฎหมาย (Ultra Vires) หรือไม่ หากออกจากขอบเขตไปย่อมเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบเพราะเกินขอบเขตที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ กล่าวคือ ถ้าพิพาทกันว่าศาลใช้ดุลพินิจอย่างไรในพฤติการณ์เช่นใดย่อมเป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่ปัญหาว่าการใช้ดุลพินิจเช่นนั้นเกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

3. ปัญหาเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้ดุลพินิจ ศาลได้ใช้ดุลพินิจเช่นนั้นเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายให้อำนาจและอยู่ในขอบเขตที่กฎหมายวางไว้ให้ใช้ดุลพินิจได้จริง แต่ถ้าคู่ความโต้เถียงหรือพิพาทกันว่าการใช้ดุลพินิจนั้นไม่เหมาะสมจึงเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ แม้จะถูกต้องก็ตาม จึงมีลักษณะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงแทบจะไม่มีปัญหาข้อกฎหมายเลย

จึงกล่าวได้ว่า ศาลฎีกาศึกษาความคำว่า “การแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อย” แล้ววินิจฉัยว่า การที่คู่ความฎีกาขึ้นมานั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริงทั้งหมดยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ หากพิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงกับปัญหาข้อกฎหมายแล้ว บางกรณีควรเป็นปัญหาข้อกฎหมายเสียด้วย เช่น กรณีแก้ไขบทและโทษ หรือแก้บทอย่างเดียว หรือแก้โทษอย่างเดียว แก้วรรคในบทมาตรา การปรับบทกฎหมาย เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการปรับบทกฎหมาย ควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ใช่ปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนกรณีการใช้ดุลพินิจของศาลนั้นจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ถ้าศาลใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ซึ่งเป็นการเหมาะสมของการใช้ดุลพินิจชอบด้วยกฎหมาย เป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าโต้แย้งว่า ศาลใช้ดุลพินิจชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หรือมีกฎหมายให้อำนาจหรือไม่ หรือโต้แย้งว่าดุลพินิจเกินขอบเขตที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ดังนั้น ศาลเข้าใจปัญหาข้อเท็จจริงกับปัญหาข้อกฎหมายยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

บทที่ 3

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลสูงในปัญหาข้อเท็จจริง

ในบทที่ 3 นี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลสูงในปัญหาข้อเท็จจริง โดยจะกล่าวถึง 3.1 สิทธิในการทบทวนคำพิพากษาของศาล 3.2 ความจำเป็นที่ต้องมีการอุทธรณ์ฎีกา 3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา 3.4 ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา 3.5 การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ปราบปรามละเอียดดังนี้

3.1 สิทธิในการทบทวนคำพิพากษาของศาล

สิทธิในการทบทวนคำพิพากษาของศาลหรือสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่สิทธิที่มีมาแต่เดิม (Inherent Right)¹ แต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นในภายหลังจากศาลล่างมีคำพิพากษาเนื่องจากความไม่ถูกต้องได้เกิดขึ้นในการพิจารณา สิทธิในการอุทธรณ์จึงไม่ใช่สิทธิขั้นมูลฐาน การอุทธรณ์ฎีกาจึงไม่เป็นการบังคับให้คู่ความต้องอุทธรณ์ เพราะฉะนั้น คู่ความจึงอาจจะไม่ใช่สิทธิหรือสละสิทธิในการอุทธรณ์ได้ ระบบของการอุทธรณ์นั้นมีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกระทบกระเทือนจากผลแห่งคำพิพากษา เมื่อคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินลงโทษโดยผิดพลาดและการลงโทษที่รุนแรงเกินไป ดังนั้น การทบทวนคำพิพากษาของศาลหรือสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาจึงมุ่งคุ้มครองไปที่สิทธิและเสรีภาพของจำเลยเป็นสำคัญ²

3.1.1 สิทธิของจำเลย

การอุทธรณ์ฎีกาของจำเลยนั้นโดยปกติจะเป็นการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อเป็นประโยชน์แก่จำเลยเอง จำเลยอาจใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาขอให้ศาลสูงทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างเพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ของตนเอง หรืออาจจะอุทธรณ์ว่าศาลล่างกำหนดโทษรุนแรงเกินไป เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ลดหย่อนผ่อนโทษให้ หรืออาจจะอุทธรณ์ขอให้ศาลยกฟ้องเนื่องจากศาลไม่มี

¹ German Code of Criminal Procedure section 302, 303

² Edward D. Re and Joseph Re, Brief Writing and Oral Arguments (8th Ed), (Oceana Publications, Inc, 1999) p. 55.

เขตอำนาจ หรือโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง หรือให้ยกฟ้องเนื่องจากเหตุที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาอื่นๆ แต่จำเลยไม่ควรได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์ในกรณีที่ เป็น โทษแก่ตนเอง เช่น อุทธรณ์เพื่อยืนยันความผิดของตนเอง ในกรณีที่ศาลตัดสินว่าไม่มีความผิด หรืออุทธรณ์ว่าควรได้รับโทษสถานหนักกว่าที่ศาลได้กำหนดไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม การที่จะพิจารณาว่าเป็นคุณหรือเป็นโทษหรือไม่นั้น ไม่อาจจะวินิจฉัยจากบัญญัติของกฎหมาย หรือวินิจฉัยจากความนึกคิดของจำเลยเท่านั้น เนื่องจากระบบของการอุทธรณ์ฎีกาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายที่ใช้อยู่ทั่วไป ดังนั้น ความเป็นคุณหรือเป็นโทษนั้น จึงต้องพิจารณาไปที่โครงสร้างทางศีลธรรมและทางสังคม ซึ่งการกระทำของจำเลยได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมหากศาลล่างตัดสินว่าจำเลยกระทำผิด ดังนั้น จำเลยจึงควรใช้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อยืนยันได้ว่าจำเลยมีความผิดอย่างหนึ่ง อันเป็นความผิดที่มีโทษรุนแรงกว่า แต่ไม่เป็นที่น่าอับอาย เมื่อเปรียบเทียบกับความผิดที่ถูกลงโทษซึ่งน่าอับอายกว่า แต่มีโทษเบากว่า ซึ่งในกรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นคุณกับจำเลยแล้ว³

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น ในประเทศอังกฤษนั้น ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาเป็นหลักประกันสร้างความมั่นใจว่า ผู้บริสุทธิ์จะไม่ถูกลงโทษในความผิดซึ่งเขาไม่ได้กระทำ และผู้กระทำความผิดจะไม่ถูกพิพากษาให้ได้รับโทษที่ไม่เหมาะสมกับความผิดสำหรับผลประโยชน์ของสาธารณะนั้นกฎหมายได้รับรอง โดยถือว่าการที่ได้ลงโทษผู้กระทำผิดเท่านั้น จึงจะเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของสาธารณะ นอกจากนี้ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาของอังกฤษยังมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดหลุดพ้นไปโดยอาศัยช่องว่างของระบบการอุทธรณ์ โดยอาศัยเหตุผลทางด้านเทคนิคของวิธีพิจารณาความ โดยกฎหมายได้ให้อำนาจแก่ศาลอุทธรณ์ที่จะไม่กลับคำพิพากษาลงโทษ เพราะว่ามีปัญหาทางเทคนิคของวิธีพิจารณาความ ซึ่งไม่เป็นการเสียหายในการแสดงข้อต่อสู้ของผู้อุทธรณ์⁴

สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้น ทั้งโจทก์และจำเลยต่างก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์โดยเท่าเทียมกัน ไม่มีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์แต่อย่างใด กล่าวคือ หากคู่ความเห็นว่า คำพิพากษาไม่ถูกต้องด้วยประการใด ก็ย่อมใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ หากเห็นว่าคำพิพากษาของศาลชอบแล้ว หรือพอใจในผลแห่งคำพิพากษา ก็ย่อมสละสิทธิในการอุทธรณ์ได้⁵

³ Shigemitsu Dando, *The Japanese Law of Criminal Procedure*. Trans B.J. George, (South Hackensack: Fred B. Rothman Co, 1965), p. 411.

⁴ J.A. Coutts, *The Accused: A Comparative Study International and Comparative Law*, (Publisher: Stevens & Sons Ltd; First Edition edition, 1966), p. 38.

⁵ John H. Langbein, *Comparative Criminal Procedure : Germany*, (New York: West Publishing Company, 1977), p. 83.

3.1.2 สิทธิของพนักงานพนักงานอัยการหรือโจทก์

การดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปจะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ สำหรับราษฎรก็มีอำนาจดำเนินคดีได้เองในบางกรณี โดยเฉพาะในประเทศระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ กำหนดให้เอกชนสามารถฟ้องคดีอาญาเองได้ แต่ในประเทศกฎหมายซีวิลลอว์ หน้าที่ในการฟ้องคดีจะเป็นของพนักงานอัยการ ส่วนเอกชนจะฟ้องคดีมักเป็นกรณีที่เป็นข้อยกเว้น⁶ เช่น ในประเทศญี่ปุ่นนั้นหน้าที่ในการฟ้องคดีเป็นของพนักงานอัยการ เอกชนไม่มีสิทธิที่จะฟ้องคดีอาญาได้เลย⁷

ในประเทศระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้น พนักงานอัยการเป็นผู้แทนที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะและในขณะเดียวกันพนักงานอัยการก็มีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์อันชอบธรรมของจำเลยด้วย เนื่องจากจำเลยก็เป็นประชาชนคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นในการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของพนักงานอัยการ นอกจากจะกระทำเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ คือ ให้ผู้กระทำความผิดรับโทษและให้ได้รับโทษที่เหมาะสมกับความผิด พนักงานอัยการจึงอาจจะอุทธรณ์ในกรณีที่เป็นคุณแก่จำเลยได้ เช่น พนักงานอัยการพบพยานหลักฐานที่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย หรือมีเหตุที่จำเลยควรได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ พนักงานอัยการจึงอาจอุทธรณ์เพื่อประโยชน์แก่จำเลยได้⁸

ประเทศต่างๆ นั้นมีหลักที่เรียกว่า Double Jeopardy กล่าวคือ คดีที่ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว จะนำคดีนั้นมาฟ้องใหม่อีกไม่ได้ เนื่องจากมีหลักกฎหมายอันเป็นหลักสากลที่ว่า “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว” หรือหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในเรื่องเดียวกัน (ne bis in idem) หลักกฎหมายข้อนี้ห้ามรัฐลงโทษบุคคลโดยอาศัยการกระทำความผิดซ้ำสองครั้ง หลัก ne bis in idem มีที่มาจากหลักนิติรัฐที่เรียกร่องว่ารัฐมีหน้าที่ทำให้ความยุติธรรมตามเนื้อหา (Material Justice) และความมั่นคงปลอดภัยตามกฎหมาย (Peace under the law) เกิดขึ้นในสังคม ความยุติธรรมตามเนื้อหาเรียบร้อยให้รัฐลงโทษผู้กระทำความผิดตามสัดส่วนความชั่วของเขาตามหลักความชั่ว (Principle of Culpability) เมื่อรัฐได้ดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดแล้ว ก็ถือว่าหน้าที่นั้นได้สำเร็จลุล่วงแล้วและเรื่องราวการกระทำความผิดนั้นก็ได้ออกคลี่คลายลงอย่างเด็ดขาดแล้ว ความเด็ดขาดของคำพิพากษานี้เองที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยตามกฎหมาย ผู้ที่ถูกศาลลงโทษจึงต้องได้รับความคุ้มครองมิให้ถูกดำเนิน

⁶ คณิต ฅ นคร, “ปัญหาในการใช้ดุลยพินิจของอัยการ,” วารสารอัยการ, น. 34-39, (กันยายน 2525).

⁷ ทวีศักดิ์ ฅ ตะกั่วทุ่ง, งานอัยการประเทศญี่ปุ่น ระบบอัยการสากล, (กรุงเทพมหานคร: กองทุนสวัสดิการ ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, 2533), น. 106.

⁸ German Code of Criminal Procedure section 296

คดีอาญาซ้ำในเรื่องเดียวกันในอนาคต หลัก ne bis in idem ได้มุ่งคุ้มครองไม่ให้บุคคลถูกลงโทษซ้ำเป็นครั้งที่สอง และคุ้มครองไปถึงกรณีที่ถูกกลงโทษในเรื่องเดิมภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง และยังได้คุ้มครองบุคคลจากคำพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้องเป็นครั้งที่สอง และก็ยังคุ้มครองบุคคลมิให้ถูกดำเนินคดีอาญาในเรื่องเดิมเป็นครั้งที่สองอีกด้วย เมื่อคดีอาญาร่วมกันอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอยู่ก่อนแล้วก็เป็นเงื่อนไขระดับคดีประการหนึ่ง หลัก ne bis in idem มีลักษณะพิเศษ 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก หลัก ne bis in idem เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง จัดอยู่ในประเภทสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เพราะหลักนี้คุ้มครองบุคคลมิให้ต้องรับผิดชอบในเรื่องเดียวกันเป็นครั้งที่สอง ประการที่สอง หลัก ne bis in idem เป็นหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นเงื่อนไขระดับคดีประการหนึ่ง และเป็นหลักประกันของสภาพที่ไม่สามารถดำเนินคดีซ้ำได้อันเป็นสภาพที่แม้แต่ฝ่ายนิติบัญญัติเองก็จะล่วงละเมิดมิได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันเรื่องทรัพย์สินของบุคคล จากการที่ต้องถูกฟ้องร้องเรื่องเดียวกันอีก และเป็น การป้องกันมิให้ต้องวิตกกังวลห่วงใยจากจะต้องถูกพิจารณาซ้ำอีก นอกจากนี้ยังเป็นการหลีกเลี่ยงมิให้สาธารณชนต้องเสื่อมศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม ในเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างคำพิพากษาศาลในคดีเรื่องเดิมและเรื่องใหม่ ซึ่งตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน ซึ่งหลักนี้ได้นำไปใช้ในเรื่องการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ด้วย กล่าวคือ หากคดีนั้นศาลได้มีคำพิพากษาให้ปล่อยตัวจำเลย (Acquittal) โจทก์ผู้ฟ้องคดีจะอุทธรณ์คดีนั้นอีกไม่ได้ เพราะจะขัดกับหลัก Double Jeopardy¹⁰

3.2 ความจำเป็นที่ต้องมีการอุทธรณ์ฎีกา

การอุทธรณ์และฎีกามีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีนั้นซ้ำใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพราะคดีนั้นได้พิจารณาเสร็จสิ้นไปแล้ว โดยคำพิพากษาของศาลชั้นต้นอันมีผลบังคับตามกฎหมาย ผูกพันคู่ความให้ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาแล้ว อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์แล้วเห็นได้ว่าการตัดสินคดีของขุนนางอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ประชาชนก็สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาคำตัดสินนั้นต่อกษัตริย์ได้ ดังนั้น หากการตัดสินของศาลชั้นต้นไม่ก่อให้เกิดความยุติธรรมก็ควรที่จะให้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำตัดสินของศาลชั้นต้นไปยังศาลที่มีอำนาจเหนือกว่า (Superior Court) เพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมนั้นให้หมดไป นอกจากนี้ ในทางธรรมดาสามัญนั้น ศาลหรือผู้พิพากษา

⁹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561), น. 641 และกรรกริรมย์ โทมลาารชุน, “วัตถุประสงค์ของคดีอาญาคืออะไร?”, วารสารกระบวนการยุติธรรม, ปีที่ 7, เล่มที่ 2, น. 5-7 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2557).

¹⁰ D.J. Stephens, In Jeopardy, 1972, Criminal Law Review 361.

ก็ยอมเป็นปฏิชนธรรมดาที่อาจเกิดความพลั้งเผลอหรือผิดพลาดได้ ซึ่งความผิดพลาดทั้งหลาย อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีเกี่ยวกับการฟังข้อเท็จจริงหรือการใช้กฎหมายปรับกับข้อเท็จจริง หรืออาจ เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดก็ได้ ฉะนั้น เรื่องผลของคดีเกิดจากการที่ศาลตัดสิน ผิดพลาดไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ก็ตามยอมเกิดความเสียหายและไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ หากไม่ยอม ให้ประชาชนมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำวินิจฉัยเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นการสร้างความยุติธรรมแก่สังคม โดยอ้อมได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนที่น่าคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอความเป็นธรรม แต่กลับไม่ได้รับความ ยุติธรรมจากศาลอันเป็นที่พึ่งของเขา ประชาชนผู้เดือดร้อนอาจจะกลับไปใช้วิธีการอื่น เพื่อระงับข้อพิพาทของตน ซึ่งอาจจะเป็นการใช้ความรุนแรงก็ได้ ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อประชาชนไม่ พอใจคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นก็สามารถหาความยุติธรรมจากองค์กรที่อยู่สูงกว่า จึงจำเป็นต้องให้ โอกาสแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาให้มีการกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่งหรือสองชั้นขึ้นไป เพื่อให้ศาล ที่สูงกว่าซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือบกพร่องต่างๆ อันเป็น การสร้างหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน¹¹

ความจำเป็นที่ต้องมีการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคู่ความนั้นทำได้ โดยการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา รวมทั้งการแก้ไขคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับ กระบวนการพิจารณาอื่นๆที่ไม่ถูกต้อง (Correcting Trial Mistake) หรือเรียกว่า การแก้ไขข้อผิดพลาด ที่ศาลล่างทำไว้ สำหรับความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษานั้นจะประกอบด้วย

1) การฟังข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นความพยายามที่จะประนีประนอมระหว่างความเด็ดขาด แน่นอนของคำพิพากษากับความต้องการความยุติธรรมในแต่ละคดี การยอมให้มีการแก้ไขนั้นก็ เพื่อให้ได้ความจริงที่ถูกต้องที่สุด อันเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความ การฟังข้อเท็จจริงไม่ ถูกต้องของศาลอาจเกิดขึ้นได้หลายประการ เช่น การสืบพยานหลักฐานไม่ละเอียดครบถ้วน การ สรุบบข้อเท็จจริงผิดหรือพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการชั่งน้ำหนักหลักเป็นพยานหลักฐานที่ยังคลุมเครือ อยู่ เป็นต้น ในกรณีเหล่านี้ก็อาจมีความจำเป็นที่จะต้องให้คู่ความอุทธรณ์ฎีกา ทั้งนี้ เพื่อเป็น หลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน¹²

2) การใช้กฎหมายนั้น จะต้องแก้ไขในส่วนที่เป็นเนื้อหาของคำพิพากษาและคำวินิจฉัย ในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณา ตัวอย่างของการใช้กฎหมายโดยไม่ถูกต้อง เช่น ศาลใช้กฎหมาย ที่ถูกยกเลิกไปแล้วมาลงโทษบุคคลหรือลงโทษบุคคลไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย กรณีนี้มี

¹¹ พศวีจณ์ กนกนาก, “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมของประเทศไทยในการอุทธรณ์และฎีกา,” (ปรัชญาคุณปฏิบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548), น. 104-105.

¹² คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561), น. 701.

ความจำเป็นที่จะต้องให้คู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาเพื่อให้ศาลสูงช่วยตรวจสอบการใช้กฎหมายของศาลล่าง อันเป็นหลักประกันต่อการอำนวยความยุติธรรม¹³

3) การกำหนดโทษ (ในคดีอาญา) การอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ใช่เป็นการแก้ไขการกำหนดโทษที่ไม่ถูกต้อง แต่เป็นการแก้ไขเรื่องการกำหนดโทษให้มีแนวทางเดียวกัน เนื่องจากการกำหนดโทษเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละคน และการจะกำหนดโทษมาน้อยเพียงใดนั้นต้องคำนึงถึงเหตุผลในด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาด้วย การอุทธรณ์และฎีกาจึงมีความประสงค์ที่จะให้ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้ควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นเพื่อป้องกันมิให้ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจเกินสมควร อำนาจเช่นนี้เรียกว่า Supervisory Power การกำหนดโทษของผู้พิพากษานั้นย่อมมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดาเพราะกฎหมายให้ดุลพินิจแก่ผู้พิพากษาไว้อย่างกว้างขวางในอันที่จะวางโทษให้ไปโดยยุติธรรมและต้องคำนึงถึงเหตุผลในด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาด้วย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของโทษนั้นไม่ควรจะเกิดจากตัวผู้พิพากษานั้นเอง แต่ควรจะเกิดจากตัวจำเลยหรือจากลักษณะแห่งอาชญากรรมมากกว่า เพราะฉะนั้น เพื่อให้เป็นธรรม ผู้พิพากษาจำต้องมองให้กว้างขวาง อย่าได้มีความคิดที่คับแคบ การวางโทษจำเลยให้เหมาะสมกับคดีนั้น ขึ้นอยู่ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับตัวจำเลยควรคิดถึงประวัติของจำเลย คือ อายุ การศึกษา เล่นเรียน ความประพฤติ ความเป็นมาในครอบครัว เหตุผลในการกระทำความผิด สติในการกระทำผิด และเหตุอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความผิดที่จำเลยได้กระทำเท่าที่พอจะรวบรวมได้จากการพิจารณาคดีนั้นๆ แล้วจึงวางกำหนดโทษลงให้เหมาะสม ดังนั้น การอุทธรณ์ฎีกาเป็นการแก้ไขเรื่องการกำหนดโทษให้เป็นแนวทางเดียวกัน และช่วยลดข้อโต้แย้งการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นในการกำหนดโทษลงได้¹⁴

การอุทธรณ์ฎีกาเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่ปรากฏในเนื้อหาของคำพิพากษาซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ 3 ส่วนดังต่อไปนี้ คือ¹⁵

1. การอุทธรณ์ฎีกาเป็นการคัดค้าน (Objection) คำพิพากษาของศาลล่างโดยโต้แย้งคำพิพากษาของศาลล่างนั้นไม่ถูกต้อง เพื่อแก้ไขความเห็นในการกำหนดข้อเท็จจริงหรือการใช้กฎหมาย ซึ่งคำพิพากษานั้นยังไม่มีผลผูกพันอันถึงที่สุด (Finally-Binding) การอุทธรณ์จึงเป็นการแก้ไขคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้อง โดยศาลซึ่งอยู่ในลำดับที่สูงกว่าโดยทำในรูปแบบของคำพิพากษา

¹³ เพิ่งอ้าง.

¹⁴ สรรเสริญ ไกรจิตติ, ดุลพินิจในการกำหนดโทษ บรรยายในการอบรมผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง รุ่นที่ 5 ณ ห้องอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2523), น. 28.

¹⁵ Shigemitsu Dando, *Supra note 3*, p. 409-413.

2. เนื้อหาที่เป็นคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกานั้น ย่อมมีผลผูกพันศาลในลำดับที่ต่ำกว่าให้ปฏิบัติตาม กล่าวคือ ถ้าเป็นคำพิพากษาศาลอุทธรณ์มาพิพากษา ยืน ยก กลับ แก้ คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ถือว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ผูกพันคู่ความให้ต้องปฏิบัติตาม แต่ถ้าเป็นคำพิพากษาศาลฎีกามาพิพากษา ยืน ยก กลับ แก้ คำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ก็ถือว่าคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดย่อมผูกพันคู่ความเสมอ และไม่มีกฎหมายประเทศใดให้คำพิพากษาของศาลล่างผูกพันศาลในลำดับที่สูงกว่า

3. การอุทธรณ์ฎีกาเป็นการชะลอ มิให้คำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีมีผลบังคับและเป็น การโอนคดีขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา (Devolution Effect) ศาลที่พิจารณาคดีอยู่เดิมนั้น ไม่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นอีก ในเมื่อได้มีการโอนคดีไปแล้ว เว้นแต่ศาลสูงได้มีคำสั่ง ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลล่างนั้นเสีย แล้วส่งสำนวนคืนไปยังศาลล่างเพื่อให้พิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ (Remand)

นอกจากนี้ การอุทธรณ์และฎีกายังเป็นการเหนี่ยวรั้งไม่ให้ศาลล่างทำผิด (Institutional Review) สืบเนื่องมาจากการแก้ไขข้อผิดพลาดทั้งหลาย กล่าวคือ เมื่อศาลล่างรู้ว่าเมื่อตนทำผิดหรืออาจตัดสินออกนอกกลุ่มนอกทางจะต้องถูกศาลสูงตรวจแก้ไขข้อผิดพลาดก็จะระมัดระวังตนไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นและตัดสินคดีด้วยความยุติธรรมและรอบคอบ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือระบบกฎหมายจารีตประเพณีนั้น วัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกาจะมีความชัดเจนมากกว่าประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเพราะในระบบกฎหมายจารีตประเพณีนั้นมีหลัก “The Rule of Precedent” ซึ่งถือว่าคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนเป็นที่ยอมรับนับถือ ใช้เป็นบรรทัดฐานของศาลในการวินิจฉัยคดีอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังในเรื่องเดียวกันหรือมีประเด็นคล้ายคลึงกัน ดังนั้น คำพิพากษาของศาลสูงจึงมีผลผูกพันศาลล่างให้ต้องถือเป็นบรรทัดฐานแต่เป็นการผูกพันเฉพาะคำวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี (Ratio Decidendi) ส่วนประเด็นอื่นๆ ที่ปรากฏในคำพิพากษาซึ่งมิได้เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีโดยตรง (Obiter Dicta) ไม่มีผลผูกพันศาลล่างให้ต้องถือเป็นบรรทัดฐาน ศาลล่างจะวินิจฉัยแตกต่างไปจากศาลสูงวินิจฉัยมาก็ได้ด้วยเหตุนี้ ศาลล่างหรือศาลชั้นต้น จึงต้องทำคำพิพากษาเดินตามแนวทางที่ศาลสูงได้มีคำวินิจฉัยเอาไว้ในประเด็นแห่งคดีและสถานการณ์แบบเดียวกัน เพื่อเป็นการเหนี่ยวรั้งให้ศาลล่างต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความผิดพลาดของการพิจารณาพิพากษาคดี¹⁶

ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์หรือระบบประมวลกฎหมายนั้น แม้จะถือไม่ได้ว่าคำพิพากษาของศาลจะต้องเดินตามแนวบรรทัดฐานที่เคยมีมาแต่ก่อน เพราะถือว่าคำพิพากษาของศาลไม่ใช่กฎหมาย ศาลถูกผูกพันก็คือตัวบทกฎหมายเป็นหลักในวินิจฉัยชี้ขาด

¹⁶ Keith J. Eddey, *The English Legal System* 4th ed, (London: Sweet & Maxwell, 1987), p. 126.

คำพิพากษา คำพิพากษาของศาลมีอิทธิพลต่อการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามด้วยอำนาจของศาลสูงที่คอยสอดส่องดูแลศาลล่าง (Supervisory Power) ย่อมทำให้ศาลล่างระมัดระวังที่จะไม่ก่อให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ จึงกล่าวได้ว่า การอุทธรณ์และฎีกามีวัตถุประสงค์ในการป้องกัน (Preventive) ไม่ให้ศาลล่างกระทำความผิดนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่าระบบชีวิลลอว์ไม่ถือว่าคำพิพากษาของศาลสูงเป็นบรรทัดฐานที่ศาลล่างต้องเดินตามคำวินิจฉัย แต่ถึงอย่างไรก็ดี คำพิพากษาของศาลก็มีความสำคัญ และอาจมีการพิจารณาตัดสินยืนตามคำพิพากษาที่มีมาแต่เดิม เพราะถือว่าคำพิพากษาเป็นแนวบันทัดฐานที่ดีและเป็นตัวอย่างในการปรับใช้บทกฎหมายด้วย¹⁷

3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา

3.3.1 ข้อความทั่วไป

สิทธิในการอุทธรณ์ โดยลักษณะเนื้อแท้แล้วเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ของกลุ่มความในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ไม่ใช่สิทธิที่มีมาตั้งแต่เดิม (Inherent Right) เนื่องจากความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในการพิจารณา¹⁸ ด้วยเหตุนี้ สิทธิในการอุทธรณ์จึงไม่ใช่สิทธิขั้นมูลฐาน การอุทธรณ์จึงไม่ใช่ลักษณะเชิงบังคับ เพราะนั้น กลุ่มความอาจจะไม่ใช่สิทธิหรือสละสิทธิในการอุทธรณ์ก็ได้ การอุทธรณ์มีจุดมุ่งหมาย คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย กระทำโดยการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา รวมทั้งการแก้ไขคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาอื่นๆ ด้วยที่ไม่ถูกต้อง (Correcting Trial Mistake) ซึ่งความไม่ถูกต้องนี้เกิดในการพิจารณาคดี การแก้ไขนี้ย่อมกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา แต่หากไม่ให้มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องนี้เลย ย่อมทำให้ความยุติธรรมไม่อาจจะดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ถ้าให้มีการแก้ไขกันตามอำเภอใจโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ก็กระทบกระเทือนถึงอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลและเป็นที่เสียหายแก่ผลประโยชน์ของกลุ่มความในคดี จึงพิจารณาได้ว่าการอุทธรณ์นั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีนั้นใหม่ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง แต่เป็นเพียงการแก้ไขความไม่ถูกต้อง

¹⁷ German Code of Criminal Procedure section 302, 303, นฤมล เทียนนาม, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น. 20.

¹⁸ Arthur Englemann. et al, A History of Continental Civil Procedure, Translated and Edited by Robert Wyness Millar, With Introductions by William Searle Holdsworth and Samuel Williston, (Boston: Little Brown & Co. Reprinted F.B. Rothman, 1927), p. 610.

ที่เกิดขึ้นในการพิจารณาคดี ส่วนจะทำการแก้ไขด้วยกระบวนการอย่างไรนั้น ต้องเป็นไปตามกฎหมายของแต่ละประเทศที่กำหนดกรอบในการอุทธรณ์ของประเทศนั้นๆ¹⁹

โดยการแก้ไขของความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงนั้น อันเป็นความพยายามที่จะสร้างสมดุลระหว่างความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษากับความต้องการความยุติธรรมในแต่ละคดี แต่การยอมให้มีการแก้ไขคำพิพากษานั้นเพื่อให้ได้ความแท้จริงที่ถูกต้องที่สุด อันเป็นหลักประกันโดยมุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ของจำเลย²⁰

การอุทธรณ์เพื่อจะแก้ไขคำพิพากษาของศาลล่างนั้น เป็นที่แน่นอนว่าทำให้คดีต้องยืดเยื้อออกไป กล่าวคือ คดีควรจะเสร็จสิ้นลงไปแล้วโดยคำพิพากษาของศาลชั้นต้น กลับทำให้คดีต้องมีการพิจารณากันต่อไป การที่คดีต้องเนิ่นช้าออกไปนี้จึงก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหาทั้งที่คาดหมายได้และควรจะคาดหมายได้ เพราะผู้ถูกกล่าวหาจะอยู่ในฐานะมัวหมองเป็นเวลานานจนกว่าคดีจะเสร็จสิ้น และก็ยังมีความเสี่ยงในแง่ของระบบของกระบวนการยุติธรรม เพราะในระหว่างที่มีการอุทธรณ์อยู่นั้น พยานหลักฐานต่างในคดีอาจจะสูญหายไปได้ ความทรงจำของพยานอาจจะเลอะเลือนไปได้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นอุปสรรคของระบบงานยุติธรรม จึงทำให้เป้าหมายของความยุติธรรมในทางอาญาบรรลุผลได้ยากขึ้น เพราะฉะนั้น การทำให้ความจริงของเหตุการณ์ปรากฏอย่างกระจ่างชัดและการบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยปรับเข้ากับเหตุการณ์นั้นได้อย่างถูกต้อง²¹ โดยกระบวนการพิจารณาคดีของการอุทธรณ์จึงควรเป็นไปด้วยความรวดเร็วปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผล²²

ดังนั้น การอุทธรณ์ฎีกาย่อมเป็นพิจารณาตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างโดยศาลสูง ทำให้ผลของคดีนั้นยังไม่ถึงที่สุดเด็ดขาด ซึ่งคู่ความหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียหรือได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาของศาลล่างใช้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมา เพื่อให้ศาลสูงแก้ไขความไม่ถูกต้องหรือบกพร่องในการกำหนดข้อเท็จจริงหรือข้อกำหนดของศาลล่าง ให้มีความกระจ่างชัดอันเป็นที่แน่นอนในส่วนเนื้อหาของคำพิพากษา อันเป็นหลักประกันสิทธิของกลุ่มความในคดีให้ได้รับความเป็นธรรมตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ

¹⁹ Shigemitsu Dando, *Supra note 3*, p. 408.

²⁰ Shigemitsu Dando, *Supra note 3*, p. 125.

²¹ Hideo Tanaka, *The Japanese Legal System*, (Tokyo: University of Tokyo Press, 1976), p. 478.

²² *Ibid*, p. 466.

3.3.2 หลักผลผูกพันคำพิพากษา (The Theory of Finally-Bind Effect)

ข้อพิจารณาตามหลักผลผูกพันของคำพิพากษา เป็นการพิจารณาจากตัวคำพิพากษาของศาลล่างว่ามีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายแล้วหรือไม่ โดยคำพิพากษาดำเนินคดีนี้ต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดหรือคำพิพากษาที่เสร็จเด็ดขาดนั่นเองจึงจะผูกพันคู่ความในคดีนั้นให้ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. คำพิพากษาที่ถึงที่สุดตามเนื้อหา ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย

2. คำพิพากษาที่ถึงที่สุดตามแบบพิธี ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลสิ้นสุดลง เช่น กรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากเหตุคดีขาดอายุความ หรือสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ หรือพ้นระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ฎีกาหรือเกิดจากการสละสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาของจำเลย เป็นต้น

ดังนั้น คำพิพากษาในคดีอาญาทุกประเภทในทางทฤษฎีจึงไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ กล่าวคือ เมื่อศาลในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาในคดีอาญาเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมผูกพันคู่ความและศาลซึ่งสามารถบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวได้ทันที ตามหลักผลผูกพันคำพิพากษา (The Theory of Finally-Bind Effect)²³ ตามหลักวิธีพิจารณาความอาญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความแน่นอนทางกฎหมาย (Legal Stability) นั้น หากยอมให้มีการอุทธรณ์ฎีกาย่อมกระทบกระเทือนต่อความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา ผลกระทบอีกประการหนึ่งคือการอุทธรณ์ฎีกา เป็นเหตุให้การพิจารณาคดีอาญาต้องยืดเยื้อออกไป (Prolong) เป็นเวลานานกว่าที่ควร ดังนั้น การใช้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อแก้ไขความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในคำพิพากษาของศาลนั้นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่าง ความแน่นอนของคำพิพากษากับสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษานั้น เพื่อป้องกันความเสื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมโดยแนวคิดปัจจุบันที่คำนึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น การชั่งน้ำหนักระหว่างความเด็ดขาดของคำพิพากษาในคดีอาญากับความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง และควรต้องมีการแก้ไขบทวนได้เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล²⁴

²³ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์, “การแก้ไขบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น. 27.

²⁴ นัคดีรียา พิรวินิจ, “แนวทางการแก้ไขระบบอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 13.

3.3.3 หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata)

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata) ถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีอันเป็นที่ยุติแล้วก็ควรที่คู่ความและประชาชนจะต้องยอมรับนับถือ และมีความเคารพในเหตุผลของคำตัดสิน โดยคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษานี้ เกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ว่าคำพิพากษาของพระมหากษัตริย์ (King's Court) มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับเป็นที่ยุติ ดังนั้น จึงไม่สามารถพิสูจน์เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งทุกคนต้องผูกพันและปฏิเสธไม่ได้ ข้อความทุกอย่างที่บันทึกไว้ในคำพิพากษาย่อมมีผลและต้องรับฟังเป็นยุติ ต่อมาหลักนี้ขยายไปถึงคำพิพากษาของศาลศาสนาอื่นๆ ด้วย ความมีผลเด็ดขาดได้เพียงไม่ได้ของคำพิพากษานี้ได้รับการยืนยันตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

แนวความคิดของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานี้ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเหตุผลของความยุติธรรม ความเหมาะสมกับความจำเป็นในทางปฏิบัติ และความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในทางรัฐประศาสนโยบาย (Public Policy) ก็เพื่อประโยชน์ของกลุ่มความ การประหยัดเวลาในทางคดีความ และเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อยของกระบวนการยุติธรรม (Judicial Orderly)

จากเหตุผลของหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาซึ่งถือว่าคำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินข้อโต้แย้งที่ดีที่สุดและเป็นข้อยุติได้นี้ ทำให้เห็นกันว่าโดยหลักทั่วไปเมื่อมีคำพิพากษาอย่างไรแล้วก็ควรจะยุติได้ ไม่ควรจะให้มีการอุทธรณ์อีกต่อไป เว้นแต่เฉพาะกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดจริงๆ เท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกเคารพต่อคำพิพากษา ไม่อุทธรณ์อย่างไรเหตุผลหรืออาศัยการอุทธรณ์เป็นการประวิงคดีเพื่อหวังเหนี่ยวคืดให้ช้าลง แต่คำพิพากษาของศาลชั้นต้นอาจมีความบกพร่องหรือความไม่ถูกต้องได้ ควรที่จะมีการตรวจสอบโดยศาลสูงสุดจึงจะเป็นที่สุด²⁵

3.3.4 หลักการค้นหาความจริง

หลักการค้นหาความจริงคือวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา ในการค้นหาความจริงจะต้องมีองค์กรในหน่วยงานยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกันในการดำเนินคดีอาญาเพื่อจะช่วยค้นหาความจริงอันเป็นแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีให้ปรากฏเด่นชัดที่สุด การค้นหาความจริง

²⁵ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ, การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา, รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์ เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ, 2544), น. 1.

ของศาลก็ถือว่ามิมีบทบาทในการดำเนินคดีอาญาอย่างมาก เช่น ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์²⁶ เป็นต้น

โดยในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริง ในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง และในการดำเนินคดีอาญาทุกฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่กำลังกล่าวหา ศาลเองก็จะวางเฉย (Passive) ไม่ได้ ศาลจึงมีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง โดยศาลไม่ได้ถูกผูกมัดกับรูปแบบหรือคำร้องคำขอของผู้ใด ศาลมีทำหน้าที่ตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเป็นที่พอใจ ซึ่งการตรวจสอบค้นหาความจริงในลักษณะนี้เรียกว่าการตรวจสอบค้นหาความจริงใน “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา” (Principle of Substantive Truth) แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพ²⁷ ศาลอาจพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพจำเลยได้ก็ตาม แต่ถ้าหากศาลมีความเคลือบแคลงสงสัยในคำรับสารภาพของจำเลย ศาลก็มีอำนาจหน้าที่ที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงเพื่อจะให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำจริงหรือไม่ เมื่อศาลตรวจสอบแล้วเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำผิดจริง ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง²⁸ ศาลจะเพิกเฉยไม่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงไม่ได้²⁹

ศาสตราจารย์คณิต ณ นคร เห็นว่า “การค้นหาความจริงในคดีอาญาในประเทศไทยเป็นทำนองเดียวกับการค้นหาความจริงในประเทศในภาคพื้นยุโรป กล่าวคือ องค์การในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรจะต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง และศาลเป็นผู้สืบพยาน หาใช้โจทก์และจำเลยไม่ โจทก์จำเลยเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้มีการสืบพยานเท่านั้น” เพราะฉะนั้น ศาลจะต้องไม่วางเฉย แต่จะต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง³⁰

3.3.5 หลักการทบทวนคำพิพากษาของศาล

คำพิพากษาในคดีอาญาเป็นคำชี้ขาดของศาลซึ่งได้จากการพิจารณาคดี ที่ผูกมัดด้วยรูปแบบและมีผลในทางกฎหมายทำให้คดีเสร็จไปจากศาล จึงมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของคำพิพากษาแล้วคำพิพากษาอาจเป็นการชี้ขาดเนื้อหาคดี (Substantive Adjudication) การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจนกระทั่งมีคำพิพากษาอาจเกิดข้อผิดพลาดบอกพร่องได้ เพราะศาลก็ประกอบด้วยผู้พิพากษา

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185

²⁹ คณิต ณ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12*, น. 94.

³⁰ *เพิ่งอ้าง.*

ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา ย่อมอาจพิจารณาพิพากษาคิดพลาดได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการทบทวนคำพิพากษาของศาลเพื่อแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องของการพิจารณาพิพากษาของศาล³¹

การอุทธรณ์ฎีกาเป็นการทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างในคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลของการใช้อำนาจองค์กรยุติธรรม (Check and Balance) และเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย (Due Process) โดยศาลสูงจะทำการพิจารณาตรวจสอบทบทวนแก้ไขคำพิพากษาศาลล่างใน 2 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้³²

1. ตรวจสอบทบทวนความผิดพลาดบกพร่องในข้อกฎหมาย (Error in Law) โดยศาลสูงอาจทำการตรวจสอบได้ในหลายประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.1 การปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง (Mistaken Application of Law) เมื่อข้อเท็จจริงยุติเป็นอย่างไรแล้ว ศาลชั้นต้นจะนำข้อเท็จจริงที่ฟังได้ดังกล่าวไปปรับใช้กับบทบัญญัติของกฎหมายสารบัญญัติ บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นเมื่อยังไม่ได้นำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงแล้วจะอยู่ในสถานะแห่งนามธรรม (Abstract Law) ไม่มีตัวตน แต่เมื่อมีการนำไปปรับเข้ากับข้อเท็จจริงแล้วจะมีสถานะของการก่อตัวเป็นรูปร่างขึ้นมา (Correct Law) เพราะฉะนั้น การนำกฎหมายมาใช้บังคับจึงต้องทำให้กฎหมายมีตัวตนขึ้นมา การใช้กฎหมายที่ถูกต้องจึงต้องสอดคล้องกับสถานะนามธรรม หากมีการใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสถานะนามธรรมแล้วย่อมเป็นการใช้กฎหมายที่ไม่ถูกต้อง เช่น ใช้กฎหมายที่ถูกยกเลิกไปแล้วมาลงโทษบุคคล หรือการลงโทษบุคคลไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย หรือการใช้บทบัญญัติที่เป็นบทลงโทษนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องอันเป็นผลร้ายแก่จำเลย หรือการปรับใช้กฎหมายที่ไม่ถูกต้องกับข้อเท็จจริง เป็นต้น³³

1.2 การตีความกฎหมาย (Interpretation) คือ แปลความหมาย หากความหมายชัดเจนอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตีความ หากความหมายไม่ชัดเจนหรือคลุมเครืออาจมีความหมายได้หลายทาง ก็ต้องตีความให้เข้าใจความหมาย โดยการค้นหาหรืออธิบายความหมายเพื่อให้เข้าถึงความหมายที่แท้จริงของถ้อยคำตามบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อนำไปวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีโดยกฎหมายที่มีหลักคิด เข้าถึงจิตวิญญาณ (Spirit) หรือบริบท (Context) ของถ้อยคำไม่ใช่เดาสุ่มหรือดูเอาเอง

³¹ ประเสริฐ โท้วประดิษฐ์, “ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษากรณีหลักการทบทวนคำพิพากษา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546), น. 43.

³² เพิ่งอ้าง, น. 45-50.

³³ Shigemitsu Dando, *Supra note 3*, p. 26.

ตามพจนานุกรมแต่เพียงอย่างเดียว ต้องใช้นิติวิธี (Juristic Method) ซึ่งไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือค้นหาจากการใช้ดุลพินิจอย่างมีเหตุผลในคำพิพากษาที่ดีของศาล³⁴

การตีความตามกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดความผิดและโทษ ต้องตีความโดยเคร่งครัด กล่าวคือ จะต้องตีความเฉพาะที่กฎหมายกำหนดการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเป็นความผิดเท่านั้น จะตีความให้มีความมุ่งหมายไปถึงการกระทำอื่นนอกจากที่บัญญัติให้เป็นความผิดและจะตีความกฎหมายให้ขยายความให้เป็นการลงโทษหรือเพิ่มโทษผู้กระทำผิดหนักขึ้นไม่ได้ ประการสุดท้ายในกรณีเป็นที่สงสัยให้ศาลต้องตีความเป็นผลดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่าไม่ได้กระทำผิด³⁵

ผู้พิพากษาผู้ตีความกฎหมายหรือบุคคลอื่นๆ ซึ่งมีหน้าที่ใช้กฎหมายนั้นมิใช่สมองกลจึงไม่อาจตีความกฎหมายให้ได้ผลลัพธ์อย่างคำนวณได้ การตีความกฎหมายเป็นทั้งเรื่องของศิลปะและศาสตร์ ทั้งอยู่ที่ที่ทำและความรู้สึกนึกคิดของผู้พิพากษาและผู้ที่มิหน้าที่ใช้กฎหมายแต่ละบุคคลเป็นรายๆ ไปด้วย ฉะนั้น การตีความกฎหมายของบรรดาผู้พิพากษาและผู้มีหน้าที่ใช้กฎหมาย อาจแตกต่างกันอย่างตรงกันข้ามก็เป็นได้และก็ปรากฏอยู่เสมอ แม้แต่ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาเอง ก็ยังเคยกลับแนววินิจฉัยของตนเอง กลับไปและกลับมาถึงสามครั้งก็ยังมิ³⁶

2. พิจารณาตรวจสอบทวนความผิดพลาดบกพร่องในขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล (Error Relate to Procedural Law) เป็นการตรวจสอบรูปแบบในทางวิธีพิจารณาความ (Procedural Formation) ของคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษา ซึ่งอาจเกิดจากความผิดพลาดในการวินิจฉัยชี้ขาด (Adjudication) เกี่ยวกับวิธีพิจารณาขึ้นได้ เช่น ศาลมีคำสั่งไม่รับฟ้องทั้งที่คดีโจทก์มีมูลความผิด หรือศาลพิจารณาพิพากษาคดีที่ขาดอายุความแล้ว หรือศาลพิจารณาพิพากษาคดีที่โจทก์มิใช่ผู้เสียหาย หรือศาลพิพากษาลงโทษในคดีความผิดอันยอมความได้ทั้งที่ผู้เสียหายร้องทุกข์เกินสามเดือนนับตั้งแต่วันที่รู้เรื่องความและรู้ตัวผู้กระทำผิด เป็นต้น นอกจากนี้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล จำเป็นต้องมีการวินิจฉัยเรื่องรวมต่างๆ ที่เป็นมาตรการเพื่อดำเนินคดีให้ลุล่วงไปได้ เช่น คำสั่งเลื่อนคดี การไต่สวนมูลฟ้อง คำสั่งกรณีโจทก์ขาดนัด การอนุญาตให้ระงับพยานเพิ่มเติม คำสั่งนัดวันพิจารณาคดี หรือนัดวันอ่านคำพิพากษา เป็นต้น การดำเนินกระบวนการพิจารณา

³⁴ ทวีเกียรติ มีมะกะนิษฐ, สังคัมกับกฎหมาย พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), น. 130.

³⁵ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก, 2538), น. 114.

³⁶ ชานินทร์ กรชัยเชิธร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย โครงการสืบทอดตำราครูทางนิติศาสตร์ ชุดที่ 1 คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 2.

ในส่วนนี้ เป็นเพียงการกำหนดในรูปแบบ (Matter of Form) ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากศาลมีคำสั่งในมาตรการเหล่านั้น โดยมีได้เป็นไปตามกฎหมาย จะมีผลทำให้เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ แต่ข้อที่ผิดระเบียบเหล่านี้จะต้องถือได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดบกพร่องซึ่งมีผลมีผลทำให้ต้องมีการตรวจสอบทบทวนเพื่อเพิกถอนการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น จะต้องเป็นข้อบกพร่องถึงขนาดที่จะถือว่ามีผลกระทบต่อคำพิพากษาหรือมีผลถึงกับเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของคำพิพากษา ข้อผิดระเบียบนั้น ได้แก่ การละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) หรือสิทธิที่สำคัญ (Essential Rights) ของจำเลย เช่น สิทธิในการมีทนาย สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม สิทธิที่จะไม่ให้การอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง เป็นต้น ข้อผิดระเบียบเหล่านี้ ถือว่าเป็นข้อผิดพลาดบกพร่องถึงขนาดที่ผลกระทบต่อคำพิพากษาหรือมีผลถึงกับเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของคำพิพากษา ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเสียไปทั้งหมด³⁷

3. ผลของการทบทวนคำพิพากษาของศาลสูง

เนื่องจากศาลอุทธรณ์เป็นศาลชั้นที่สองโดยทำหน้าที่แก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาของศาลที่เริ่มต้นคดี เมื่อศาลอุทธรณ์พบความไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่แก้ไขความไม่ถูกต้องของศาลล่าง พอดีแยกการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ออกเป็น 4 ลักษณะคือ

3.1 พิพากษาให้ยกอุทธรณ์ (Dismiss) เป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ยังมิได้วินิจฉัยในเนื้อหาของอุทธรณ์ แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าอุทธรณ์นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย เช่น อุทธรณ์มิได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ให้ยกอุทธรณ์เสียโดยไม่ต้องวินิจฉัยอุทธรณ์ต่อไป³⁸ อุทธรณ์ไม่ได้ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ซึ่งเป็นกรณีที่อุทธรณ์มิได้ปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา การยกอุทธรณ์นี้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นยังคงมีผลบังคับอยู่

3.2 พิพากษายืน (Affirm) เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับอุทธรณ์เข้าสู่การพิจารณาแล้ว โดยคำกล่าวอ้างของคู่ความว่ามีความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าไม่มีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในการพิจารณาของศาลชั้นต้น หรือแม้มีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้น ความไม่ถูกต้อง

³⁷ Shigemitsu Dando, *Supra note 3*, p. 168.

³⁸ ราตรี ดามี, “การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549, น. 37.

นั้นไม่เป็นที่เสื่อมเสียต่อความยุติธรรม (No miscarriage of justice) คือ ไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Harmless) นั้นเอง ศาลอุทธรณ์ก็ย่อมมีคำพิพากษาขึ้นตามศาลชั้นต้น³⁹

3.3 พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น (Reverse) และในบางกรณีก็จะส่งคดีนั้นย้อนกลับไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคดี (Remand) ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่ามีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในการพิจารณา และสมควรจะแก้ไข ศาลอุทธรณ์ก็จะพิจารณาให้กลับ คำพิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งทำให้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นไม่มีผลบังคับ ส่วนศาลอุทธรณ์จะทำการแก้ไขความไม่ถูกต้องเอง หรือเพียงแต่ชี้แนะความไม่ถูกต้องและส่งคืนไปให้ศาลชั้นต้น เพื่อให้ศาลชั้นต้นทำการแก้ไขความไม่ถูกต้องตามแนวทางที่ศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ ทั้งนี้ ก็แล้วแต่ลักษณะของการพิจารณา

3.4 พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น (Modify) การแก้ไขนี้เป็นการแก้ไขเรื่องบทบัญญัติแห่งความผิดหรือแก้ไขเรื่องของโทษ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจที่จะแก้ไขโทษได้ในส่วนที่เป็นชนิดและอัตราของโทษ แต่จะแก้ไขโทษให้เป็นโทษแก่จำเลยไม่ได้ เว้นแต่โทษที่จะได้ อุทธรณ์ขอให้เพิ่มเติมโทษจำเลย

3.4 ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา

ระบบของการอุทธรณ์ฎีกา นั้น มิได้หมายถึงการอุทธรณ์หรือฎีกาจากศาลใดไปสู่ศาลใด แต่หมายถึงระบบที่วางแนวทางและหลักการในการให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกามากหรือน้อยอย่างไร ประเทศใดจะเลือกใช้ระบบใดให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศของตนก็ได้ โดยการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาศาลล่าง จึงพิจารณาได้ว่าการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัจจุบันจึงมี 2 ระบบ คือ 1. ระบบของการให้สิทธิหรือระบบสิทธิ (Appeal as of Right) และ 2. ระบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบอนุญาต (Discretionary Appeal) ดังนี้⁴⁰

3.4.1 การอุทธรณ์ฎีการะบบสิทธิในคดีอาญา

ระบบของการให้สิทธิหรือระบบสิทธิ (Appeal as of Rights) หมายถึง ระบบของการอุทธรณ์หรือฎีกาที่เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาได้อย่างอิสระเสรี ถือว่าการอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความ ส่วนข้อห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาถือเป็นข้อยกเว้น

³⁹ David Arthur Jones, *The Law of Criminal Procedure: An analysis and critique*, (Publisher: Little Brown, 1981), p. 558.

⁴⁰ สติชัย เต็งไธสง, “ทางแก้ปัญหาดีความก้ำกึ่งในศาลสูง รายงานการศึกษาดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน,” *บทบัญญัติ*, เล่มที่ 38, ตอน 2, น. 170-171, (มีนาคม-เมษายน 2524).

เป็นข้อจำกัดสิทธิของกลุ่มความในการอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น สำหรับประเทศที่ใช้ระบบนี้เป็นหลัก ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย

การอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายไทยนั้น ถือว่าเป็นการให้สิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้เสมอ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติกฎหมายห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกา สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงของโจทก์จะถูกจำกัดมากกว่าของจำเลย แต่การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่ใช่ข้อจำกัดตัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาโดยเด็ดขาด หากผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น พิจารณาเห็นว่า ข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรอง ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์หรือฎีกาจะได้วินิจฉัยแล้วแต่กรณี ทำให้กลุ่มความสามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ซึ่งทำให้เห็นว่า สิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงของกลุ่มความนั้นจะอุทธรณ์ฎีกาได้เกือบอิสระเสรี (Liberality of Appeal)

ในการพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น โดยปกติในทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะพิจารณาจากสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นทำการพิจารณามาแล้ว เพียงแต่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะพิจารณาตรวจสอบสำนวนแล้วมีความเห็น โดยจะไม่มี การสืบพยานกันอีกเหมือนในศาลชั้นต้น ซึ่งจะเข้ามาในรูปของคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็นการพิพากษาขึ้น พิพากษาแก้ หรือพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือของศาลอุทธรณ์ อันเป็นลักษณะของการทบทวนคดี (Review) แต่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาอาจนัดหรืออนุญาตให้กลุ่มความมาแถลงการณ์ด้วยปากหรือหนังสือตามที่กลุ่มความร้องขอไว้หรือมีการสืบพยานในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีได้ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานโจทก์ หรือพยานจำเลย หรือพยานของศาลเองนั้นในทางปฏิบัติมีอยู่น้อยมากที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะทำการสืบพยาน

ส่วนการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย กลุ่มความมีสิทธิได้อุทธรณ์ฎีกาได้ อิสระเสรีไม่ถูกห้ามฎีกาแต่อย่างใด การอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้รับการพิจารณาอีก 2 ชั้น เหมือนกับการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

3.4.2 การอุทธรณ์ฎีการะบบอนุญาตในคดีอาญา

ระบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบอนุญาตหรืออนุญาต (Discretionary Appeal) หมายถึงระบบของการอุทธรณ์หรือฎีกาที่ถือว่าการอุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นสิ่งที่กฎหมายห้าม กลุ่มความจะมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายได้วางข้อยกเว้นเอาไว้ให้บางกรณี ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประเทศที่เลือกใช้อุทธรณ์ฎีการะบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบอนุญาตนั้น การอุทธรณ์ในชั้นแรกกฎหมายมักให้สิทธิอนุญาตให้อุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง

หรือปัญหาข้อกฎหมายได้เสมอโดยไม่ถูกจำกัดห้ามไว้แต่อย่างใด แต่การอุทธรณ์ในชั้นที่สองหรือฎีกานั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่กฎหมายห้ามหรืออนุญาตให้ทำได้ในบางกรณีเท่านั้น ประเทศที่ใช้ระบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบอนุญาตเป็นหลักก็คือ ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น ระบบนี้มีทั้งการขออนุญาตจากศาลล่าง ผู้ตัดสินคดีให้รับรองหรืออนุญาตกับการอุทธรณ์หรือฎีกาโดยขออนุญาตต่อศาลสูง เนื่องจากการที่ศาลล่างตัดสินคดีแล้วก็ไม่ควรเข้ามาในยุ่งเกี่ยวกับคดีนั้นอีก ซึ่งควรจะให้เป็นดุลพินิจของศาลสูงที่จะพิจารณาว่าศาลล่างดำเนินกระบวนการพิจารณาถูกต้องหรือไม่ การใช้ดุลพินิจของศาลสูงนั้นจึงเป็นการตรวจสอบทบทวนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลล่างไปด้วยในตัว หากศาลสูงพิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลล่างตัดสินคดีถูกต้องหรือมีความบกพร่องอยู่บ้างก็แต่เพียงเล็กน้อย ศาลสูงก็จะสั่งไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกา เมื่อศาลล่างซึ่งเป็นผู้ตัดสินคดีเป็นผู้ที่จะต้องรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกานั้นก็ย่อมเป็นการฝืนใจของผู้ตัดสินที่จะรับรองหรืออนุญาตเพื่อกลับคำวินิจฉัยของตนเองที่ตัดสินคดี ซึ่งการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกานั้นเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษา และหากศาลล่างรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาแล้วตามกฎหมายศาลสูงจะต้องพิจารณารับอุทธรณ์หรือฎีกาของคู่ความไว้ ในบางกรณีอาจเป็นการอุทธรณ์ฎีกาที่เป็น ไม่เป็นสาระแก่คดีก็ย่อมเป็นการเพิ่มภาระแก่ศาลสูงโดยใช่เหตุ ทำให้ปริมาณคดีขึ้นมาสู่ศาลสูงเป็นจำนวนมากโดยไม่จำเป็น⁴¹

3.5 การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

คู่ความจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์เพื่อให้ศาลได้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายก็ตาม ศาลจะต้องพิเคราะห์เสียก่อนเสมอว่า ปัญหาที่อุทธรณ์ขึ้นมานั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย เนื่องจากการแบ่งประเภทดังกล่าวจะมีผลไปถึงการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของคู่ความทุกฝ่าย กล่าวคือ การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายสามารถอุทธรณ์ได้ถึงศาลสูงสุดหรือศาลฎีกาโดยไม่ถูกข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาแต่อย่างใด เช่น ศาลสูงสุดในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ได้วางแนวคำพิพากษามาจารีตประเพณีไว้เป็นบรรทัดฐานหรือศาลสูงสุดในระบบซีวิลลอว์ได้วินิจฉัยอันเป็นตัวอย่างของการใช้และการตีความปัญหา

⁴¹ สติชัย เล็งไธสง, “ทางแก้ปัญหาคดีความค้างคั้งในศาลสูง รายงานการศึกษาดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน,” บทบัญญัติ, เล่มที่ 38, ตอน 2, น. 170-171, (มีนาคม-เมษายน 2524), จิวาพร สุขล, “อำนาจศาลยุติธรรมในการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา: ศึกษากรณี ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดี ซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), น. 21.

ข้อกฎหมายให้เกิดความเป็นเอกภาพเป็นหนึ่งเดียวกันเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาหลักกฎหมายต่อไปในอนาคต ส่วนการใช้สิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นคู่ความสามารถอุทธรณ์ได้แย้งคำพิพากษาของศาลได้เพียงครั้งหนึ่งเท่านั้น⁴²

3.5.1 การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง

ปัญหาข้อเท็จจริง คือ ปัญหาที่คู่ความโต้แย้งหรือพิพาทกันเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลว่าบุคคลใดกระทำการใดหรือไม่อย่างไร หรือปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับสภาพจิตใจของบุคคล โดยที่บุคคลกระทำอย่างนั้น ได้กระทำไปในขณะสภาพจิตใจเป็นอย่างไร เจตนาหรือไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่ รู้หรือไม่ สุจริตหรือไม่ เป็นต้น หรือปัญหาข้อพิพาทที่โต้แย้งกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ว่ามีการเกิดขึ้นหรือมีอยู่หรือการสิ้นสุดไปของเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ และข้อพิพาทที่โต้แย้งกันเกี่ยวกับความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสภาวะการณ์ที่เป็นนามธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นศาลจะต้องรับฟังจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบในชั้นพิจารณาเพื่อหาข้อยุติแล้วจึงวินิจฉัยเพื่อทำคำพิพากษา⁴³

ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องเกี่ยวกับ สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์เราอาจรับรู้ได้ไม่ว่าโดยทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือใจ เรื่องราวเกี่ยวกับรูป เสียง กลิ่น รส การสัมผัสทางกายต่างก็เป็นข้อเท็จจริงทั้งสิ้น แม้แต่ในเรื่องที่จิตใจคนคิด หรือความรู้สึกทางจิตใจ ไม่ว่าจะความรัก ความชัง ความโกรธ ความโศกเศร้าเสียใจ รวมถึงเจตนาที่เป็นข้อเท็จจริง เพราะฉะนั้น ข้อเท็จจริงจึงรวมถึงสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวกับคน สัตว์ พืช วัตถุสิ่งของ ธรรมชาติ ป्राกฏการณ์ทางธรรมชาติเหตุการณ์บ้านเมือง ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะ ประสบการณ์ ก็นับว่าเป็นข้อเท็จจริงเช่นกัน ไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ตาม⁴⁴

ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่คู่ความโต้เถียงกันว่า จำเลยได้กระทำการหรือละเว้นกระทำการอันเป็นเหตุให้จำเลยรับผิดชอบตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ จำเลยได้กระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิของโจทก์หรือไม่ หรือถ้าโจทก์อ้างว่ามีสิทธิบางอย่าง อาจมีปัญหาว่าโจทก์ได้กระทำการบางอย่างอันเป็นมูลให้เกิดสิทธินั้นแล้วหรือไม่ ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือ

⁴² วีระยุทธ เหลืองประเสริฐ, “การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553), น. 10.

⁴³ จริฎ กักศิธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), น. 31-32., ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 2 ภาค 3-4 (มาตรา 158-245) พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิง จำกัด, 2556), น. 658.

⁴⁴ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ, 2551), น. 51.

ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นมูลเหตุให้เกิดสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์หรือจำเลย ในเรื่องเกี่ยวกับพยานหลักฐาน อาจมีปัญหาข้อเท็จจริงว่า พยานหลักฐานใดน่าเชื่อถือหรือไม่ มีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด การนำสืบของโจทก์ได้ถึงมาตรฐานการพิสูจน์หรือไม่ อันเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลนั่นเอง⁴⁵

3.5.2 การพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย

ปัญหาข้อกฎหมาย คือ เป็นเรื่องการแปลความหมายของตัวบทกฎหมาย ซึ่งศาลจะต้องวินิจฉัยชี้ขาดด้วยการนำข้อเท็จจริงที่รับฟังได้เป็นยุติแล้วนั้น ไปปรับเข้ากับตัวบทกฎหมาย หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการปรับบทกฎหมายหรือปัญหาการหาขอบเขต ในปัญหากฎหมายนั้น เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการโต้เถียงว่า ศาลดำเนินคดีโดยผิดกฎหมาย เช่น ศาลฟังพยานโดยผิดกฎหมาย หรือศาลลงโทษจำเลยผิดต่อกฎหมาย หรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดกฎหมาย เป็นต้น⁴⁶

ปัญหาข้อกฎหมายเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตีความตัวบทกฎหมาย รวมถึงตีความสัญญา การปรับตัวบทกฎหมายให้เข้ากับข้อเท็จจริง การวินิจฉัยว่าการกระทำของโจทก์หรือจำเลยมีผลให้โจทก์หรือจำเลยได้สิทธิ เสียสิทธิ หรือต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอย่างไรหรือไม่ตลอดจนเรื่องอำนาจฟ้อง ขอบเขตอำนาจศาลและอำนาจหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมาย เป็นต้น⁴⁷

ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยถึงความแตกต่างของปัญหาข้อเท็จจริงกับปัญหาข้อกฎหมายไว้ อย่างชัดเจน ในคำพิพากษาฎีกาที่ 2698/2515 (ประชุมใหญ่) ว่า ปัญหาว่าการกระทำของจำเลยเป็นการป้องกันหรือไม่ อาจเป็นได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ถ้ายังโต้เถียงกันอยู่ว่าจำเลยกระทำอย่างไรที่อ้างว่ากระทำเพื่อป้องกัน ย่อมเป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าข้อเท็จจริงได้ความยุติแล้ว ว่ากระทำอย่างไร และคู่ความฎีกาโต้เถียงว่าการกระทำของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์รับฟังมานั้น ถือได้ว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ดังนี้ จึงเป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้อธิบายว่า “ปัญหาข้อเท็จจริง” และ “ปัญหาข้อกฎหมาย” นั้น เมื่อพิจารณาในด้านการตีความกฎหมายโดยตรง ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นศาลจะวินิจฉัยโดยฟังจากพยานหลักฐานที่มีคู่ความนำสืบเท่านั้น เหตุผลที่ศาลใช้ประกอบการวินิจฉัย ก็เป็นเหตุผลที่อาศัยสามัญสำนึกว่า ควรเป็นเช่นนั้นได้หรือไม่เพียงใด ส่วนในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้น ศาลเพียงแต่ปรับข้อเท็จจริงให้เข้ากับกฎหมายเท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องอธิบายเหตุผลใดๆ

⁴⁵ เพิ่งอ้าง.

⁴⁶ ธานีศ เกสวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 2 ภาค 3-4 (มาตรา 158-245) พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พิมพ์ซึ่ง จำกัด, 2556), น. 657-658.

⁴⁷ โสภณ รัตนากร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 44, น. 52.

เว้นแต่กรณีด้วยทฤษฎีหมายนั้นๆ เคลือบคลุม ศาลจึงจะพยายามอธิบายเพื่อให้เห็นเจตนารมณ์ของบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยที่ถูกต้อง⁴⁸

3.5.3 ข้อแตกต่างระหว่างปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย

ปัญหาข้อเท็จจริงมีความแตกต่างจากปัญหาข้อกฎหมายในหลายประการโดยพิจารณาจากสภาพหรือลักษณะของปัญหานั้นเอง โดยจำแนกความแตกต่างไว้ดังนี้

1. ปัญหาข้อเท็จจริงจะต้องวินิจฉัยจากพยานหลักฐานในสำนวน ส่วนปัญหาข้อกฎหมายต้องวินิจฉัยจากตัวบทกฎหมาย กล่าวคือ ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่ามีเหตุการณ์หรือการกระทำตามข้อเท็จจริงในประเด็นที่คู่ความถกเถียงหรือไม่ อย่างไร ส่วนปัญหาข้อกฎหมายเป็นปัญหาที่ต้องวินิจฉัยภายหลังจากศาลได้รับฟังปัญหาข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วเพื่อวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ต้องตามด้วยทฤษฎีหมายมาตราใด

2. ปัญหาการโต้เถียงดุลพินิจของศาลเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนปัญหาที่โต้เถียงว่าศาลดำเนินคดีโดยผิดกฎหมายหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย การโต้เถียงดุลพินิจของศาลอันเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เช่น การโต้เถียงดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาล ดุลพินิจในการลงโทษ ดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ฯลฯ ส่วนปัญหาโต้เถียงการดำเนินคดีของศาลว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่อันเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เช่น ศาลรับฟังพยานโดยผิดกฎหมายหรือไม่ ศาลลงโทษจำเลยฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือไม่และ ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดขั้นตอนของกฎหมายหรือไม่ ฯลฯ

3.5.4 ระบบศาลยุติธรรม

ประเทศต่างๆ ได้พยายามที่จะค้นหาวิธีการที่จะปรับปรุงองค์กรของศาลให้มีความเป็นกลาง เพื่อเป็นวิธีการหรือกลไกในการขับเคลื่อนของการดำเนินคดีไปด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และสะดวกสำหรับคู่ความ เพราะฉะนั้น ระบบศาลแต่ละประเทศจึงได้กำหนดหลักการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมายประเทศนั้นๆ โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีทางประวัติศาสตร์ ลักษณะนิสัยของประชาชนในแต่ละประเทศ ประกอบทั้งงบประมาณที่ได้รับ การอุทธรณ์หรือฎีกา เพื่อโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลตามลำดับชั้นนั้น ถือได้ว่าเป็นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดองค์กรของศาลและเป็นกระบวนการหรือกลไกส่วนหนึ่งของการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น⁴⁹

⁴⁸ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, หลักการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, 2533), น. 2.

⁴⁹ นฤมล เทียนนาม, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น. 27.

แนวความคิดเกี่ยวกับระบบชั้นของศาลอาจจะขัดแย้งกับแนวความคิดเรื่องความเป็นอิสระของศาลอันเป็นเงื่อนไขของกระบวนการยุติธรรมที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องลำดับชั้นของศาลมีลักษณะเฉพาะของตนเอง โดยไม่ส่งผลกระทบต่อเรื่องความเป็นอิสระในการพิจารณาคดีของศาล แต่เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความที่จะขอให้มีการพิจารณาคดีของตนใหม่โดยศาลสูง ศาลในลำดับสูงกว่าจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความสามารถและผ่านประสบการณ์มากกว่าผู้พิพากษาในศาลล่าง การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงจะถูกลดขั้นตอนลงมา ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนในศาลล่างเพราะศาลล่างจะต้องรวบรวมและค้นหาข้อเท็จจริงของคดีเพื่อให้ศาลสูงวินิจฉัยตรวจสอบ⁵⁰

การจัดองค์กรศาลนั้นจะเป็นไปในลักษณะชั้นศาล ซึ่งแต่ละชั้นศาลแตกต่างกัน โดยรูปแบบลำดับชั้นของศาลนั้นมีลักษณะคล้ายกับพีรามิด โดยมีศาลชั้นต้นทำหน้าที่พิจารณาคดีครั้งแรก และมีจำนวนมากที่สุด เป็นฐานของพีรามิด ถัดขึ้นมาในส่วนกลางของพีรามิดจะเป็นศาลในลำดับชั้นที่สูงขึ้นมาซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าศาลชั้นต้น เป็นศาลที่อยู่ระหว่างกลางศาลในลำดับนี้มีหน้าที่ในการทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง และสุดท้ายที่เป็นยอดของพีรามิดนั้นจะมีศาลสูงสุดเพียงศาลเดียว ซึ่งทำหน้าที่หลักในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างว่ามีข้อบกพร่องผิดพลาดในการทำคำพิพากษาหรือไม่⁵¹

ก. รูปแบบของศาลชั้นต้น (Trial Courts)

การจัดรูปแบบของศาลชั้นต้นนั้น ในต่างประเทศก็กำหนดให้ศาลชั้นต้นมีเขตอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ได้ แต่ในบางประเทศก็ไม่ได้ให้อำนาจดังกล่าวไว้ ซึ่งแยกออกได้เป็น 2 ระบบคือ⁵²

ระบบแรก เรียกว่า “One-Tier Trial Court System” ศาลชั้นต้นจะแบ่งออกเป็น 2 ระดับในระดับล่าง ได้แก่ ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาคดีที่มีโทษเล็กน้อย ศาลชั้นต้นในระดับสูง ได้แก่ ศาลจังหวัดมีเขตอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีอัตราโทษเกินเขตอำนาจของศาลแขวงและคดีอาญาบางประเภทซึ่งไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง แต่ศาลจังหวัดจะไม่มีเขตอำนาจพิจารณาอุทธรณ์โดยคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงหรือศาลจังหวัดต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ที่มีเขตอำนาจ

⁵⁰ วรรณชัย บุญบำรุง, ธรงค์ วรปรัชญากุล และสิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่มที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด, 2548), น. 186.

⁵¹ Peter E. Herzog and Delmar Kerlen, Attacks on Judicial Decisions in Civil Procedure Chapter 8 Vol.16 International Encyclopedia of Comparative Law. Ed. International Association of Legal Science. Hague, Boston, (London: Martinus Nijhoff publishers, 1982) p. 15

⁵² Hideo Tanaka. *Supra* note 21, p. 467-468.

ระบบศาลชั้นต้นแบบนี้ ได้แก่ ระบบศาลของประเทศไทย ระบบที่สอง เรียกว่า “Two-Tier Trial Court System” มีลักษณะเหมือนกับระบบแรก คือ มีศาลชั้นต้น 2 ระดับ ศาลในระดับล่าง ได้แก่ ศาลแขวง ศาลในระดับสูง ได้แก่ ศาลจังหวัด แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าศาลจังหวัดซึ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปและมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงแล้ว ศาลจังหวัดยังมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่อุทธรณ์จากศาลแขวงที่มีจำนวนโทษเพียงเล็กน้อยได้อีกด้วย

ลักษณะของการแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลที่อยู่ในระดับเดียวกัน และศาลฎีกา ประเทศที่จัดแบ่งระบบศาลออกเป็นลักษณะนี้ จะกำหนดบทบาทและหน้าที่ของศาลในแต่ละระดับให้รับผิดชอบต่างกัน โดยกำหนดให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจหน้าที่รับพิจารณาและตัดสินคดีต่างๆ (Trial Court) ศาลอุทธรณ์ก็มีอำนาจหน้าที่พิจารณาตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดต่างๆ ของศาลชั้นต้น (Correcting Court) ส่วนศาลฎีกานั้นก็มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้ดุลพินิจของศาลล่าง (Supervisory) และวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญต่างๆ และยิ่งไปกว่านั้น ในบางประเทศกลับยิ่งให้ความสำคัญต่อศาลฎีกาหรือศาลสูงสุดมาก ด้วยเหตุผลซึ่งวิวัฒนาการจากรากฐานทางประวัติของตน เช่น ประเทศอังกฤษ⁵³ การจัดวางระบบศาลออกเป็น 3 ชั้นเช่นนี้ก็เพื่อเปิด โอกาสให้ศาลและคู่ความได้มีการทบทวนแก้ไขปัญหาข้อเท็จจริงใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง โดยบทบัญญัติกฎหมายลักษณะอุทธรณ์ฎีกาให้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างกว้างขวาง จะมีข้อจำกัดบ้างเล็กน้อยหรือวางข้อจำกัดหรือเงื่อนไขต่างๆ ออกมาเพื่อแก้ปัญหาคดีชั้นศาลเท่านั้น⁵⁴

ข. รูปแบบของศาลสูง (Appellate Court)

การจัดรูปแบบของศาลคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ อัน ได้แก่ ระบบศาลของประเทศไทย อังกฤษ เยอรมนี⁵⁵ การอุทธรณ์และศาลฎีกาแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความจำเป็น และความเป็นมาของประเทศนั้น ซึ่งพอสรุปรูปแบบของศาลอุทธรณ์ได้ 5 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

⁵³ ในประวัติศาสตร์ ศาลสูงสุด (The House of Lord) ของอังกฤษนั้น ทำหน้าที่คอยถ่วงดุลอำนาจของกษัตริย์ เพื่อรักษาสีทธิเสรีภาพของประชาชนมาตลอด.

⁵⁴ ริติพันธ์ ฉายบาง, “การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546), น. 129-130.

⁵⁵ ประกาศน อวยชัย, “ศาลยุติธรรมนานาประเทศ,” ตุลพาห, ปีที่ 10, เล่มที่ 3, น. 263-283, (มีนาคม 2506). และ ประกาศน อวยชัย, “ศาลยุติธรรมนานาประเทศ,” ตุลพาห, ปีที่ 10, เล่มที่ 4, น. 435-463, (เมษายน 2506).

1. กำหนดให้มีศาล 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์เท่านั้น โดยศาลอุทธรณ์ถือเป็นศาลสูงสุด⁵⁶

2. กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด (ศาลฎีกา) ได้แก่ ระบบศาลไทย

3. กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่แตกต่างกันที่ศาลอุทธรณ์แบ่งออกเป็นหลายศาล โดยมีเขตอำนาจศาลเป็นการเฉพาะตามภูมิภาคต่างๆ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในแต่ละเขตศาลไม่มีผลผูกพันกัน จึงต้องมีศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดพิจารณาตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ขึ้นอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระบบศาลประเภทนี้ ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น ประเทศไทย⁵⁷

4. กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด โดยกำหนดให้ศาลอุทธรณ์มีเพียงศาลเดียว และแบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีอาญาและแผนกคดีแพ่ง ระบบศาลประเภทนี้ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ (ในเมื่อพิจารณาคดีที่ศาลอุทธรณ์มาจากไฮคอร์ท)⁵⁸

5. กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด โดยกำหนดให้ศาลอุทธรณ์จะจัดเป็นแผนกที่อยู่ในศาลชั้นต้นเป็นแผนกที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์โดยเฉพาะ หากคู่ความไม่เห็นด้วยในคำพิพากษาของแผนกอุทธรณ์ก็ใช้สิทธิในการอุทธรณ์ต่อไปยังศาลอุทธรณ์ได้⁵⁹

การพิจารณาของศาลสูงเป็นการพิจารณาของศาลที่ไม่ใช่ศาลเริ่มต้นคดี เพราะฉะนั้นการอุทธรณ์และการฎีกาคำพิพากษาจึงไม่ได้เป็นการเสนอข้อกล่าวหาใหม่ต่อศาล เป็นแต่เพียงการโต้แย้งความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาของศาลล่างเท่านั้น ในกรณีนี้จะศึกษาถึงลักษณะของการอุทธรณ์และฎีกาตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ โดยศึกษาถึงเหตุแห่งการอุทธรณ์คำพิพากษาและพิจารณาระบบกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาของศาลล่างได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ดังนั้น ทั้งศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจึงต้อง

⁵⁶ H. Ted Rubin, *The Court: Fulcrum of the Justice System Second Edition*, (Publisher: McGraw-Hill College; Subsequent edition, 1983), p. 128-129.

⁵⁷ *Ibit*, p. 127-129.

⁵⁸ Keith J. Eddey, *Supra note 16*, p. 46-47.

⁵⁹ ชาญณรงค์ ปราณจิตรต์ และคณะ, *อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 25*, น. 35-37.

เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) ทั้งนี้เนื่องจากศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาต้องวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงด้วย คำพิพากษาเพียงการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากถ้อยคำพยานที่ศาลชั้นต้นบันทึกเอาไว้แล้วฟังข้อเท็จจริง (กำหนดข้อเท็จจริง) คงไม่เพียงพอโดยเฉพาะการรับฟังข้อเท็จจริง ให้แตกต่างไปจากการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้นซึ่งได้ฟังพยานหลักฐานมาโดยตรงนั้นอยู่แล้วเป็นการมองข้ามหลักจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคลโดยสิ้นเชิง

ศาลอุทธรณ์ของไทยในทางปฏิบัติไม่ได้เป็นศาลที่เปิดการพิจารณาคดีรับฟังพยานหลักฐานเลย เพียงแต่รับฟังข้อเท็จจริงจากศาลชั้นต้นทำการสืบพยานมาเท่านั้น ทั้งที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 203 จึงกล่าวได้ว่า การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ในทางปฏิบัติมิได้เป็นไปตามหลักวิชา กล่าวคือ เป็นการวินิจฉัยจากสำนวนเท่านั้น ทั้งที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้นั้นเท่ากับแสดงว่า ศาลอุทธรณ์เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) การพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์หรือฎีกาโดยปกติจะไม่มีภาระนั่งพิจารณาในศาล โดยเปิดเผยเว้นแต่กรณีนัดคู่ความมาพร้อม หรือมีการสืบพยาน⁶⁰ ซึ่งหากศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นว่าควรมีการสืบพยานเพิ่มเติมก็ให้อำนาจเรียกพยานมาสืบเองหรืออาจให้ศาลชั้นต้นสืบให้ก็ได้⁶¹ ในการพิจารณาในชั้นศาลอุทธรณ์ รวมทั้งศาลฎีกา การรับฟังคำแถลงการณ์มีความสำคัญอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาข้อกฎหมาย เพราะอาจจะช่วยให้ศาลได้แนวความคิดสามารถนำมาประกอบการวินิจฉัยได้ เนื่องจากการอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายในคดีอาญา ในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้นๆ ศาลอุทธรณ์จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวน⁶²

⁶⁰ มาตรา 203 บัญญัติว่า “ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาโดยเปิดเผยเฉพาะแต่ในกรณีที่นัดหรืออนุญาตให้คู่ความพร้อมกัน หรือมีการสืบพยาน”

⁶¹ มาตรา 208 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีอุทธรณ์ตามหมวดนี้

(1) ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรสืบพยานเพิ่มเติม ให้อำนาจเรียกพยานมาสืบเองหรือสั่งศาลชั้นต้นสืบให้เมื่อศาลชั้นต้นสืบพยานแล้วให้ส่งสำนวนมายังศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัยต่อไป”

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 194

บทที่ 4

ระบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลในต่างประเทศ

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงระบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลในต่างประเทศโดยจะได้อธิบายถึง
4.1 ประเทศอังกฤษ และ 4.2 ประเทศเยอรมนี ปรากฏรายละเอียดดังนี้

4.1 ประเทศอังกฤษ

4.1.1 ความทั่วไป

การแยกประเภทความผิดทางอาญาและอำนาจของมาจิสเตรทคอร์ทหรือศาลแขวง (Magistrate Court) โดยการแบ่งประเภทความผิดทางอาญาของประเทศอังกฤษตาม The Criminal Law Act 1977 มาตรา 15 บัญญัติแบ่งแยกประเภทความผิดทางอาญาตามวิธีพิจารณาออกเป็น 3 ประเภท

1) Indictable Offences คือ ความผิดที่มีโทษทางอาญาประเภทร้ายแรงหรือความผิดอาญาที่เป็นคดีอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามโดยเจตนา หรือความผิดที่มีโทษสูง หรือจำคุกตลอดชีวิต ในการพิจารณาความผิด Indictable Offences ต้องกระทำในคราวน์คอร์ทหรือศาลจังหวัด (Crown Court) โดยใช้ลูกขุน (Jury) ซึ่งความผิดประเภทนี้ โจทก์ต้องเริ่มคดีในมาจิสเตรทคอร์ทหรือศาลแขวง ก่อนโดยวิธีการไต่สวนมูลฟ้องและหากศาลเห็นว่าคดีมีมูลแล้วจึงส่งไปเพื่อพิจารณาที่คราวน์คอร์ทหรือศาลจังหวัด ต่อไป¹

2) Summary Offences คือ ความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงหรือความผิดอาญาที่มีโทษเล็กน้อยๆ คือเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 ปอนด์สเตอร์ลิง เช่น ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจร ในการพิจารณาความผิด Summary Offences ให้ฟ้องต่อมา

¹ สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ พิมพ์ครั้งที่ 5, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น. 194. , คณิง ภาไชย, “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ,” วารสารอัยการ, ปีที่ 10, ฉบับ 110, น. 9, (2530).

จิสเตรทคอร์ทหรือศาลแขวง โดยไม่ต้องมีคำฟ้องเป็นหนังสือที่เรียกว่า Indictment สำหรับความผิดประเภทนี้มาจิสเตรทคอร์ทหรือศาลแขวง จะพิจารณาพิพากษาไปได้เลย²

3) Offences triable either way คือ เป็นความผิดที่ศาลจะทำการพิจารณาโดยเลือกความผิดของ Indictable Offences หรือ Summary Offence ว่าควรใช้วิธีพิจารณาแบบ Indictment หรือวิธี Summary Trial จึงจะเหมาะสมกว่ากัน

Offences triable either way³ เป็นความผิดที่กำหนดขึ้นใหม่โดย The Criminal Law Act 1977 มาตรา 16 ประกอบกับตาราง 2 และ 3 ท้ายพระราชบัญญัติ⁴ ซึ่งความผิด Offences triable either way ก่อนพิจารณา มาจิสเตรทคอร์ทหรือศาลแขวงจะต้องทำการพิจารณาก่อนว่าวิธีพิจารณาแบบใดจะเหมาะสมที่สุด กล่าวคือ ใช้วิธี Indictment หรือ วิธี Summary Trial⁵ เมื่อศาลพิจารณาเห็นว่าควรใช้วิธี Summary Trial ศาลก็ต้องอธิบายเหตุผลให้จำเลยฟังและขอความยินยอมจากจำเลย หากจำเลยไม่ยินยอม ก็ต้องพิจารณา Indictment เมื่อศาลฟังว่าจำเลยกระทำความผิดและศาลเห็นว่าจำเลยควรได้รับโทษเกินกว่าอำนาจศาลแขวงศาลอาจจะส่งจำเลยเพื่อให้คราวน์คอร์ทหรือศาลจังหวัดดำเนินคดีกับจำเลย โดยพิจารณาเรื่องความประพฤติและประวัติก่อนๆ ของจำเลย หากศาลได้อธิบายดังกล่าวแล้วศาลจะถามจำเลยอีกครั้งหนึ่งว่าจะเลือกวิธีพิจารณาแบบใด ถ้าจำเลยยินยอมที่จะให้ใช้วิธี Summary Trial ศาลก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบ Summary Trial ต่อไป แต่ถ้าจำเลยไม่ให้ความยินยอม ศาลก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในฐานะศาลชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามวิธีพิจารณาแบบ Indictment ยกเว้นคดีที่ฟ้องโดยแอททอร์นีย์ เจนเนรัล (Attorney-General) โซลิซิเตอร์ เจนเนรัล (Solicitor General) หรือไดเรกเตอร์ ออฟ พับบลิกโพรเซคิวชัน (Director of Public Prosecution)⁶ และบุคคลเหล่านี้ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาโดยวิธี Indictment

² สมชัย เมธากวิน โสภณ, “ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย,” (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น. 31.

³ Offences triable either way คือ ความผิดที่ร้ายแรงที่จะพิจารณาโดยวิธีแบบ Summary Offence หรือ Indictable Offences ที่ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน โดยมีคำฟ้องเป็นหนังสือ ที่เรียกว่า Indictment เช่น ความผิดฐานให้การเท็จ (Perjury) ความผิดฐานฆ่าคนตาย

⁴ Indictment คือ การพิจารณาคดีอาญาโดยมีคำฟ้องเป็นหนังสือซึ่งเป็นการฟ้องคดีอาญา

⁵ Summary Trial คือ การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่ต้องมีคำฟ้องเป็นหนังสือและไม่มีคณะลูกขุนซึ่งเป็นการพิจารณาคดีอาญาที่ง่ายกว่า

⁶ Attorney-General และ Solicitor-General เป็นตำแหน่งทางการเมือง แต่งตั้งโดยพระราชินีตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐบาลในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์และคดีอาญาบางประเภท ให้คำแนะนำกระทรวง ทบวง กรม ในปัญหาข้อกฎหมาย ให้ความยินยอมแก่ผู้เสียหายใน

ซึ่งศาลต้องพิจารณาตามคำร้องดังกล่าว และดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปในฐานะเป็นศาลชั้น
ใต้สวนมูลฟ้อง

ความผิด Offences triable either way เมื่อเริ่มพิจารณาโดยวิธีแบบ Summary Trial
ต่อมาภายหลังปรากฏว่าถ้าใช้วิธีพิจารณาแบบ Indictment จึงจะเหมาะสมกว่าหรือกลับกัน ก็อาจ
เปลี่ยนแปลงได้

4.1.2 การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงกับปัญหาข้อกฎหมาย

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เป็นการค้นหาความจริงที่เป็นระบบต่อผู้ระหว่างคู่ความด้วยกัน
การฟ้องคดีต่อศาลเป็นไปตามระบบการฟ้องคดีโดยประชาชน (Popular Prosecution) ซึ่งเป็น
การต่อสู้ระหว่างฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย ส่วนการสืบพยานในศาลนั้นศาลจะวางตัวเป็นกลางหรือวาง
เฉย (Passive) โดยปล่อยให้ทำหน้าที่ของฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยที่จะเสนอพยานหลักฐานต่อศาล
ระบบนี้พัฒนาขึ้นในกลุ่มคอมมอนลอว์ คือ ประเทศอังกฤษ ต่อมาจึงพัฒนาไปยังประเทศ
สหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ ระบบนี้ศาลจะเป็นกลาง ศาลไม่ค่อยมีบทบาทใน
การเสาะหาข้อเท็จจริง แต่เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบ
ข้อเท็จจริงกันเอง เรียกการดำเนินคดีระบบนี้ว่า ระบบคู่กรณี (Adversary System) ในคดีอาญาศาล
อาจเข้าไปซักถามพยานบ้าง เพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย หรือค่อยๆ แลให้ ความคุ้มครองสิทธิ
ของจำเลย ศาลจะไม่ซักถามพยานในเรื่องอื่นนอกเหนือไปจากที่คู่ความนำสืบ คู่ความแต่ละ
ฝ่ายจะต้องเสนอพยานหลักฐานของตนและศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อ
ศาลเท่านั้น โดยสันนิษฐานว่าคู่ความจะเสนอพยานหลักฐานที่ตนคิดว่าดีที่สุด คู่ความจึงมีสิทธิ
พยานหลักฐานได้เต็มที่ แม้ความเป็นจริงในบางคดีจะไม่ได้เสนอพยานหลักฐานกัน โดยครบถ้วน
ไม่ว่าโดยคู่ความจงใจหรือพลั้งเผลอก็ตาม โดยทั่วไปศาลจะไม่เรียกพยานมาสืบเอง เว้นแต่ในกรณี
ที่ศาลเห็นว่าเป็นการจำเป็น⁷ การวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศ
อังกฤษซึ่งใช้ระบบกล่าวหา โดยมีลูกขุน (Jury) เป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงโดยซึ่งนำนัก
พยานหลักฐานในคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษา (Judge)
จะทำหน้าที่วางหลักกฎหมายและชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมาย รวมทั้งกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำ
ความผิด⁸

การดำเนินคดีอาญาบางประเภท เช่น ให้สินบนเจ้าพนักงาน ดูแลงานของ Director of Public Prosecution ซึ่งทำ
หน้าที่ฟ้องคดีอาญาบางประเภท

⁷ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน จัดพิมพ์ครั้งที่ 9,
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2551), น. 2-3.

⁸ เพิ่งอ้าง, น. 41.

วัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนเป็นระบบการพิจารณาเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการยุติธรรมมากที่สุดแทนที่จะปล่อยให้อยู่ในมือของนักกฎหมายเท่านั้น การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนเป็นวิวัฒนาการของการพิจารณาคดี ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ วิธีพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนจะนั่งฟังการสืบพยานหลักฐานตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้พิพากษาจะเป็นผู้ควบคุมการพิจารณาคดีโดยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานมาสืบตั้งแต่ต้นจนเสร็จ หลังจากนั้นผู้พิพากษาก็จะสรุปผลของคดีให้คณะลูกขุนฟัง ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและอธิบายข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้คณะลูกขุนฟัง หลังจากนั้นลูกขุนจะออกจากห้องพิจารณาเพื่อไปประชุมปรึกษาหารือกันเองเพื่อลงมติในห้องประชุมลูกขุน เมื่อได้ลงมติแล้วคณะลูกขุนจะกลับมาห้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หัวหน้าคณะลูกขุนจะเป็นผู้รายงานต่อศาลว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องหรือไม่ ถ้าเห็นว่าผิดจะกล่าวคำว่า Guilty แต่ถ้าไม่ผิดก็จะกล่าวคำว่า Not Guilty หลังจากนั้นผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนดโทษต่อไป คู่ความที่ไม่พอใจยอมอุทธรณ์และฎีกาต่อไป ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่คอยเสริมอำนาจของคณะลูกขุนอีกทีหนึ่ง โดยจะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายและต้องพิพากษาไปตามมติของคณะลูกขุน โดยลูกขุนนั้นเป็นเพียงบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้มีความรู้ในทางกฎหมายแต่อย่างใด แต่การที่กฎหมายยอมให้เข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการยุติธรรมได้นั้น เนื่องจากจารีตประเพณีที่สืบเนื่องกันมาหลายปี⁹

การวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายของประเทศอังกฤษ โดยกฎหมายอังกฤษเป็นหลักที่ได้มาจากการเทียบเคียงหลักในคำพิพากษาของศาล หลักการใช้กฎหมายของกฎหมายอังกฤษจึงมักเป็นหลักเฉพาะเรื่องเฉพาะราวที่ใช้กับข้อเท็จจริงเฉพาะกรณี มากกว่าจะเป็นหลักทั่วไปที่เหมือนระบบซีวิลลอว์ หลักเกณฑ์การใช้กฎหมายอังกฤษนั้นตั้งอยู่บารากฐานของหลักเหตุผลในคำพิพากษา (Ratio Decidendi) คือต้องดำเนินตามแนวคำพิพากษาของศาลสูงที่เป็นแบบอย่าง และจะใช้กับกรณีที่เป็นประเด็นแห่งคดีมีข้อเท็จจริงแบบเดียวกันเท่านั้น วิธีการใช้กฎหมายจึงเป็นการพิเคราะห์ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป ศาลสามารถหาข้อวินิจฉัยเอาจากข้อเท็จจริงนั่นเอง โดยใช้หลักของเหตุผลในข้อเท็จจริง เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เคยเป็นประเด็นและได้มีแนวคำพิพากษาไว้แล้วในคดีหนึ่งๆ ศาลในคดีหลังก็ต้องถือตามคำพิพากษาของศาลที่ตัดสินในคดีก่อนนั้น เรียกว่าหลัก The doctrine of precedent ในระบบคอมมอนลอว์ใช้หลักพิเคราะห์หาเหตุผลจากข้อเท็จจริงโดยไม่ได้อิงอยู่กับบทบัญญัติกฎหมาย เมื่อเกิดกรณีปัญหาใหม่ๆ ขึ้นมาก็สามารถให้คำวินิจฉัยทางกฎหมายได้ยืดหยุ่นและอิสระกว่า การใช้กฎหมายอังกฤษนั้นไม่ใช่การใช้กฎหมายด้วยการตีความบทบัญญัติ แต่เป็นกระบวนการที่เริ่มต้นจากการศึกษาหลักเกณฑ์ที่เคยมีในแนว

⁹ กัธร กำประเสริฐ และสุเมธ จากประดับ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), น. 162-163.

คำพิพากษา โดยวิเคราะห์และแยกแยะประเด็นอย่างละเอียดรอบคอบ และจับประเด็นจำแนกแจกแจงข้อเท็จจริงเปรียบเทียบระหว่างคดีที่กำลังพิจารณากับคดีก่อน แต่ถ้าข้อเท็จจริงต่างกันศาลคดีหลังก็ต้องสร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาใหม่โดยยึดถือหลักว่า หลักเกณฑ์นั้นต้องเป็นข้อยุติกับคดีได้ และไม่ใช่ถ้อยคำหรือวางหลักเกณฑ์ทั่วไป มิเช่นนั้นอาจเกิดปัญหาโต้แย้งภายหลัง ดังนั้น ระบบนิติวิธีของอังกฤษผูกพันกับข้อเท็จจริงมากกว่าผูกพันกับบทบัญญัติกฎหมาย ระบบกฎหมายอังกฤษจึงมีลักษณะเป็นระบบเปิดมากกว่าระบบชีวิตล่อวซึ่งผูกพันกับบทบัญญัติกฎหมาย¹⁰

4.1.3 สิทธิและข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา

ประเทศอังกฤษมีเหตุแห่งการอุทธรณ์ 2 กรณีดังนี้

1. การอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัย ภายใต้บังคับตาม The Criminal Appeal Act 1968 มาตรา 2 เหตุในการอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัย คือ การโต้แย้งคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนว่าควรถูกยกเลิก โดยเหตุว่าเมื่อพิจารณาพฤติการณ์ทั้งหมดของคดีแล้ว คำวินิจฉัยของลูกขุนนั้นไม่ปลอดภัยและไม่เป็นที่น่าพอใจ คำพิพากษาศาลไม่ถูกต้องในข้อกฎหมาย หรือ ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้องในสาระสำคัญ ถึงอย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิพากษาให้ยกอุทธรณ์ได้ เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นว่า เป็นอุทธรณ์ที่ไร้สาระหรือในลักษณะประวิงคดี แม้ผู้อุทธรณ์จะได้อุทธรณ์มาตามเงื่อนไขดังกล่าว ถ้าศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้วเห็นว่าคำวินิจฉัยของกรรวน์คอร์ทไม่ทำให้มีการเสียความยุติธรรมเกิดขึ้น ศาลอุทธรณ์ทำการพิจารณาโดยเปิดเผยในศาล คู่ความอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาสืบได้แต่ต้องขออนุญาตเสียก่อน และต้องเป็นพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ควรแก่การรับฟัง และต้องแสดงให้เห็นว่า คู่ความไม่สามารถนำพยานหลักฐานใหม่มาสืบในศาลชั้นต้นได้ การรับฟังพยานหลักฐานใหม่นี้มีผลกระทบต่อความสำคัญของกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น เช่น พยานหลักฐานไม่ได้รับการพิจารณาโดยคณะลูกขุน เป็นต้น ย่อมเป็นเหตุให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นทำการพิจารณาใหม่ได้ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจเรียกพยานหลักฐานใดๆ ได้เองโดยไม่ต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ และในการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมของศาลอุทธรณ์มีอำนาจสั่งให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้จัดคำพยานแทนก็ได้ ศาลอุทธรณ์เมื่อได้ทำการพิจารณาและวินิจฉัยปัญหาที่อุทธรณ์มาแล้ว มีอำนาจพิพากษาขึ้น ยก กลับ หรือแก้คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น¹¹

¹⁰ กิตติศักดิ์ ปรกติ, “ความเป็นมาและหลักการใช้นิติวิธีในระบบชีวิตล่อวและคอมมอนลอว์ (ตอนที่ 2),” ตุลพาท, เล่ม 2, ปีที่ 51, น. 70-72, (มีนาคม-เมษายน 2539).

¹¹ สุนัย มโนมัยอุคม, ระบบกฎหมายอังกฤษ พิมพ์ครั้งที่ 5, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น. 200-201.

2. การอุทธรณ์โต้แย้งเฉพาะโทษ กรณีที่กฎหมายอังกฤษไม่ได้มีการกำหนดไว้แน่นอน แต่ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลเป็นกำหนดโทษนั้น จำเลยอาจอุทธรณ์โต้แย้งเฉพาะโทษไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และโทษดังกล่าวยังรวมทั้งคำสั่งให้จำเลยได้รับการรักษาในสถานพยาบาล หรือ คำแนะนำให้เนรเทศจำเลยด้วย แต่คู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งที่ให้คุมประพฤติ หรือ คำสั่งให้ปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข ยกเว้นเป็นคำสั่งที่มีขอบด้วยกฎหมาย โดยการโต้แย้งเฉพาะโทษจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์ได้จากศาลอุทธรณ์ก่อนเสมอ การยื่นคำร้องขออนุญาต มีหลักปฏิบัติอย่างเดียวกันกับการขออนุญาตอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยข้อเท็จจริง แต่เดิมศาลอุทธรณ์ มีอำนาจที่จะลงโทษหนักขึ้นได้ ถ้าเห็นว่าจำเลยไม่ควรอุทธรณ์ขึ้นมา แต่ในปัจจุบันศาลอุทธรณ์ มีอำนาจแก้ไขโทษที่จำเลยถูกลงโทษให้เบาขึ้นได้ แต่จะแก้ไขโทษให้ลงโทษจำเลยหนักขึ้นกว่าเดิมไม่ได้ ตาม Criminal Appeal Act 1968 s. 11¹²

ส่วนการเสนอปัญหาข้อกฎหมายโดย Attorney General เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ยกฟ้องโจทก์ Attorney General อาจเสนอปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลชั้นต้นใช้เป็นหลักในการวินิจฉัย ไปยังศาลอุทธรณ์ เพื่อขอความเห็นของศาลอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายนั้นได้ตาม Criminal Act 1972 s. 36 การเสนอข้อกฎหมายดังกล่าวไม่มีต่อกระบวนการพิจารณาหรือคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ ของคราวน์คอร์ทแต่อย่างใด และเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยอย่างไรแล้ว ศาลอุทธรณ์อาจเสนอฎีกา ในปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวต่อไปยังศาลฎีกาชั้นต้นได้ โดยจะส่งไปเองหรือ Attorney General มีคำขอก็ได้¹³

ในระบบกฎหมายอังกฤษ การอุทธรณ์คำพิพากษาในคดีอาญามีความแตกต่างกัน ระหว่างพิจารณาโดยวิธี Summary Trial ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาที่ไม่ต้องมีคำฟ้องที่อยู่ในอำนาจ ของมาจิสเตรทคอร์ทหรือศาลแขวง เป็นศาลที่มีเขตอำนาจชั้นต้นในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ในความผิดประเภท Summary Offences และ Offences triable either way และโดยวิธี Indictment ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีอาญาที่ต้องมีคำฟ้องที่อยู่ในอำนาจคราวน์คอร์ทหรือศาลจังหวัด ซึ่งเป็นศาล ชั้นต้นในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในความผิดประเภท Indictable Offences และ Offences triable by either way โดยจัดแบ่งการอุทธรณ์และการฎีกาในคดีอาญาได้ ดังนี้

ก) คดีอาญาที่พิจารณาคดีอาญาโดยวิธี Summary Trial ในมาจิสเตรทคอร์ท

การเริ่มต้นคดีอาญาที่มาจิสเตรทคอร์ท โดยวิธี Summary Trial หมายถึง การพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวง โดยไม่มีคำฟ้องและไม่มีคณะลูกขุน การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวง ในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงต้องอุทธรณ์ไปยังคราวน์คอร์ทการอุทธรณ์ดังกล่าวถือเป็นสิทธิ

¹² เฟ็งฮ้าง, น. 201-202.

¹³ เฟ็งฮ้าง, น. 202.

ของจำเลย¹⁴ ไม่ต้องขอรับอนุญาตจากคราวน์คอร์ต หรือคำรับรองจากผู้พิพากษามาจิสเตรทคอร์ต ที่พิจารณาคดีนั้น เพราะว่าคดีที่เข้ามาสู่ศาลแขวงมีปริมาณเป็นจำนวนมาก กระบวนพิจารณาคดี ในมาจิสเตรทคอร์ต ต้องเป็นไปโดยรวดเร็ว เพื่อให้การพิจารณาเสร็จไปโดยรวดเร็ว ผู้พิพากษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ในมาจิสเตรทคอร์ตส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลธรรมดาที่ประกอบอาชีพในสาขาอื่น ไม่มีพื้นความรู้ทางกฎหมาย การพิจารณาคดีของมาจิสเตรทคอร์ต จึงเกิดมีข้อผิดพลาดและบกพร่อง ได้เป็นธรรมดา การอุทธรณ์ในคดีของมาจิสเตรทคอร์ตจึงเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิ ให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ไม่มีข้อจำกัดสิทธิแต่อย่างใด จำเลยอุทธรณ์ได้ทั้งคำตัดสินว่าจำเลย มีความผิด (Conviction) และการกำหนดโทษของศาล (Sentence) แต่ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ คงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เฉพาะกำหนดโทษเท่านั้น คำตัดสินของคราวน์คอร์ตที่ทำหน้าที่เป็น ศาลอุทธรณ์นี่เป็นที่สุด จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้ แต่จำเลยยังอุทธรณ์ปัญหา ข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้¹⁵

1) สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาคืออาญาโดยวิธี Summary Trial

1.1) สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ต ไปยังคราวน์คอร์ตในปัญหา ข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย

เมื่อจำเลยที่ถูกมาจิสเตรทคอร์ต พิพากษาลงโทษจำเลยอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษา ในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงไปยังคราวน์คอร์ต และหากจำเลยยังไม่พอใจในคำวินิจฉัย ของคราวน์คอร์ต ก็สามารถอุทธรณ์โต้แย้งเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อไปยังไฮคอร์ต แพนก ควินเบนซ์และฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลสถานุนางตามลำดับ หรืออาจอุทธรณ์โต้แย้ง เฉพาะข้อกฎหมายโดยตรงมาจากศาลศาลแขวง ไปยังไฮคอร์ต แพนกควินเบนซ์ก็ได้ โดยวิธีที่ เรียกว่า on case stated เมื่อไฮคอร์ต แพนกควินเบนซ์มีคำพิพากษาคัดสินอย่างไรแล้วก็ตามก็อาจอุทธรณ์ เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อไปยังศาลสถานุนาง ซึ่งเป็นศาลสูงสุดได้อีก¹⁶

การอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังคราวน์คอร์ต กรณีที่จำเลยถูกมาจิสเตรทคอร์ต มี คำพิพากษาลงโทษ จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิด หรือ จะโต้แย้งเฉพาะโทษไปยังคราวน์คอร์ตได้ แต่ถ้ามาจิสเตรทคอร์ตพิพากษายกฟ้อง โจทก์ไม่มีสิทธิ อุทธรณ์ ถ้าเป็นกรณีจำเลยให้การรับสารภาพ จะอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิด ไม่ได้ เมื่อมีการพิจารณาโดยมาจิสเตรทคอร์ต เห็นว่าควรลงโทษ แต่เกินอำนาจของมาจิสเตรทคอร์ต

¹⁴ Robin C.A. White, The Administration of Justice (Published by Blackwell Pub, 1985), p. 93.

¹⁵ Seymour Frederick Harris, Ian Mclean, Peter Morrish, Harris's Criminal Law Sweet and Maxwell, 22nd ed, (เมือง: สำนักพิมพ์, 1973), p. 828.

¹⁶ สุนัย มโนมัยอุคม, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 11, น. 195.

ที่จะกระทำได้ จึงต้องมีการส่งตัวจำเลยมาให้คราวน์คอร์ต เพื่อลงโทษจำเลยแทน คำสั่งของ มาจิสเตรทคอร์ตที่ให้ส่งตัวมายังคราวน์คอร์ตนี้ จำเลยจะอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งไม่ได้ ต้องรอให้ ศาลจังหวัดมีคำพิพากษาคัดสินเสียก่อน การพิจารณาอุทธรณ์มีลักษณะเป็นการพิจารณาใหม่ ทั้งหมด (Rehearing) กรณีเช่นนี้ผู้พิพากษาในคราวน์คอร์ตหรือศาลจังหวัด นั่งพิจารณาโดยไม่ใช้ ลูกขุน แต่ทำการนั่งพิจารณาร่วมกับจัสติส (Justice) ซึ่งเป็นผู้พิพากษาในศาลแขวง 2 ถึง 4 นาย โดยมีผู้พิพากษาหมุนเวียน (Circuit Judges) หรือรีคอร์ดอร์ (Recorders) เป็นประธาน คำวินิจฉัย ให้ถือตามเสียงข้างมาก หากเสียงเท่ากันให้ประธานออกเสียงชี้ขาดได้ 1 เสียง หากผู้พิพากษา นั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะคู่ความต้องโต้แย้งไว้ก่อน จะโต้แย้งภายหลังไม่ได้ และเมื่อเริ่มคดีมี ผู้พิพากษานั่งครบองค์คณะแล้วก็ให้ดำเนินคดีต่อไปได้แม้ภายหลังจะมีผู้พิพากษานั่งไม่ครบองค์ คณะ¹⁷

1.2) สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ต ไปยังศาลไฮคอร์ต แผนก ควินเบนซ์

เมื่อมาจิสเตรทคอร์ตมีคำพิพากษาไม่ว่าจะมีคำพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้อง โจทก์หรือ จำเลยอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ตไปยังไฮคอร์ต แผนกควินเบนซ์ ได้ โดยตรงในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยวิธีที่เรียกว่า on case stated หรือเมื่อจำเลยอุทธรณ์ไปยัง คราวน์คอร์ตก่อน แล้วโจทก์หรือจำเลยจึงอุทธรณ์ต่อไฮคอร์ต แผนกควินเบนซ์ก็ได้ แต่ การอุทธรณ์จากมาจิสเตรทคอร์ต โดยตรงมาที่ไฮคอร์ต แผนกควินเบนซ์ จะต้องเป็นการอุทธรณ์ เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เช่น อุทธรณ์โต้แย้งว่ามาจิสเตรทคอร์ตใช้กฎหมายไม่ถูกต้องหรือ ฟังพยานหลักขัดต่อกฎหมาย เป็นต้น ในส่วนชั้นได้สวนมูลฟ้อง (Committal Proceeding) คู่ความจะ อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายทันทีไม่ได้ คู่ความจะต้องมายื่นคำร้องต่อไฮคอร์ต แผนก ควินเบนซ์ให้มีคำสั่งตามอำนาจพิเศษ (Prerogative Order) เนื่องจากมาจิสเตรทคอร์ตปฏิบัติไม่ชอบ ด้วยกฎหมายเสียก่อน ในการพิจารณาอุทธรณ์นั้นมีผู้พิพากษา 2 คนเป็นองค์คณะทำการพิจารณา พิพากษา แต่ตามปกติจะนั่งพิจารณา 3 คน โดยมี Lord Chief Justice นั่งพิจารณาด้วย คำวินิจฉัย การในพิจารณาอุทธรณ์ถือตามเสียงข้างมาก¹⁸

โดยหลักแล้วการอุทธรณ์ต้องกระทำโดยคู่ความ แต่ถ้าหากมีบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการพิจารณาคดี แม้ไม่ได้เป็นคู่ความในคดีมาแต่ต้นก็ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ เช่น ผู้เสียหายในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยขอหารับของโจร และศาลมีคำสั่งรับของกลาง ผู้เสียหายอาจอุทธรณ์ขอให้ศาลคืนของกลางได้ เป็นต้น บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจาก

¹⁷ เพิ่งอ้าง, น. 196-197.

¹⁸ เพิ่งอ้าง, น. 197-198.

คำวินิจฉัยของมาจิสเตรทคอร์ทอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาโดยยื่นคำร้องต่อมาจิสเตรทคอร์ท ขอให้ส่งเรื่องไปยังไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ เพื่อให้ได้รับการวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง (staying a case) ซึ่งต้องเป็นการโต้แย้งเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น กรณีเช่นนี้ มาจิสเตรทคอร์ทอาจปฏิเสธ คำร้องขอได้เมื่อเห็นว่าเป็นคำร้องที่ไร้สาระ (frivolous) หรือเป็นข้อกฎหมายที่ไร้สาระ องค์กรใด ผู้ร้องอาจร้องขอต่อไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ ให้ขอคำสั่งให้มาจิสเตรทคอร์ทรับคำร้องขอได้ โดยให้ไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ ออกสั่ง Prerogative Order ให้ศาลแขวงปฏิบัติหรืองดเว้น การปฏิบัติที่มีชอบด้วยกฎหมายนั้นเสีย แต่วิธีการนี้ไม่ถือเป็นการอุทธรณ์ โดยไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษายืน ยก กลับ หรือแก้คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ท หรือ อาจให้มาจิสเตรทคอร์ททำการพิจารณาใหม่¹⁹

1.3) สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของคราวน์คอร์ท ไปยังไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ เมื่อจำเลยอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ทไปยังคราวน์คอร์ทแล้ว โจทก์ หรือจำเลยอาจอุทธรณ์คำพิพากษาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยวิธี on case stated ที่เกิดขึ้นจาก คำวินิจฉัยของคราวน์คอร์ทไปยังศาลไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณา อุทธรณ์และอำนาจในการทำคำพิพากษาของไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ เหมือนกับกรณีของ มาจิสเตรทคอร์ท อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายขึ้นมาสู่ไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ ให้ทำการ พิจารณาอุทธรณ์นั่นเอง²⁰

1.4) สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ทไปยังศาลอุทธรณ์แผนก คดีอาญา

เมื่อจำเลยถูกมาจิสเตรทคอร์ทลงโทษ แต่มาจิสเตรทคอร์ทไม่อาจมีคำพิพากษาลงโทษ จำเลยได้เนื่องจากเกินอำนาจของมาจิสเตรทคอร์ทที่จะมีคำพิพากษาลงโทษศาลแขวงจึงได้ส่งตัว จำเลยมายังคราวน์คอร์ทเพื่อลงโทษจำเลย ด้วยเหตุนี้ จำเลยมีสิทธิที่จะอุทธรณ์โต้แย้งเฉพาะโทษ จากศาลแขวงไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาได้ ตาม Criminal Appeal Act 1968 มาตรา 10 ซึ่งมาตรานี้ไม่ใช่กรณีที่จำเลยถูกคราวน์คอร์ทพิพากษาลงโทษ เพราะกรณีนี้จำเลยต้องไปอุทธรณ์ ต่อไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ เพราะฉะนั้น ศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาในฐานะที่เป็นศาลอุทธรณ์ จึงเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์มาจากมาจิสเตรทคอร์ทเท่านั้น

2) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาโดยวิธี Summary Trial

2.1) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของมาจิสเตรทคอร์ทไปยังคราวน์คอร์ท

¹⁹ เพิ่งอ้าง.

²⁰ เพิ่งอ้าง, น. 198.

เมื่อมาจิสเตรทคอร์ทมีคำพิพากษาลงโทษ โจทก์ถูกห้ามอุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนจำเลยไม่ได้ถูกห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย จำเลยจึงมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายไปยังคราวน์คอร์ท แต่ถ้าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย สามารถอุทธรณ์ต่อไปยังไฮคอร์ท แพนคควินเบนซ์ หรือฎีกาไปยังศาลฎีกาตามลำดับ ดังนั้น จำเลยจึงถูกห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย

ส่วนกรณีศาลแขวงมีคำพิพากษาลงโทษ จำเลยไม่ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและไม่ถูกจำกัดสิทธิอุทธรณ์เฉพาะในส่วนโทษ จำเลยจึงมีสิทธิอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรืออุทธรณ์เฉพาะโทษอย่างเดียวไปยังศาลจังหวัด แต่ถ้าเป็นกรณีจำเลยให้การรับสารภาพ จำเลยจึงถูกจำกัดสิทธิที่จะอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดไม่ได้ ส่วนโจทก์นั้นถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์เมื่อศาลแขวงมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลย

2.2) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ทไปยังศาลไฮคอร์ท แพนคควินเบนซ์

ในการอุทธรณ์คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ทไปยังไฮคอร์ท แพนคควินเบนซ์ โจทก์และจำเลยถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนในปัญหาข้อกฎหมายไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิ โจทก์และจำเลยจึงอุทธรณ์ได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมาย เช่น อุทธรณ์โต้แย้งว่าศาลแขวงปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้องหรือฟังพยานหลักฐานขัดต่อกฎหมาย เป็นต้น

ส่วนในชั้นไต่สวนมูลฟ้องที่ต้องกระทำการพิจารณาโดยมาจิสเตรทคอร์ท เมื่อศาลที่ทำการไต่สวนมูลฟ้อง เมื่อมาจิสเตรทคอร์ทปฏิบัติไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่ความจะใช้สิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไม่ได้ แต่ให้คู่ความมายื่นคำร้องขอให้ไฮคอร์ท แพนคควินเบนซ์ มีคำสั่ง Prerogative order ให้มาจิสเตรทคอร์ทปฏิบัติหรือคว่นการปฏิบัติที่มีชอบด้วยกฎหมายนั้นเสีย โดยการพิจารณาพิพากษาของไฮคอร์ท แพนคควินเบนซ์มีอำนาจพิพากษายืน ยก กลับ หรือแก้คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ท หรืออาจให้มาจิสเตรทคอร์ททำการพิจารณาใหม่

2.3) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของคราวน์คอร์ทไปยังไฮคอร์ท แพนคควินเบนซ์

ในการอุทธรณ์คำพิพากษาของคราวน์คอร์ทไปยังศาลไฮคอร์ท แพนคควินเบนซ์ โจทก์และจำเลยถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนในปัญหาข้อกฎหมายนั้น ทั้งโจทก์และจำเลยสามารถอุทธรณ์ได้โดยวิธี on case stated จึงไม่ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายแต่อย่างใด

2.4) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ทไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา

สิทธิในการอุทธรณ์ตามบทบัญญัติ มาตรา 10 ของ Criminal Appeal Act 1968 ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ตามความหนักเบาของโทษที่คราวน์คอร์ทลงโทษจำเลย โดยจำเลยจะมีสิทธิอุทธรณ์ได้ในกรณีที่คราวน์คอร์ทพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป หรือคราวน์คอร์ทลงโทษเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้หรือคราวน์คอร์ทมีคำสั่งให้เนรเทศจำเลยออกนอกราชอาณาจักรเป็นต้น เพราะฉะนั้น หากคราวน์คอร์ทมีคำพิพากษาลงโทษต่ำกว่า 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือลงโทษเล็กๆ น้อยๆ สิทธิในการอุทธรณ์ของจำเลยจึงถูกจำกัดโดยการห้ามอุทธรณ์

3) สิทธิในการฎีกาคำพิพากษาคดีอาญาโดยวิธี Summary Trial

3.1) สิทธิในการฎีกาคำพิพากษาของไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์ไปยังศาลสภาขุนนาง

การอุทธรณ์คำพิพากษาของไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์ไปยังศาลสภาขุนนาง หมายถึงการฎีกาคำพิพากษาของไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์ ไปยังศาลสภาขุนนางนั่นเอง เมื่อมาจิสเตรทคอร์ทมีคำพิพากษาและคู่ความไม่พอใจผลของคำพิพากษา โดยอุทธรณ์คำพิพากษาของมาจิสเตรทคอร์ทไปยังคราวน์คอร์ทไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย แต่ถ้าเป็นกรณีมาจิสเตรทคอร์ทมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลย ห้ามโจทก์ฎีกาในข้อเท็จจริง หรืออุทธรณ์จากมาจิสเตรทคอร์ทไปยังไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย หรืออุทธรณ์จากคราวน์คอร์ทไปยังไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย ระบบกฎหมายอังกฤษทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาใช้ระบบอนุญาตในการฎีกาของคู่ความในคดี แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โจทก์หรือจำเลยในคดีจึงต้องขออนุญาตไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์ หรือศาลสภาขุนนางแล้วแต่กรณี กล่าวคือ เมื่อไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์ มีคำพิพากษาอย่างไรเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย คู่ความอาจมีการฎีกาต่อศาลสภาขุนนางซึ่งเป็นศาลสูงสุดได้ แต่การฎีกานั้นต้องเป็นการฎีกาในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับผลประโยชน์ของประชาชน โดยส่วนร่วม โดยผู้ฎีกาต้องมายื่นคำร้องต่อไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์เพื่อขอใบรับรอง (Certificate) แล้วมายื่นคำร้องต่อไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์ ถ้าไฮคอร์ท แผนกควินเบนซ์ พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้ฎีกา แต่อย่างไรก็ตาม มีทางแก้อีกทางของผู้ที่จะยื่นฎีกา โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่ยื่นฎีกาอาจยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาลสภาขุนนางได้โดยตรงเพื่อขออนุญาตยื่นฎีกาได้อีก²¹

4) ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาคำพิพากษาคดีอาญาโดยวิธี Summary Trial

²¹ เพิ่งอ้าง.

4.1) ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาคำพิพากษาของศาลไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ไปยังศาล
สภาขุนนาง

ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาคำพิพากษาของไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ไปยังศาลสภาขุน
นางนั้น ในปัญหาข้อเท็จจริงถูกห้ามฎีกาไม่ว่าจะเป็น โจทก์หรือจำเลย ส่วนการฎีกาในปัญหา
ข้อกฎหมายนั้น โดยวิธี Summary Trial ระบบกฎหมายอังกฤษใช้ระบบอนุญาต ผู้ฎีกาประสงค์จะยื่น
ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตยื่นฎีกาต่อศาลไฮคอร์ท แพนกวินเบนซ์ หรือ
ศาลสภาขุนนาง แล้วแต่กรณี เพื่อขออนุญาตฎีกาในเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้นและต้อง
เป็นกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนร่วม

(ข) คดีอาญาที่พิจารณาคดีอาญาโดยวิธี Indictment ในคราวน์คอร์ท

เมื่อคราวน์คอร์ทมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยว่ามีความผิด จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์
คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์แพนกวินเบนซ์ หากเป็นกรณีที่คราวน์คอร์ทมีคำพิพากษายกฟ้อง
โจทก์ โจทก์ไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษายกฟ้องโจทก์ แต่แอททอร์นีย์เจนเนอรัล
(Attorney-General) มีสิทธิเสนอปัญหาข้อกฎหมาย (refer case) ไปยังศาลอุทธรณ์แพนกวินเบนซ์
เพื่อให้ได้รับการวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่งได้ คำวินิจฉัยข้อกฎหมายของศาลอุทธรณ์แพนกวินเบนซ์
ในกรณีนี้ไม่มีผลกระทบต่อคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ เมื่อศาลอุทธรณ์แพนกวินเบนซ์ มีคำตัดสิน
อย่างไรแล้ว โจทก์หรือจำเลยอาจฎีกาได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายต่อ ไปยังศาลสภาขุนนาง ได้อีก
เช่นกัน

1) สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาโดยวิธี Indictment คือ การอุทธรณ์คำพิพากษา
จากคราวน์คอร์ทไปยังศาลอุทธรณ์แพนกวินเบนซ์

กรณีสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาจากคราวน์คอร์ทไปยังศาลอุทธรณ์แพนกวินเบนซ์
เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ของการอุทธรณ์มีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แยกพิจารณา
ได้ดังนี้²²

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง คดีที่อุทธรณ์โต้แย้งปัญหาข้อเท็จจริงอย่างเดียวหรือ
ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายปนกัน ไม่ถือว่าเป็นสิทธิของผู้อุทธรณ์ที่จะอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้
ได้ ผู้อุทธรณ์จะต้องขออนุญาตจากศาลอุทธรณ์แพนกวินเบนซ์ก่อน หรือมิฉะนั้นก็ต้องได้รับ
คำรับรอง (Certificate) จากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีในศาลจังหวัดว่าเป็นปัญหาอันควรได้รับการ
วินิจฉัยในชั้นอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตพร้อมกับคำฟ้องอุทธรณ์

ถ้าเป็นกรณีที่จำเลยได้ให้การรับสารภาพ จำเลยไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์โต้แย้ง
คำวินิจฉัยของศาลซึ่งวินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิด ยกเว้นในกรณีที่เป็นการรับสารภาพโดยจำเลย

²² เติ้งอ๋าง, น. 199-200.

ยังไม่เข้าใจคำฟ้อง หรือจำเลยไม่ได้ตั้งใจให้การรับสารภาพ หรือเป็นกรณีที่จำเลยไม่อาจถูกตัดสินลงโทษโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้ความในฟ้อง จำเลยคงอุทธรณ์โต้แย้งได้เฉพาะโทษเท่านั้น

กรณีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย ถือเป็นสิทธิของคู่ความที่จะอุทธรณ์ได้ ในกรณีที่คู่ความอุทธรณ์อ้างว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่ปรากฏว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาถือว่าอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงก็ได้และในกรณีเช่นนี้ผู้มีหน้าที่รับคำฟ้องอุทธรณ์ (Registrar) เห็นว่าเหตุผลในการอุทธรณ์ไม่แน่นหนาพอ (Substantial Ground) ก็อาจจะส่งคำฟ้องอุทธรณ์มาที่ศาลเพื่อให้ได้รับการพิจารณาวินิจฉัยโดยรวบรวมคดีขึ้นชั้นหนึ่งก่อน เมื่อพิจารณาแล้ว เห็นว่า การอุทธรณ์ในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายถือเป็นสิทธิของคู่ความที่จะอุทธรณ์ได้อิสระ นอกเสียจากอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงกับข้อกฎหมายปนกันมา จึงถูกห้ามอุทธรณ์

2) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาโดยวิธี Indictment คือ การอุทธรณ์คำพิพากษาจากกรรวนคอร์ธไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา

เมื่อพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงอย่างเดียวหรือปัญหาข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมาย การอุทธรณ์ในกรณีนี้ไม่ถือเป็นสิทธิของคู่ความ แต่การห้ามนี้มีไว้สำหรับการห้ามโดยเด็ดขาด เพียงให้ผู้อุทธรณ์ขออนุญาตจากศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาก่อนจึงจะมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงอย่างเดียวหรือปัญหาข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมายได้

ส่วนกรณีที่จำเลยรับสารภาพ จำเลยจึงถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงอย่างเดียวหรือปัญหาข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมาย จำเลยจะอุทธรณ์ในปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ เว้นแต่ว่า จำเลยรับสารภาพเพราะไม่เข้าใจคำฟ้อง หรือจำเลยไม่ได้ตั้งใจให้การรับสารภาพ หรือเป็นกรณีที่จำเลยไม่อาจถูกตัดสินลงโทษโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้ความในฟ้อง กรณีหลังนี้จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์โต้แย้งได้เฉพาะโทษเท่านั้น

3) สิทธิในการฎีกาคำพิพากษาคดีอาญาโดยวิธี Indictment คือ การฎีกาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาไปยังศาลฎีกาชั้นต้น

เมื่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญามีคำวินิจฉัยอย่างไรแล้ว โจทก์หรือจำเลยมีสิทธิในการอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลฎีกาชั้นต้นได้ ซึ่งในกรณีนี้ก็ถือการฎีกาในข้อกฎหมายนั่นเอง แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา หรือศาลฎีกาชั้นต้นก่อน การยื่นคำร้องขออนุญาตยื่นฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายนี้ ผู้ฎีกาจะต้องได้รับคำรับรองจากศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ โดยส่วนร่วม และเมื่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา หรือศาลฎีกาชั้นต้นจะพิจารณาอนุญาตนั้น จะต้องเห็นด้วยว่าเป็นปัญหาที่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาชั้นต้น

การขออนุญาตอุทธรณ์กรณีนี้ก็คือการขออนุญาตยื่นฎีกา ผู้ฎีกาต้องขออนุญาตต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา คำขอดังกล่าวจะได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา เต็มองค์คณะ (Full Count) ผู้ฎีกาต้องขออนุญาตด้วยวาจาในระหว่างพิจารณาชั้นอุทธรณ์หรือภายใน 14 วัน นับแต่มีคำพิพากษา อย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา อาจขยายเวลาให้ได้ ผู้ฎีกาจะร้องขออนุญาตฎีกาโดยตรงจากศาลสถานขุนนางไม่ได้ จะต้องร้องขอต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาก่อน ต่อเมื่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา ปฏิเสธคำร้องดังกล่าว ผู้ฎีกาจึงจะยื่นคำร้องขอต่อศาลสถานขุนนาง ได้ภายใน 14 นับแต่วันที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาไม่อนุญาต อย่างไรก็ตาม ศาลสถานขุนนางอาจมีคำสั่งให้ขยายเวลาให้เกินกว่านี้ได้ ตามมาตรา 44 ของ Criminal Appeal Act 1968 การพิจารณาคำร้องขออนุญาตยื่นฎีกานั้นจะได้รับการพิจารณาโดยคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ของสถานขุนนาง (Appeal Committee of the House of Lords) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่เป็นลอร์ด (Law Lord) 3 คน คู่ความอาจแต่งตั้งนายเข้ามาดำเนินคดีในชั้นพิจารณาคำร้องขอดังกล่าวได้ โดยให้ผู้พิพากษาที่เป็นลอร์ด 3 คน เป็นองค์คณะพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มา แต่ตามปกติผู้พิพากษาจะนั่งพิจารณา 5 คน คู่ความแต่ละฝ่ายอาจจะโต้เถียงข้อกฎหมายกันต่อหน้าศาลได้ แต่ต้องส่งข้อโต้เถียงเป็นหนังสือต่อศาลพร้อมด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนการพิจารณา ศาลจะไม่ตัดสินคดีทันทีหลังจากฟังข้อโต้เถียงของทั้งสองฝ่ายแล้ว แต่จะมีคำพิพากษาเมื่อเขียนคำวินิจฉัยเสร็จแล้ว ในการเขียนคำวินิจฉัยผู้พิพากษาแต่ละคนอาจจะเขียนคำวินิจฉัยของตนเองไม่ว่าจะเห็นด้วยกับเสียงส่วนใหญ่หรือไม่ก็ตาม ผลของคดีจะถือตามเสียงข้างมาก²³

ศาลสถานขุนนางเมื่อพิจารณาอุทธรณ์มีอำนาจพิพากษา ยืน ยก กลับ หรือแก้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา นอกจากนี้ ยังมีอำนาจสั่งให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาและวินิจฉัยคดีใหม่ได้ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาปัญหาที่ปรากฏขึ้นใหม่ในชั้นฎีกาหากเห็นว่าปัญหาที่มีคุณค่าควรแก่การวินิจฉัย แม้ว่าปัญหาดังกล่าวจะยังมิได้รับการรับรองจากศาลอุทธรณ์ก่อน²⁴

4) ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาคำพิพากษาคดีอาญา โดยวิธี Indictment คือ การฎีกาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาไปยังศาลสถานขุนนาง

ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาไปยังศาลสถานขุนนาง ข้อจำกัดสิทธิในกรณีนี้ ในส่วนปัญหาข้อเท็จจริงคู่ความถูกห้ามฎีกา คู่ความจึงไม่มีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายโดยวิธี Indictment นั้น ระบบกฎหมายอังกฤษใช้ระบบอนุญาต ผู้ฎีกาประสงค์จะยื่นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายจะต้องมายื่นคำร้องขออนุญาตยื่นฎีกาต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา หรือศาลสถานขุนนาง เพื่อขออนุญาตฎีกาในเฉพาะ

²³ เพิ่งอ้าง, น. 202-203.

²⁴ เพิ่งอ้าง, น. 203.

แต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้นและต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ โดยส่วนร่วมด้วย²⁵

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งเป็นระบบที่ใช้คำพิพากษาเป็นกฎหมายหรือบรรทัดฐานในการพิจารณาพิพากษาคัดสินคดีความ เพราะฉะนั้นระบบศาลในประเทศอังกฤษจึงมีวิวัฒนาการและการพัฒนาที่ยาวนาน ในประเทศระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น การวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์จะใช้ลูกขุนเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด ในศาลชั้นอุทธรณ์จะไม่เข้าไปก้าวก่ายในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของลูกขุน โดยลูกขุนวินิจฉัยจากพยานหลักฐานชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อเหตุผลหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือของพยาน เพราะศาลไม่ได้เห็นไม่ได้ยินพยานนั่นเอง ระบบศาลที่ใช้ในปัจจุบันจึงมีรากฐานมาจากระบบศาลในอดีต ซึ่งโดยหลักแล้วระบบศาลที่ใช้ในประเทศอังกฤษและในประเทศไทยนั้นก็จะมีลักษณะที่คล้ายกัน กล่าวคือ ลำดับ 3 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ในขณะเดียวกันก็ยังมีศาลอีกประเภทหนึ่งซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีเล็กๆ น้อยๆ สำหรับในประเทศอังกฤษก็จะมีมาจิสเตรทคอร์ทซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 ปอนด์เตอร์ลิง ส่วนในประเทศไทยก็จะมีศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หลักการพื้นฐานที่ครอบคลุมถึงสิทธิในการอุทธรณ์ในกฎหมายของประเทศอังกฤษ มีหลักอยู่ว่า กฎหมายต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีลำดับชั้นสูงกว่าได้ครั้งหนึ่งทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย รวมทั้งอุทธรณ์ในเนื้อหาของคดีที่ศาลวินิจฉัย โดยการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลชั้นต้นครั้งแรกถือเป็นสิทธิของคู่ความ ส่วนการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลชั้นต้นครั้งที่สองต้องขึ้นอยู่กับว่าศาลจะอนุญาตหรือไม่ นอกจากนั้น การอุทธรณ์จากศาลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายเพื่อชำระคดีเป็นพิเศษ (Tribunals) หรือคำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐ (Public Authorities) จะถูกจำกัดให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศอังกฤษ ได้วางหลักการให้การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงคราวนัคอร์ทหรือ และศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาเท่านั้น ศาลสูงสุดของประเทศเป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) ทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ไม่มีหน้าที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ในระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษยังมีวิธีการให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมมือกันรักษาการใช้และการตีความปัญหาข้อกฎหมาย กล่าวคือกฎหมายได้ให้อำนาจแก่อัยการสูงสุด (Attorney General) ในการยื่นอุทธรณ์เพื่อให้ศาลสูงได้

²⁵ เติ้งฮ้าง, น. 202.

วินิจฉัยเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย (Appeal on a point of law) หากในคดีดังกล่าวจำเลยได้รับการพิพากษาให้ยกฟ้อง อัยการสูงสุดอาจยื่นหาข้อกฎหมายที่ศาลอุทธรณ์ยกขึ้นวินิจฉัยในคดีนั้น โดยข้อกฎหมายที่ศาลยกขึ้นไม่จำเป็นต้องมีผลในทางเปลี่ยนแปลงผลแห่งคดี ซึ่งในการวินิจฉัยของศาลสูงเกี่ยวกับการอุทธรณ์กรณีนี้จะไม่มีผลต่อคำพิพากษายกฟ้อง โจทก์ของศาลล่าง และกระบวนการวิธีพิจารณาจะไม่ถูกยกเป็นประเด็นในการอุทธรณ์คำพิพากษาให้ยกฟ้อง ความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้และการตีความปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญ ศาลอุทธรณ์ในประเทศอังกฤษจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น เว้นแต่ในพฤติการณ์ของคดีนั้น เว้นแต่ในพฤติการณ์ของคดีนั้น คำตัดสินของลูกขุนไม่น่าเชื่อถือหรือไม่เป็นที่น่าพอใจ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะต้องพิจารณาว่า คำตัดสินเช่นนั้นควรที่ศาลอุทธรณ์จะยืนตามศาลชั้นต้นเช่นเดียวกันนั้นหรือไม่ มีเหตุแห่งความสงสัยว่ามีความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นหรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นปฏิกริยาตอบสนอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานในคดีเท่านั้น แต่เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามพฤติการณ์ในคดีนั้นๆ²⁶

ศาลอุทธรณ์ของประเทศอังกฤษไม่มีอำนาจออกคำสั่งให้พิจารณาใหม่ นอกจากกรณีของพยานหลักฐานใหม่ เพราะหากมีการให้อำนาจศาลอุทธรณ์ออกคำสั่งให้พิจารณาใหม่ได้ ย่อมทำให้บุคคลไม่ได้รับความยุติธรรม ต้องอยู่ภายใต้การพิจารณาถึงสองครั้ง และผู้พิพากษาคอร์จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังรอบคอบ โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุดในการพิจารณาครั้งแรก และจะไม่มีโอกาสในการพิจารณาเป็นครั้งที่สอง²⁷ ในกรณีที่ปรากฏพยานหลักฐานใหม่ เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอุทธรณ์มีอำนาจสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ พยานหลักฐานต่างๆ จะถูกเรียกมาสืบใหม่ครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ดี รายงานกระบวนการพิจารณาและคำเบิกความของพยานต่างๆ ด้วยการอนุญาตของศาลย่อมมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ทั้งนี้ โดยความยินยอมของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย หรือเมื่อปรากฏว่าพยานได้ถึงแก่ความตายหรือไม่อาจจะมาให้การได้ หรือการหาตัวพยานมาเบิกความไม่ประสบผลสำเร็จ²⁸

ส่วนระบบอุทธรณ์คดีอาญาของประเทศไทย ใช้ระบบสิทธิตามหลักระบบกฎหมายซีวิลลอว์ที่เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถอุทธรณ์ได้เกือบอิสระเสรีไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนกระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ของประเทศไทยนั้น ศาลอุทธรณ์จะพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งหมดที่มีอยู่ในสำนวนที่ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานมา ในทาง

²⁶ Seymour Frederick Harris, Ian Mclean, Peter Morrish, *Supra note 15*, p. 849.

²⁷ Delmar Karlen with Geoffrey Sawyer and Edward M. Wise, *Anglo-American Criminal Justice*, Published by Oxford University Press, New York and Oxford, 1967), p. 221.

²⁸ Seymour Frederick Harris, Ian Mclean, Peter Morrish, *Supra note 15*, p. 853-854.

ปฏิบัติศาลอุทธรณ์จะไม่ทำการสืบพยานใหม่หรือรับฟังพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติมนอกสำนวนคดี เว้นแต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าเป็นการจำเป็นควรสืบพยานเพิ่มเติม เช่นเดียวกับระบบศาลประเทศอังกฤษ การอุทธรณ์ในคดีอาญาทั้งประเทศไทยและประเทศอังกฤษสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาข้อเท็จจริงปนกับปัญหาข้อกฎหมายได้ครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อย ส่วนการฎีกาในคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบสิทธิเช่นกันกำหนดให้คู่ความสามารถฎีกาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและในปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่จะถูกข้อจำกัดโดยบัญญัติของกฎหมาย

โดยระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้นมีรากฐานมาจากประเทศอังกฤษ แล้ว หากมีการนำเอาระบบอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายของประเทศอังกฤษมาใช้บังคับในประเทศไทย ก็ควรให้ศาลฎีกาเป็นผู้รับรองอนุญาตให้ฎีกา และไม่ควรให้ศาลล่างซึ่งได้ตัดสินคดีนี้เข้ามายุ่งกับคดีนั้นอีก ควรให้เป็นดุลพินิจของศาลฎีกาที่จะพิจารณาว่าศาลล่างพิจารณาพิพากษาถูกต้องหรือไม่ การใช้ดุลพินิจของศาลฎีกาเป็นการตรวจสอบกระบวนการพิจารณาของศาลล่างอยู่ในตัวว่า ศาลล่างได้มีคำพิพากษาคัดสินคดีแล้วมีความบกพร่องอย่างไร ถ้าคำพิพากษามีความบกพร่องเพียงเล็กน้อย ศาลฎีกาก็อาจจะสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกาได้ แต่ถ้ามีข้อบกพร่องผิดพลาดมาก ศาลฎีกาก็จะต้องควรอนุญาตให้ฎีกา แต่ในกรณีระบบอนุญาตนี้ การพิจารณาในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จะต้องกระทำโดยรอบคอบในการกลั่นกรองข้อเท็จจริง ก็จะก่อผลดีในแง่ของระบบงานยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการ พนักงานตำรวจ ทนายความ หรือกรมราชทัณฑ์ เนื่องจากช่วยลดจำนวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา ยับยั้งไม่ให้โจทก์หรือพนักงานอัยการฎีกาคดีอาญาโดยไม่จำเป็น ลดผู้ต้องขังในระหว่างฎีกา และงบประมาณค่าใช้จ่ายในการพิจารณาพิพากษาได้เป็นจำนวนมาก แต่ในแง่ของจำเลยแล้วย่อมเป็นผลร้ายแก่จำเลย กล่าวคือเป็นตัดสิทธิมิให้จำเลยโต้แย้งคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ แต่เมื่อผลดีต่อส่วนรวมในระบบงานยุติธรรมมากกว่าผลเสียแล้ว จึงควรนำระบบอนุญาตโดยการฎีกามาใช้บังคับในไทยจะส่งผลให้ลดปริมาณคดีที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงลงไปได้เป็นจำนวนมาก

4.2 ประเทศเยอรมนี

4.2.1 ความทั่วไป

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย หรือระบบ Civil Law ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันแยกการกระผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) คือ ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาร้ายแรงที่ต้องระวางโทษที่หนักกว่านั้น เช่น คดีฆ่าผู้อื่น กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นต่ำไว้ไม่ต่ำกว่า 5 ปี เป็นต้น

2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) คือ การกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษนอกเหนือจากความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์และความผิดลหุโทษ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ จำคุกไม่เกิน 5 ปี ซึ่งไม่ใช่โทษจำคุกขั้นต่ำอย่างน้อย 1 ปี และไม่ใช่โทษที่จำคุกไม่เกิน 6 สัปดาห์

3) ความผิดลหุโทษ (Übertretungen) คือ การกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 6 สัปดาห์ หรือมีโทษปรับไม่เกิน 500 มาร์ค เช่น การกระทำให้เกิดเสียงเคียดร้อนรำคาญ²⁹

4.2.2 การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงกับปัญหาข้อกฎหมาย

การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงตามกระบวนการวิธีพิจารณาคดีความอาญาของกฎหมายเยอรมันใช้หลักที่ว่าทุกๆ ข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญต่อการตัดสินคดีของศาลแล้วจะต้องมีการพิสูจน์โดยใช้พยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงที่จะต้องมีการพิสูจน์กันนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 กรณี กรณีแรกข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญโดยตรง (Unmittelbarerhebliche Tatsachen) และข้อบ่งชี้ว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น (Indizien) กรณีที่สองข้อเท็จจริงที่เป็นการช่วยในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง (Hilfstatsachen des Beweises)³⁰

ข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญโดยตรง หมายถึง ทุกๆ ข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น นายแดงพยาน เห็นนายดำ มีอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือในทางกลับเป็นข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การยกฟ้อง เช่น นายเหลืองพยาน เห็นนายม่วง ได้ทำร้ายนายฟ้า เพราะนายม่วงถูกนายฟ้าทำร้ายก่อนและข้อบ่งชี้ว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นหมายถึงข้อเท็จจริงที่ช่วยนำไปสู่ข้อสรุปของข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญโดยตรง เช่น ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ต้องสงสัยในคดีฆ่าคนตายได้พูดจาข่มขู่ผู้ตายว่าจะเอาชีวิตของผู้ตายก่อนที่ผู้ตายจะถูกฆ่าตาย³¹

ข้อเท็จจริงที่เป็นการช่วยในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ช่วยนำไปสู่ข้อสรุปในทางคุณค่าของพยานหลักฐาน (Die Guete Eines Beweismittels) เช่น ความสามารถในการที่จะระลึกถึงเหตุการณ์เกิดขึ้นได้ของพยานเป็นต้น³²

²⁹ คณิต ฒ นคร, อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้องในอัยการกับกระบวนการสอบสวนคดีอาญา, รวบรวมโดย ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชุดินการพิมพ์, 2533), น. 74-75. และ กมลชัย รัตนสกาวงศ์, “วงการกฎหมายทั่วไป,” คุณพาท, เล่ม 6, ปีที่ 35, น. 131, (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2531).

³⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันลักษณะพยานหลักฐาน,” คุณพาท, เล่ม 2, ปีที่ 55, น. 167-168. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2551).

³¹ เพ็งฮ้าง, น. 168.

³² เพ็งฮ้าง.

ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริง ได้แก่ ข้อเท็จจริงที่เป็นที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไป (Offenkundige Tatsachen) มาตรา 244 III. 2.1Alt แบ่งได้เป็น 4 กรณีดังนี้³³

1. ข้อเท็จจริงที่เป็นที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไป หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ใครๆ ก็สามารถรับรู้ได้ (Die Sog. Allgemeinkundigen Tatsachen) เช่น เหตุการณ์ทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นฝนตก แดดออก หิมะตก เวลาที่เกิดจันทรุปราคา หรือเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์ เช่นการสังหารหมู่ชาวยิวในสมัยนาซี รวมถึงข้อเท็จจริงที่วิญญูชน (Verstaendige Menschen) โดยทั่วๆ ไปสามารถรับรู้ได้ นอกจากนี้ข้อเท็จจริงที่เป็นที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไปนี้ยังรวมถึงการรู้ข้อเท็จจริงที่จำกัดอยู่เฉพาะแต่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งด้วย เช่น คนที่อยู่ในเมืองเบอร์ลิน (เมืองหลวงประเทศเยอรมนี) รู้ข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งที่เกิดขึ้นในเมืองเบอร์ลิน เป็นต้น

2. ข้อเท็จจริงที่เป็นที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไปยังรวมถึงข้อเท็จจริงที่ศาลรู้ได้เอง (Die Sog. Gerichtskundigen Tatsachen) กล่าวคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้พิพากษาได้รับรู้รับทราบอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ แต่ความรู้เห็นส่วนตัวของผู้พิพากษาไม่ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลสามารถรู้ได้เองต้องพิสูจน์โดยใช้พยานหลักฐาน เช่น ผู้พิพากษาท่านหนึ่งเห็นเหตุการณ์รถยนต์ชนกันต่อหน้า เป็นต้น

3. แม้ข้อเท็จจริงที่เป็นที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์ก็ตาม แต่เนื่องจากหลักประกันของสิทธิในการต่อสู้คดีในชั้นศาล (Garantie des Rechtlichen Gehoers) ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 103 (1) ข้อเท็จจริงที่เป็นที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไปจึงต้องถูกนำเข้าสู่สำนวนความ (Zum Gegenstand der Hauptverhandlung) เว้นแต่จะเป็นข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไปโดยไม่ต้องสงสัย (Voellig Selbstverstaendlich)

4. การอ้างข้อเท็จจริงในทางตรงกันข้าม (Die Fuehrung Eines Gegenbeweises) กับข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไป คู่ความสามารถนำข้อเท็จจริงในทางตรงกันข้ามมากล่าวอ้างเพื่อแสดงพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ ไม่เป็นการต้องห้ามไม่ให้มีการพิสูจน์แต่อย่างใด และหากมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นไปตามข้อกล่าวอ้างดังกล่าวแล้ว มีผลเพียงแต่ทำให้การยอมรับที่ว่าเป็นข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไปนั้นเป็นสิ่งที่ผิด ขาดความน่าเชื่อถือ โดยคู่ความจะต้องมีการนำข้อเท็จจริงใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนแล้วมาแสดงให้ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงใหม่นั้นเป็นผลให้เกิดความน่าสงสัยก็เป็นการเพียงพอแล้ว แต่เดิมเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเนื่องจากเหตุผลที่ว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่โดยทั่วไป

การวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายตามระบบกฎหมายเยอรมัน เรียกว่า Rvision กฎหมายได้กำหนดให้ผู้อุทธรณ์ต้องแสดงเหตุในการอุทธรณ์โต้แย้งในปัญหาข้อกฎหมายเอาไว้ โดยผู้อุทธรณ์

³³ เพิ่งอ้าง, น. 168-169.

จะต้องกล่าวอ้างว่ามีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้น และแสดงเหตุว่ามีการใช้การตีความแล้วเกิดความเสียหายอย่างไรเอาไว้ (A violation of the law) หรือต้องกล่าวอ้างว่าคำพิพากษานั้นเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย (Gesetz) การฝ่าฝืนนี้ได้แก่ บรรทัดฐานทางกฎหมาย (Legal Noms) ไม่ได้ถูกนำมาปรับใช้หรือนำมาปรับใช้โดยไม่ถูกต้อง³⁴ ศาลสูงสุดสหพันธ์มีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะเลือกรับพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายใด เว้นแต่คำพิพากษาบางประเภทที่จะได้รับการพิจารณาเสมอ ถ้าหากปัญหานั้นตั้งอยู่บนการใช้กฎหมายที่ก่อให้เกิดความเสียหายในเรื่องดังนี้ เช่น ปัญหาว่าศาลที่พิจารณาไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นๆ³⁵ หรือปัญหาว่าคำพิพากษาปราศจากเหตุผลประกอบ³⁶ หรือปัญหาว่าการสอบสวนพยานไม่มีพนักงานอัยการหรือบุคคลต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ร่วมเข้าฟังด้วย³⁷

4.2.3 สิทธิและข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา

ประเทศเยอรมนี มีการอุทธรณ์คำพิพากษาซึ่งอาจนำไปสู่การพิจารณาคดีใหม่อีกครั้งหนึ่งที่ศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีชั้นตอนต่างๆ กล่าวคือ ศาลอุทธรณ์จะเป็นผู้ทำการแจ้งให้คู่ความและสาธารณชนทราบว่ากระบวนการพิจารณาคดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว และผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในศาลชั้นต้นจะเป็นผู้รายงานเกี่ยวกับผลของการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินมา กระบวนการพิจารณาหลักจากนั้น พนักงานอัยการจะไม่อ่านคำฟ้องอีกครั้งหนึ่ง ผู้อุทธรณ์จะเป็นผู้แถลงการณ์ปิดคดีเป็นคนแรก ส่วนกระบวนการพิจารณาชั้นพิจารณาที่ศาลฎีกา เริ่มต้นโดยการที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในศาลชั้นต้นจะเป็นผู้รายงานเกี่ยวกับผลของการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินมาหลักจากนั้นก็จะมีการแถลงการณ์ปิดคดีโดยเริ่มจากคำแถลงการณ์ปิดคดีของผู้ฎีกา³⁸

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ซึ่งในระบบนี้การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดแต่ประการใด กล่าวคือ การอุทธรณ์ในครั้งแรกสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ทั้งโจทก์และจำเลยต่างมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่จำเป็นต้องขอคำรับรองหรือเห็นชอบจากศาลสูงก่อน คู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้อย่างกว้างขวาง (Liberality of Appeal) ในประเทศเยอรมนีเรียกว่า Berufung หมายถึง คดีที่ได้มีการอุทธรณ์มาจากศาลแขวง

³⁴ John H. Langbein, *Comparative Criminal Procedure: Germany*, (New York: West Publishing Company, 1977), p. 83-84.

³⁵ The German Code of Criminal Procedure. Section 338 (4)

³⁶ The German Code of Criminal Procedure. Section 338 (7)

³⁷ The German Code of Criminal Procedure. Section 338 (5)

³⁸ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน,” *คุณพาน*, เล่ม 1, ปีที่ 55, น. 195, (มกราคม-เมษายน 2551).

ซึ่งพิจารณาเฉพาะคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง เมื่อปัญหาข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาแล้ว คู่ความจะใช้สิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นอีกไม่ได้³⁹ โดยแยกพิจารณาสิทธิและข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาได้ ดังนี้

ก) สิทธิในการอุทธรณ์

ประกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนี Strafprozessordnung (StPO) ได้แบ่งสิทธิในการอุทธรณ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ สิทธิในการอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย (Berufung) สิทธิในการอุทธรณ์เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมาย (Revision) และสิทธิในการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งศาล (Beschwerde)⁴⁰ แยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) สิทธิในการอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย (Berufung)

สิทธิในการอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายนั้นในประเทศเยอรมนีเรียกว่า Berufung เป็นการอุทธรณ์มาจากศาลแขวง ซึ่งพิจารณาเพราะคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง การอุทธรณ์ในชั้นแรกนี้เป็นการอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย จึงไม่มีข้อจำกัดสิทธิแต่ประการใด โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรอง คู่ความในคดีจึงมีสิทธิในการอุทธรณ์ได้เสมอตามหลักเสรีภาพในการอุทธรณ์ เพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลล่าง⁴¹

เมื่อคดีเริ่มแรกได้ทำการพิจารณาที่ศาลแขวง สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ได้กำหนดคู่ความอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัด จึงได้กำหนดให้ศาลจังหวัดอยู่ในฐานะที่เป็นศาลอุทธรณ์ ศาลจังหวัดจึงมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของผู้พิพากษาคนเดียวของศาลแขวง จะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยของคณะเล็กทางอาญา ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน คือ ผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน ส่วนคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลลูกขุนเล็ก จะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยของคณะใหญ่ทางอาญา ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน

³⁹ ราตรี ดามี, “การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น. 71-72.

⁴⁰ Joachim Zekoll and Matthias Reimann, *Introduction To German Law*, Introduction to the Laws of Series, (Publisher: Kluwer Law International; 2nd Ed, 2005), p. 446.

⁴¹ ชิตพันธ์ ฉายบาง, “การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546), น. 39.

ในคดีที่ศาลสูงมลรัฐ เป็นศาลที่ทำการพิจารณาชั้นที่สองซึ่งเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัด โดยศาลสูงมลรัฐ มีอำนาจพิจารณาได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลจังหวัด⁴² เว้นแต่ว่าในคดีนั้นได้เริ่มพิจารณาในศาลจังหวัด การพิจารณาของศาลจังหวัดกระทำโดยองค์คณะใหญ่ทางอาญา ในการอุทธรณ์คำพิพากษาให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงมลรัฐ ซึ่งสิทธิในการอุทธรณ์ในกรณีนี้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ส่วนสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งได้กระทำโดยองค์คณะใหญ่ทางอาญาของศาลจังหวัด ในฐานะศาลชั้นต้นจะยุติในชั้นนี้ ไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้อีก

การอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ให้สิทธิในการอุทธรณ์ทั้งจำเลยและพนักงานอัยการ รวมถึงทนายจำเลยโดยความยินยอมของจำเลยและโจทก์ร่วมกัน การอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีภายใน 1 สัปดาห์นับแต่วันที่มีการพิพากษา โดยยังไม่ต้องระบุรายละเอียดหรือเหตุผลของการอุทธรณ์แต่หากจำเลยไม่ไปฟังคำพิพากษา ระยะเวลาจะเริ่มนับเมื่อได้มีการส่งหมายคำพิพากษา สำหรับรายละเอียดและเหตุผลของการอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์จะพิจารณาทบทวนคดีที่อุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่ได้รับพิจารณาแล้วในศาลชั้นต้น และคู่ความความยังมีสิทธิที่จะเสนอข้อเท็จจริง พยานหลักฐานใหม่เข้าสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ได้ด้วย หากศาลอุทธรณ์เห็นชอบด้วยกับอุทธรณ์จะพิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นและมีคำพิพากษาใหม่ในนามของศาลอุทธรณ์เอง⁴³

2) สิทธิในการอุทธรณ์เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมาย (Revision)

สิทธิในการอุทธรณ์เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมาย เรียกว่า Revision คู่ความยังสามารถทำได้ชั้นหนึ่ง ในเมื่อปรากฏความไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมาย เพื่อให้ศาลสูงได้ทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างในการปรับใช้กฎหมายว่านำบทบัญญัติของกฎหมายใดมาใช้บังคับในคดีได้ถูกต้องหรือไม่⁴⁴

เมื่อคดีนั้นได้เริ่มพิจารณาในศาลจังหวัด การพิจารณาของศาลจังหวัดได้กระทำโดยองค์คณะใหญ่ทางอาญา ในการอุทธรณ์คำพิพากษาให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงมลรัฐ ซึ่งสิทธิในการอุทธรณ์ในกรณีนี้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ส่วนสิทธิใน

⁴² วีระยุทธ เหลืองประเสริฐ, “การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2553), น. 43.

⁴³ พศวัจน์ กนกนาก, “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมของประเทศไทยในการอุทธรณ์และฎีกา,” (ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548), น. 195.

⁴⁴ The German Code of Criminal Procedure Section 337, Section 338.

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยองค์คณะใหญ่ทางอาญาของศาลจังหวัดในฐานะศาลชั้นต้นจะยุติในชั้นนี้ ไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้อีก

เมื่อศาลสูงมตรัฐมีอำนาจพิจารณาในฐานะเป็นศาลชั้นต้น โดยมีอำนาจพิจารณาในคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐ เช่น ความผิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของรัฐ หรือความมั่นคงของรัฐ ความผิดที่กระทำต่อรัฐบุรุษต่างประเทศ และฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ซึ่งการวินิจฉัยคดีในกรณีเช่นนี้้องค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 5 คน ต่อมาศาลสูงมตรัฐมีคำพิพากษา หากจะมีการอุทธรณ์ต่อไปอีกก็สามารถอุทธรณ์ได้เฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมาย เท่านั้นต่อศาลสูงสุดสหพันธ์ เพราะอำนาจพิจารณาคดีของศาลสูงสุดสหพันธ์รัฐ มีอำนาจพิจารณาแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว ส่วนในปัญหาข้อเท็จจริงของคดีประเภทนี้จึงยุติไปเมื่อศาลสูงมตรัฐได้มีคำพิพากษาแล้วจึงไม่สามารถหยิบยกในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นมาอุทธรณ์ได้อีก

3) สิทธิในการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งศาล (Beschwerde)

สิทธิในการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งศาลนี้เป็นการเยียวยาผลร้ายจากคำสั่งที่ได้รับจากคำสั่งของศาลในรูปแบบต่างๆ ที่มีใช้คำพิพากษา (ซึ่งต้องทำเป็นอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น) โดยให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหา พนักงานอัยการ พยาน รวมถึงผู้เสียหาย การโต้แย้งคำสั่งนี้อาจเกิดขึ้นได้ทุกขั้นตอนในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่ถูกจำกัดด้วยระยะเวลา แต่จะต้องเสนอต่อศาลที่ออกคำสั่งนั้นๆ เองและศาลนั้นจะเป็นผู้ออกคำสั่งแก้ไข หรือศาลสูงขึ้นไปอาจทำหน้าที่นี้แทนโดยคำสั่งศาลที่ถูกต้องโต้แย้งนี้จะถูกพิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย⁴⁵

จ) สิทธิในการฎีกา

การที่คู่ความไม่พอใจในผลของคำพิพากษาจากการอุทธรณ์ในชั้นแรกในปัญหาข้อเท็จจริง ก็ย่อมอุทธรณ์ชั้นที่สองโดยการอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย (Revision) แต่การอุทธรณ์นี้จะต้องกล่าวอ้างว่ามีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นโดยกล่าวอ้างว่าคำพิพากษานั้นตั้งอยู่บนรากฐานของการฝ่าฝืนกฎหมาย การฝ่าฝืนนี้ได้แก่บรรทัดฐานทางกฎหมายที่ควรจะต้องใช้ มิได้ถูกนำมาใช้หรือนำมาใช้โดยไม่ถูกต้อง บทกฎหมายที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้น พนักงานอัยการต้องห้ามไม่ให้มาใช้เพื่อเป็นผลเสียหายแก่จำเลย (§ 335 StPO)

ในประเทศเยอรมนี คดีอาญาต่างๆ สามารถอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย (Berufung) ได้ชั้นหนึ่ง สิทธิในการอุทธรณ์ในครั้งต่อไปจะทำได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ศาลที่มีอำนาจในการวินิจฉัยฎีกาได้นั้น คือ ศาลสูงมตรัฐ และศาลสูงสุดสหพันธ์เท่านั้น กล่าวคือ คดีอาญาที่มีการเริ่มต้นในศาลแขวง สิทธิในการอุทธรณ์ในครั้งแรกในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปที่ศาลจังหวัด ส่วนการอุทธรณ์ในครั้งที่

⁴⁵ พศวัจน กนกนาก, *อ้างแล้ว เชนอรรถที่ 43*, น. 196.

สองให้ทำได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้นโดยฎีกาต่อศาลสูงมลรัฐ ถ้าในคดีอาญานั้นได้เริ่มต้นคดีที่ศาลจังหวัด ต่อมามีการอุทธรณ์ต่อศาลสูงมลรัฐ ดังนั้น ศาลสูงมลรัฐอยู่ในฐานะเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง ศาลสูงมลรัฐจึงมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลจังหวัด ส่วนสิทธิในการอุทธรณ์ครั้งต่อไปก็ทำได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเพราะเป็นการฎีกาต่อศาลสูงสุดสหพันธ์ เว้นแต่ว่า ถ้าในการพิจารณาของศาลจังหวัด ได้กระทำโดยองค์คณะใหญ่ทางอาญา สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาจะทำได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ส่วนการใช้สิทธิในการฎีกาโดยตรงเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย (Revision) อย่างเดียว ซึ่งสิทธิในการฎีกาเช่นนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ในกรณีที่เป็นการฎีกาคำพิพากษาของศาลแขวง ซึ่งองค์คณะในศาลแขวงประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพเพียงคนเดียว โดยใช้สิทธิอุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลสูงมลรัฐ โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาจากศาลจังหวัดเสียก่อน การอุทธรณ์ในลักษณะนี้จึงเป็นข้อยกเว้นของหลักการดำเนินกระบวนการตามลำดับชั้นศาล อาจเรียกได้ว่าเป็นการอุทธรณ์แบบก้าวกระโดด Leap-Frog Appeal หรือ Sprungrevision เพื่อเป็นการทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียวว่าศาลล่างปรับใช้กฎหมายได้ถูกต้องหรือไม่⁴⁶

กรณีการฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย (Appeal on Points of Law หรือ Revision) นั้น คำพิพากษาที่จะใช้สิทธิในการฎีกาในประเภทนี้ได้ต้องมาจากศาลที่พิจารณาคดีในชั้นแรก คือ ถ้าคดีเริ่มต้นที่ศาลแขวง ให้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยยื่นต่อศาลจังหวัดฐานะเป็นศาลอุทธรณ์ หากคู่ความจะใช้สิทธิในการฎีกา ก็มีสิทธิฎีกาแต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลสูงมลรัฐ ถ้าหากคดีเริ่มต้นที่ศาลจังหวัดให้สิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายให้ยื่นต่อศาลสูงมลรัฐ ในฐานะเป็นศาลอุทธรณ์ หากคู่ความจะใช้สิทธิในการฎีกา ก็มีสิทธิฎีกาแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายให้ยื่นต่อศาลสูงสุดสหพันธรัฐ รวมทั้งคำพิพากษาในชั้นอุทธรณ์ของศาลจังหวัด (Appeals Judgments of the Landgericht) ซึ่งเป็นองค์คณะใหญ่ทางอาญาให้ฎีกาไปยังศาลสูงสุดสหพันธ์ นอกจากนี้ การฎีกาเฉพาะข้อกฎหมายนี้ยังอาจเกิดขึ้นจากการฎีกาคำพิพากษาของศาลแขวง โดยตรงไม่ต้องผ่านชั้นอุทธรณ์ (Leap-Frog Appeal) ให้ฎีกาไปยังศาลสูงมลรัฐ การพิจารณาคดีในชั้นนี้ ศาลฎีกา ได้แก่ ศาลสูงสุดสหพันธ์หรือศาลสูงมลรัฐแล้วแต่กรณี เพื่อให้ศาลฎีกาทำการพิจารณาว่าศาลล่างปรับบทกฎหมายทั้งสารบัญญัติและวิธีบัญญัติถูกต้องหรือไม่ โดยในการฎีกาจะต้องอ้างถึงความผิดพลาดในวิธีพิจารณาความและบทกฎหมายมาตราที่ศาลล่างทำผิดพลาดมาด้วย แต่หากเป็นความผิดในการปรับบทกฎหมายสารบัญญัติ ผู้ฎีกาสามารถระบุเพียงกฎหมายสารบัญญัติส่วนที่ถูกละเมิดเท่านั้น และในกรณีนี้

⁴⁶ Anke Freckmann and Thomas Wegerich, *The German Legal System*, (London; Sweet & Maxwell, 1999), p. 213.

ศาลจะทบทวนคำพิพากษาใหม่ทั้งหมด โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นการปรับบทกฎหมายสารบัญญัติ ข้อกฎหมายที่ศาลฎีกาหยิบยกขึ้นมาพิจารณา รวมถึงกฎหมายจารีตประเพณี กฎข้อบังคับต่างๆ หลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎทางทศลงวิทยาศาสตร์และตรรกะ นอกจากนี้ พนักงานอัยการยังฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาที่ตัดสินปล่อยตัวจำเลยให้พ้นข้อกล่าวหาได้ แต่ศาลอาจไม่ใช้การพิจารณาเต็มรูปแบบ โดยสามารถยกฎีกาของพนักงานอัยการได้ทันทีหากฎีกานั้นปราศจากเหตุผล หากศาลฎีกาตัดสินตามที่ฎีกาขึ้นมาคำพิพากษาของศาลล่างจะถูยกก โดยจะต้องยื่นสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาใหม่⁴⁷

สิทธิในการฎีกาคืออาญาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายของประเทศเยอรมนีกำหนดอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 338 ว่า⁴⁸ เขตอำนาจศาลในการอุทธรณ์

⁴⁷ พศวัจน์ กนกนาก, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 43*, น. 195-196

⁴⁸ The German code of criminal procedure Section 338

Absolute Grounds for Appeal on Law

A judgment shall always be considered to be based on a violation of the law

1. if the adjudicating court was not composed in the prescribed form; where pursuant to Section 222a notification of composition is required, the appeal on law may be based on composition not being in the prescribed form only so far as

a) the provisions governing notification have been violated,

b) an objection, made in time and in the proper form, to a composition not being in the prescribed form has been disregarded or rejected,

c) the main hearing was not interrupted pursuant to Section 222a subsection (2) to review composition, or

d) the court gave its decision while not composed in the prescribed form and has determined, pursuant to Section 222b subsection (2), second sentence, that it was not composed in the prescribed form;

2. if a professional judge or a lay judge barred by operation of law from exercising judicial office, participated in drafting the judgment;

3. if a professional judge or a lay judge participated in drafting the judgment after he was challenged for bias and the motion for challenge was either declared to be well-founded or erroneously rejected;

4. if the court erroneously assumed jurisdiction;

5. if the main hearing was held in the absence of the public prosecutor or of a person whose presence is required by law;

6. if the judgment was given on the basis of an oral hearing and the provisions concerning the public nature of the proceedings were violated;

ในปัญหาข้อกฎหมาย คำพิพากษาหรือคำตัดสินจะไม่ถือเป็นบรรทัดฐานในกรณีเหล่านี้ ถ้าผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาสมทบที่ถูกห้ามใช้อำนาจดำเนินการตามกฎหมายทางศาล แต่กลับไปมีส่วนร่วมในการร่างคำพิพากษา ถ้าผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาสมทบที่มีส่วนร่วมในการร่างคำพิพากษาหลังจากที่ถูกตั้งข้อรังเกียจหรือถูกเรียกร้องไม่ว่าคำพิพากษาหรือคำตัดสินจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ตาม ศาลพิจารณาคดีเขตอำนาจศาล ถ้าการพิจารณาคดีได้ดำเนินขึ้นโดยไม่มีพนักงานอัยการหรือบุคคลที่กฎหมายกำหนด ถ้าได้มีคำพิพากษาด้วยวาจาและได้มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีนั้น และถ้าจำเลยถูกจำกัดสิทธิในการสืบพยานสำคัญซึ่งมีผลกระทบต่อคดีอื่นจะส่งผลกระทบต่อคำพิพากษาของศาล ถือเป็นปัญหาข้อกฎหมาย คู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายได้ (§ 338 StPO)

ค) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา

ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาสามารถแยกพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้ดังนี้

1. ปัญหาข้อเท็จจริง สิทธิในการอุทธรณ์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาเยอรมนีสามารถอุทธรณ์ชั้นหนึ่งไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามหลักเสรีภาพในการอุทธรณ์ แต่ข้อเท็จจริงถูกจำกัดสิทธิในการฎีกา ส่วนในปัญหาข้อกฎหมายนั้นไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิให้พิจารณาเพียงสองชั้นเหมือนกับปัญหาข้อเท็จจริง การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายจึงสามารถอุทธรณ์ได้โดยไม่ถูกจำกัดไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกา⁴⁹

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีได้กำหนดให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้อย่างน้อยหนึ่งชั้นเพื่อให้ศาลสูงตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างในการกำหนดข้อเท็จจริงว่าถูกต้องหรือไม่ เพียงใด แต่ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นจะถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ครั้งที่สองหรือการฎีกา ด้วยเหตุนี้ การตรวจสอบคำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงของศาลสูงมีเพียงแค่สองชั้นเท่านั้น เพราะฉะนั้น เมื่อคดีอาญาได้เริ่มต้นที่ศาลแขวง และต่อมามีการอุทธรณ์มาสู่ศาลจังหวัดข้อเท็จจริงจึงยุติเพียงแค่ศาลจังหวัดเท่านั้น ข้อเท็จจริงจึงไม่สามารถขึ้นมาศาลสูงมลรัฐได้ คู่ความจึงไม่มีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนในคดีอาญาที่ได้เริ่มต้นที่ศาลจังหวัด และต่อมามีการอุทธรณ์ขึ้นมาสู่ศาลมลรัฐ ข้อเท็จจริงจึงยุติเพียงแค่ศาลสูงมลรัฐ

7. if the judgment contains no reasons for the decision or the reasons have not been placed on the file within the time limit applicable pursuant to Section 275 subsection (1), second and fourth sentences;

8. if the defence was inadmissibly restricted by an order of the court on a question important for the decision.

⁴⁹ John H. Langbein, *Supra note 34*, p. 83.

เท่านั้น ข้อเท็จจริงจึงไม่สามารถขึ้นมาศาลสูงสุดสหพันธ์ได้เพราะศาลสูงสุดสหพันธ์มีอำนาจพิจารณาตรวจสอบในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น คู่ความจึงไม่มีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเช่นกัน

แต่ก็มีข้อยกเว้นในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพียงชั้นเดียวในบางกรณี กล่าวคือ ศาลสูงมลรัฐมีอำนาจพิจารณาในคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐ จึงกำหนดให้คดีอาญาได้เริ่มต้นที่ศาลสูงมลรัฐในฐานะเป็นศาลชั้นต้น เช่น ความผิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของรัฐ หรือความมั่นคงของรัฐ ความผิดที่กระทำต่อรัฐบุรุษต่างประเทศ และมาตรการคนहु่มมาก เป็นต้น การตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาลสูงมลรัฐมีองค์ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 5 คน ทำการพิจารณาคดี ในคดีเหล่านี้จึงไม่มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลสูงสุดสหพันธ์ได้ เพราะศาลสูงสุดสหพันธ์มีอำนาจพิจารณาคดีแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายได้เท่านั้น

2. ปัญหาข้อกฎหมาย การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิให้พิจารณาเพียงสองชั้นเหมือนกับปัญหาข้อเท็จจริง การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายจึงสามารถอุทธรณ์ได้โดยไม่ถูกจำกัด เมื่อคดีอาญาได้เริ่มพิจารณาที่ศาลแขวงในปัญหาข้อกฎหมายสามารถอุทธรณ์ขึ้นไปสู่ศาลจังหวัดหรือฎีกาไปยังศาลสูงมลรัฐได้ หากคดีอาญาได้เริ่มพิจารณาที่ศาลจังหวัดในปัญหาข้อกฎหมายสามารถอุทธรณ์ขึ้นไปสู่ศาลสูงมลรัฐหรือฎีกาไปยังศาลสูงสุดสหพันธ์รัฐได้เช่นกัน หากเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของรัฐ หรือความมั่นคงของรัฐ ความผิดที่กระทำต่อรัฐบุรุษต่างประเทศ และฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ศาลเริ่มต้นพิจารณา คือ ศาลสูงมลรัฐสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดสหพันธ์ได้⁵⁰

ประเทศไทยควรนำระบบการอุทธรณ์ของประเทศเยอรมันที่เรียกว่า Berufung และนำระบบฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียวของประเทศเยอรมันที่เรียกว่า Revision โดยนำมาใช้บังคับในไทยด้วย เนื่องจากจะช่วยให้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทยมีประสิทธิภาพในการกลั่นกรองปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาได้เป็นจำนวนมากและสอดคล้องกับประเทศสากลมากกว่า เนื่องจากระบบกฎหมายต่างประเทศให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่ทบทวนปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนการฎีกาเป็นการทบทวนปัญหาข้อกฎหมาย

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายของไทย มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่า ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์หรือศาลยกขึ้นอ้างได้ แม้จะไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้น⁵¹ พิจารณาแล้วเห็นว่า หากให้ศาลฎีกาไทย เป็นศาลทบทวนแต่เฉพาะปัญหา

⁵⁰ กมลชัย รัตนสกววงศ์, “วงการกฎหมายทั่วไป,” *คุณพาด*, เล่ม 6, ปีที่ 35, น. 135, (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2531).

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195

ข้อกฎหมายเดียว เห็นควร นำเอารูปแบบของฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายของประเทศเยอรมนี มาปรับใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในบางกรณี เช่น ถ้าศาลพิจารณาคดี เขตอำนาจศาล, ถ้าการดำเนินคดีเกิดขึ้นโดยไม่มีพนักงานอัยการหรือบุคคลที่กฎหมายกำหนด, ถ้าจำเลยถูกจำกัดสิทธิในการสืบพยานสำคัญซึ่งมีผลต่อรูปคดีอันจะส่งผลต่อการทำคำพิพากษา ของศาล เหล่านี้ ควรนำมาเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เพื่อจะได้ ทราบว่ากรณีใดควรให้สิทธิฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การอุทธรณ์ของประเทศเยอรมนีครั้งแรกเป็นสิทธิของกลุ่มความ ไม่ว่าปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายเรียกว่า “Berufung” ส่วนการฎีกาต่อไปยังศาลสูงสุด นั้น จะเป็นการฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และจะต้องได้รับความเห็นชอบหรือคำรับรอง จากศาลสูงมลรัฐหรือศาลสูงสหพันธ์เสียก่อน นอกจากนี้ การอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายยัง อาจเป็นกรณีจากการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงโดยตรงไม่ต้องผ่านชั้นอุทธรณ์ เรียกว่า “Revision” หรือการอุทธรณ์แบบก้าวกระโดด (Leap-Frog Appeal) เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ คือ การอุทธรณ์โดยวิธี Case Stated ของมาจิสเตรทคอร์ทสามารถอุทธรณ์โดยตรงไปยังไฮคอร์ท แปนคเวินเบนซ์ โดยไม่ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัดก่อน กระบวนพิจารณาเช่นนี้มีประโยชน์ ในการย่นระยะเวลาของการพิจารณาทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว⁵²

⁵² Richard Card, *Introduction to Criminal Law*, (Publisher: Butterworth, 1980), p. 458.

บทที่ 5

แนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็นของการแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาของประเทศไทยโดยจะกล่าวถึง 5.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็นของการแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาของประเทศไทย และ 5.2 แนวทางการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกต้อง 5.3 ศาลอุทธรณ์เป็นศาลทบทวนพิจารณาคดีใหม่อีกครั้งหนึ่ง ปรากฏรายละเอียดดังนี้

5.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็นของการแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยของคำพิพากษาของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 เป็นข้อจำกัดสิทธิฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งเมื่อศึกษาแล้วพบว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยจำกัดสิทธิฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงของกลุ่มความ ในกรณีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาไปในแนวทางเดียวกัน แต่ถ้าหากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาไปคนละแนวทาง กฎหมายได้เปิดโอกาสให้กลุ่มความหาข้อสรุป โดยยื่นเรื่องไปที่ศาลฎีกาเพื่อให้ศาลฎีกามีคำพิพากษาคัดสินในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีถ้อยคำว่า แก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย ซึ่งบัญญัติเรื่องการห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง คำว่าแก้ไขเล็กน้อยอยู่ในมาตรา 218 ส่วนคำว่าแก้ไขมากอยู่ในมาตรา 219 ปัญหาว่าการแก้ไขเล็กน้อยหรือแก้ไขมากนั้นมีความหมายอย่างไร ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทนิยามเอาไว้ จึงเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องตีความเพื่อหาความหมายทั้งสองคำที่มีความหมายว่าอย่างไร ได้มีผู้พยายามตั้งหลักขึ้นวินิจฉัยเหมือนกัน แต่ก็ไม่เป็นที่ยุติเพราะว่าถ้าถือตามหลักนั้นแล้วไม่ยุติธรรมไปทุกคดี การที่กฎหมายบัญญัติไว้นั้นดูประสงค์ที่จะให้ดุลพินิจแก่ศาลมากกว่า แนวทางการวินิจฉัยที่แน่นอนอันหนึ่งในเรื่องนี้ว่ามีว่าถ้าศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นในฐานะความผิดและบทลงโทษต่างกันเช่นนี้แล้วถือกัน

ว่าเป็นการแก้ไขมาก¹ หากแก้ไขเฉพาะโทษไม่แก้บทหรือแก้บทไม่แก้โทษ เช่นนี้ถือกันว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อย แต่ถ้าเป็นการแก้ไขดุลพินิจในการลงโทษเป็นไม่ว่าการลงโทษ หรือกลับกันก็ดี ถือว่าเป็นการแก้ไขมากเช่นกัน การแก้ไขมากเป็นข้อยกเว้นที่ให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ จะต้องห้ามฎีกาก็แต่เฉพาะพิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกิน 5 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง แต่ถึงแม้ศาลอุทธรณ์จะแก้ไขมาก หากยังคงลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ก็ห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 219 ทั้งนี้เพราะถือว่าคดีเล็กๆ น้อยๆ ไม่ควรให้ไปรบกวนศาลฎีกา แต่ในมาตรา 219 นี้ยังบัญญัติเพิ่มเติมอีกว่าถ้าการที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย ไม่ต้องห้ามจำเลยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตัวอย่างที่พอจะมีให้เห็นเช่น ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 2 ปี และปรับ โทษจำคุกให้รอกการลงโทษ แต่ศาลอุทธรณ์แก้เป็นไม่ว่าการลงโทษและไม่ปรับ เช่นนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย² เหตุที่ศาลฎีกาแปลเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะการแก้ไขจากรอกการลงโทษเป็นไม่ว่าการลงโทษเป็นผลให้จำเลยได้รับโทษจำคุก กรณีเช่นนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการเพิ่มเติมโทษจำเลย³

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218⁴, 219⁵ แล้วจึงกล่าวได้ว่า ข้อจำกัดสิทธิฎีกาข้อเท็จจริงทั้งสองมาตราได้บัญญัติขึ้นมาเพื่อต้องการจำกัดคดีบางประเภทที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายืน หรือพิพากษาแก้ไขเล็กน้อย หรือคดีเล็กๆ

¹ สัญญา ธรรมศักดิ์และประกาศน์ อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-7, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2530), น. 751. และ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 6 โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 241.

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 729/2533, 6121/2548

³ นายสุรพล สนธยานนท์, “การตีความกฎหมายวิธีสบัญญัติ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2560, จาก http://web.krisdika.go.th/data/wcndata/wcmid126/pakinaka_002surapol.pdf.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

“ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”

น้อยๆ หรือคดีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ลงโทษเหมาะสมแล้ว ไม่ให้ขึ้นมาพิจารณาสู่ศาลฎีกา โดยให้ยุติเพียงชั้นอุทธรณ์และเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีศาลฎีกาล่วงไปโดยเหมาะสม รวดเร็วยิ่งขึ้น ถึงแม้ประเทศไทยจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218, 219 เป็นข้อจำกัดสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงแล้วก็ตาม แต่ปัญหาข้อเท็จจริงที่คู่ความหยิบยกขึ้น เป็นข้อโต้แย้งกันในศาลก็ยังมีจำนวนมากอยู่ เมื่อศาลล่างมีคำพิพากษาคัดสินคดีแล้วหากคู่ความ ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลล่าง ก็จะใช้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วปัญหาข้อเท็จจริงมีการอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมา มากที่สุด เพียงมุ่งหวังให้ศาลสูงกลับคำพิพากษาของศาลล่าง ก่อให้เกิดคดีเป็นจำนวนมากทำให้ ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่สามารถพิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ ให้เสร็จไปภายในระยะเวลาที่ เหมาะสมได้และมีได้เป็นหลักประกันเลยว่าจะยับยั้งไม่ให้คู่ความฎีกาขึ้นมาได้ ในทางตรงกัน ข้ามคดีที่เข้ามาสู่ศาลฎีกากลับมากขึ้นทุกๆ ปี ทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 ได้บัญญัติข้อจำกัดสิทธิฎีกาไว้ในลักษณะกว้างๆ ซึ่งการบัญญัติกฎหมายไว้ เช่นนี้ทำให้กฎหมายไม่อาจคาดคะเนได้เลยว่ากรณีใดฎีกาได้ กรณีใดฎีกาไม่ได้ แม้จะมีแนวทางการตีความของคำพิพากษาฎีกาต่อๆ มาในระยะหลังว่ากรณีใดเป็นแก้ไขมากหรือกรณีใดเป็นแก้ไข เล็กน้อยก็ตาม ก็เป็นเพียงอาศัยหลักจากคำพิพากษาศาลฎีกาในอดีตที่ได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐาน ไว้เท่านั้น และคำพิพากษาศาลฎีกานั้นไม่ใช่ตัวบทกฎหมาย หากต่อมาศาลฎีกาในยุคหลังๆ ได้กลับ คำพิพากษาที่ศาลฎีกาในอดีตได้วินิจฉัยไว้ก็ทำให้คำพิพากษาเกิดขัดกัน ไม่มีมาตรฐานแน่นอน

จากการศึกษาแล้วพบว่า ศาลฎีกาไทยวินิจฉัยคำว่า แก้ไขมากและแก้ไขเล็กน้อย ไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาว่าเป็นกรณีใดบ้าง เพื่อที่จะจำกัดสิทธิคู่ความไม่ให้ฎีกาในปัญหา ข้อเท็จจริง กล่าวคือ ถ้าเป็นการแก้ไขมากให้สิทธิแก่คู่ความในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าเป็นการแก้ไข เล็กน้อยต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แล้วศาลฎีกาวินิจฉัยอีกว่า การที่คู่ความฎีกาขึ้นมานั้นเป็น การโต้แย้งดุลพินิจการรับฟังพยานหลักฐาน หรือโต้แย้งดุลพินิจเรื่องการลงโทษจำเลย เป็นปัญหา ข้อเท็จจริงทั้งหมด ไม่ได้วินิจฉัยแบ่งแยกว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายเลย ทั้งๆ ที่บางกรณีควรจะเป็น ปัญหาข้อกฎหมาย เช่น กรณีการแก้ไขบทและโทษ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการแก้ไขมาก หากคู่ความฎีกาขึ้นมาย่อมเป็นการโต้แย้งดุลพินิจการรับฟังพยานหลักฐาน เป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นการแก้ไขมากไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 จึงไม่มีปัญหาเท่าใดนัก แต่ถ้าเป็นการแก้ไข บทย่างเดียว หรือแก้โทษอย่างเดียว หรือแก้วรรคในมาตรา หรือการปรับบทกฎหมาย ศาลฎีกา วินิจฉัยว่า กรณีเหล่านี้ เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 เมื่อคู่ความฎีกาขึ้นมาศาลฎีกาวินิจฉัย

เป็นการโต้แย้งการรับฟังพยานหลักฐาน เป็นปัญหาข้อเท็จจริง จึงเป็นปัญหาแก่คู่ความเพราะไปจำกัดตัดสิทธิเขาต่างๆ ที่ความจริงแล้วไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น เพราะกรณีเหล่านี้ ควรจะเป็นปัญหาข้อกฎหมายเนื่องจากเป็นเรื่องการปรับบทกฎหมายให้เข้ากับปัญหาข้อเท็จจริงนั่นเอง เพราะฉะนั้นประเทศไทยควรมีการปรับปรุงระบบอุทธรณ์ฎีกา ในประเด็นเรื่องการแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อยซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เห็นควร เป็นปัญหาข้อกฎหมายเนื่องจากการแก้ไขบทและโทษ หรือการแก้บทอย่างเดียว หรือแก้โทษอย่างเดียว หรือแก้วรรคในมาตรา หรือการปรับบทกฎหมาย ล้วนแล้วแต่ไปปัญหาเรื่องปรับบทกฎหมายหรือหาขอบทของศาล ดังนั้นปัญหาเรื่องการแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อยจึงควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

เมื่อปัญหาเรื่องการแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อยเป็นปัญหาข้อกฎหมายแล้ว คู่ความก็สามารถใช้สิทธิฎีกาข้อกฎหมายได้ เห็นควรปรับปรุงระบบอุทธรณ์ฎีกา โดยยกเลิกบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงคดีอาญาเพื่อให้ข้อเท็จจริงยุติเพียงชั้นอุทธรณ์ และกำหนดหน้าที่ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาข้อเท็จจริงคดีสำคัญๆ เช่น คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือคดีที่มีความสำคัญต่อสาธารณชน เป็นต้น แล้วให้ศาลฎีกาพิจารณาเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะส่งผลให้ ปริมาณคดีที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงจำนวนมากที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาลดลง

5.2 แนวทางการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกต้อง

เมื่อคดีอาญาขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาล เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างในคำฟ้องหรือคำให้การ เพื่อให้ศาลเชื่อและฟังได้ว่าเป็นความจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง โดยศาลซึ่งมีผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต้องรวมอยู่ในคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 จึงเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลที่จะต้องดำเนินการทั้งสองส่วน โดยในการทำคำพิพากษานั้นหากมีการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นการปรับบทกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติ ศาลจะต้องวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติหรือความจริงอันรับรู้ในศาลว่าเป็นอย่างไรเสียก่อน แล้วจึงนำข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติดังกล่าวมาปรับกับตัวบทกฎหมายอันเป็นการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายต่อไป ถ้าไม่มีข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติศาลก็จะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายไม่ได้ ในระหว่างที่ศาลทำการพิจารณาสืบพยานหลักฐานอยู่นั้น ศาลได้แต่สืบพยานหรือจดบันทึกคำเบิกความของพยานไปจนกว่าจะเสร็จสิ้นการพิจารณา ศาลไม่อาจวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงไปพลางและสืบพยานไปพลางได้ เมื่อสืบพยานโจทก์และจำเลยเสร็จสิ้นก็จะได้ข้อเท็จจริงทางคดี ศาลมีหน้าที่ต้องทำคำพิพากษาเพื่อวินิจฉัย

ข้อเท็จจริงที่ยุติแล้ว โดยกฎหมายกำหนดอำนาจของผู้พิพากษาที่จะวินิจฉัยข้อเท็จจริงทางคดีไว้แล้ว กล่าวคือ ตามกฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้แบ่งอำนาจผู้พิพากษาเป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้น คนเดียวในกรณีศาลแขวงมาตรา 17 ประกอบ มาตรา 25 และในกรณีศาลจังหวัดมาตรา 26 ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค และศาลฎีกาต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสามคนเป็นองค์คณะ ดังนั้น คดีที่มีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะ ผู้พิพากษาคคนนั้นเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงแต่เพียงผู้เดียว สำหรับคดีที่มีผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะในศาลจังหวัด ผู้พิพากษาสองคนนั้นก็เป็นผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริงร่วมกัน ถ้ามีผู้พิพากษาหลายคนมีความเป็นแตกต่างกัน ในคดีอาญาผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมากยอมเห็นด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 184⁶

สำหรับประเด็นแห่งคดีในคดีอาญา ในวันนัดพิจารณาศาลมีหน้าที่ต้องสอบถามจำเลยว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพหากไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์ศาลพิพากษาคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานต่อไปตามมาตรา 176 ถ้าจำเลยไม่ได้ให้การซึ่งถือว่าปฏิเสธหรือให้การปฏิเสธลอย จึงจะต้องมีการสืบพยานหลักฐานไปตามประเด็นแห่งคดีซึ่งอาจพิจารณาได้จากมาตรา 185 และมาตรา 227 เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธจะมีประเด็นแห่งคดีขึ้นตามคำฟ้องซึ่งมีอยู่ 2 ข้อ คือ มีการกระทำผิดจริงหรือไม่ และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ โดยภาระการพิสูจน์ตกแก่โจทก์ทั้งสองข้อ ถ้าศาลวินิจฉัยพยานหลักฐานของโจทก์แล้วฟังได้ปราศจากความสงสัยตามสมควร และพยานหลักฐานของจำเลยไม่มีน้ำหนักพอฟังหักล้างพยานหลักฐานโจทก์ได้ โจทก์จะเป็นฝ่ายชนะคดี ศาลต้องพิพากษาลงโทษจำเลย อย่างไรก็ตามจำเลยยังมีสิทธิยกข้อต่อสู้อื่นๆ ที่จะมีผลทำให้จำเลยไม่มีความผิดไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษได้ด้วย คำให้การในกรณีนี้จึงมิใช่เป็นการปฏิเสธลอยจำเลยจะต้องยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้โดยมีข้อเท็จจริงสนับสนุนให้เกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทที่จำเลยต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐานเช่นกัน เช่น จำเลยให้การว่ากระทำเพื่อป้องกันไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 กระทำด้วยความจำเป็นไม่ต้องรับโทษ มาตรา 67 หรือกระทำเพราะบันดาลโทสะได้รับการลดโทษตาม มาตรา 72 เป็นต้น ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนแต่เป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยจะต้องหยิบยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคำให้การ นอกจากนี้จำเลยยังสามารถยกข้อต่อสู้ในประเด็นข้อกฎหมายได้ว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ทำให้ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์ก็ได้ เช่น ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์มาก่อน จำเลยให้การว่าการสอบสวนไม่ชอบ เนื่องจากเป็นความผิดอันยอมความได้แต่ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ หรือข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานหลักฐานยุติแล้ว จำเลย

⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ, ข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่งจำกัด, 2559), น. 108-109.

ให้การว่าการกระทำของจำเลยเป็นป้องกันโดยชอบให้ศาลวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นข้อกฎหมายที่ศาลจะต้องวินิจฉัย⁷

กฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง โดยผู้พิพากษาในศาลต่างๆ ซึ่งเป็นผู้แทนเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ เพื่อจะได้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติมาใช้ชี้ขาดตัดสินคดีด้วยความยุติธรรม โดยให้ความสำคัญแก่ความเป็นอิสระ เป็นกลาง ปราศจากอคติและความเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาอาชีพเช่นเดียวกับการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้พิพากษา คือ ความชำนาญ ความละเอียด ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความลึกซึ้ง ความเฉียบพลัน ความกล้าหาญ และความมีระเบียบ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี และมีการอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมา ศาลสูงมีคำพิพากษากลับหรือแก้คำพิพากษาศาลล่างในปัญหาข้อเท็จจริง เมื่ออ่านคำพิพากษาศาลฎีกามักจะพบข้อบกพร่องในบางประการของผู้พิพากษาศาลล่าง ผู้พิพากษาแต่ละคนย่อมมีความรู้สึกรู้จักคิดและใช้เหตุผลต่างกันบ้าง ไม่สามารถที่จะตรงกันได้ทุกเรื่อง แม้พยานหลักฐานอย่างเดียวกัน ผู้พิพากษาคณะหนึ่งอาจแปลความหมายแตกต่างไปจากผู้พิพากษาอีกคณะหนึ่งก็ได้ ทั้งไม่มีมาตรฐานอะไรที่จะวัดได้ว่าความเห็นฝ่ายไหนผิดหรือถูก ดังนั้น การฟังข้อเท็จจริงเดียวกันจึงน่าจะต้องมีหลักเกณฑ์บ้าง ไม่ใช่อยู่ที่จิตใจของผู้พิพากษาแต่ละคนแต่ละองค์คณะ การเห็นไม่ตรงกันนี้แม้ไม่ใช่สิ่งที่ผิดปกติ เพราะการมีความเห็นแตกต่างกันจะทำให้มีการตรวจสอบความคิดและเห็นแง่มุมของปัญหาได้กว้างขวาง ทำให้วินิจฉัยรอบคอบขึ้น และแม้ผู้พิพากษาจะเห็นแตกต่างในการชี้ว่าพยานหลักฐานแต่สำหรับคดีอาญาแล้วการทำคำพิพากษาคัดตัดสินคดีทำโดยผู้พิพากษาคณะเดียว หรือหลายคนร่วมกันเป็นองค์คณะ ต้องการความรวดเร็วและถูกต้องเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย เพราะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ หากข้อเท็จจริงเดียวกันผู้พิพากษาคณะหนึ่งตัดสินอย่างหนึ่ง แต่อีกคณะหนึ่งตัดสินอีกอย่างหนึ่ง ผลทั้งสองคดีเกิดกลับกัน ทั้งๆ ที่คำพิพากษาคณะจะยุติเสร็จเด็ดขาดแล้วตั้งแต่ชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์ แต่คดีกลับมาถึงศาลฎีกาเพราะการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาที่แตกต่างกัน จึงเป็นอุปสรรคต่อการพิพากษาคัดตัดสินคดี แม้จะมีศาลสูงคอยตรวจสอบคำวินิจฉัยของศาลล่าง ศาลสูงอาจมีคำวินิจฉัยกลับหรือแก้คำพิพากษาศาลล่างได้ เป็นเรื่องผู้พิพากษาแต่ละคนจะว่ากันตามอำเภอใจย่อมไม่ได้ ความสำคัญจึงอยู่ที่ศาลหรือผู้พิพากษาจะต้องมีหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่จะใช้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง เกณฑ์ที่ว่านี้ในชั้นต้นคือความนึกคิดธรรมดาในเรื่องการค้นหาเหตุผลนั่นเอง⁸

⁷ เพิ่งอ้าง, น. 86-87.

⁸ เพิ่งอ้าง, น. 108.

การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลและเป็นดุลพินิจของศาล โดยอิสระ การที่ศาลจะให้น้ำหนักแก่พยานหลักฐานใด หรือจะฟังเอาความจริงว่าเป็นอย่างไร มิได้อยู่ในบังคับที่จะต้องอาศัยพฤติการณ์ต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นข้อพิจารณาอันเป็นหลักเกณฑ์ของการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามกฎหมาย จึงอาจกล่าวได้ว่าการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีกฎหมายกำหนดว่าหากเป็นไปตามเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ให้ถือว่าข้อเท็จจริงอันหนึ่งได้รับการพิสูจน์หรือไม่ได้รับการพิสูจน์โดยผู้พิพากษาแล้ว แต่การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานในบางกรณีก็ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายบางมาตราที่เป็นเพียงเครื่องกำหนดแล้วทางการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมิใช่เป็นการบัญญัติให้ศาลฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติอย่างใดอย่างหนึ่งไว้เป็นแน่นอนด้วย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 และมาตรา 227/1 แต่ปัญหาข้อเท็จจริงบางเรื่องมีกฎหมายบัญญัติเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดโดยให้ถือว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นอย่างที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่อาจใช้ดุลพินิจหรือวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นเลย กรณีเช่นนี้จึงกลายเป็นการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ใช่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งถือเอาตามเหตุผลที่เป็นดุลพินิจของศาล⁹

สำหรับแนวทางการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย คดีอาญาศาลจะนำบทบัญญัติกฎหมายไปปรับใช้บังคับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเพื่อให้ทราบว่าจะมีผลทางกฎหมายอย่างไร จำเลยต้องถูกลงโทษความผิดฐานใด มาตราใด และระวางโทษมากน้อยแค่ไหนเพียงใด เป็นเรื่องของการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนข้อเท็จจริงที่ศาลจะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อเป็นข้อเท็จจริงนั้นฟังยุติแล้ว และการที่จะได้ข้อเท็จจริงที่ยุติก็ต้องมีการสืบพยานหลักฐานในศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติเสียหายก่อนแล้วจึงจะนำบทกฎหมายมาปรับกับข้อเท็จจริง เรียกว่า การปรับบทกฎหมายหรือหรือบท เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

ปัญหาข้อกฎหมายจึงประกอบด้วย 2 ส่วน คือ หลักกฎหมาย คือ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และการตีความกฎหมาย โดยปัญหาข้อกฎหมายเป็นสิ่งที่ศาลสามารถรู้เอง คู่ความไม่ต้องนำสืบด้วยพยานหลักฐาน ว่ากฎหมายมีบัญญัติไว้อย่างไร และไม่ต้องนำสืบถึงการตีความกฎหมาย หรือ การแปลความกฎหมาย เว้นแต่เป็นกรณีกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบด้วยพยานหลักฐาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 คำว่า “แก้ไขมาก และแก้ไขเล็กน้อย” ศาลฎีกาได้วินิจฉัยแล้วว่า ได้แก่กรณีใดบ้างตามที่ได้ศึกษาไปแล้วในบทที่ 2 ข้อ 2.3 ซึ่งแนวทางการวินิจฉัยเกิดจากการตีความขององค์คณะในศาลฎีกา เพราะแต่เดิมการแก้ไขมากได้แบ่งแยกออกเป็นหลายแนวทางไม่มีหลักเกณฑ์ใดยึดหลักได้เป็นแน่นอนก่อให้เกิดปริมาณ

⁹ เพิ่งอ้าง, น. 105-106.

คดีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในศาลฎีกาเพื่อเป็นการยับยั้งการใช้สิทธิฎีกาของกลุ่มความ และเพื่อให้ กลุ่มความได้รับรู้ว่ากรณีเช่นนี้กฎหมายจะไม่อนุญาตให้ฎีกา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ศาลฎีกาจึงได้มีคำ พิพากษาวางบรรทัดฐานไว้ ดังต่อไปนี้

1. กรณีใดเป็นการแก้ไขมาก ได้แก่ ศาลอุทธรณ์แก้ไขทั้งบทและโทษคำพิพากษาศาล ชั้นต้น, ศาลอุทธรณ์แก้เรื่องรอกการลงโทษ, ศาลอุทธรณ์แก้จากโทษปรับสถานเดียวเป็นจำคุกแล้ว เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน และศาลอุทธรณ์แก้เป็นไม่เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวเด็ก ไปปรับ การฝึกอบรม

2. กรณีใดเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ได้แก่ ศาลอุทธรณ์แก้ไขบทบัญญัติความผิดอย่างเดียว โดยไม่แก้โทษหรือศาลอุทธรณ์แก้ไขโทษอย่างเดียวโดยไม่แก้ไขบทบัญญัติความผิด, ศาลอุทธรณ์ แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เพียงแต่แก้ไขระบวรของบทบัญญัติแห่งความผิดให้ชัดเจน, ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เนื่องจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาปรับบทบัญญัติตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ทวิ หรือ มาตรา 340 ตริ ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยไม่ปรับอัตราโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ทวิ หรือ มาตรา 340 ตริ ไม่ถือเป็นการแก้บท แม้ศาลอุทธรณ์แก้โทษด้วยก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย, กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษา ศาลชั้นต้น เกี่ยวกับระยะเวลาการส่งตัวเด็กหรือเยาวชน ไปปรับการฝึกและอบรมมิใช่โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 จึงไม่เป็นการแก้บทบัญญัติแห่งความผิด แม้ศาลอุทธรณ์ จะแก้โทษด้วย ก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย, ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่อง ทรัพย์สินเป็นการแก้ไขเล็กน้อย และศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่องอื่นๆ ที่มีใช้เป็นการแก้บทและแก้โทษ ย่อมไม่ถือว่าเป็นการแก้ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของกฎหมาย อาญา จึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อยทั้งสิ้น กลุ่มความไม่มีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

การแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 ศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงแทบทั้งหมด โดยศาลฎีกา ให้เหตุผลว่า การฎีกาเป็นการโต้แย้งดุลพินิจเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน หรือโต้แย้งดุลพินิจ เรื่องการรอหรือไม่รอการลงโทษ หรือโต้แย้งดุลพินิจเรื่องของการกำหนดโทษ ปัญหาเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงจึงอยู่ในข้อจำกัดสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 หากเป็นการแก้ไขมากก็ไม่ต้องห้ามฎีกา ในข้อเท็จจริง แต่ถ้าเป็นการแก้ไขเล็กน้อยย่อมต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

การที่ศาลฎีกาวินิจฉัย การแก้ไขมาก หรือแก้ไขเล็กน้อยตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาเป็นปัญหาข้อเท็จจริงเสียทั้งหมด ไม่มีปัญหาข้อกฎหมายเลยจึงยังไม่ใช่ แนวทางการวินิจฉัยที่ถูกต้องเสียทีเดียว เมื่อพิจารณาแล้ว ปัญหาต่างๆ แล้วควรเป็นปัญหา

ข้อกฎหมาย ไม่ใช่ปัญหาข้อเท็จจริง เพราะฉะนั้น การศึกษาว่าปัญหาเช่นใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาเช่นใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เป็นเรื่องที่ยากอยู่พอสมควร จึงได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกต้อง โดยแบ่งประเภทของปัญหาได้เป็น 2 กรณี คือ ปัญหาเรื่องการปรับบทกฎหมาย และปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจ

1. ปัญหาเรื่องการปรับบทกฎหมาย ได้แก่ แก้มทและโทษ หรือแก้โทษอย่างเดียว หรือแก้บทอย่างเดียว, แก้เรื่องวรรคของบทมาตรา, แก้เรื่องปรับบทลงโทษ กรณีเหล่านี้ เห็นว่า เป็นการปรับบทกฎหมายให้ชัดเจนจากบทหนึ่ง ไปสู่อีกบทหนึ่ง แก้ไขเรื่องวรรคของบทมาตรา ปรับบทลงโทษ ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ใช่ปัญหาข้อเท็จจริง ตามที่ศาลฎีกาวินิจฉัยมา

1.1 ศาลอุทธรณ์แก้ไขทั้งบทและโทษคำพิพากษาศาลชั้นต้น เป็นการแก้ไขมาก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การฎีกาเป็นการโต้แย้งดุลพินิจการรับฟังพยานหลักฐาน เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

1.2 ศาลอุทธรณ์แก้ไขบทบัญญัติความผิดอย่างเดียวโดยไม่แก้ไขโทษหรือศาลอุทธรณ์แก้ไขโทษอย่างเดียวโดยไม่แก้ไขบทบัญญัติความผิด เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การฎีกาเป็นการโต้แย้งดุลพินิจการรับฟังพยานหลักฐาน เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

1.3 ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เพียงแต่แก้ไขระบวรวรรคของบทบัญญัติแห่งความผิดให้ชัดเจน เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การแก้ไขระบวรวรรคเป็นการปรับบทกฎหมาย เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

1.4 ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เนื่องจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาปรับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ทวิ หรือ มาตรา 340 ตริ ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นโดยไม่ปรับอัตราโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ทวิ หรือ มาตรา 340 ตริ ไม่ถือเป็นการแก้บท แม้ศาลอุทธรณ์แก้ไขด้วยก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เป็นการปรับบทกฎหมายหรือหารือบท เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

พิจารณาได้ว่า ถ้าพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นรับฟังข้อเท็จจริงมาฟังเป็นยุติแล้ว ศาลอุทธรณ์ไปแก้ไขบทและโทษ เป็นแก้ไขมาก หรือแก้บทอย่างเดียว หรือแก้ไขโทษอย่างเดียว เป็นแก้ไขเล็กน้อย ถือได้ว่าศาลอุทธรณ์ปรับบทลงโทษของกฎหมายย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ใช่ปัญหาข้อเท็จจริงตามที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยมาในอดีต กล่าวคือ เมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติแล้ว ศาลอุทธรณ์ปรับข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นสืบพยานมาให้เข้าสู่ข้อกฎหมาย ไม่ว่าจะแก้บทใดบทหนึ่งและแก้ไขโทษด้วย หรือแก้บทอย่างเดียว หรือแก้ไขโทษอย่างเดียว หรือแก้เรื่องวรรคของบทมาตรา หรือแก้เรื่องปรับบทลงโทษ ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมายตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านี้ เช่น ฎีกาว่าการกระทำของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นรับฟังมานั้น เป็นความผิดตามที่โจทก์

ฟ้องหรือไม่ โดยไม่ได้โต้เถียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น เป็นปัญหาข้อกฎหมาย¹⁰, ถือว่า การกระทำของจำเลยจากข้อเท็จจริงที่ศาลล่างฟังมาจะเป็นการกระทำโดยประมาทหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย¹¹, ถือว่า การกระทำของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์ฟังมาเป็นการพยายามฆ่า โดยการไตร่ตรองไว้ก่อนหรือไม่ เป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย¹²

2. ปัญหาเรื่องดุลพินิจ ได้แก่ แก้ไขเรื่องรอกการลงโทษ, แก้ไขเกี่ยวกับการลงโทษจำเลย, แก้ไขเรื่องริบทรัพย์, แก้ไขคำพิพากษาในเรื่องอื่นๆ กรณีต่างๆ เหล่านี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยเรื่องดุลพินิจเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ดังนี้

2.1 กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้เรื่องรอกการลงโทษ ไม่ว่าจะแก้จากรอกการลงโทษเป็นไม่รอกการลงโทษ หรือแก้จากไม่รอกการลงโทษเป็นรอกการลงโทษ ศาลฎีกาพิจารณาว่า เป็นการโต้แย้งดุลพินิจในการลงโทษของศาลเป็นปัญหาข้อเท็จจริง

2.2 กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยรวม 2 กระทั่ง จำคุก 1 ปีและให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีกำหนด 1 ปี ศาลอุทธรณ์เห็นไม่สมควรเปลี่ยนโทษจำเลยโดยส่งตัวไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงเป็นการแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การแก้ไขโทษจำเลยเป็นดุลพินิจของศาล เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

2.3 ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 1 ให้ปรับสถานเดียว 1,000 บาท ศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษาแก้เฉพาะโทษเป็นจำคุกสถานเดียวมีกำหนด 1 เดือน แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังแทน เป็นกรณีแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การแก้ไขโทษจำคุกเป็นโทษกักขังแทนเป็นเรื่องดุลพินิจของศาล ถือว่าปัญหาข้อเท็จจริง

2.4 กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น เกี่ยวกับระยะเวลาการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปรับการศึกษาและอบรมมิใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 จึงไม่ถือว่าเป็นการแก้บทบัญญัติแห่งความผิด แม้ศาลอุทธรณ์จะแก้โทษด้วย ก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เป็นการแก้ไขในเรื่องโทษเป็นการโต้แย้งดุลพินิจการลงโทษ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

2.5 เมื่อศาลชั้นต้นลงโทษปรับ และศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เฉพาะเรื่องของกลางที่ให้รับเป็นไม่รับ ก็เป็นการใช้ดุลพินิจและการแก้เล็กน้อย เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้น ไม่ว่าจะแก้เรื่องรอกการลงโทษ หรือแก้ไขเกี่ยวกับการลงโทษ หรือแก้ไขเรื่องริบทรัพย์ เห็นควรแยกพิจารณาได้ ดังนี้

¹⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 8731/2544, 7673/2551

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 51/2494

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 1967/2515

กรณีแก้ไขเรื่องรอกการลงโทษ เห็นว่า ถ้าศาลใช้ดุลพินิจแก้ไขเรื่องรอกการลงโทษว่าเข้าเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 บัญญัติไว้หรือไม่ อันเป็นเหตุให้ศาลรอหรือไม่รอกการลงโทษจำเลย นั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เช่น ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 2 ปี ปรับ 3,000 บาท แต่ให้รอกการลงโทษ ศาลอุทธรณ์แก้ไขเป็นจำคุกจำเลย 1 ปี ปรับ 5,000 บาท ไม่รอกการลงโทษ เป็นต้น แต่ถ้าข้อเท็จจริงยุติแล้ว คู่ความโต้แย้งว่า ศาลนั้นมีอำนาจใช้ดุลพินิจรอหรือไม่รอกการลงโทษ หรือโต้แย้งว่าใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย เช่น โต้แย้งดุลพินิจเกี่ยวกับรอกการลงโทษจำเลยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็นต้น

กรณีแก้ไขเกี่ยวกับการลงโทษจำเลย เห็นว่า ถ้าศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลยคดีอาญาเรื่องหนึ่งในส่วนของโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กล่าวคือ กรณีศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลยกระทำโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นการวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ ถ้ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นศาลควรลงโทษมากน้อยเพียงใด ในทางปฏิบัติแล้ว แต่ละศาลจะมีบัญชีระดับอัตราโทษ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ชื้อต็อก” เพื่อให้ผู้พิพากษาในศาลได้ใช้เป็นกรอบในการกำหนดโทษ และให้การลงโทษในศาลเดียวกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่แต่ต่างกัน ปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจในการลงโทษของศาลนั้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากการฎีกาย่อมเป็นการโต้แย้งดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล จึงเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เช่น ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุกจำเลย 5 ปี ศาลอุทธรณ์ลงโทษจำคุกจำเลย 8 ปี หรือศาลชั้นต้นลงโทษจำคุกจำเลย 2 ปี ปรับ 20,000 บาท ศาลอุทธรณ์ลงโทษจำคุก 1 ปี ปรับ 10,000 เป็นต้น แต่ถ้าศาลใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตที่กฎหมายวางเอาไว้ ก็เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการโต้แย้งว่า ศาลลงโทษจำเลยเกินกว่าอัตราโทษของกฎหมายหรือไม่ ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เช่น กฎหมายให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี แต่ศาลไปลงโทษจำคุก 5 ปี 5 เดือน เป็นต้น

กรณีแก้ไขเรื่องรับทรัพย์สิน เห็นว่า โทษรับทรัพย์สินนั้นแยกได้เป็น 2 กรณี คือ รับทรัพย์สินโดยเด็ดขาดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 และมาตรา 34 และรับทรัพย์สินโดยดุลพินิจของศาลตาม มาตรา 33 ดังนั้น จึงพิจารณาเฉพาะ มาตรา 33¹³ ว่า ถ้าศาลใช้ดุลพินิจในการรับทรัพย์สินของกลางในคดีอาญาตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ โดยศาลพิจารณาในการสั่งรับทรัพย์สินที่ได้ใช้ หรือ

¹³ มาตรา 33 ในการรับทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจรับตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้รับทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

- (1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ
- (2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด

เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจ ด้วยในการกระทำความผิด

มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดตาม มาตรา 33 เป็นดุลพินิจของศาลที่จะสั่งริบหรือไม่ก็ได้ ซึ่งเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 (5)¹⁴ จึงต้องมีการฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดและพิสูจน์ความผิดของจำเลยต่อศาลก่อน เช่น ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลยว่าควรจะริบทรัพย์สินหรือไม่ ซึ่งเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้ดุลพินิจของศาล โดยพิจารณาว่าเป็นทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อในการกระทำความผิดหรือไม่ หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง เป็นต้น แต่ถ้าข้อเท็จจริงยุติแล้ว คู่ความโต้แย้งว่า ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจริบทรัพย์สินในเรื่องนั้นหรือไม่ หรือศาลใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดให้ริบทรัพย์สินนั้นหรือไม่ ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เช่น ศาลใช้ดุลพินิจริบทรัพย์สินชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หรือศาลใช้ดุลพินิจริบทรัพย์สินเกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจหรือไม่ เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า ในปัญหาเรื่องดุลพินิจ ได้แก่ แก้ไขเรื่องรอกการลงโทษ, แก้ไขเรื่องการลงโทษจำเลย แก้ไขเรื่องริบทรัพย์สิน แก้ไขคำพิพากษาในเรื่องอื่นๆ กรณีเหล่านี้ จะถือว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงเสียทั้งหมดยังไม่ถูกเสียทีเดียว และเป็นการยากแก่การวินิจฉัยว่าปัญหาใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมาย เพราะฉะนั้น ปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจควรพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบเสียก่อน ถ้าจะแบ่งประเภทปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจจึงแบ่งได้ 2 กรณี คือ การใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ซึ่งเป็นความเหมาะสมของการใช้ดุลพินิจชอบด้วยกฎหมาย เป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าข้อเท็จจริงยุติแล้ว คู่ความโต้แย้งว่า การใช้ดุลพินิจมีกฎหมายให้อำนาจหรือไม่ หรือโต้แย้งว่าดุลพินิจเกินขอบเขตที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย เพื่อมิให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อน และเป็นการยับยั้งการใช้สิทธิฎีกาของคู่ความมิให้คดีขึ้นสู่ศาลฎีกาโดยไม่จำเป็น ซึ่งควรให้ศาลฎีกาเป็นศาลพิจารณาแต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว

เพราะฉะนั้น เมื่อปัญหาเรื่องการปรับบทกฎหมาย และปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจ หากมีการแบ่งแยกปัญหาแต่ละเรื่องให้ถูกต้องว่ากรณีใดควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริง และกรณีใดควรเป็นปัญหาข้อกฎหมายแล้ว ก็จะช่วยลดปริมาณคดีมิให้ขึ้นสู่ศาลฎีกาได้ในระดับหนึ่ง และปรับปรุงระบบฎีกาให้เป็นปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงชั้นอุทธรณ์ โดยให้ศาลฎีกาเป็นศาลทบทวนเฉพาะ

¹⁴ มาตรา 18 โทษสำหรับลงแต่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

ปัญหาข้อกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว การพิจารณาเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียวเป็นลักษณะรูปแบบเดียวกับประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ซึ่งควรรนำระบบการฎีกาของประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมนีมาใช้บังคับในประเทศไทย เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนาระบบอุทธรณ์ฎีกาให้ดีขึ้นและเป็นแรงผลักดันให้ฝ่ายนิติบัญญัติคล้อยตามทำให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขระบบกฎหมายที่ยังมีข้อบกพร่องอยู่

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

การอุทธรณ์หรือการฎีกาเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาโดยให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเป็นผู้ทำการแก้ไข ศาลชั้นต้นที่พิพากษาหรือทำคำสั่งในคดีเรื่องนั้น ไม่มีอำนาจที่จะทำการแก้ไขได้ เนื่องจากคดีได้เสร็จสิ้นไปจากศาลนั้นแล้ว จึงต้องให้ศาลในระดับที่สูงกว่าทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเป็นผู้แก้ไขระบบของการอุทธรณ์ในประเทศส่วนใหญ่ที่ได้ทำการศึกษามาแล้ว คดีอาญาจะเริ่มต้นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงไปยังศาลจังหวัดหรือศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป คดีที่อุทธรณ์จากศาลจังหวัดต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ และอีกระบบหนึ่งคดีที่ศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็คำพิพากษาของศาลแขวงหรือศาลจังหวัดก็ตาม ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์เลย ศาลจังหวัดจึงไม่มีเขตอำนาจเป็นศาลอุทธรณ์ ปัญหาข้อเท็จจริงจึงยุติลงเพียงศาลชั้นอุทธรณ์ แต่ถ้าเป็นปัญหาข้อกฎหมายก็อาจจะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปยังศาลสูงสุดของประเทศได้

กรณีที่ว่า การอุทธรณ์เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในเนื้อหาของคำพิพากษาของศาลล่างนั้น ไม่ว่าจะเป็ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ทำให้ความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษาของศาลล่างย่อมถูกระทบกระทบกันไปโดยการแก้ไขของศาลสูง หากจะไม่ให้มีการแก้ไขคำพิพากษาเสียเลย ก็จะไม่มึระบบกลั่นกรองตรวจสอบคำพิพากษา ก็ย่อมกระทบถึงสิทธิความคุ้มครองของจำเลยนั่นเอง การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจึงเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงและการลงโทษในคำพิพากษาของศาลที่เริ่มต้นคดี ศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาในชั้นอุทธรณ์นั้นเป็นศาลที่อยู่ในลำดับชั้นเหนือกว่าศาลที่เริ่มต้นคดี นั่นก็คือศาลอุทธรณ์หรือศาลอื่นที่อยู่ในลำดับชั้นที่สองที่มีเขตอำนาจเหนือกว่าก็ได้ การแก้ไขคำพิพากษานี้จะต้องกระทำก่อนที่คำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีจะถึงที่สุด เพราะหากคำพิพากษาย่อมเด็ดขาดที่ถึงที่สุดแล้ว ย่อมต้องห้ามอุทธรณ์ แต่เป็นคำพิพากษาที่มีผลผูกพันให้คู่ความจำต้องปฏิบัติตามคำพิพากษานั้น

ในการแก้ไขคำพิพากษาโดยการอุทธรณ์นี้ เป็นการแก้ไขที่เป็นเนื้อหาของคำพิพากษาเนื้อหาที่ต้องแก้ไข ได้แก่ การกำหนดข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้อง การใช้กฎหมายที่ไม่ถูกต้องและการกำหนดโทษที่ไม่เหมาะสมแก่คดี โดยทั่วไปแล้วประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ถือว่าระบบของ

การอุทธรณ์นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของจำเลยจากการถูกพิพากาลงโทษที่ไม่ถูกต้อง และการลงโทษในคดีนั้นรุนแรงเกินไป ดังนั้น สิทธิในการอุทธรณ์ของจำเลยจึงได้รับการรับรองอย่างมากกว่าสิทธิในการอุทธรณ์ของโจทก์ ซึ่งสิทธิของโจทก์มักจะถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ โดยเฉพาะการอุทธรณ์ในประเทศคอมมอนลอว์ แต่ในระบบซีวิลลอว์สิทธิในการอุทธรณ์ของคุณจะไม่มีจำกัดสิทธิแต่อย่างใด

คำพิพากษาคดีอาญาเกิดจากการวินิจฉัยชี้ขาดของผู้พิพากษาที่ตัดสินตามประเด็นตามคำฟ้องทำให้การซึ่งประเด็นในคดีอาญามีว่า มีการกระทำผิดเกิดขึ้นหรือไม่ และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ โดยใช้หลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ ประกอบด้วยเหตุผลในคำวินิจฉัยและเหตุผลในทางกฎหมายชี้ขาดคดีปัญหาด้วยความเป็นธรรม ซึ่งลักษณะของคำพิพากษาจะเป็นการปรับข้อเท็จจริงที่ถูกนำเสนอต่อศาลให้เข้ากับข้อกฎหมาย และแสดงถึงคำวินิจฉัยตัดสินคดีซึ่งก่อให้เกิดสภาพบังคับ และทำให้เกิดสิทธิและหน้าที่อันมีผลผูกพันระหว่างคู่ความ ซึ่งคำพิพากษาจะต้องเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย (Final Judgment) มีความเด็ดขาด แน่นอน ปราศจากเงื่อนไขและมีความชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรม เป็นการแสดงออกถึงการใช้อำนาจของรัฐ โดยผ่านตัวผู้พิพากษาซึ่งปราศจากอคติใดๆ มีความเป็นกลางไม่มีผลประโยชน์ หรือส่วนได้เสียในคดี และได้พิจารณาจากพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือวัตถุพยาน มิได้เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น และมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ถูกต้องตามกฎหมายไม่ว่าในเรื่องเขตอำนาจศาล การมอบอำนาจให้ดำเนินคดี หรือการนำสืบพยานหลักฐานต่างๆ อันจะทำให้คำพิพากษามีความศักดิ์สิทธิ์มีความเด็ดขาดและแน่นอน สอดคล้องกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res Judicata) ซึ่งถือว่าคำพิพากษามีความศักดิ์สิทธิ์ บุคคลทุกคนต้องยอมรับเป็นยุติ คู่ความต้องผูกพันและปฏิเสธไม่ได้ แต่ก็ต้องยอมรับว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเมื่ออ่านไปแล้วจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้

แต่คำพิพากษาก็ย่อมมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ซึ่งศาลหรือผู้พิพากษาผู้ตัดสินก็เป็นปุถุชนคนธรรมดาที่ย่อมที่จะเกิดความผิดพลาดหรือพลั้งเผลอได้ ซึ่งความผิดพลาดทั้งหลายอาจเกิดขึ้นได้หลายกรณีทั้งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงโดยทั่วไป หรือกรณีเกี่ยวกับการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมาย หรือเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ การรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลหลงเชื่อเป็นพยานหลักฐานเท็จ หรือศาลตัดสินไม่ครบประเด็นตามคำฟ้องโจทก์ เป็นต้น

ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นมีการพิจารณาเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด เป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ พยานหลักฐานต่างๆ

ที่สืบมาแล้วในศาลชั้นต้น หรือพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้มีการยื่นระบุพยานในศาลชั้นต้น แต่เพิ่งปรากฏขึ้นภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาไปแล้ว สามารถนำมาสืบในชั้นอุทธรณ์ได้อีก รูปแบบหนึ่ง คือ การทบทวนคดี การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์จะอาศัยสำนวนคดีของศาลที่เริ่มต้นคดีเป็นหลัก ศาลอาจจะออกนั่งฟังคำแถลงการณ์ด้วยหรือไม่ก็ได้ ในบางกรณีมีการสืบพยานเพิ่มเติมได้ สำหรับพยานหลักฐานใหม่แต่ไม่อาจจะยอมรับฟังได้ในชั้นอุทธรณ์ แต่ในบางประเทศให้มีการรับฟังได้เฉพาะในบางกรณีเท่านั้น และพยานหลักฐานใหม่นี้ต้องมีการสืบพยานเพิ่มเติมด้วย

การอุทธรณ์คำพิพากษาจึงมีความเกี่ยวพันกับการพิจารณาในศาลชั้นต้นซึ่งเป็นศาลที่เริ่มต้นคดี กล่าวคือ ถ้าการกำหนดข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้นมีความรอบคอบรัดกุม ความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงย่อมมีทางเกิดขึ้น ได้น้อย แต่ถ้าการพิจารณาในศาลชั้นต้นขาดความรอบคอบรัดกุมแล้ว ความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงย่อมมีทางเกิดขึ้นได้ยาก ความไม่ถูกต้องของกระบวนการพิจารณาในตอนทำคำพิพากษาทำให้กระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของคู่ความในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลยซึ่งจะได้รับผลร้ายจากการกระทำเช่นนั้น การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจึงมีความจำเป็น จะเห็นได้จากการดำเนินคดีในศาลแขวงซึ่งคดีส่วนใหญ่จะเป็นความผิดอาญาที่มีอัตราโทษเล็กๆ น้อยๆ ที่ขึ้นมาสู่ศาลแขวงมีเป็นจำนวนมาก กระบวนการพิจารณาในศาลแขวงจึงเป็นไปโดยรวมรัด การพิจารณาพิพากษาโดยปกติหนึ่งพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนเดียวเพื่อให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว เมื่อมีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวง การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์จึงเป็นการพิจารณาใหม่ทั้งคดีเพื่อเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีความไม่มั่นใจในความถูกต้องในการพิจารณาของผู้พิพากษาคนเดียว แต่ถ้าเป็นการดำเนินคดีในศาลจังหวัดซึ่งปกติเป็นกระทำโดยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเป็นองค์คณะหรือมีคณะลูกขุนร่วมนั่งพิจารณาคดีด้วย เมื่อมีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัด การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์จึงเป็นการทบทวนคดีที่มักจะไม่เปิดโอกาสให้มีการพิจารณาข้อเท็จจริงเท่าใดนัก เนื่องจากมีผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะหรือลูกขุนร่วมรับผิดชอบในการพิจารณาคดีด้วย ความถูกต้องละรอบคอบในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจึงมีมาก และการเปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย และการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา ซึ่งเป็นกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างหากจากการอุทธรณ์คำพิพากษา การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นย่อมมีข้อจำกัดสิทธิ โดยเฉพาะประเทศในระบบคอมมอนลอว์ซึ่งการพิจารณาในศาลชั้นต้นเป็นการพิจารณาโดยลูกขุน จึงมักไม่ค่อยมีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เพราะศาลจะไม่เข้าไปก้าวก่ายในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของลูกขุน ซึ่งแตกต่างกับการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย ไม่มีข้อจำกัดสิทธิแต่อย่างใด ในประเทศระบบซีวิลลอว์ถือหลักเสรีภาพในการอุทธรณ์ โดยปกติจะไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

กรณีของการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย ทุกๆ ประเทศทั้งระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ไม่มีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ข้อกฎหมายเลย คู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้อิสระเสรี โดยในปัญหาข้อกฎหมายจะได้รับการพิจารณาถึงสองชั้นศาลด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาตามลำดับ ศาลฎีกาในประเทศระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์จะพิจารณาข้อกฎหมายอย่างเดียวกับชั้นศาลชั้นต้น ไม่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงเลย แต่สำหรับประเทศไทยศาลฎีกาพิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

สำหรับการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นแล้ว ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะมีคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้น 3 ประการคือ พิพากษายืน พิพากษากลับ หรือพิพากษาแก้ ดังต่อไปนี้

1. ในกรณีศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นหรือศาลฎีกายืนตามศาลอุทธรณ์ หมายถึง กรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ศาลอุทธรณ์พิพากษาเหมือนศาลชั้นต้นพิพากษามา หรือกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษา ศาลฎีกาพิพากษเหมือนศาลอุทธรณ์พิพากษามา ผลของคำพิพากษาศาลสูงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากที่ศาลล่างวินิจฉัยจึงไม่ค่อยจะเป็นปัญหาเท่าใดนัก

2. ส่วนในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์จะแก้ไขความไม่ถูกต้องเอง หรือย้ายสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นทำการแก้ไขความไม่ถูกต้อง ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง กล่าวคือ ถ้าเป็นกรณีการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี ศาลอุทธรณ์ย่อมมีอำนาจในการที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงนั้นเองได้ แต่ถ้าเป็นกรณีของการทบทวนคดี ศาลอุทธรณ์จะไม่เข้าไปก้าวท้าวในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น ในทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่เพียงตรวจและหาข้อบกพร่อง เมื่อพบข้อบกพร่องก็จะย้ายสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นทำการแก้ไขตามแนวทางที่ศาลอุทธรณ์ชี้แนะเท่านั้น

3. สำหรับกรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นนั้น กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อยนั้น ย่อมมีปัญหาว่าเหตุใดศาลฎีกาจึงวินิจฉัยเช่นนั้น เนื่องจากในดัวบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 ไม่ได้มีคำนิยามหรือคำจำกัดความเอาไว้แต่อย่างใด อาศัยเพียงแต่แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่เคยวินิจฉัยเรื่องแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อยเท่านั้น และแนวความคิดดังกล่าวยังได้แบ่งแยกออกมากมายหลายประการ อย่างไรก็ตาม ยังพอจะสรุปแนวความคิดของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตีความและวางหลักเกณฑ์ในเรื่องแก้ไขมากแก้ไขเล็กน้อย เพื่อให้ปัญหาถูกคลี่คลายลงเอาไว้ว่า การแก้ไขมาก หมายถึง ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในเรื่องสาระสำคัญของดัวบทกฎหมายและระวางโทษมากน้อยแตกต่างกัน หรือแก้จากโทษหนึ่งไปเป็นอีกโทษหนึ่ง ในกรณีเหล่านี้ การแก้ไขทั้งบทลงโทษและจำนวนโทษที่ลงแก้จำนวน ซึ่งการแก้บทลงโทษมีความหมายถึงการเปลี่ยนแปลงบทลงโทษจากบทหนึ่งเป็นอีกบทหนึ่ง

หรือแก้จากโทษปรับสถานเดียว เป็นลงโทษจำคุกและเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน หรือแก้จากโทษจำคุกสถานเดียวเป็นปรับสถานเดียว เท่ากับไม่ลงโทษจำคุกจำเลย หรือเป็นการแก้วรรคในบทเดิม ซึ่งความผิดแต่ละวรรคมีโทษขั้นต่ำและสูงแตกต่างกันมาก และลักษณะความผิดในแต่ละวรรคนั้นแตกต่างกัน เช่น ความผิดในวรรคหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้และอีกวรรคหนึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เป็นต้น ส่วนการแก้ไขเล็กน้อย หมายถึง ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ในเรื่องที่ไม่สำคัญ เช่น แก้ไขบทลงโทษ หรือแก้ไขจำนวนโทษที่จะลงแก้จำเลยอย่างไรอย่างหนึ่งแตกต่างจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษา หรือพิพากษาปรับหรือไม่ปรับแตกต่างจากศาลชั้นต้นหรือแก้ไขคำวินิจฉัยในบางเรื่องที่เป็นรายละเอียด เป็นต้น

การแก้ไขมากและการแก้ไขเล็กน้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 ศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงแทบทั้งหมด โดยศาลฎีกาให้เหตุผลว่า การฎีกาเป็นการโต้แย้งดุลพินิจเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน หรือโต้แย้งดุลพินิจเรื่องการรอหรือไม่รอการลงโทษ หรือโต้แย้งดุลพินิจเรื่องของการกำหนดโทษ ปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงจึงอยู่ในข้อจำกัดสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 และมาตรา 219 เมื่อศาลฎีกาวินิจฉัย การแก้ไขมาก หรือแก้ไขเล็กน้อยเป็นปัญหาข้อเท็จจริงเสียทั้งหมด ไม่มีปัญหาข้อกฎหมายเลยจึงยังไม่ใช่แนวทางการวินิจฉัยที่ต้องเสียทีเดียว เมื่อพิจารณาแล้ว ปัญหาต่างๆ แล้วควรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ใช่ปัญหาข้อเท็จจริง เพราะฉะนั้น ได้แบ่งประเภทของปัญหาได้เป็น 2 กรณี คือ ปัญหาเรื่องการปรับบทกฎหมาย และปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจ

1. ปัญหาเรื่องการปรับบทกฎหมาย ได้แก่ แก้บทและโทษ หรือแก้โทษอย่างเดียว หรือแก้บทอย่างเดียว, แก้เรื่องวรรคของบทมาตรา, แก้เรื่องปรับบทลงโทษ กรณีเหล่านี้ เห็นว่า เป็นการปรับบทกฎหมายให้ชัดเจนจากบทหนึ่งไปสู่อีกบทหนึ่ง แก้ไขเรื่องวรรคของบทมาตราปรับบทลงโทษ ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ใช่ปัญหาข้อเท็จจริง

2. ปัญหาเรื่องดุลพินิจ ได้แก่ แก้เรื่องรอการลงโทษ, แก้ไขเรื่องการลงโทษจำเลย แก้เรื่องริบทรัพย์ แก้คำพิพากษาในเรื่องอื่นๆ กรณีเหล่านี้ ควรพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบก่อนว่า กรณีใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริง และกรณีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เห็นควรพิจารณาว่า หากศาลใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ย่อมเป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติแล้ว คู่ความโต้แย้งว่า ศาลใช้ดุลพินิจที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ หรือเกินขอบอำนาจของกฎหมาย ย่อมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

เพราะฉะนั้น เมื่อปัญหาเรื่องการปรับบทกฎหมาย และปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจ หากมีการแบ่งแยกปัญหาแต่ละเรื่องให้ถูกต้องว่ากรณีใดควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริง และกรณีใดควรเป็น

ปัญหาข้อกฎหมายแล้ว ก็จะช่วยลดปริมาณคดีมิให้ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาได้ในระดับหนึ่ง และปรับปรุงระบบฎีกาให้เป็นปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงชั้นอุทธรณ์ โดยให้ศาลฎีกาเป็นศาลทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว การพิจารณาเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียวเป็นลักษณะรูปแบบเดียวกับประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ซึ่งควรนำระบบการฎีกาของประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมนีมาใช้บังคับในประเทศไทย เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนาระบบอุทธรณ์ฎีกาให้ดียิ่งขึ้นและเป็นแรงผลักดันให้ฝ่ายนิติบัญญัติคล้อยตามทำให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขระบบกฎหมายที่ยังมีข้อบกพร่องอยู่

6.2 ข้อเสนอแนะ

กรณีที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นไม่ว่าจะแก้ไขมากหรือแก้ไขเล็กน้อย เห็นควรพิจารณาให้เป็นปัญหาข้อกฎหมายทั้งหมด และห้ามคู่ความฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง เพื่อให้ปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงแต่ศาลอุทธรณ์ แล้วให้ศาลฎีกาพิจารณาเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว โดยให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังต่อไปนี้

1. ควรเพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 215/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งในชั้นอุทธรณ์เป็นที่สุด แล้วให้ฎีกาได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

“มาตรา 215/1 ภายใต้บังคับมาตรา 216 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

2. ควรยกเลิกความในมาตรา 218 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน เนื่องจากหลักการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงศาลอุทธรณ์ และกำหนดให้ศาลฎีกาพิจารณาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียวเท่านั้น

“มาตรา 218 คดีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่ คู่ความฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงให้เป็นที่สุด”

3. ควรยกเลิกความใน มาตรา 219 และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน เนื่องจากให้ศาลฎีกาเป็นศาลพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว และควรให้บัญญัติให้ชัดเจนลงไปว่ากรณีใดควรให้สิทธิคู่ความฎีกาเฉพาะข้อกฎหมายอย่างเดียว

“มาตรา 219 ข้อกฎหมายทั้งปวงอันคู่ความฎีการ้องอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดแจ้งในฟ้องฎีกา แต่ต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์

ข้อกฎหมายในกรณีดังต่อไปนี้ คู่ความสามารถใช้สิทธิฎีกาได้ แม้ว่าจะไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ก็ตาม

- (1) ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้
- (2) ถ้าศาลพิจารณาคดีเขตอำนาจศาล
- (3) ถ้าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในประมวลกฎหมายนี้เกิดมีขึ้น โดยไม่มีพนักงานอัยการหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียตามที่กฎหมายกำหนด
- (4) ถ้าจำเลยถูกจำกัดสิทธิในการสืบพยานสำคัญซึ่งมีผลต่อรูปคดีอันจะส่งผลต่อการทำคำพิพากษาของศาล”

4. ควรยกเลิกความใน มาตรา 220 และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน เนื่องจากคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกา ย่อมมีข้อผิดพลาดได้ จึงกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่าง และให้ศาลฎีกามีอำนาจทำคำพิพากษาคดีเสียเอง โดยไม่ต้องยื่นสำนวนไปให้ศาลล่างแก้ไขอีก อันเป็นการลดขั้นตอนลง เพื่อความสะดวก รวดเร็วของการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญา

“มาตรา 220 ในกรณีที่ศาลฎีการับฎีกาไว้พิจารณาพิพากษา หากศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้นไม่ถูกต้อง ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้ศาลฎีกามีอำนาจวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้น หรือยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้นนั้นเสีย และไม่ต้องส่งสำนวนคืนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้นอีก แล้วให้ศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่แล้วแต่กรณี”

5. ควรยกเลิกความในมาตรา 221 ถึง มาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากให้ปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงศาลอุทธรณ์ก็ไม่มีควมจำเป็นต้องนำบทบัญญัติข้อจำกัดสิทธิฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงมาใช้บังคับอีก ทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักการในระบบฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงยุติธรรม. “ประวัติกระทรวงยุติธรรม.” <http://www.moj.go.th/th/home/history>. 9 พฤศจิกายน 2560.
- กมลชัย รัตนสกววงศ์. “เจตนาข่มเหงเห็นผลในกฎหมายเยอรมัน.” วงการกฎหมายทั่วไป. ตุลาคม. เล่ม 6. ปีที่ 35 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2531).
- กรรภิรมย์ โกมลารชุน. “วัตถุประสงค์คืออะไร ?.” วารสารกระบวนการยุติธรรม. ปีที่ 7. เล่มที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2557).
- กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. “อัยการนี้แทนแผ่นดิน ถ่อมยศแผ่นดินลงไปเป็นโจทก์เหมือนหนึ่งราษฎร” วารสารอัยการ. ปีที่ 14. ตอนที่ 162 (สิงหาคม 2534).
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. “ความเป็นมาและหลักการใช้นิติวิธีในระบบซิวิลลอว์และคอมมอนลอว์ (ตอนที่ 2).” ตุลพาห. เล่ม 2. ปีที่ 51 (มีนาคม-เมษายน 2539).
- เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์. “การแก้ไขบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- กำธร กำประเสริฐ และสุเมธ จากประดับ. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561.
- คณิต ณ นคร. “ปัญหาในการใช้ดุลยพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 57 (กันยายน 2525).
- คณิต ณ นคร. อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้องในอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. รวบรวมโดย ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชูติมาการพิมพ์, 2533.
- คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 6. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- คณิง ภาไชย. “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ.” วารสารอัยการ. ปีที่ 10. ฉบับ 110. (2530).

จรัญ ภักดีธนากุล. กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555.

ชัยนันท์ นันทพันธ์. “การปฏิรูประบบศาลยุติธรรมตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวจนกระทั่งปัจจุบัน.” วารสารนิติศาสตร์. ฉบับพิเศษ. (สิงหาคม 2519).

ชาญณรงค์ ปรานิจิตต์ และคณะ. การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา.

รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์ เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2544.

ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. “การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์
และซีวิลลอว์.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม.

กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556.

ฐิวาพร สุขล. “อำนาจศาลยุติธรรมในการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา: ศึกษากรณี ระเบียบที่ประชุมใหญ่
ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดี ซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา
จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.

ทวีเกียรติ มิมะกนิษฐ. สังคมกับกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555.

ทวีศักดิ์ ฒ ตะกั่วทุ่ง. งานอัยการประเทศญี่ปุ่น ระบบอัยการสากล. กรุงเทพมหานคร:

กองทุนสวัสดิการ ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, 2533.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาล่ม 2 ภาค 3-4

(มาตรา 158-245). พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2556

ชานินทร์ กรีชัยเชียร และวิชา มหาคุณ. การตีความกฎหมาย โครงการสืบทอดตำราครู

ทางนิติศาสตร์ ชุด ที่ 1 คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 3,

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ธิดิพันธ์ ฉายบาง. “การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศ
สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546.

นฤมล เทียนนาม. “การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

นัคดีรียา พิรวินิจ. “แนวทางการแก้ไขระบบอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

นิเวศน์ คำผอง. “ห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา.” บทบัญญัติ. เล่ม 36. ตอน 2 (2522).

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประกาศน์ อวยชัย. “ศาลยุติธรรมนานาประเทศ.” ตุลพาห. ปีที่ 10. เล่มที่ 3 (เมษายน 2506).

ประเสริฐ โท้วประดิษฐ์. “ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา

ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: ศึกษากรณีหลักการทบทวนคำพิพากษา.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546.

พรศักดิ์ ศรีณรงค์. การดำเนินคดีอาญาชั้นอุทธรณ์และฎีกาของพนักงานอัยการ.

งานเอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง

รุ่นที่ 12 วิทยาลัยการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2552.

พศวีจันท์ กนกนาก. “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมของประเทศไทยในการอุทธรณ์

และฎีกา.” คูชฎินิพนธ์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115

พระราชบัญญัติลักษณะพิจารณาฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2457

พระราชบัญญัติอุทธรณ์ ร.ศ. 123

พระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2461

พระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2473

ไพศาล กุมาลย์วิสัย. “แก้มากแก้บ่อย ความคลี่คลายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา มาตรา 218.” ตอนที่ 1. ตุลพาห. ปีที่ 7. เล่ม 11. (ธันวาคม 2503).

ไพโรจน์ วายูภาพ. ข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง. กรุงเทพมหานคร:

บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.

มานิช จรมาศ. “แก้มากแก้บ่อย.” ตุลพาห. ปีที่ 12. เล่ม 6 (มิถุนายน 2508).

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์

หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การรับไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551

ร.แดงกาด์. “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา.” วารสารอัยการ.

ปีที่ 9. ฉบับที่ 102 (9 มิถุนายน 2529).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ราตรี คามิ. “การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

วรรณชัย บุญบำรุง, ชรรกร วรปรัชญากุล และสิริพันธ์ พลรบ. หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด, 2548.

วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. กฎหมาย วิ. อาญาพิสดาร เล่ม 2. ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2560.

นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด แสงจันทร์การพิมพ์, 2560.

วีระยุทธ เหลืองประเสริฐ. “การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2553.

สถิตย์ เล็งไธสง. “ทางแก้ปัญหาคดีความค้างในศาลสูง (รายงานการศึกษาคุณงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน).” บทบัณฑิตย์. 38 ตอน 2. (มีนาคม-เมษายน 2524).

สุธรรม ภัทราคม. “ระบบงานศาลโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ.” บทบัณฑิตย์. เล่มที่ 26 ตอนที่ 4. (ธันวาคม 2521).

สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ 5. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

สุพิศ ปราณีตพลกรัง. หลักการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและชั้นนำหน้าพยานหลักฐาน แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, 2533.

สุรพล สนธยานนท์. “การตีความกฎหมายวิธีสบัญญัติ.”

http://web.krisdika.go.th/data/wcmdata/wcmid126/pakinaka_002surapol.pdf
15 พฤศจิกายน 2560.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ลักษณะพยานหลักฐาน.” จุลพาห. เล่ม 2. ปีที่ 55 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2551).

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.” จุลพาห. เล่ม 1. ปีที่ 55 (มกราคม-เมษายน 2551).

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.

สมชัย เมธากวิน โสภณ. “ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

สรเสริญ ไกรจิตติ. ดุลพินิจในการกำหนดโทษ. บรรยายในการอบรมผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ประจำกระทรวง รุ่นที่ 5. ณ ห้องอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงยุติธรรม, 2523.

สัญญา ธรรมศักดิ์และประภาศน์ อวยชัย. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-7.
พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2530.

โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร:
นิติบรรณาการ, 2551.

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517
หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: ประกายพริ้ง,
2538.

ภาษาต่างประเทศ

Anke Freckmann and Thomas Wegerich. The German Legal System.

London; Sweet & Maxwell, 1999.

Arthur Engelmann. et al. (1969). A History of Continental Civil Procedure.

South Hackensack, N.J.: Rothman Reprints, 1969.

David Arthur Jones. The Law of Criminal Procedure: An analysis and critique.

Publisher: Little Brown, 1981.

Delmar Karlen with Geoffrey Sawyer and Edward M. Wise. Anglo-American Criminal Justice.

Published by Oxford University Press, New York and Oxford, 1967.

D.J. Stephens. In Jeopardy. Criminal Law Review 361, 1972.

Edward D. Re and Joseph Re. Brief Writing and Oral Arguments (8th Ed).

Oceana Publications, Inc, 1999.

Henry Campbell (Bryan A. Garner, ed-in-chief). Black's Law Dictionary. 7th ed.

Published by West Publishing Co., ST. Paul, MN: West Publishing, 1999.

Hideo Tanaka. The Japanese Legal System. Tokyo: University of Tokyo Press, 1976.

H. Ted Rubin. The Court : Fulcrum of the Justice System Second Edition.

Publisher: McGraw-Hill College; Subsequent edition, 1983.

J.A. Coutts. The Accused: A Comparative Study International and Comparative Law.

Publisher: Stevens & Sons Ltd; First Edition edition, 1966.

Joachim Zekoll and Matthias Reimann. Introduction To German Law.

(Introduction to the Laws of Series) Publisher: Kluwer Law International; 2nd Ed, 2005.

John H. Langbein. Comparative Criminal Procedure: Germany.

New York: West Publishing Company, 1977.

Keith J. Eddy. The English Legal System. 4thed. London: Sweet & Maxwell, 1987.

Peter E. Herzog and Delmar Kerlen. Attacks on Judicial Decisions in Civil Procedure.

Chapter 8 Vol.16 International Encyclopedia of Comparative Law. Ed.

International Association of Legal Science. Hague, Boston, London:

Martinus Nijhoff publishers, 1982.

Richard Card. Introduction to Criminal Law. Publisher: Butterworth, 1980.

Robin C.A.White. The Administration of Justice. Published by Blackwell Pub, 1985.

Seymour Frederick Harris, Ian Mclean, Peter Morrish. Harris's Criminal Law.

Sweet and Maxwell. 22nd ed, 1973.

Shigemitsu Dando. The Japanese Law of Criminal Procedure. Trans. B.J. George. South

Hackensack : Fred B. Rothman Co, 1965.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

นवल เอี่ยมสอาด

พ.ศ. 2553 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

พ.ศ. 2556 เนติบัณฑิตไทย

สำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภา

ใบอนุญาตทนายความ รุ่นที่ 37

อัยการจังหวัดผู้ช่วย

สำนักงานอัยการจังหวัดบึงกาฬ